

Valstybinė
kainų ir
energetikos
kontrolės
komisija

Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinė ataskaita Europos Komisijai

Parengė:

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija

Vilnius, 2014

Turinys

1.	PRATARMĖ.....	7
2.	PAGRINDINIAI ĮVYKIAI ELEKTROS ENERGIJOS IR GAMTINIŲ DUJŲ RINKOSE.....	10
	2.1. Elektros energetikos sektorius	10
	2.1.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas	10
	2.1.2. Tiekimo saugumas	10
	2.1.3. Konkurencija elektros energijos tiekimo rinkoje ir rinkos priežiūra	12
	2.1.4. Elektros energetikos įstatymą įgyvendinančių teisės aktų rengimas.....	17
	2.1.5. Reguluojamosios veiklos kainodara, transportavimo kainų ir prijungimo įkainių nustatymas	18
	2.1.6. Tarptautinis bendradarbiavimas.....	22
	2.2. Dujų sektorius.....	23
	2.2.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas	23
	2.2.2. Suskystintų gamtinių dujų terminalo statyba.....	25
	2.2.3. Konkurencijos gamtinių dujų tiekimo rinkoje formavimas, pagrindiniai 2013 metų dujų rinkos stebėsenos pokyčiai	26
	2.2.4. Gamtinių dujų įstatymą įgyvendinančių teisės aktų rengimas	27
	2.2.5. Reguluojamosios veiklos kainodara, transportavimo kainų ir prijungimo įkainių nustatymas	28
3.	ELEKTROS RINKA	30
	3.1. Tinklo reguliavimas	30
	3.1.1. Atskyrimas.....	30
	3.1.2. Techninis funkcionavimas	32
	3.1.3. Tinklų tarifai prijungimui ir prieigai.....	42
	3.1.4. Tarpsteminės prekybos problemos.....	48
	3.1.5. Teisės aktų laikymasis	54
	3.2. Konkurencijos skatinimas.....	55
	3.2.1. Didmeninė rinka	55
	3.2.1.1. Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 37(1)(i), (j), (k), (l), (u) ir 40 (3) straipsniai	56
	3.2.2. Mažmeninė rinka	56
	3.2.2.1. Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 37(1)(i), (j), (k), (l), (u) ir 40 (3) straipsniai	56
	3.2.2.2. Tiekimo kainų rekomendacijos, rinkų tyrimai ir priemonių, skatinant efektyvią konkurenciją, taikymas	60
	3.3. Tiekimo saugumas (jei ir tiek, kiek reguliuotojas yra kompetentinga institucija)	62
	3.3.1. Tiekimo ir paklausos balanso priežiūra	63
	3.3.2. Investicijų į gamybos pajėgumus, susijusius su tiekimo saugumu, priežiūra.....	63
	3.3.3. Priemonės pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimui	71
4.	DUJŲ RINKA	72

4.1. Tinklo reguliavimas	72
4.1.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas	72
4.1.2. Techninis funkcionavimas	77
4.1.3. Tinklo ir SGD tarifai prieigai ir prisijungimui	81
4.1.4. Tarpvalstybiniai klausimai.....	85
4.1.5. Teisės aktų laikymasis	88
4.2. Konkurencijos skatinimas.....	90
4.2.1. Didmeninė rinka	90
4.2.1.1. Gamtinių dujų kainų lygio, skaidrumo, atviros rinkos ir konkurencijos efektyvumo stebėseną didmeninėje rinkoje.....	91
4.2.2. Mažmeninė gamtinių dujų tiekimo rinka.....	93
4.2.2.1. Gamtinių dujų kainų lygio, skaidrumo, atviros rinkos ir konkurencijos efektyvumo stebėseną mažmeninėje rinkoje	95
4.3. Tiekimo saugumas	96
4.3.1. Pasiūlos ir paklausos priežiūra.....	96
4.3.2. Numatoma paklausa, reikalingi pajėgumai ir tiekimas.....	96
4.3.3. Priemonės pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimui	97
5. VARTOTOJŲ APSAUGA IR GINČŲ NAGRINĖJIMAS ELEKTROS IR DUJŲ SEKTORIUOSE	98
5.1. Vartotojų apsauga	98
5.2. Ginčų nagrinėjimas	100

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2014 metams (ct/kWh)	18
2 lentelė. VKEKK 2013 metais pakeisti prijungimo prie elektros tinklų įkainiai (100 proc.)	20
3 lentelė. Naujų vartotojų prijungimo prie elektros tinklų įkainiai (100 proc.)	21
4 lentelė. Elektros energetikos sektoriaus rodikliai	22
5 lentelė. Buitinių vartotojų prijungimo įkainių kitimas 2010–2014 metais	29
6 lentelė. AB LESTO persiuntimo patikimumo kokybės rodiklių vykdymas 2013 metais.....	35
7 lentelė. AB LESTO paslaugų kokybės rodiklių vykdymas 2013 metais.....	35
8 lentelė. Visuomeninių kainų dinamika 2011–2014 metais (ct/kWh be PVM)	43
9 lentelė. Reguliacinis turtas, nustatyta investicijų gražos norma bei investicijų graža 2010–2014 metais	44
10 lentelė. 2011–2013 metų elektros energijos perdavimo ir skirstymo įmonių investicijos (mln. Lt) ..	45
11 lentelė. 2013 metų tinklo apkrautumo trukmė nuo metinių 8760 val. skaičiaus (proc.).....	49
12 lentelė. 2013 metų LEES tarpsisteminių pjūvių apkrautumo trukmė nuo metinių 8760 val. skaičiaus (proc.)	50
13 lentelė. 2013 metų LEES tarpsisteminių pjūvių maksimalūs techniniai pralaidumai.....	50
14 lentelė. 2013 metų LEES tarpsisteminių pjūvių vidutiniai faktiniai laisvi techniniai pralaidumai ...	50
15 lentelė. 2013–2022 metų plane numatyti projektai ir planuojamos investicijos.....	53
16 lentelė. Elektros energetikos sistemos galių balansas 2012 m. gruodžio 31 d. –2022 m. gruodžio 31 d. (MW).....	63
17 lentelė. Perdavimo sistemos operatoriaus investicijos už 2014–2016 metus.....	69
18 lentelė. Elektros energijos poreikio prognozė ateinantiems 10 metų.....	70
19 lentelė. Transportavimo kainų viršutinės ribos 2013 ir 2014 metais	82
20 lentelė. Buitinių vartotojų prijungimo įkainių kitimas 2010–2014 metais	84
21 lentelė. Gamtinių dujų biržos operatorių taikomi užmokesčiai	92
22 lentelė. Dabartinis ir laukiamas gamtinių dujų suvartojimas Lietuvoje 2013–2017 metais	96
23 lentelė. Vartotojų skundai ir prašymai atsinaujinančių išteklių sektoriuje (vnt.).....	102
24 lentelė. Vartotojų skundai ir prašymai elektros energetikos sektoriuje (vnt.)	103
25 lentelė. Vartotojų skundai ir prašymai gamtinių dujų sektoriuje (vnt.)	103

Iliustracijų sąrašas

1 pav. Elektros energijos balansas 1997–2013 metais (TWh)	10
2 pav. Perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių investicijos 2010–2013 metais (mln. Lt)..	11
3 pav. Struktūra pagal investicijas į tinklų infrastruktūrą 2012–2013 metais (proc.).....	11
4 pav. Rinkos dalyvių skaičius 2013 metais (vnt.)	12
5 pav. Nepriklausomų tiekėjų skaičius 2010–2013 metais (vnt.)	13
6 pav. Vidutinė elektros energijos mėnesinė kaina Lietuvos, Latvijos, Estijos, Suomijos, Švedijos prekybos zonose (EUR/MWh).....	14
7 pav. Kainą formuojantys prekybos kiekiai elektros biržoje 2012–2013 metais (proc.)	14
8 pav. Pardavimų rinkos struktūra elektros biržoje 2012–2013 metais (proc.)	15
9 pav. Pirkimų rinkos struktūra elektros biržoje 2012–2013 metais (proc.).....	15
10 pav. Mažmeninės elektros energijos rinkos struktūra 2012–2013 metais (proc.).....	16
11 pav. Elektros energijos rinkos kainos kitimas 2012–2014 m. gegužės mėn. (ct/kWh be PVM).....	17
12 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2011–2014 metams (ct/kWh be PVM).....	19
13 pav. Prijungimo įkainiai už 1 kW leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą ir 1 m elektros tinklo nutiesimą 2012–2013 metais (Lt)	21
14 pav. Rinkos struktūra pagal importuotų gamtinių dujų kiekį 2013 metais (proc.)	26
15 pav. Veiklų atskyrimas elektros energetikos ir gamtinių dujų sektoriuose. Įmonių kontrolė po LITGRID, AB, atskyrimo nuo vertikalčiai integruotos įmonės	31
16 pav. Išduotų AEI gamybos leidimų ir AEI gamintojų skaičius 2010–2013 metais	39
17 pav. Rinkos struktūra pagal įrengtąją galią 2012–2013 metais (proc. ir MW).....	40
18 pav. Investicijų rinkos struktūra pagal investavimo tikslą 2013 metais (mln. Lt ir proc.)	41
19 pav. Rinkos struktūra pagal investicijų šaltinius 2013 metais (mln. Lt ir proc.)	41
20 pav. Fiksuoti tarifai elektrinėms, elektros energiją gaminančioms iš AEI, 2007–2013 metais (ct/kWh)	42
21 pav. VIAP kaina ir pokytis 2007–2014 metais (ct/kWh).....	44
22 pav. Elektros energijos visuomeninės kainos struktūra 2014 metais {2013 metais} (2012 metais) (ct/kWh)	57
23 pav. VIAP lėšų biudžeto struktūra 2007–2014 metais (proc.).....	58
24 pav. VIAP lėšų biudžeto struktūra 2007–2014 metais (mln. Lt)	58
25 pav. Elektros energijos kaina buitiniams vartotojams, suvartojantiems 2500–5000 kWh per metus, be mokesčių 2012–2013 metų I pusmetį (EUR/kWh)	59
26 pav. Elektros energijos kaina nebutiniams vartotojams, suvartojantiems 500–2000 MWh per metus, be mokesčių 2012–2013 metų I pusmetį (EUR/kWh)	59
27 pav. Tarpsisteminės linijos Lietuva–Švedija planas-schema	65
28 pav. Tarpsisteminės linijos Lietuva–Lenkija planas-schema.....	66
29 pav. Turto paskirstymas tarp naujos (AB „Amber Grid“) ir liekančios (AB „Lietuvos dujos“) bendrovių	73
30 pav. Kapitalo paskirstymas tarp naujos (AB „Amber Grid“) ir liekančios (AB „Lietuvos dujos“) bendrovių	74
31 pav. Veiklų atskyrimas elektros energetikos ir gamtinių dujų sektoriuose.....	76
32 pav. AB „Lietuvos dujos“ SAIDI rodiklis neplanuotiems nutraukimams dėl operatoriaus atsakomybės	78
33 pav. AB „Lietuvos dujos“ vidutinis neplanuotų nutraukimų skaičius vienam vartotojui.....	79
34 pav. Rinkos struktūra pagal importuotų gamtinių dujų kiekį 2013 metais (proc.)	90
35 pav. Rinkos struktūra pagal importuotų gamtinių dujų kiekį 2012–2013 metais (mln. m ³).....	91
36 pav. Gamtinių dujų vidutinės importo kainos 2012–2013 metais palyginimas (Lt/tūkst. m ³)	92
37 pav. Biržos dalyvių skaičius 2013 metais	93
38 pav. Įvykdytų sandorių skaičius bei suprekiautas gamtinių dujų kiekis per 2013 metus (mln. m ³)..	93

39 pav. Mažmeninės tiekimo rinkos struktūra pagal rinkos dalyvių patiektą gamtinių dujų kiekį 2012–2013 metais (proc.)	94
40 pav. Mažmeninės tiekimo rinkos struktūra pagal parduotą gamtinių dujų kiekį 2012–2013 metais (proc.)	94
41 pav. Mažmeninės tiekimo rinkos struktūra pagal parduotą gamtinių dujų kiekį 2012–2013 metais (mln. m ³)	95
42 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų dinamika 2008–2013 metais (vnt.).....	101
43 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų pasiskirstymas pagal sektorius 2008–2013 metais (proc.)	101
44 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų pasiskirstymas pagal sektorius 2013 metais (vnt.).....	102

1. PRATARMĖ

2013 metais Lietuvos elektros energijos rinka buvo veikiama pokyčių, susijusių su tolesniu regioninės elektros rinkos kūrimu. 2013 m. kovo 15 d. Baltijos šalių perdavimo sistemos operatoriai sudarė bendrą Sutartį dėl tarpsisteminių jungčių pralaidumų skaičiavimo ir paskirstymo taisyklių, o 2013 m. birželio 3 d. Latvijoje elektros biržos operatoriumi tapo Nord Pool Spot AS.

2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, nepriklausomo elektros energijos tiekimo leidimus turinčių rinkos dalyvių skaičius padidėjo nuo 65 iki 67, tačiau aktyviai veikiančių tiekėjų sumažėjo nuo 27 iki 25.

Elektros biržoje Nord Pool Spot AS „dienos prieš“ prekybos Elspot aktyvus dalyvių skaičius sudarė 18, o „dienos eigos“ prekybos Elbas, kurios veikla Lietuvoje pradėta 2013 m. gruodžio mėnesį, – 6. 2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, elektros biržoje suprekiatas elektros energijos kiekis sumažėjo 29 proc., nuo 7525 GWh iki 5311 GWh. „Dienos prieš“ bazinės apkrovos kaina sudarė 48,9 EUR/MWh, o pikinės – 56,3 EUR/MWh.

2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, Lietuvoje elektros energijos importas mažėjo 11 proc., eksportas – 66 proc., gamybos apimtys mažėjo 7 proc., nuo 4,7 TWh iki 4,4 TWh. 2008–2013 metais gamybos apimtys sumažėjo 69 proc.

Elektros energijos suvartojimas mažėjo 2 proc., nuo 12,3 TWh iki 12,1 TWh, o technologiniai nuostoliai elektros tinkluose taip pat mažėjo 2 proc. Elektros energijos savoms reikmėms poreikis mažėjo 26 proc.

2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, 2,2 proc. didėjo įrengtoji galia (iki 4347 MW), iš jos atsinaujinančią energiją naudojančiose elektrinėse įrengtosios galios dalis sudarė 12,3 proc. Investicijos į tinklų infrastruktūrą išaugo 10,6 proc. (nuo 463,12 mln. Lt iki 512,19 mln. Lt).

Įgyvendindamas 2012 m. vasario 7 d. įsigaliojusio naujos redakcijos Lietuvos Respublikos elektros energetikos (toliau – Elektros energetikos) įstatymo nuostatas ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. 826 „Dėl uždarnosios akcinės bendrovės steigimo ir valstybės turto investavimo“ patvirtintą Elektros energetikos įstatymo reikalavimus atitinkančių elektros energijos įmonių veiklų ir kontrolės atskyrimo vykdymo planą, 2012 m. rugsėjo 30 d. perdavimo sistemos operatorius (toliau – PSO) pateikė visą susijusią informaciją Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai (toliau – VKEKK), kuri, ją išanalizavusi ir gavusi Europos Komisijos sąlyginai teigiamą išvadą, 2013 m. rugpjūčio 27 d. priėmė galutinį sprendimą dėl PSO atskyrimo, konstatuodama, kad LITGRID, AB, perdavimo veiklos atskyrimas atitinka Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 8 dalies ir 53 straipsnio 2, 3 ir 6 dalių nuostatas ir gali būti paskirtas PSO, tuo tikslu išduodant LITGRID, AB, neterminuotą elektros energijos perdavimo veiklos licenciją.

2013 metais VKEKK toliau tęsė Ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų (angl. *Long-Run Average Incremental Cost – LRAIC*) apskaitos modelio, skatinančio tinklų efektyvumą bei ilgalaikę konkurenciją ir tokiu būdu teikiančio naudą vartotojams ir kitiems elektros energetikos sektoriaus dalyviams, formavimą. Jis baigtas 2014 metais ir jo rezultatai bus pritaikyti, nustatant elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinės ribas naujam 5 metų reguliavimo periodui 2015–2019 metams.

Įgyvendinant naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo 19 straipsnio nuostatas, praėjusiais metais su konsultantų pagalba pirmą kartą buvo parengta Lietuvos elektros energetikos sistemos patikimumo įvertinimo ataskaita už 2012 metus. Studijos rezultatai parodė, kad šiuo metu Lietuvos elektros energetikos sistemoje (toliau – LEES) yra užtikrinamas pakankamas patikimumo lygis, nevertinant ekonominio aspekto. Siekiant išlaikyti pakankamą LEES patikimumo lygį, pasiūlyta LEES tinklo elementų atnaujinimo mastą nustatyti, atsižvelgiant į tinklo pastatymo metus ir įrangos būklės kitimo tendencijas.

VKEKK 2013 m. gegužės 13 d. nutarimu pradėjo elektros energijos gamybos rinkos tyrimą, siekdama iširti konkurencijos veiksmingumą elektros energijos gamybos rinkoje ir nustatyti didelę

įtaką šioje rinkoje turinčius dalyvius. Šis tyrimas turėtų būti baigtas 2014 metais. 2015 metais VKEKK taip pat planuoja atlikti nepriklausomo elektros energijos tiekimo rinkos tyrimą.

VKEKK kartu su Baltijos šalių reguliuotojais 2013 m. rugpjūčio 1 d. pradėjo tyrimą dėl kainų šuolio Nord Pool Spot AS elektros biržoje 2013 m. birželio 25 d. Tuo metu Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos elektros energija zonose kaina formavosi 35,86 ct/kWh, arba 103,85 EUR/MWh. Lietuvoje 2013 metais vidutinė elektros energijos rinkos kaina sudarė 16,55 ct/kWh, arba 47,93 EUR/MWh. 2014 m. vasario 26 d. reguliuotojai pateikė bendrą tyrimo išvadą Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūrai (angl. *Agency for the Cooperation of Energy Regulators* – ACER). Išvadoje nurodyta, kad 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo (toliau – Reglamentas (ES) Nr. 1227/2011) nuostatos nebuvo pažeistos ir tyrimas baigiamas.

VKEKK savo iniciatyva 2013 m. spalio mėn. pradėjo vidinį tyrimą dėl kainų šuolio Nord Pool Spot AS elektros biržoje 2013 m. rugsėjo–spalio mėn. 2014 m. balandžio 18 d. buvo paskelbtos tyrimo išvados. Iš įvairių šaltinių gautų duomenų analizės bei nuoseklaus tyrimo pagrindu nustatyta, kad Baltijos PSO pasirašyta bendra Sutartis dėl tarp sisteminių jungčių pralaidumų skaičiavimo ir paskirstymo taisyklių atitinka 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (EB) Nr. 714/2009 dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1228/2003 (toliau – Reglamentas (EB) Nr. 714/2009), ir 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 2003/54/EB (toliau – Direktyva 2009/72/EB), nuostatas bei Baltijos energijos rinkos jungčių plano (angl. *Baltic Energy Market Interconnection Plan* – BEMIP) tikslus, siekiant bendros, konkurencingos ir koordinuotos Europos Sąjungos vidaus rinkos. Atskirai paminėtina, kad Baltijos šalių reguliuotojai šiai Sutarčiai turėjo pastabų dėl nediskriminavimo principo taikymo ir išsakė pastabas bendrame laiške PSO.

2013 metais ypač išryškėjo tarptautinio bendradarbiavimo poreikis, sprendžiant besiformuojančių regioninių elektros rinkos bei naujų tarp sisteminių jungčių klausimus.

2013 metais gamtinių dujų importo rinkoje veikė tie patys dalyviai kaip ir 2012 metais. Gamtines dujas importavo AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“, AB „Achema“, UAB Kauno termofikacijos elektrinė ir UAB „Haupas“. Gamtinės dujos į Lietuvą 2013 metais buvo importuojamos iš vienintelio išorinio tiekėjo – Rusijos OAO Gazprom. UAB „Dujotekana“ dujas pirkė iš tarpininko „LT Gas Stream AG“, o ne tiesiogiai iš Rusijos OAO Gazprom.

Gamtinių dujų importo rinkoje veikiantys dalyviai 2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, importavo 18,7 proc. mažiau gamtinių dujų. Alternatyvių kuro rūšių (1 proc. sieringumo mazuto ir gazolio 0,1 proc.) kainų smukimas bei dolerio silpnėjimas lito atžvilgiu lėmė 5,4 proc. mažesnę svertinę gamtinių dujų importo kainą, palyginti su 2012 metais.

2013 metais gamtinių dujų tranzito apimtys, palyginti su 2012 metais, mažėjo 0,7 proc., perdavimas Lietuvos vartotojams mažėjo 18,4 proc. Šie veiksniai nulėmė 11 proc. bendrų perdavimo apimčių mažėjimą.

2013 metais paskirstyta 12,9 proc. mažiau gamtinių dujų nei 2012 metais. Didžiausią skirstymo rinkos dalį – 97,4 proc. – užima AB „Lietuvos dujos“.

Didmeninė gamtinių dujų tiekimo rinka ir toliau išlieka nedidelė: 2013 metais parduota 6,9 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 17 proc. mažiau nei 2012 metais.

Gamtinių dujų rinkos operatoriaus licencijas 2013 metais turėjo tos pačios 2 įmonės kaip ir 2012 metais – BALTPPOOL, UAB, ir UAB GET Baltic. BALTPPOOL, UAB, gamtinių dujų biržoje kaip ir 2012 metais, taip ir 2013 metais, buvo prisiregistravę 4 biržos dalyviai, tuo tarpu UAB GET Baltic gamtinių dujų biržoje dalyvių skaičius nuosekliai didėjo – 2013 metų pabaigoje buvo registruoti 22 dalyviai.

Mažmeninėje gamtinių dujų rinkoje 2013 metais patiekta 1427,5 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 11,6 proc. mažiau nei 2012 metais. Tiekimas buitiniams vartotojams 2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, mažėjo 17,9 proc., buitiniams vartotojams – 15,5 proc.

Vykdydama veiklų atskyrimo reikalavimus, nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. gamtinių dujų perdavimo veiklą pradėjo vykdyti nauja įmonė AB „Amber Grid“. Naujai įsteigta įmonė AB „Amber Grid“ perėmė visas su gamtinių dujų perdavimo veiklos vykdymu susijusias AB „Lietuvos dujos“ teises ir pareigas ir VKEKK pateikė prašymą išduoti laikiną gamtinių dujų perdavimo licenciją. VKEKK 2013 m. liepos 18 d. nutarimu panaikino AB „Lietuvos dujos“ turėtą gamtinių dujų perdavimo veiklos licenciją ir išdavė AB „Amber Grid“ laikiną gamtinių dujų perdavimo licenciją, galiojančią nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. iki VKEKK sprendimo dėl gamtinių dujų PSO paskyrimo dienos.

2014 m. gegužės mėn. UAB „EPSO-G“, kurios 100 proc. akcijų patikėjimo teise valdo Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, įsigijo 38,91 proc. AB „Amber Grid“ akcijų iš E.ON Ruhrgas International GmbH, o „Lietuvos energija“, UAB, kurios 100 proc. akcijų valdo Lietuvos Respublikos finansų ministerija, įsigijo E.ON Ruhrgas International GmbH valdomų 38,91 proc. AB „Lietuvos dujos“ akcijų.

2014 m. birželio mėn. UAB „EPSO-G“ sudarė sandorį su OAO Gazprom dėl 37,10 proc. AB „Amber Grid“ akcijų išpirkimo, o „Lietuvos energija“, UAB, sudarė sandorį su OAO Gazprom dėl 37,10 proc. AB „Lietuvos dujos“ akcijų išpirkimo. Tokiu būdu faktiškai jau yra atskirta gamtinių dujų perdavimo ir tiekimo veiklos kontrolė.

Rengdama šią ataskaitą, VKEKK rėmėsi elektros energetikos ir gamtinių dujų sektoriuose veikiančių įmonių teikiamomis VKEKK periodinėmis ataskaitomis ir kita medžiaga, taip pat kitų institucijų pateiktais duomenimis. Ataskaitoje apžvelgiami pagrindiniai elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų plėtros etapai, įvardijamos esminės šių sektorių problemos.

Komisijos pirmininko pavaduotojas,
laikintai vykdamas Komisijos pirmininko funkcijas

Darius Biekša

2. PAGRINDINIAI ĮVYKIAI ELEKTROS ENERGIJOS IR GAMTINIŲ DUJŲ RINKOSE

2.1. Elektros energetikos sektorius

2.1.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas

2012 m. vasario 7 d. įsigaliojus naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymui ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2012 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. 826 „Dėl uždarnosios akcinės bendrovės steigimo ir valstybės turto investavimo“ patvirtinus Elektros energetikos įstatymo reikalavimus atitinkančių elektros energijos įmonių veiklą ir kontrolės atskyrimo vykdymo planą iki 2012 m. spalio 1 d., LITGRID, AB, atliko visus veiksmus, reikalingus užtikrinti Elektros energetikos įstatymo reikalavimų dėl PSO veiklos atskyrimo įgyvendinimą. 2012 m. rugsėjo 30 d. PSO pateikė visą susijusią informaciją VKEKK, kuri, ją išanalizavusi, atliko šiuos veiksmus:

- 2013 m. vasario 21 d. susitiko su Europos Komisijos atstovais;
- 2013 m. balandžio 26 d. priėmė pirminį sprendimą dėl PSO atskyrimo;
- 2013 m. gegužės 8 d. pateikė pirminį sprendimą Europos Komisijai;
- 2013 m. liepos 4 d. gavo Europos Komisijos teigiamą išvadą su pastabomis;
- 2013 m. rugpjūčio 27 d. priėmė galutinį sprendimą dėl PSO atskyrimo.

Tokiu būdu buvo baigtas PSO nuosavybės atskyrimo procesas ir konstatuota, kad LITGRID, AB, perdavimo veiklos atskyrimas atitinka Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 8 dalies ir 53 straipsnio 2, 3 ir 6 dalių nuostatas ir gali būti paskirtas PSO bei išduota LITGRID, AB, neterminuota elektros energijos perdavimo veiklos licencija.

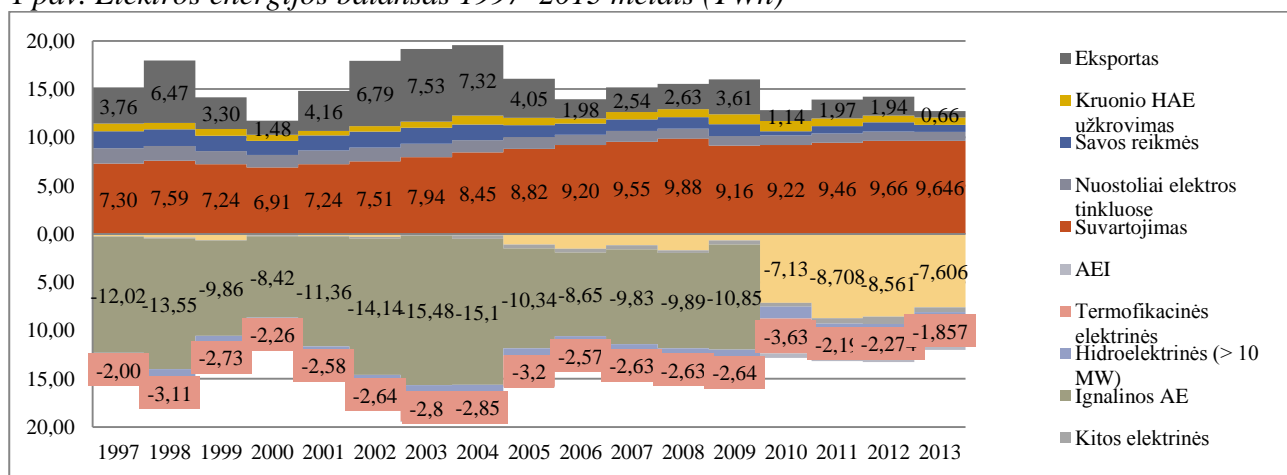
Elektros energijos skirstomųjų tinklų operatoriaus (toliau – STO) AB LESTO nuosavybės atskyrimas buvo atliktas 2012 m. liepos 27 d., kai VKEKK konstatavo, kad AB LESTO skirstymo veiklos atskyrimas atitinka Elektros energetikos įstatymo 54 straipsnio 1 ir 3 dalių nuostatas. Išsamesnė informacija pateikta šios ataskaitos 3.1.1 skyriuje.

VKEKK ir toliau kontroliuos, kad veiksmingai būtų atskirtos veiklos, užtikrinant perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo komercinių gamybos ir tiekimo veiklos interesų ir siekiant išvengti šių veiklos rūšių kryžminio subsidijavimo.

2.1.2. Tiekimo saugumas

Nuo 2010 metų kasmet elektros energijos importas į LEES sudaro apie du trečdalius bendro elektros energijos poreikio šalyje (1 pav.). Lietuva yra antra pagal dydį importuojanti šalis Europoje po Liuksemburgo. Esant tokiai didelei priklausomybei nuo elektros importo, bet koks importo struktūros ar dydžio pakitimas labai veikia tarpsteminis pralaidumus ir kainas.

1 pav. Elektros energijos balansas 1997–2013 metais (TWh)

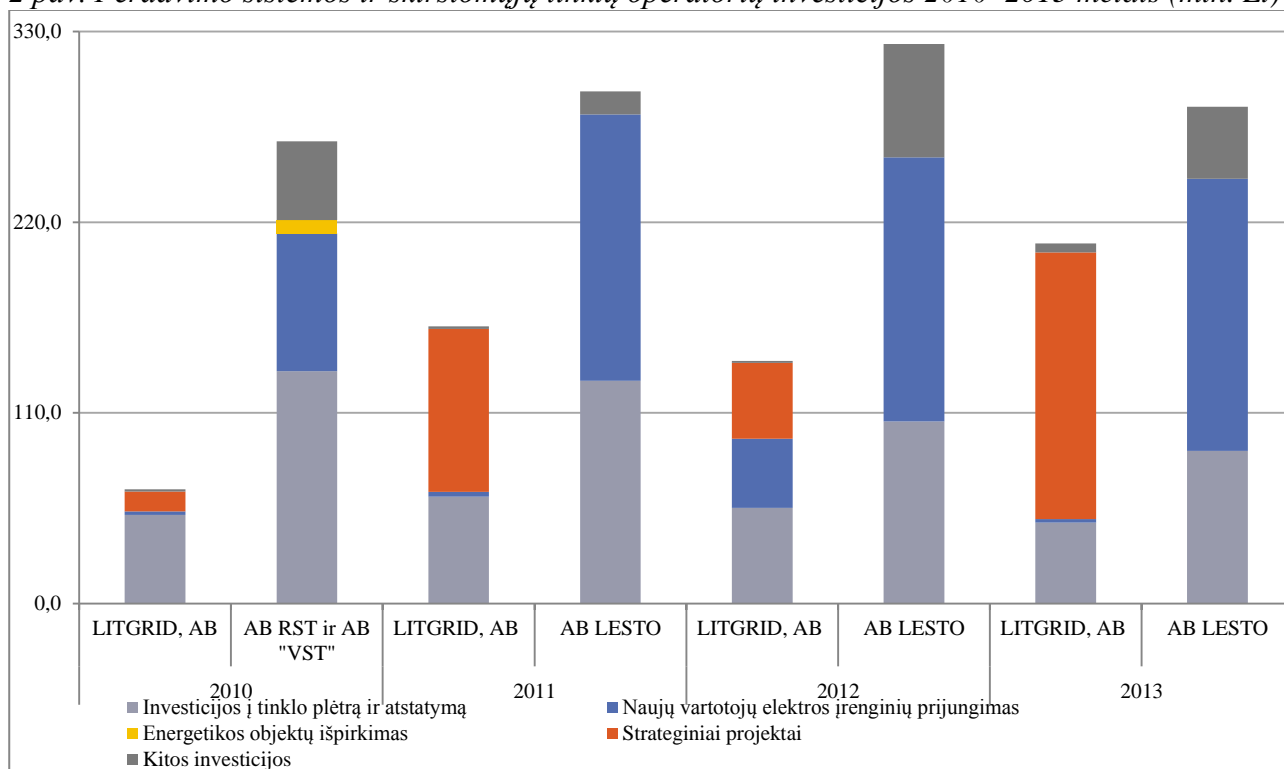

Šaltinis: VKEKK

Per metus bendra instaliuota galia elektrinėse didėjo 2 proc. – iki 4347 MW. AEI elektrinėse įrengtosios galios rinkos dalis 2013 metais sudarė 12,3 proc.

Elektros energetikos sektoriuje Lietuva yra užsibrėžusi tikslą turėti elektros jungtis su Švedija ir Lenkija ir sukurti Baltijos elektros rinką. NordBalt jungties su Švedija ir LitPol Link jungties su Lenkija projektai turėtų būti baigti 2015 m. gruodžio mėnesį. Įgyvendinus minėtus projektus, iki šiol izoliuota Lietuvos elektros sistema būtų integruota į vieningą Europos elektros rinką, tai prisidėtų prie patikimesnio elektros energijos tiekimo ir didesnės konkurencijos Baltijos regioninėje rinkoje. 2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, investicijos į tinklų infrastruktūrą didėjo 10,6 proc., nuo 463,12 iki 512,19 mln. Lt. (2 pav.).

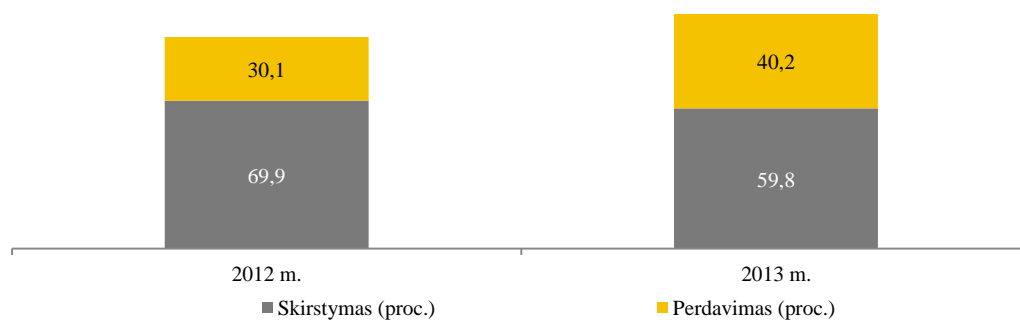
2 pav. Perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių investicijos 2010–2013 metais (mln. Lt)

Šaltinis: VKEKK

Investicijų į perdavimo tinklus proporcija 2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, didėjo 10,1 proc. punkto, nuo 30,1 iki 40,2 proc., atitinkamai mažėjo investicijų į skirstymo tinklus proporcija (3 pav.).

3 pav. Struktūra pagal investicijas į tinklų infrastruktūrą 2012–2013 metais (proc.)

Šaltinis: VKEKK

Įgyvendindama naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo 19 straipsnio nuostatas, praėjusiais metais pirmą kartą VKEKK su konsultantų pagalba parengė LEES patikimumo įvertinimo ataskaitą už 2012 metus. Studijos rezultatai parodė, kad šiuo metu LEES yra užtikrinamas pakankamas patikimumo lygis. Siekiant išlaikyti pakankamą LEES patikimumo lygį, pasiūlyta LEES tinklo elementų atnaujinimo mastą nustatyti, atsižvelgiant į tinklo pastatymo metus ir įrangos būklės kitimo tendencijas. Šiam tikslui pasiekti rekomenduota:

- nustatyti minimalių persiuntimo patikimumo lygio rodiklių (END, AIT, SAIDI, SAIFI) tolerancijos ribas arba prailginti minimalaus lygio nustatymui naudojamą periodą (5–6 metai);
- įdiegti ekonomiškai pagrįstą monitoringo sistemą ir vykdyti elektros įtampos skirstomajame tinkle stebėseną;
- siekiant išlaikyti aukštą sistemos patikimumo lygį, svarstyti galimybę papildomai atlikti esamų sistemos elementų techninį auditą ir nustatyti atskirų sistemos elementų naudingo tarnavimo laiką, nes apie 2020 metus sistemos elementų resursas bus ribinis, o tai gali lemti reikšmingą investicijų poreikį sistemos atnaujinimui.

2.1.3. Konkurencija elektros energijos tiekimo rinkoje ir rinkos priežiūra

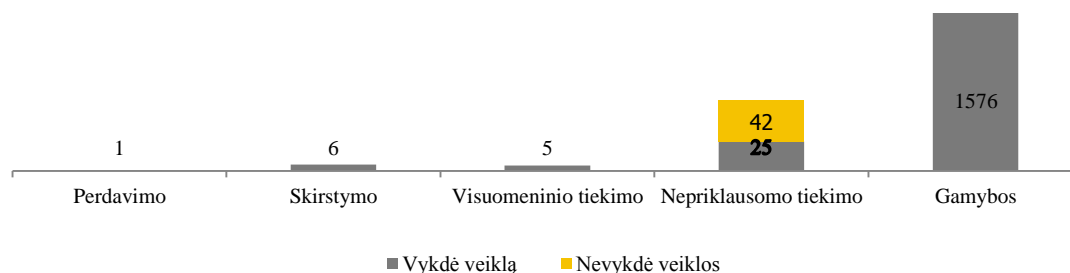
2012 m. birželio 18 d. Lietuvoje pradėjusi veikti Nord Pool Spot AS elektros birža, o 2013 m. birželio 3 d. – Latvijoje, užbaigė vieną svarbiausių Baltijos regioninės elektros rinkos integracijos žingsnių. 2013 m. gruodžio mėn. Lietuvoje ir Latvijoje buvo įgyvendinta „dienos eigos“ prekyba biržoje. Tikimasi, kad 2014 m. pradės veikti Nasdaq OMX finansinės rizikos priemonės Lietuvoje ir Latvijoje.

Nuo 2013 metų visuomeninis tiekėjas privalėjo sudaryti sutartis dėl elektros energijos tiekimo pagal reguliuojamas visuomenines kainas tik su buitinais vartotojais, kurie nepasirinko nepriklausomo elektros energijos tiekėjo. Tai reiškia, visi komerciniai vartotojai elektros energiją pirkė rinkoje sutartinėmis kainomis.

Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. 740 patvirtintą Lietuvos elektros rinkos plėtros planą nuo 2015 metų visi buitiniai vartotojai, išskyrus socialiai remtinus vartotojus, privalės pirkti elektros energiją rinkoje pagal Nord Pool Spot AS biržos kainas ar dvišaliuose kontraktuose sutartas kainas. Paminėtina, kad nuo 2014 metų buitiniams vartotojams elektros energija perkama elektros biržoje per visuomeninį tiekėją.

2013 metais elektros energetikos sektoriuje buvo išduotos 3 nepriklausomo tiekimo licencijos (1 įmonė, turėjusi nepriklausomo tiekimo licenciją, išregistruota), išduotas 1761 elektros energijos gamybos leidimas (96,5 proc. iš jų saulės elektrinėms), elektros energijos gamybos veiklą pradėjo vykdyti 1124 nauji juridiniai ir fiziniai asmenys. 2013 metų pabaigoje elektros energijos rinkoje veikė 1655 rinkos dalyviai. Didžiąją jų dalį sudarė elektros energijos gamybos leidimus turintys asmenys.

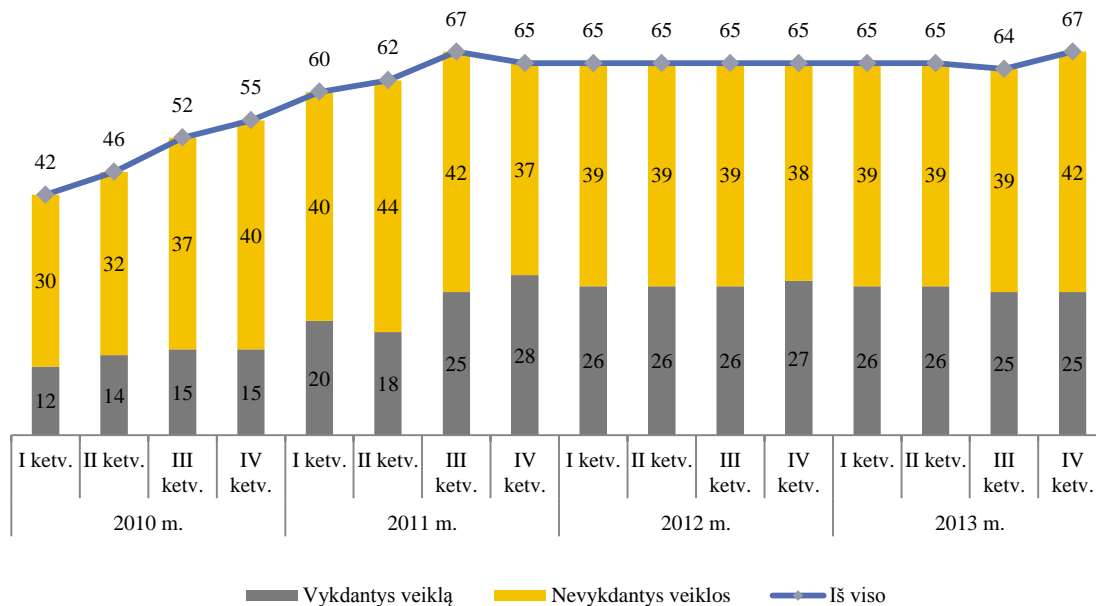
4 pav. Rinkos dalyvių skaičius 2013 metais (vnt.)

Šaltinis: VKEKK

Nepriklausomo elektros energijos tiekimo licencijas turinčių rinkos dalyvių skaičius 2013 metų pabaigoje, palyginti su 2012-ųjų, didėjo 3,1 proc., nuo 65 iki 67. 2013 metų pabaigoje aktyvių tiekėjų skaičius, palyginti su 2012 metų pabaiga, mažėjo 7,4 proc., nuo 27 iki 25.

5 pav. Nepriklausomų tiekėjų skaičius 2010–2013 metais (vnt.)

Šaltinis: VKEKK

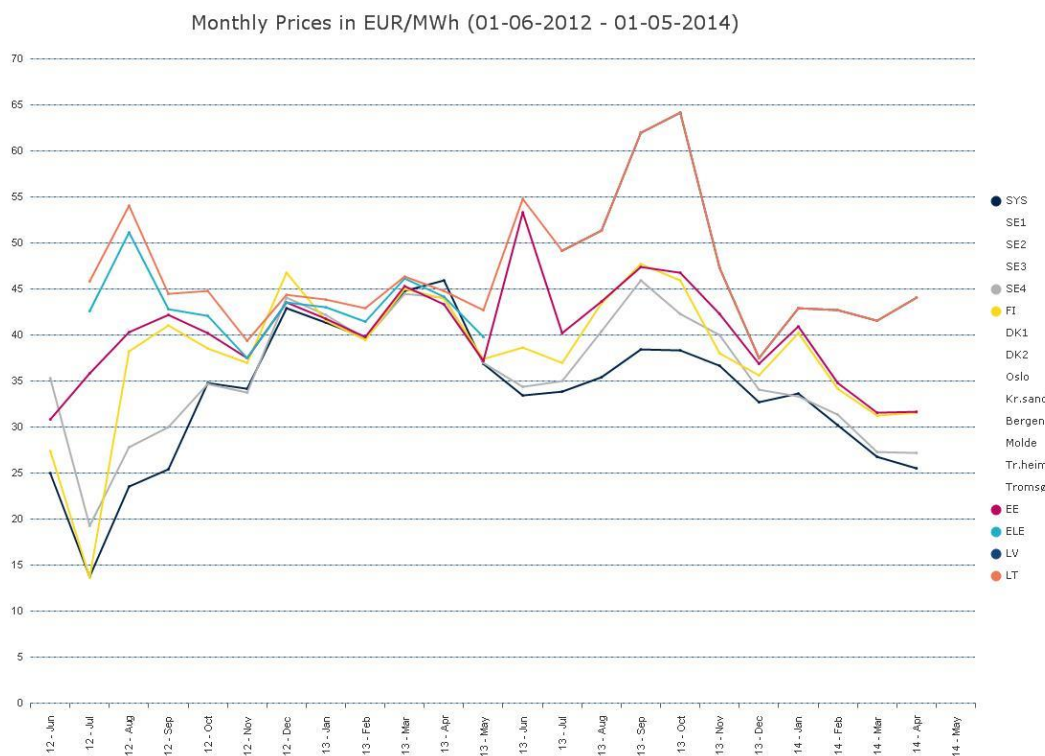
2013 m. spalio 22 d. priėmus naujos redakcijos Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklės, kaip minėta, VKEKK išdavė leidimus nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklai vykdyti 3 bendrovėms – UAB „Kvanto energija“, UAB „Vaizga“ ir Eesti Energia AS. Taip pat VKEKK sustabdė 2 nepriklausomų elektros energijos tiekėjų licencijų galiojimą (SKY ENERGY GROUP, UAB, ir UAB „Elektra visiems“), nes neįvykdytas įpareigojimas ištaisyti bendrojo finansinio pajėgumo rodiklį.

2014 metų vasario mėn. duomenimis, Nord Pool Spot AS elektros biržoje buvo 360 aktyvių biržos dalyvių, 19 iš jų – Lietuvoje registruoti juridiniai asmenys.

2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, elektros biržoje suprekiautas elektros energijos kiekis sumažėjo 29,4 proc., nuo 7525,2 iki 5311,0 GWh.

2012 m. birželio mėn. – 2014 m. gegužės mėn. elektros energijos kainos dinamika biržoje parodyta 6 paveiksle.

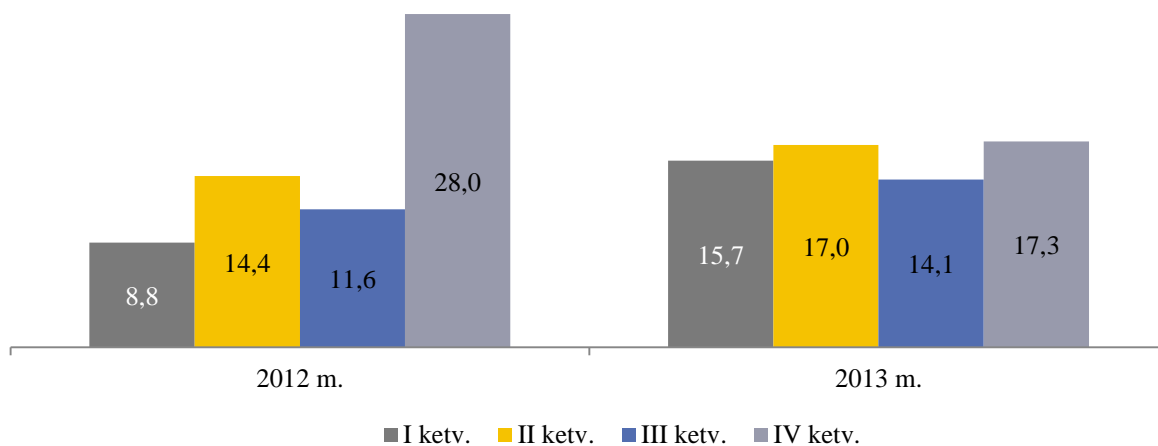
6 pav. Vidutinė elektros energijos mėnesinė kaina Lietuvos, Latvijos, Estijos, Suomijos, Švedijos prekybos zonos (EUR/MWh)

Šaltinis: www.nordpoolspot.com

Kainą formuojančiais pavidimais suprekiautas elektros energijos kiekis 2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, buvo 29,4 proc. mažesnis ir sudarė 16,2 proc. bendro suprekiauto biržoje elektros energijos kiekio.

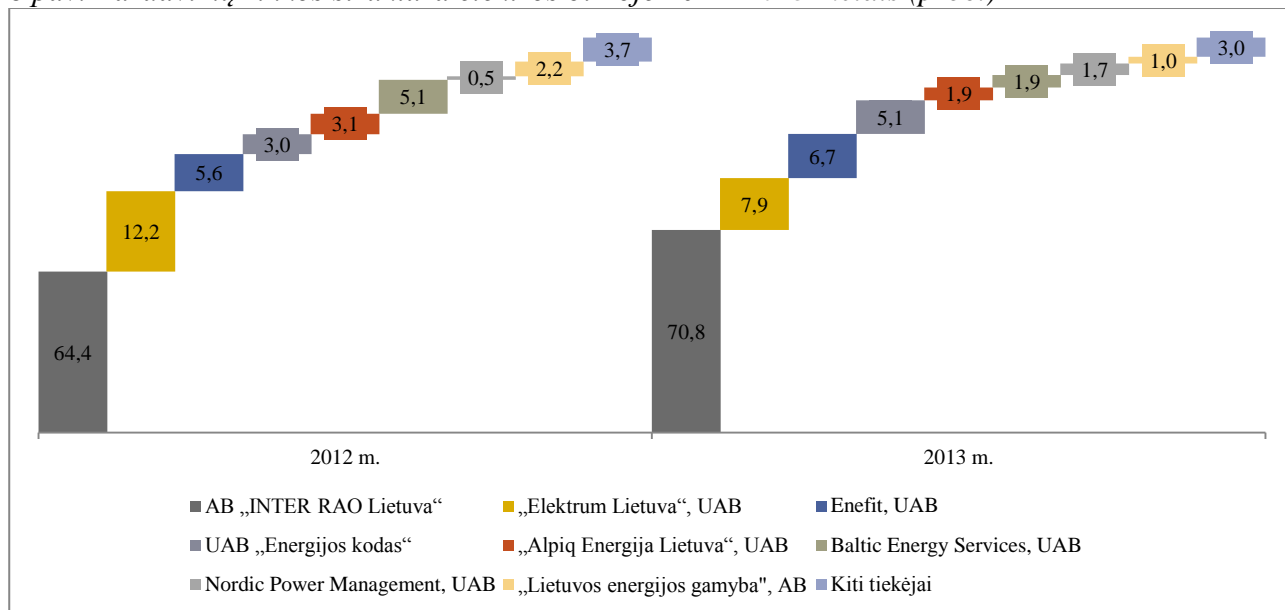
7 pav. Kainą formuojantys prekybos kiekiai elektros biržoje 2012–2013 metais (proc.)

Šaltinis: VKEKK

2013 metais, kaip ir 2012-aisiais, didžiausią elektros biržos pardavimų rinkos dalį užėmė AB „INTER RAO Lietuva“ (70,8 proc.). Daugiausia – 4,3 proc. punkto 2013 metais, palyginti su 2012 m., mažėjo „Elektrum Lietuva“, UAB rinkos dalis, nuo 12,2 proc. iki 7,9 proc., daugiausia augo AB „INTER RAO Lietuva“ rinkos dalis – 6,4 proc. punkto, nuo 64,4 iki 70,8 proc.

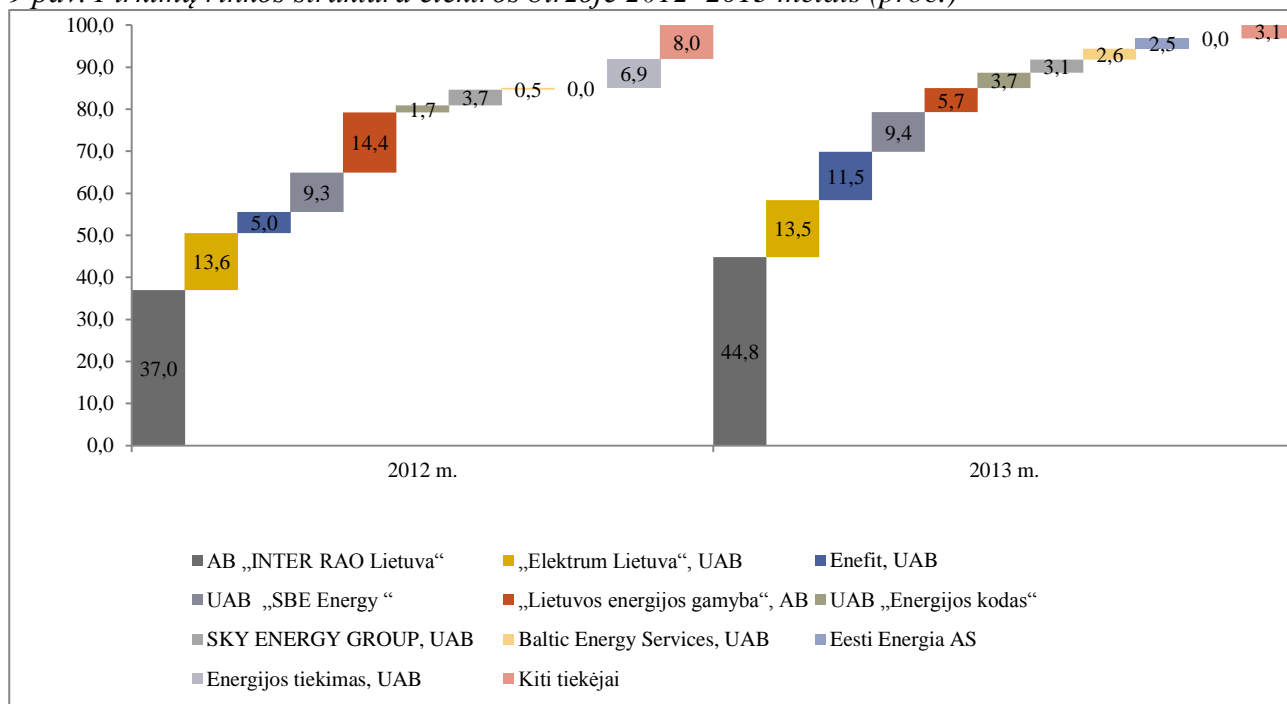
8 pav. Pardavimų rinkos struktūra elektros biržoje 2012–2013 metais (proc.)

Šaltinis: VKEKK

2013 metais didžiausią elektros biržos pirkimų rinkos dalį užėmė AB „INTER RAO Lietuva“, kurios rinkos dalis, palyginti su 2012-aisiais, padidėjo daugiausia iš visų rinkos dalyvių – 7,8 proc. punkto, nuo 37,0 proc. iki 44,8 proc. Daugiausia – 8,7 proc. punkto 2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, mažėjo „Lietuvos energijos gamyba“, AB rinkos dalis – nuo 14,4 proc. iki 5,7 proc.

9 pav. Pirkimų rinkos struktūra elektros biržoje 2012–2013 metais (proc.)

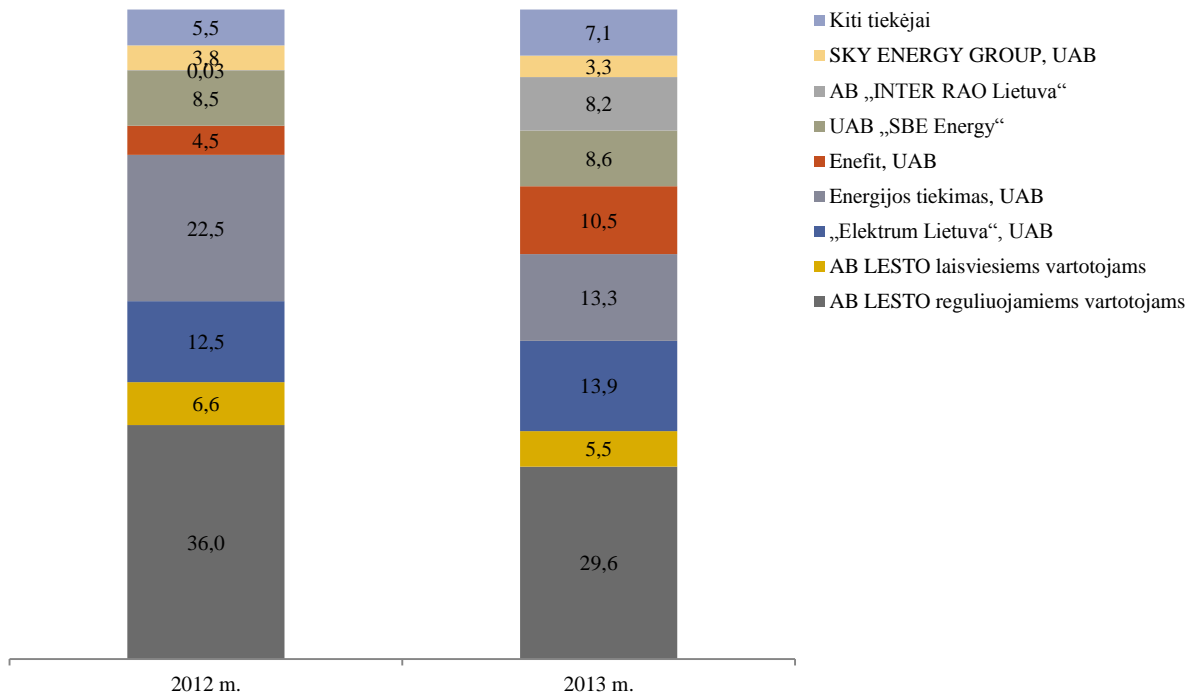
Šaltinis: VKEKK

Nepriklausomi tiekėjai elektros energijos vartotojams 2013 metais patiekė 5646,0 GWh elektros energijos, visuomeninis tiekėjas AB LESTO reguliuojamiems elektros energijos

virtotojams patiekė 2582,7 GWh elektros energijos, nereguliuojamiems elektros energijos virtotojams – 478,2 GWh elektros energijos.

Mažmeninės tiekimo rinkos struktūroje AB LESTO rinkos dalis 2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, mažėjo 7,4 proc. punkto, iki 35,2 proc. Tarp didžiausių nepriklausomų elektros energijos tiekėjų 2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, daugiausia augo AB „INTER RAO Lietuva“ ir Enefit, UAB, užimamos rinkos dalys, atitinkamai 8,2 ir 6,0 procentinio punkto.

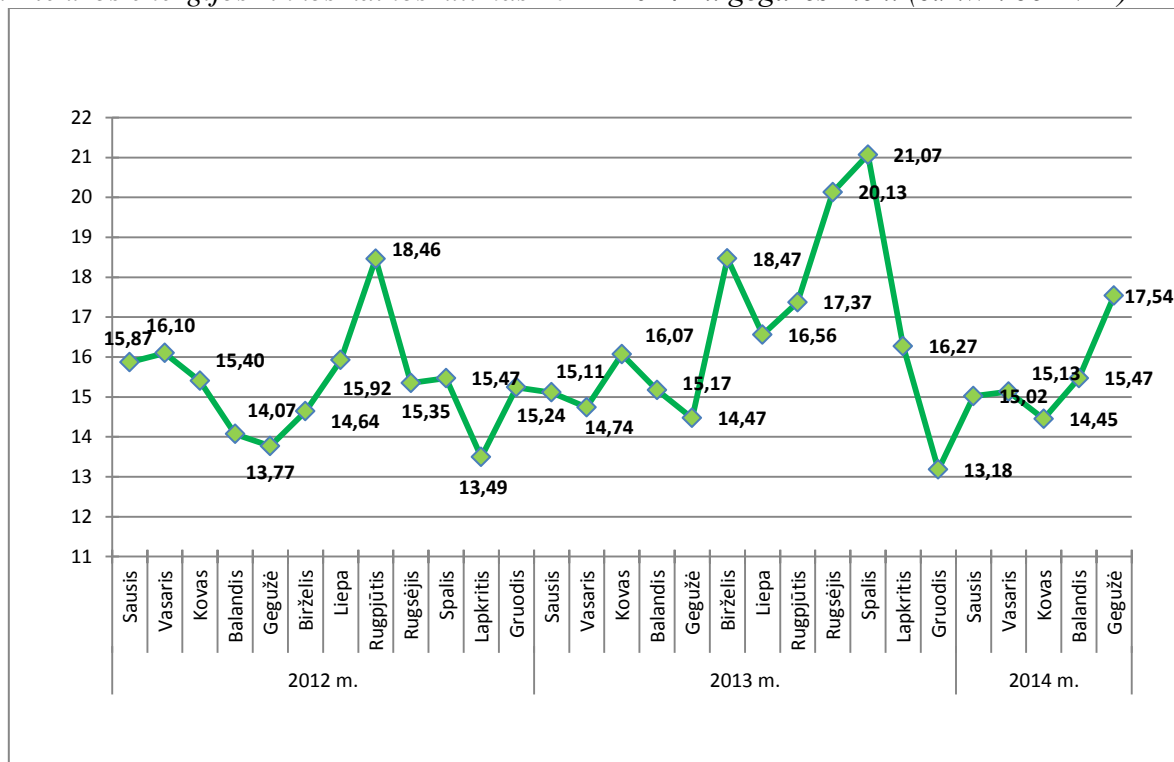
10 pav. Mažmeninės elektros energijos rinkos struktūra 2012–2013 metais (proc.)

Šaltinis: VKEKK

Paminėtina, kad, įsigaliojus Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymui, VKEKK priskirta nauja funkcija – nustatyti praėjusio mėnesio elektros energijos rinkos kainą, kuri apskaičiuojama kaip svartinis vidurkis kiekių ir kainų, suprekiautų elektros biržoje Lietuvos kainų zonoje. Praėjusio mėnesio rinkos kaina taikoma tik elektros energijos gamintojams, naudojantiems AEI, kurie dalyvavo ir laimėjo kvotas bei fiksuotus tarifus VKEKK organizuotuose aukcionuose Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo nustatyta tvarka. Tokiam gamintojui iš VIAP fondo VIAP lėšų suma nustatoma kaip faktiškai per mėnesį pagaminto ir į tinklą patiekto elektros energijos kiekio ir skirtumo tarp VKEKK organizuotame aukcione laimėto fiksuoto tarifo ir ne žemesnės nei praėjusio mėnesio vidutinės elektros energijos rinkos kainos sandauga.

11 pav. Elektros energijos rinkos kainos kitimas 2012–2014 m. gegužės mėn. (ct/kWh be PVM)

Šaltinis: VKEKK

Paminėtina, kad ne rečiau kaip kartą per pusmetį vyksta Nacionalinio bendros Baltijos elektros rinkos plėtros komiteto susitikimai, kuriuose dalyvauja valstybinių institucijų, rinkos dalyvių ir susijusių asociacijų atstovai. Susitikimuose apsiekiama aktualia informacija ir sprendžiami probleminiai klausimai, aiškinantis priežastis, bei numatoma, kokių žingsnių reikia imtis, siekiant efektyvaus elektros rinkos veikimo ir plėtros.

2.1.4. Elektros energetikos įstatymų įgyvendinančių teisės aktų rengimas

2013 metais VKEKK teikė pasiūlymus tokiems teisės aktams:

1. Elektros energetikos įstatymo 2, 6, 7, 9, 10, 30, 31, 33, 44, 49, 57, 58, 67, 69, 70, 74, 75, 78 straipsnių ir keturioliktojo skirsnio pavadinimo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui;
2. Elektros energetikos įstatymo 6, 9, 10, 30, 31, 33, 49, 57, 58, 67, 74, 75, 78 straipsnių ir keturioliktojo skirsnio pavadinimo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektui;
3. Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 2, 6, 8, 12, 15, 16, 21, 26, 34 ir 37 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 27¹ straipsniu įstatymo projektui;
4. Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo 20 ir 40 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui;
5. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 32 straipsnio papildymo įstatymo projektui;
6. Energetikos ministro įsakymo „Dėl Veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklių patvirtinimo“ projektui.

Praėjusiais metais VKEKK parengė, patobulino ir patvirtino tokius teisės aktus:

1. Reikalavimus elektros energijos skirstomųjų tinklų operatoriaus rengiamai atitikties programai (patvirtinta 2013 m. lapkričio 21 d., Nr. O3-694);
2. Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodiką (patvirtinta 2013 m. balandžio 29 d., Nr. O3-139);
3. Naujus prijungimo prie elektros tinklų įkainius, kurie įsigaliojo 2013 m. birželio 1 d.;

4. Valstybės reguliuojamų kainų elektros energetikos sektoriuje nustatymo principų aprašo projektą (VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt (rubrika „Viešosios konsultacijos“) paskelbtas pakartotinei viešajai konsultacijai);

5. Elektros energijos perdavimo sistemos operatoriaus teikiamų paslaugų ir elektros energijos skirstomųjų tinklų operatoriaus teikiamų paslaugų ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų techninio-technologinio ir ekonominio modelio tinkluose gaires ir LRAIC modelį (patvirtinta 2013 m. gruodžio 27 d., Nr. O3-755);

6. Elektros energetikos įmonių apskaitos atskyrimo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų aprašo projektą (patvirtinta 2014 m. balandžio 29 d., Nr. O3-112);

7. Elektros energijos rinkos kainos nustatymo metodiką (patvirtinta 2013 m. liepos 18 d., Nr. O3-323);

8. Elektros energijos, pagamintos termofikaciniu režimu kombinuotojo elektros energijos ir šilumos gamybos ciklo elektrinėse, supirkimo kainos nustatymo metodiką (patvirtinta 2013 m. rugsėjo 27 d., Nr. O3-418);

9. Leidimo vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą formą (patvirtinta 2013 m. lapkričio 21 d., Nr. O3-695).

2.1.5. Reguluojamosios veiklos kainodara, transportavimo kainų ir prijungimo įkainių nustatymas

VKEKK rengia ir tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas, nustato (koreguoja) ir tvirtina reguliuojamų veiklų kainų viršutines ribas, skelbia elektros energijos tarifus.

Pagal naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymą VKEKK nustato perdavimo ir skirstymo kainų viršutines ribas nebe trejų, o penkerių metų laikotarpiui. VKEKK taip pat tikrina, ar elektros energetikos įmonių nustatytos konkrečios reguliuojamų paslaugų kainos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių. Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos yra nustatytos 2011–2013 metų reguliavimo periodui ir buvo pratęstos iki 2014 metų. Kasmet persiuntimo paslaugų viršutinės ribos yra koreguojamos, įvertinant kiekio poveikio, nenumatytų pasikeitimų, indeksavimo ir koregavimo koeficientus. Taip pat įvertinama tinklų paslaugų teikimo kokybės rodiklių įtaka bei pelno, viršijančio vidutinio pelno normą (angl. *profit sharing*), skaičiavimo principai.

2013 m. gruodžio 27 d. VKEKK patvirtino Elektros energijos perdavimo sistemos operatoriaus teikiamų paslaugų ir elektros energijos skirstomųjų tinklų operatoriaus teikiamų paslaugų ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų techninio-technologinio ir ekonominio modelio tinkluose gaires ir LRAIC modelį, pagal kurį bus perskaičiuoti perdavimo ir skirstymo paslaugų pradiniai pajamų lygiai naujam reguliavimo periodui 2015–2019 metams.

Elektros energijos persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2014 metų reguliavimo periodui pateiktos 1 lentelėje.

1 lentelė. Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos 2011–2014 metams (ct/kWh)

Rodikliai	LITGRID, AB	AB LESTO	
		vidutinės įtampos tinkluose	žemos įtampos tinkluose
2011–2014 metų nustatytos persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos	2,32	4,89	6,39
2014 m. perskaičiuotos persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos	2,206	4,479	6,162

Šaltinis: VKEKK

VKEKK, atlikusi ketverių metų reguliacinio laikotarpio LITGRID, AB, pajamų, sąnaudų, investicijų analizę, nustatė, kad:

- buvo gauta 43,347 mln. Lt papildomų pajamų ir ši suma vartotojams bus sugrąžinta per dvejus metus (2014–2015 metais), atitinkamai mažinant perdavimo kainos viršutinę ribą;
- kapitalo kaštai yra padidėję 12,089 mln. Lt, įvertinus reguliavimo periodu atliktas faktines investicijas;
- auga perduodamos elektros energijos kiekis – 0,5 proc.;
- infliacija pajamų lygiui yra 3 proc.

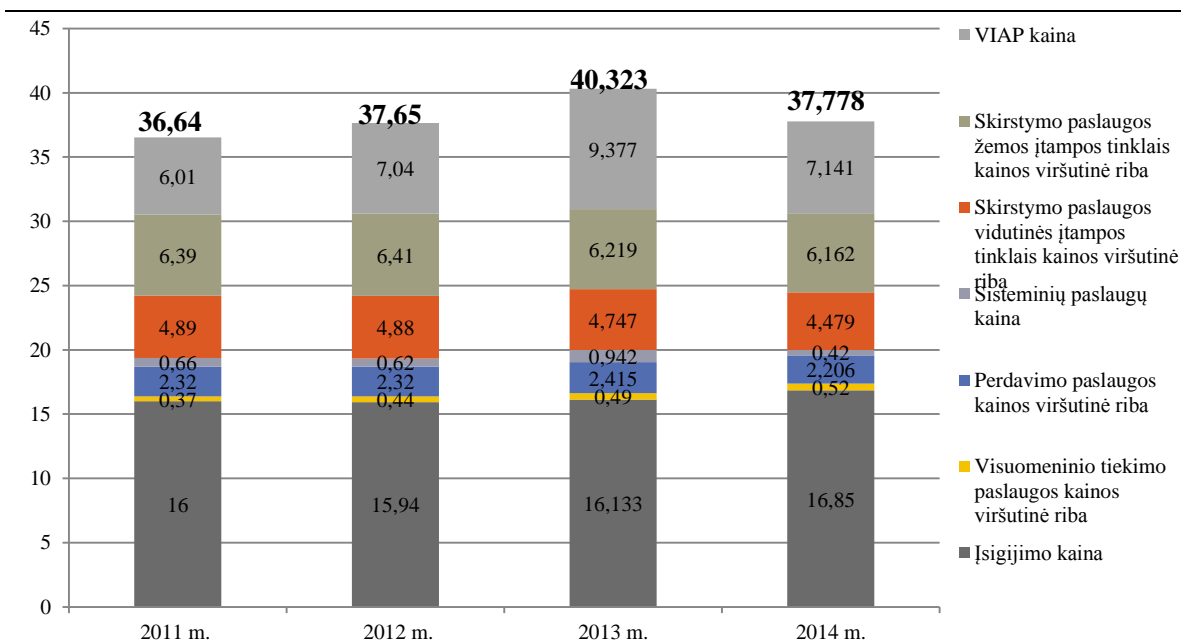
VKEKK, atlikusi ketverių metų reguliacinio laikotarpio AB LESTO pajamų, sąnaudų, investicijų analizę, nustatė, kad:

- buvo gauta 48,926 mln. Lt papildomų pajamų ir ši suma vartotojams bus sugrąžinta per dvejus metus (2014–2015 metais), atitinkamai mažinant skirstymo paslaugų kainų viršutines ribas;
- kapitalo kaštai yra padidėję 41,028 mln. Lt, įvertinus reguliavimo periodu atliktas faktines investicijas;
- auga perduodamos elektros energijos kiekis – 0,5 proc.;
- infliacija pajamų lygiui yra 3 proc.

Pasikeitus Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimo tvarkos aprašui, patvirtintam Vyriausybės 2012 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. 916, AB LESTO už perkamą elektros energiją technologinėms sąnaudoms ir savosioms reikmėms padengti 2014 metais nemokės sisteminių paslaugų ir VIAP kainos. Taip pat, skaičiuojant investicijų grąžą, iš sąnaudų eliminuojamos palūkanų sąnaudos, todėl mažėja elektros energijos skirstymo paslaugų kainų viršutinės ribos.

Atsižvelgiant į tai, kad pagal Lietuvos elektros rinkos plėtros planą visuomeniniais tarifais 2014 metais atsiskaitys tik buitiniai vartotojai, nustačius visas elektros energijos kainos dedamąsias, buvo apskaičiuota visuomeninės kainos viršutinė riba 2014 m. buitiniams vartotojams, kuri įvertina persiuntimo paslaugas, visuomeninio tiekimo paslaugos kainą, VIAP ir įsigijamos elektros energijos kainą – 16,85 ct/kWh. Visuomeninių elektros energijos kainų dinamika 2011–2014 m. pateikiama lentelėje.

12 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2011–2014 metams (ct/kWh be PVM)

Šaltinis: VKEKK

Visuomeninės kainos 2014 metais, palyginus su 2013 metais, sumažėjo 6,3 proc. Mažėjimą 2014 metais lėmė šios priežastys:

- sumažėjusi VIAP dedamoji – 2,236 ct/kWh;
- sumažėjusi perdavimo kaina (su sisteminių paslaugų kaina) – 0,731 ct/kWh;
- sumažėjusi skirstymo paslaugos kaina vidutinės įtampos tinklais – 0,268 ct/kWh, žemos įtampos tinklais – 0,057 ct/kWh. Iš viso skirstymo paslaugos kaina mažėjo 0,325 ct/kWh.

Elektros energetikos sektoriuje naujų gamintojų prijungimo išlaidų skaičiavimo tvarka 2013 metais keitėsi kaip ir AEI energetikos sektoriuje. Be to, Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodikoje pakeista prijungimo įmokos, priklausančios nuo įrengiamos ar didinamos leistinėsios naudoti galios (kW) bei trumpiausio geometrinio atstumo (m), skaičiavimo tvarka:

- nustatant 1 m įkainį, I ir II grupės vartotojai laikomi viena grupe, t. y. įkainis už 1 m elektros tinklo, nutiesto šioms grupėms, yra vienodas;
- skaičiuojant prijungimo įmoką, nebus taikomas 25 m atstumo neapmokestinimas.

Paminėtina, kad anksčiau operatoriaus patirtos išlaidos, susijusios su elektros tinklo tiesimu iki 25 m, būdavo įtraukiamos į įkainį už 1 kW leistinėsios naudoti galios įrengimą ar didinimą, todėl, nusprendus nebetaikyti 25 m atstumo neapmokestinimo, įkainis už 1 kW leistinėsios naudoti galios sumažėjo daugeliui vartotojų. Dėl tokio VKEKK sprendimo operatoriaus patiriamą sąnaudų dalį dėl elektros tinklo tiesimo apmokės būtent tas vartotojas, dėl kurio prijungimo šios sąnaudos ir buvo patirtos.

Metodikoje taip pat patikslinta I grupės vartotojo sąvoka ir iki 2 metų pailgintas terminas, per kurį vartotojas, mažinantis elektros įrenginių leistinąją naudoti galią, privalo apmokėti už šios galios sumažinimą operatoriui likusią faktiškai patirtų sąnaudų dalį, proporcingai mažinamai galiai.

VKEKK 2013 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. O3-140 patvirtino vartotojų prijungimo prie elektros tinklų įkainius, kurie įsigaliojo nuo 2013 m. birželio 1 d.

2 lentelė. VKEKK 2013 metais pakeisti prijungimo prie elektros tinklų įkainiai (100 proc.)

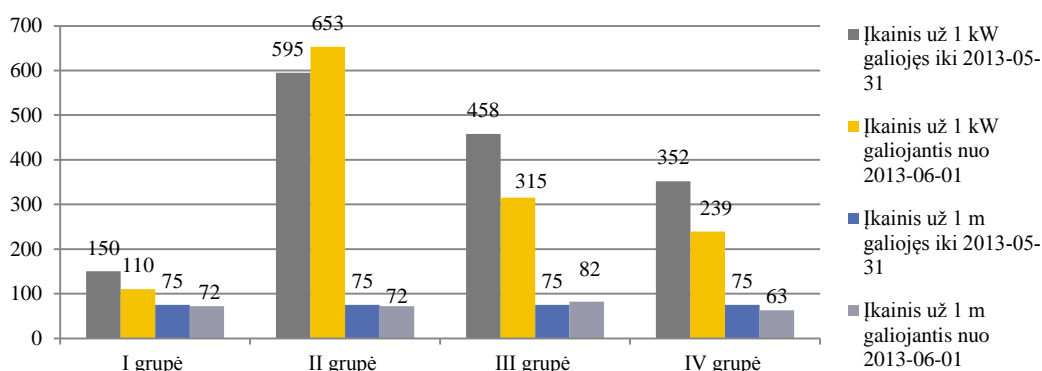
Vartotojų grupė	Įkainis už 1 kW elektros įrenginių leistinėsios naudoti galios įrengimą ar padidinimą (Lt)			Įkainis už 1 m elektros tinklo nutiesimą (Lt)		
	Galiojo iki 2013-05-31	Galioja nuo 2013-06-01	Pokytis, proc.	Galiojo iki 2013-05-31	Galioja nuo 2013-06-01	Pokytis, proc.
I grupė	150	110	-26,67	75	72	-4,00
II grupė	595	653	+9,75	75		
III grupė	458	315	-31,22	75	82	+9,33
IV grupė	352	239	-32,10	75	63	-16,00

Šaltinis: VKEKK

I grupei vartotojų prijungimo įkainis už 1 kW elektros įrenginių leistinėsios naudoti galios įrengimą ar padidinimą mažėjo 26,67 proc., II grupei didėjo 9,75 proc., III grupei mažėjo 31,22 proc., IV grupei mažėjo 32,1 proc.

I ir II grupei prijungimo įkainis už 1 m nutiesiamą elektros tinklą mažėjo 4 proc., III grupei didėjo 9,33 proc., IV grupei mažėjo 16 proc.

13 pav. Prijungimo įkainiai už 1 kW leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą ir 1 m elektros tinklo nutiesimą 2012–2013 metais (Lt)

Šaltinis: VKEKK

VKEKK 2014 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. O3-113 patvirtino naujus prijungimo prie elektros tinklų įkainius, kurie įsigaliojo 2014 m. birželio 1 d. ir pakeis prijungimo įkainius, galiojusius nuo 2013 m. birželio 1 d.

Atskiroms vartotojų grupėms prijungimo įkainio už 1 kW elektros įrenginių leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą bei įkainio už 1 m elektros tinklo nutiesimą pokytis pateikiamas lentelėje.

3 lentelė. Naujų vartotojų prijungimo prie elektros tinklų įkainiai (100 proc.)

Vartotojų grupė	Įkainis už 1 kW elektros įrenginių leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą (Lt)			Įkainis už 1 m elektros tinklo nutiesimą (Lt)		
	Galiojo iki 2014-06-01	Galioja nuo 2014-06-01	Pokytis, proc.	Galiojo iki 2014-06-01	Galioja nuo 2014-06-01	Pokytis, proc.
I grupė	110	121	+10	72	72	0
II grupė	653	851	+30,32			
III grupė	315	300	-4,76	82	69	-15,85
IV grupė	239	212	-11,3	63	79	+25,4

Šaltinis: VKEKK

Prisijungdami prie tinklo buitiniai ir socialiai pažeidžiami vartotojai kaip ir anksčiau mokės 20 proc., visi kiti vartotojai – 40 proc. aukščiau nurodytų įkainių.

VKEKK pagal elektros tinklų operatorių praėjusiais metais faktiškai patirtas sąnaudas naujiems vartotojams prijungti kasmet perskaičiuoja ir iki balandžio 30 d. patvirtina prijungimo prie elektros tinklų įkainius.

Apibendrinant galima teigti, kad elektros energetikos sektoriuje VKEKK taiko reguliavimą daugiau kaip 200 ūkio subjektų atžvilgiu. 2013 metais buvo atliekami kainų metiniai perskaičiavimai 23 ūkio subjektams.

4 lentelė. Elektros energetikos sektoriaus rodikliai

	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	Pokytis
Sektoriaus dalyvių skaičius*	201	202	237	429	1640	1211
Elektros energetikos sektoriaus pajamos per metus, mln. Lt	2.520	2.783	2.839	2.946	3.140	194
Elektros energetikos sektoriaus pardavimai natūriniais TWh	9,16	9,22	9,38	9,58	9,65	0,07
Elektros energetikos sektoriaus investicijos iš viso, mln. Lt	374,1	332,7	328,9	463,12	512,19	49,07

* dalyvių skaičius su nepriklausomais tiekėjais ir gamintojais
Šaltinis: VKEKK

2.1.6. Tarptautinis bendradarbiavimas

VKEKK, kitos Šiaurės ir Baltijos šalių nacionalinės reguliavimo institucijos ir biržos operatorius Nord Pool Spot AS 2014 m. kovo 7 d. pasirašė Supratimo memorandumą, siekdami užtikrinti, kad reikalavimai, numatyti nacionalinėms reguliavimo institucijoms vykdant tyrimus, o rinkos dalyviams vykdant prekybą didmeninėje energijos rinkoje kaip nustato Reglamentas (ES) Nr. 1227/2011, būtų vykdomi nuosekliai ir efektyviai. Supratimo memorandume numatyti informacijos tarp reguliavimo institucijų keitimosi, pranešimo apie pažeidimus, tyrimo ir sankcijų nustatymo procedūriniai klausimai, kurie užtikrins optimalią, skaidrią ir aiškią nacionalinių reguliavimo institucijų vykdomų bendrų tyrimų eigą.

Trečiojo energetikos paketo aspektas turėjo didelę įtaką VKEKK kaip nepriklausomo Lietuvos nacionalinio energetikos srities reguliuotojo tarptautinei veiklai 2013 metais. VKEKK kartu su kitų Europos Sąjungos šalių nacionalinėmis reguliavimo institucijomis bendradarbiaudama ACER, kaip ir 2012 metais, prisidėjo prie tinklų kodeksų bendro rengimo bei derinimo su Europos perdavimo sistemų operatorių tinklais (angl. *European Network of Transmission System Operators* – ENTSOs) elektros energetikos ir gamtinių dujų sektoriuose ir rekomendacijų Europos Komisijai bei nuomonių dėl tinklų kodeksų priėmimo teikimo.

Nuomonės, rekomendacijos dėl tinklų kodeksų ir kiti susiję klausimai svarstyti iš nacionalinių reguliavimo institucijų vadovų ar kitų aukšto lygio atstovų sudarytoje ACER Reguluotojų valdyboje. Taip pat Reguluotojų valdybos susitikimams padeda pasirengti specializuotos darbo grupės. VKEKK nariai ir specialistai dalyvavo ACER Reguluotojų valdybos ir darbo grupių veikloje. Aktyviai prisidėta prie bendrųjų ACER nuomonių pagal 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamente (EB) Nr. 713/2009, įsteigiančiame Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūrą (toliau – Reglamentas (EB) Nr. 713/2009), ir kituose Trečiojo energetikos paketo dokumentuose numatytą kompetenciją rengimo ir derinimo. 2013 m. vyko 9 ACER Reguluotojų valdybos susitikimai, Elektros darbo grupė rinkosi 8 kartus, Dujų – 11 kartų. Vykdyto, stebėsenos ir procedūrų darbo grupė rinkosi 9 kartus bei Stebėsenos, vientisumo ir skaidrumo darbo grupė rinkosi 7 kartus.

Glaudžiai su VKEKK veikia ACER susijusi ir narystė Europos energetikos reguliuotojų taryboje (angl. *Council of European Energy Regulators* – CEER), kuri siekia sudaryti prielaidas ir paskatinti vieningos Europos Sąjungos energetikos vidaus rinkos formavimąsi. Būtent bendradarbiaujant ACER ir CEER 2013 m. buvo rengiama bendra elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų pažangos metinė ataskaita, turinti nemažą reikšmę bendros Europos Sąjungos energetikos rinkos kūrimui ir kuriai Lietuvos rodiklius teikė VKEKK. VKEKK atstovai, be jau aukščiau minėtų ACER susitikimų, kurie organizuojami kartu CEER atitinkamų darbo grupių susitikimais, 2013 metais taip pat sekė Vartotojų ir mažmeninių rinkų darbo grupės bei Tarptautinės strategijos darbo grupės veiklą. STO vaidmens klausimams nagrinėti CEER 2013 metais įkūrė naują darbo grupę.

VKEKK taip pat dalyvavo Regioninės energetikos reguliuotojų asociacijos (angl. *Energy Regulators Regional Association – ERRA*) Teisinio reguliavimo, Licencijavimo/Konkurencijos, Tarifų/Kainodaros ir Vadovų komitetų susitikimuose, kur pristatė Lietuvos energijos rinkos pagrindinius iššūkius ir pažangą, diskutavo aktualiais sektoriaus plėtros klausimais. Vykdamas 2012 metų bendrą VKEKK, Latvijos ir Estijos reguliavimo institucijų vadovų bei ERRA sekretoriato sprendimą, tradicinė kasmetinė ERRA Energetikos reguliavimo ir investavimo konferencija 2013 metais buvo skirta Baltijos regiono problematikai ir rugsėjo 16–17 d. organizuota Taline, Estijoje.

Europos Komisijai 2013 m. spalį patvirtinus beveik 250 svarbiausių bendro intereso projektų (angl. *Projects of Common Interest – PCI*) sąrašą bei VKEKK rengiantis PCI sprendimams dėl kaštų paskirstymo, 2013 m. gruodžio 18 d. VKEKK atstovai dalyvavo konsultacijose Rygoje dėl Inčiukalnio požeminės gamtinių dujų saugyklos modernizacijos ir išplėtimo. 2014 m. sausio 15 d. VKEKK vyko analogiškos Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos energetikos reguliavimo institucijų bei Lietuvos ir Lenkijos elektros ir dujų perdavimo sistemų operatorių konsultacijos dėl Lietuvos–Lenkijos elektros jungties LitPol Link, Lietuvos–Lenkijos dujotiekių jungties (angl. *Gas Interconnection Poland-Lithuania – GIPL*) bei dujotiekio Klaipėda–Kiemėnai pajėgumų plėtros projektų įgyvendinimo.

Dar vienas glaudaus VKEKK bendradarbiavimo su kitų šalių reguliuotojais pavyzdys – 2 kartus per metus organizuojamas bendros Baltijos elektros rinkos mini forumas, kuriame tradiciškai dalyvauja ACER, Baltijos ir Skandinavijos šalių energetikos reguliuotojų, ministerijų atstovai bei rinkos dalyviai. 2013 m. gegužės mėn. 15-asis miniforumas buvo surengtas Vilniuje, o 2013 m. lapkričio mėn. 16-asis bendros Baltijos elektros rinkos mini forumas įvyko Taline. Pagrindinėmis susitikimo temomis buvo Baltijos regiono tarp sisteminių jungčių pralaidumų skaičiavimo ir paskirstymo taisyklės, kurios buvo patvirtintos Baltijos PSO 2013 m. kovo 15 d., perkrovų valdymo, fizinių ir finansinių rizikos valdymo priemonių įdiegimo bei PCI klausimai.

2013 metais pratęstas ankstesniais metais užsimezges bendradarbiavimas su Gruzijos nacionaline energetikos ir vandens tiekimo reguliavimo komisija (angl. *Georgian National Energy and Water Supply Regulatory Commission – GNERC*). 2012 metais pasirašius VKEKK ir Gruzijos reguliuotojo Partnerystės energijos ir vandens tiekimo reguliavimo srityje memorandumą, 2013 m. gegužės 26–28 d. VKEKK kvietimu Lietuvoje lankėsi GNERC atstovų delegacija. Vizito metu svečiai buvo supažindinti su naujausiais Lietuvos energetikos sektoriaus pasiekimais, teikiamų paslaugų ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų apskaitos modeliu bei jo pritaikymo energetikos sektoriuje galimybėmis, pagalbinėmis paslaugomis ir elektros energijos tiekimo kokybiniais reikalavimais Lietuvoje.

Bendradarbiaujama ir su kitų Europos Rytų partnerystės šalių atstovais. Tarptautinės regioninio bendradarbiavimo energetikos srityje tarp Europos Sąjungos ir Rytų partnerių šalių programos INOGATE atstovų delegacija lankėsi VKEKK 2013 m. rugsėjo 27 d. Armėnijos, Azerbaidžano, Baltarusijos, Gruzijos, Moldovos, Ukrainos atstovai labiausiai buvo suinteresuoti susipažinti su energijos iš atsinaujinančių šaltinių plėtros būtinosiomis sąlygomis, skatinimo tarifų nustatymo principais, atsinaujinančios energetikos integravimu į esamą infrastruktūrą, energijos efektyvumo reikalavimais.

2.2. Dujų sektorius

2.2.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas

2013 metais, vykdamas Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo (toliau – Gamtinių dujų įstatymas) reikalavimus, kad gamtinių dujų perdavimo veikla būtų atskirta nuo tiekimo veiklos, atskiriant perdavimo sistemos nuosavybę nuo tiekimo veiklą vykdančių gamtinių dujų įmonių, buvo toliau atliekamas AB „Lietuvos dujos“ perdavimo ir tiekimo veiklų atskyrimas, laikantis bendrovės valdybos 2012 metais patvirtinto AB „Lietuvos dujos“ atskyrimo veiksmų plano. Pagal šį planą turėjo būti įsteigta nauja PSO bendrovė ir įsteigta dukterinė skirstymo sistemos operatoriaus (toliau – SSO) bendrovė. AB „Lietuvos dujos“ 2013 m. sausio mėnesį pateikė VKEKK AB „Lietuvos

dujos“ Atskyrimo sąlygas su priedais (toliau – Atskyrimo sąlygos), kuriose buvo numatyta, kad iš AB „Lietuvos dujos“ atskiriama perdavimo veiklos dalis, kurios pagrindu kuriama tos pačios teisinės formos įmonė AB „Amber Grid“, o likusi AB „Lietuvos dujos“ dalis tęs tiekimo ir skirstymo veiklą. Atskyrimo sąlygose buvo nurodytas akcijų, kapitalo, turto bei išipareigojimų paskirstymas tarp naujai kuriamos ir veiklą tęsiančių įmonių, kuris buvo parengtas pagal 2012 m. spalio 31 d. skiriamąjį balansą. VKEKK 2013 m. vasario 28 d. nutarimu konstatavo, kad AB „Lietuvos dujos“ perdavimo veiklos atskyrimas vyksta plane numatytais terminais, turto paskirstymas vykdomas pagal VKEKK 2011 metais suderintus principus ir 2012 metais suderintas investicijas ir parengtos Atskyrimo sąlygos leidžia iki 2013 m. liepos 31 d. teisiškai, funkciškai ir organizaciniu požiūriu atskirti gamtinių dujų perdavimo veiklą nuo tiekimo veiklos.

Naujai įsteigta įmonė AB „Amber Grid“ perėmė visas su gamtinių dujų perdavimo veiklos vykdymu susijusias AB „Lietuvos dujos“ teises ir pareigas ir VKEKK pateikė prašymą išduoti laikiną gamtinių dujų perdavimo licenciją. VKEKK 2013 m. liepos 18 d. nutarimu panaikino AB „Lietuvos dujos“ turėtą gamtinių dujų perdavimo veiklos licenciją ir išdavė AB „Amber Grid“ laikiną gamtinių dujų perdavimo veiklos licenciją, galiojančią nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. iki VKEKK sprendimo dėl gamtinių dujų PSO paskyrimo dienos. AB „Amber Grid“, pradėjusi perdavimo veiklą nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d., VKEKK nutarimu buvo įpareigota taikyti AB „Lietuvos dujos“ nustatytą perdavimo kainos viršutinę ribą – 44,26 Lt/tūkst. m³ (be PVM) ir papildomą ir neatsiejamą dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinės ribos (suskystintų gamtinių dujų (toliau – SGD) terminalo priedą), skirtą SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudoms kompensuoti 2013 metais, – 37,53 Lt už tūkst. m³ (be PVM).

2013 m. spalio mėn. VKEKK suderino AB „Lietuvos dujos“ pateiktą 2 240 tūkst. Lt vertės investicijų projektą „Investicijos, skirtos skirstymo sistemos operatoriaus (SSO) atskyrimui ir naujos įmonės įkūrimui“.

2014 metais toliau buvo vykdomas perdavimo ir tiekimo veiklų kontrolės atskyrimas. AB „Amber Grid“ valdyba 2014 m. kovo mėn. patvirtino preliminarų AB „Amber Grid“ kontrolės atskyrimo vykdymo planą, kuriame buvo numatytas kreipimasis į VKEKK dėl pritarimo kontrolės pertvarkymo sandoriui.

2014 m. gegužės 8 d. AB „Amber Grid“ informavo VKEKK, kad UAB „EPSO-G“, kurios 100 proc. akcijų patikėjimo teise valdo Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, ketina įsigyti 38,91 proc. bendrovės akcijų iš E.ON Ruhrgas International GmbH. Vykdydama Vertybinių popierių įstatymo reikalavimus, UAB „EPSO-G“ vėlesniais sandoriais ketina įsigyti ir likusias bendrovės akcijas, t. y. įsigyti 100 procentų AB „Amber Grid“ akcijų. AB „Amber Grid“ paprašė VKEKK pritariti minėtiems sandoriams.

VKEKK, išnagrinėjusi pateiktą informaciją, nustatė, kad sudaromu sandoriu sumažės kontrolė kaip nustatyta Gamtinių dujų įstatymo 41 straipsnio 1 dalyje, o tai leidžia tinkamai įgyvendinti Gamtinių dujų įstatymo aštuntajame skirsnyje „Veiklų ir apskaitos atskyrimas“ nustatytus atskyrimo reikalavimus. VKEKK 2014 m. gegužės 9 d. nutarimu pritarė UAB „EPSO-G“ ir E.ON Ruhrgas International GmbH sudaromam akcijų perleidimo sandoriui bei nustatė, kad sudaromas sandoris ir planuojami vėlesni sandoriai negali daryti įtakos reguliuojamų paslaugų kainoms.

AB „Lietuvos dujos“ 2014 m. gegužės 12 d. raštu informavo VKEKK, jog „Lietuvos energija“, UAB, kurios 100 proc. akcijų valdo Lietuvos Respublikos finansų ministerija, ketina įsigyti E.ON Ruhrgas International GmbH valdomas AB „Lietuvos dujos“ akcijas ir prašo įvertinti, ar Gamtinių dujų įstatymo įgyvendinimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalies nuostata taikytina AB „Lietuvos dujos“ atveju, bei prašo VKEKK priimti atitinkamą sprendimą. VKEKK, išnagrinėjusi AB „Lietuvos dujos“ ir „Lietuvos energija“, UAB, pateiktus dokumentus ir duomenis, pagrindžiančius, jog sudaromu sandoriu sumažės kontrolė kaip nustatyta Gamtinių dujų įstatymo 41 straipsnio 1 dalyje, 2014 m. gegužės 19 d. nutarimu pritarė „Lietuvos energija“, UAB, ir E.ON Ruhrgas International GmbH sudaromam akcijų perleidimo sandoriui, taip pat Vertybinių popierių įstatyme nustatyta tvarka vėlesniais sandoriais planuojamoms įsigyti AB „Lietuvos dujos“ akcijoms

bei nustatė, kad sudaromas sandoris ir planuojami vėlesni sandoriai negali daryti įtakos reguliuojamų paslaugų kainoms.

2014 m. birželio mėn. UAB „EPSO-G“ sudarė sandorį su OAO Gazprom dėl 37,10 proc. AB „Amber Grid“ akcijų išpirkimo, o „Lietuvos energija“, UAB, sudarė sandorį su OAO Gazprom dėl 37,10 proc. AB „Lietuvos dujos“ akcijų išpirkimo. Tokiu būdu faktiškai jau yra atskirta gamtinių dujų perdavimo ir tiekimo veiklos kontrolė.

2.2.2. Suskystintų gamtinių dujų terminalo statyba

2013 metais toliau vyko SGD terminalo statyba ir SGD terminalo veiklai reikalingų teisės aktų rengimas.

2013 m. birželio 20 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo 5, 10 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymą. Minėtu įstatymu priimti keletas esminių pakeitimų:

- numatyta, kad SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudos, kurių projektą vykdančiai bendrovei AB „Klaipėdos nafta“ nėra galimybės finansuoti iš kitų prieinamų šaltinių, taip pat SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties visos pastoviosios eksploatavimo sąnaudos, reikalingos SGD terminalo veiklai užtikrinti, VKEKK nustatyta tvarka ir sąlygomis įtraukiamos į gamtinių dujų tiekimo saugumo papildomą dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos;

- 10 straipsnio 3 dalis, užtikrinusi pasinaudojimo SGD terminalu pirmenybę Lietuvos vartotojams Baltijos regiono šalių atžvilgiu, pripažinta netekusia galios;

- nustatyti SGD terminalo būtinąją veiklą turėsiantys užtikrinanti įpareigojimai valstybės reguliuojamai elektros energijos ir (ar) šilumos energijos gamybai, numatantys gamtinių dujų įsigijimo per SGD terminalą pirmumo tvarkos užtikrinimą. Vyriausybė patvirtina SGD terminalo būtinajai veiklai užtikrinti reikalingą minimalų metinį dujinamų gamtinių dujų kiekį, kurio tiekimą užtikrina paskirtasis tiekėjas. Paskirtąjį tiekėją Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis konkurso būdu paskiria Energetikos ministerija.

2013 m. gruodžio 27 d. VKEKK išdavė gamtinių dujų tiekimo licenciją paskirtajam tiekėjui UAB „Litgas“.

VKEKK, siekdama užtikrinti, kad energijos gamintojams, perkantiems dujas per SGD terminalą, būtų taikomos sąžiningos ir nediskriminuojančios sąlygos, 2014 m. balandžio 29 d. suderino paskirtojo tiekėjo UAB „Litgas“ parengtas Energijos gamintojų ir paskirtojo tiekėjo gamtinių dujų pirkimo–pardavimo sutarčių sąlygas, kurių esminės nuostatos yra šios:

- energijos gamintojai pirmiausia perka per SGD terminalą įvežtą gamtinių dujų kiekį, atitinkantį SGD terminalo būtinąjį kiekį;

- nustatytos šalių teisės ir pareigos, SGD terminalo būtinąjo kiekio paskirstymo energijos gamintojams tvarka ir sąlygos;

- įtvirtinta tvarka, kaip bus nustatomos kainos ir atsiskaitoma už patiektas dujas.

Numatoma, kad Lietuvos teritorijoje SGD terminalas ir jo efektyvų veikimą užtikrinanti gamtinių dujų infrastruktūra turi būti įrengta iki 2014 m. gruodžio mėn.

Siekdama užtikrinti skaidrias ir nediskriminuojančias sąlygas asmenims, ketinantiems pasinaudoti SGD terminalu, VKEKK 2014 m. balandžio mėn. patvirtino AB „Klaipėdos nafta“ parengtas Naudojimosi suskystintųjų gamtinių dujų terminalu taisykles, kurių esminės nuostatos yra šios:

- prieiga prie terminalo yra laisva ir visi rinkos dalyviai turės galimybę pasinaudoti SGD terminalo pajėgumais;

- išdėstyta aiški ir nuosekli tvarka bei sąlygos rinkos dalyviams, ketinantiems naudotis SGD terminalu;

- numatytas SGD terminalo pasinaudojimo mechanizmas turi užtikrinti maksimaliai efektyvų terminalo pajėgumų išnaudojimą.

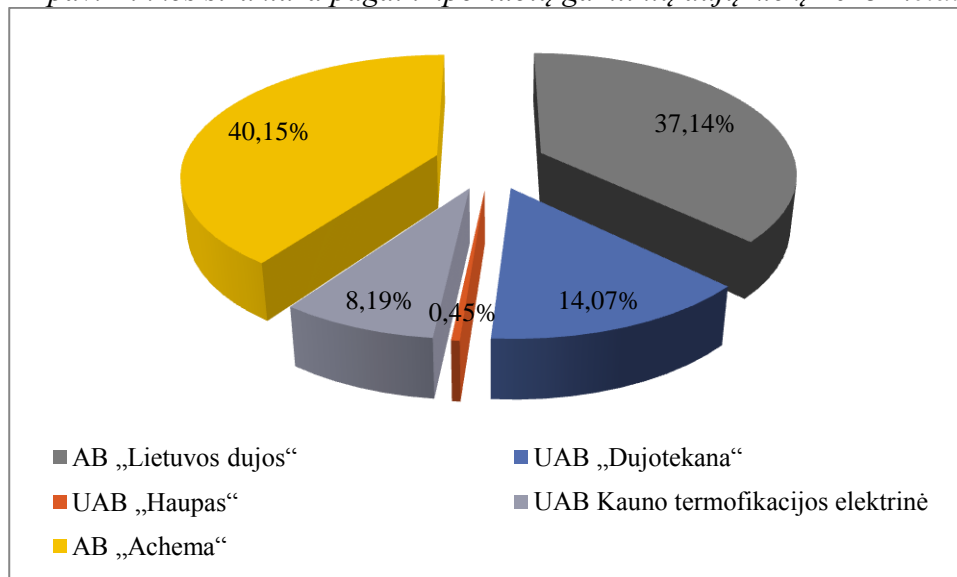
2014 m. birželio mėnesį AB „Klaipėdos nafta“ kaip SGD terminalo projektą vykdanči įmonė pateikė VKEKK derinti SGD terminalo projektą.

2.2.3. Konkurencijos gamtinių dujų tiekimo rinkoje formavimas, pagrindiniai 2013 metų dujų rinkos stebėsenos pokyčiai

2013 metais gamtines dujas importavo 5 įmonės. Palyginti su 2012 metais, importuojamų gamtinių dujų kiekis sumažėjo 18,7 proc. ir sudarė 2701,5 mln. m³, kai 2012 metais buvo importuota 3407,4 mln. m³. Šiam sumažėjimui įtakos turėjo AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“ ir AB „Achema“ importuojamų gamtinių dujų kiekio mažėjimas. Importuojamų dujų kiekis, palyginti su 2012 metais, augo tik UAB Kauno termofikacijos elektrinė, kuris sudarė 1,2 proc.

Palyginti su 2012 metais, daugiausia sumažėjo AB „Achema“ užimama rinkos dalis – 25,1 proc., UAB „Dujotekana“ – 19,8 proc., UAB „Haupas“ – 14,8 proc. Vienintelis augimas pastebėtas tik UAB Kauno termofikacijos elektrinėje – palyginti su 2012 m., jis sudarė 1,2 proc.

14 pav. Rinkos struktūra pagal importuotų gamtinių dujų kiekį 2013 metais (proc.)

Šaltinis: VKEKK

Vertinant kiekybiškai, 2013 metais, palyginti su 2012 metais, visų, išskyrus UAB Kauno termofikacijos elektrinę, įmonių importuoti kiekiai mažėjo. Daugiausia mažėjo AB „Achema“ importuotas dujų kiekis – 364 tūkst. m³.

VKEKK savo iniciatyva 2013 m. kovo mėn. pradėjo gamtinių dujų tiekimo rinkos tyrimą, taip siekdama iširti konkurencijos veiksmingumą gamtinių dujų tiekimo rinkoje ir nustatyti didelę įtaką šioje rinkoje turinčius dalyvius. Tyrimo metu nenustatyta, kad ūkio subjektas AB „Lietuvos dujos“ dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo taiko pernelyg dideles kainas arba naudoja kainų spaudimą, tuo darydamas žalą rinkos dalyviams, tačiau, įvertinant sparčiai augančio rinkos dalyvių, 2013–2014 metais planuojančių vykdyti gamtinių dujų tiekimo veiklą, skaičių bei gamtinių dujų biržų Lietuvoje pradinio vystymosi etapo aplinkybes, suponuojančias gamtinių dujų tiekimo rinkos plėtros bei potencialios konkurencijos atsiradimo gamtinių dujų tiekimo rinkoje tikimybę, bei atsižvelgiant į aplinkybę, kad iki 2011 m. rugpjūčio mėn. buvo nustatomos gamtinių dujų tiekimo kainos viršutinės ribos gamtinių dujų tiekėjams, t. y. gamtinių dujų tiekimo rinkoje konkurenciniai procesai gali būti vertinami tik nuo 2012 metų, kitą gamtinių dujų tiekimo rinkos tyrimą VKEKK planuoja atlikti 2015 metais.

Gamtinių dujų rinkos operatoriaus licencijas 2013 metais turėjo tos pačios 2 įmonės kaip ir 2012 metais – BALTPPOOL, UAB, ir UAB GET Baltic. Šioms įmonėms licencijos išduotos

atitinkamai 2011 ir 2012 metais. Pagrindinės šių rinkos operatorių funkcijos – organizuoti antrinę prekybą gamtinėmis dujomis gamtinių dujų biržoje. VKEKK suderino BALTPPOOL, UAB, ir UAB GET Baltic gamtinių dujų biržos paslaugų įkainius. Įmonės, turinčios gamtinių dujų rinkos operatoriaus licencijas, nusprendė taikyti 100 proc. nuolaidą pirminės registracijos ir metinės narystės įkainiams. Bendrovės nurodo, kad nuolaida paskatins daugiau gamtinių dujų rinkos dalyvių išbandyti bei priprasti prie gamtinių dujų biržos kaip vieno iš prekybos gamtinėmis dujomis instrumento ir ateityje leis aktyviai prekiauti gamtinėmis dujomis. BALTPPOOL, UAB, gamtinių dujų biržoje kaip ir 2012 metais, taip ir 2013 metais, buvo prisiregistravę 4 biržos dalyviai, tuo tarpu UAB GET Baltic gamtinių dujų biržoje dalyvių skaičius nuosekliai didėjo – 2013 metų pabaigoje buvo registruoti 22 dalyviai.

Pagrindiniai 2013 metų dujų rinkos stebėsenos pokyčiai, palyginus su 2012 metų duomenimis:

- 2013 metais gamtinių dujų tranzito apimtys, palyginti su 2012 metais, sumažėjo 0,7 proc., perdavimas Lietuvos vartotojams mažėjo 18,4 proc. Šie veiksniai nulėmė 11 proc. bendrą perdavimo apimčių mažėjimą;

- pajamos iš gamtinių dujų perdavimo Lietuvos vartotojams veiklos 2013 metais siekė 123,1 mln. Lt ir, palyginti su 2012 metais, mažėjo 4,1 proc.;

- 2013 metais paskirstyta 12,9 proc. mažiau gamtinių dujų nei 2012 metais. Didžiausią skirstymo rinkos dalį – 97,4 proc. – užima AB „Lietuvos dujos“;

- didmeninė gamtinių dujų tiekimo rinka¹ ir toliau išlieka nedidelė: 2013 metais parduota 6,9 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 17 proc. mažiau nei 2012 metais;

- mažmeninėje gamtinių dujų rinkoje 2013 metais patiekta 1427,5 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 11,6 proc. mažiau nei 2012 metais. Tiekimas buitiniams vartotojams 2013 metais, palyginti su 2012 metais, mažėjo 17,9 proc., buitiniams vartotojams – 15,5 proc.

2.2.4. Gamtinių dujų įstatymą įgyvendinančių teisės aktų rengimas

2013 m. lapkričio 23 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 2, 8, 26, 34, 36 straipsnių ir priedo papildymo ir pakeitimo įstatymas (toliau – Energetikos įstatymas). Šio įstatymo rengimą paskatinusi priežastis tai, kad nacionalinė reguliavimo institucija galėtų tinkamai naudotis Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 13 straipsnyje numatytais teisėmis ir turėtų pakankamas, veiksmingas priemones greitai reaguoti į galimus pažeidimus ir efektyviai užkirsti jiems kelią, kad būtų užtikrintas Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 nuostatų laikymasis. Atsižvelgiant į Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 13 straipsnį, Energetikos įstatyme nustatyta, kad VKEKK turėtų pakankamas, veiksmingas priemones greitai reaguoti į galimus pažeidimus ir užkirsti jiems kelią, kad būtų užtikrintas Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 nuostatų laikymasis, t. y. apibrėžiamas Reglamente (ES) Nr. 1227/2011 numatytų VKEKK veiksmų sankcionavimas Lietuvos Respublikos administraciniuose teismuose. Įsigaliojus Energetikos įstatymo nuostatoms, yra užtikrinamas efektyvus didmeninės energijos rinkos priežiūros mechanizmas, nacionalinei reguliavimo institucijai galint realiai naudotis Reglamente (ES) Nr. 1227/2011 numatytais įgaliojimais, taip pat numatytos veiksmingos ir atgrasančios sankcijos didmeninės energijos rinkos dalyviams už Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 nuostatų pažeidimus. Taip sumažinama tikimybė asmenims iškreipti didmeninės energijos rinkos skaidrumą ir vientisumą, baudų dydis kaip atgrasanti priemonė maksimaliai privers susilaikyti asmenis nuo neteisėtų asmenų veiksmų.

Siekdama užtikrinti aiškią, nuoseklią ir skaidrią kainodarą, nustatant valstybės reguliuojamas kainas energetikos sektoriuje, VKEKK parengė ir pateikė Energetikos ministerijai Vyriausybės nutarimu tvirtinamo Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo principų aprašo projektą. Principų aprašas reglamentuoja valstybės reguliuojamų kainų nustatymo gamtinių dujų sektoriuje principus:

¹ Didmeninei prekybai priskiriamas tik tas dujų kiekis, kurį iš importuotojų perka kitos dujų įmonės, kurios vykdo skirstymo ir tiekimo veiklas konkrečiuose Lietuvos regionuose.

– nustato pagrindinius valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo principus, kurie sudarytų prielaidas užtikrinti teisinį tikrumą, ekonominę plėtrą, reguliavimo kriterijų skaidrumą ir nediskriminacinį taikymą;

– įtvirtina reguliuojamoje veikloje naudojamo turto vertės nustatymo principus. Įtvirtinami iš esmės tie patys reguliuojamo turto vertės principai, kurie buvo patvirtinti Vyriausybės 2009 m. spalio 7 d. nutarimu Nr. 1276, t. y. į atitinkamoje reguliuojamoje veikloje naudojamo turto vertę neįtraukiamas turto vertės pokytis, nesuderintas su VKEKK, ilgalaikio turto perkainojimo rezultatai, su reguliuojamąja energetikos veikla nesusijęs (įskaitant turta, skirtą dujoms transportuoti tranzitu), nenaudojamas, esantis kaip atsargos, laikinai nenaudojamas turtas, taip pat turtas, įsigytas už gautas subsidijas, dotacijas, investicijų dalis, įgyvendinta panaudojus Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas, ir, atsižvelgiant į Gamtinių dujų įstatymo nuostatas, pajamos už naujų sistemų naudotojų ir (ar) gamtinių dujų vartotojų prijungimą bei nepagrįstai panaudotų investicijų lėšų suma;

– nustato, kad reguliuojamų paslaugų teikėjų investicijų grąžos dydis nustatomas remiantis ekonominiais veiksniais, atsižvelgiant į ūkio subjekto optimalią kapitalo struktūrą bei skolinto ir nuosavo kapitalo kainą. Taip pat, įgyvendinant 2013 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (ES) Nr. 347/2013 dėl transeuropinės energetikos infrastruktūros gairių, kuriuo panaikinamas Sprendimas Nr. 1364/2006/EB ir kuriuo iš dalies keičiami Reglamentai (EB) Nr. 713/2009, (EB) Nr. 714/2009 ir (EB) Nr. 715/2009 (toliau – Reglamentas (ES) Nr. 347/2013), nuostatas, numatyta, kad gamtinių dujų įmonių strategiškai svarbioms investicijoms, padedančioms siekti nacionalinės ir europinės energetikos politikos tikslų, gali būti nustatoma papildoma investicijų grąžos norma.

Vykdydama įstatymais pavestus įpareigojimus, VKEKK 2013 metais toliau rengė Gamtinių dujų įstatymą ir Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymą įgyvendinančių teisės aktų projektus, teikė juos viešosioms konsultacijoms, įvertino vartotojų, dujų įmonių ir kitų suinteresuotų asmenų pastabas bei VKEKK nutarimais tvirtino parengtus teisės aktus.

Siekdama nustatyti aiškias ir skaidrias gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo bei sąnaudų paskirstymo taisykles, VKEKK parengė ir patvirtino Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo, sąnaudų paskirstymo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų aprašą (*patvirtinta 2013 m. liepos 18 d., Nr. O3-316*).

Baigiama formuoti nuoseklią kainodaros sistemą gamtinių dujų sektoriuje. VKEKK patvirtino Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodiką (*patvirtinta 2013 m. rugsėjo 13 d., Nr. O3-367*), kurioje reglamentuojama visų reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje kainodara.

2.2.5. Reguluojamosios veiklos kainodara, transportavimo kainų ir prijungimo įkainių nustatymas

Gamtinių dujų sektoriuje VKEKK tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas bei nustato (koreguoja) kainų viršutines ribas, reguliuojamos veiklos apskaitos ir sąnaudų atskyrimo reikalavimus. Dujų perdavimo ir skirstymo kainos skaičiuojamos „pašto ženkle“ principu, nepriklausomai nuo perdavimo ir skirstymo atstumo, tačiau nuo 2015 m. sausio 1 d., kuomet jau veiks SGD terminalas, planuojama taikyti įleidimo–išleidimo (angl. *entry–exit*) kainų nustatymo modelį perdavimo sistemai. Atsižvelgiant į tai, 2013 m. rugsėjo mėn. VKEKK pradėjo įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelio perdavimo sistemai gamtinių dujų sektoriuje įdiegimo darbus. Pirminių susitikimų su Lietuvos gamtinių dujų rinkos dalyviais metu buvo pristatyti šio modelio veikimo principai bei aptarta rengimo tvarka. 2014 m. sausio mėn. pagal AB „Amber Grid“ pateiktą ekonominę informaciją pradėtas ekonominis modeliavimas, kurio rezultatai turės tiesioginės įtakos įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelio įgyvendinimui Lietuvoje, įvertinus šalies specifiką. Planuojama, kad įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelis bus pradėtas taikyti nustatant gamtinių dujų perdavimo kainas 2015 metams.

2013 metais VKEKK nustatė AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinę ribą naujam 2014–2018 metų reguliavimo periodui – 50,30 Lt už tūkst. m³. Lyginant su 2013 metais galiojusia perdavimo kainos viršutine riba (44,26 Lt už tūkst. m³), ji didėja 13,65 proc. bei 4,99 proc. mažesnė negu planavo bendrovė (52,94 Lt už tūkst. m³). Didžiausią įtaką perdavimo kainos viršutinės ribos didėjimui turėjo mažėjantys prognozuojami perduoti gamtinių dujų kiekiai, per praėjusį reguliavimo periodą (2009–2013 metais) atliktos investicijos į perdavimo sistemą bei PSO atskyrimas.

2013 metais VKEKK nustatė AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų skirstymo kainos viršutinę ribą 2014–2018 metų reguliavimo periodui – 229,78 Lt už tūkst. m³, kuri yra 28,1 proc. didesnė palyginus su 2013 metų skirstymo kainos viršutine riba. AB „Lietuvos dujos“ skirstymo kainos viršutinės ribos pokyčio veiksniai – prognozuojamas skirstomų gamtinių dujų kiekio mažėjimas ir numatomos atlikti investicijos.

Vadovaudamiesi VKEKK parengta ir patvirtinta Gamtinių dujų naujų vartotojų, naujų gamtinių dujų sistemų ir biudujų jėgainių prijungimo įkainių nustatymo metodika, perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai nustato naujų buitinių ir nebutinių vartotojų sistemų bei biudujų gamybos įrenginių prijungimo įkainius. VKEKK tvirtina naujų buitinių vartotojų sistemų prijungimo įkainius. Metodikoje numatyta, kad gamtinių dujų įmonė padengia ekonomiškai pagrįstas sistemos plėtros ir prie sistemos prijungiamų asmenų prijungimo išlaidas. Prie sistemos prijungiami asmenys padengia ekonomiškai pagrįstas prijungimo išlaidas viršijančias išlaidas.

Prijungimo prie esamų gamtinių dujų sistemų išlaidos negali būti pripažintos pagrįstomis, jeigu dėl jų padidėtų kainos esamiems sistemų naudotojams ir gamtinių dujų vartotojams. Naujai dujofikuojamoms teritorijoms atsipirkimo laikotarpiui gali būti nustatyta tokia gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kaina, kuri padengtų investicijas.

Prijungimo įkainis buitiniams vartotojams susideda iš pastoviosios dalies, kuri nepriklauso nuo statomo dujotiekio ilgio ir pajėgumų, ir prijungimo įkainio dalies, kuri taikoma už kiekvieną dujotiekio metrą. Pagal per metus suvartojamą gamtinių dujų kiekį buitiniai vartotojai yra suskirstyti į dvi grupes, ir prijungimo įkainis šioms grupėms yra skaičiuojamas atskirai. Prijungimo įkainių kitimas 2010–2014 metais parodytas 5 lentelėje.

5 lentelė. Buitinių vartotojų prijungimo įkainių kitimas 2010–2014 metais

Rodiklis	2010–2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	Pokytis 2014 m., lyginant su 2013 m., proc.
Buitiniai vartotojai, suvartojantys iki 500 kub. m dujų per metus*					
Pastovioji įkainio dalis, Lt	2205,60	3323,9	3323,19	9 3323,1	0
Įkainis už dujotiekio metrą, Lt/m	63,09	142,16	142,16	142,16	0
Buitiniai vartotojai, suvartojantys daugiau kaip 500 kub. m dujų per metus					
Pastovioji įkainio dalis, Lt	1402,56	1249,05	915,54	719,36	-21,4
Įkainis už dujotiekio metrą, Lt/m	94,48	50,26	57,05	55,77	-2,2

*Prijungimo įkainis nustatytas įvadui į daugiabučio namo laiptinę. Prijungiant buitinius vartotojus, nurodytas įkainis turi būti padalintas iš potencialių vartotojų skaičiaus.

Šaltinis: VKEKK

3. ELEKTROS RINKA

3.1. Tinklo reguliavimas

3.1.1. Atskyrimas

Direktyvos 2009/72/EB 10, 11 straipsniai ir Reglamento (EB) 714/2009 3 straipsnis

Vadovaudamasi Direktyvos 2009/72/EB 9 straipsniu, valstybė narė, pasirinkusi visišką nuosavybės atskyrimo modelį, privalo užtikrinti perdavimo veiklos atskyrimą nuo tiekimo ir gamybos veiklos bei šių veiklų komercinių interesų, įskaitant perdavimo veiklos, nuosavybės atskyrimą.

2012 m. sausio 17 d. Lietuvos Respublikos Seimo priimtame naujos redakcijos Elektros energetikos įstatyme, kuriuo perkeliama Direktyvos 2009/72/EB nuostatos, numatyta atskirti elektros energijos perdavimo veiklą nuo elektros energijos gamybos ir tiekimo veiklos, atskiriant PSO nuosavybę nuo gamybos ir (arba) tiekimo veiklą vykdančių elektros energijos įmonių.

Siekiant nustatyti tikslų, buvo atlikti tokie pagrindiniai veiksmai:

- 2012 m. vasario 7 d. įsigaliojo nauja Elektros energetikos įstatymo redakcija, perkelianti Trečiojo energetikos paketo nuostatas, ir taip pat įteisinanti perdavimo veiklos visišką nuosavybės atskyrimo modelį;

- 2012 m. kovo 15 d. VKEKK iniciatyva pradėtas LITGRID, AB, perdavimo veiklos atskyrimas;

- 2012 m. liepos 4 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 826 „Dėl uždarnosios akcinės bendrovės steigimo ir valstybės turto investavimo“, kuriuo buvo patvirtintas Elektros energetikos įstatymo reikalavimus atitinkančių elektros energijos įmonių veiklų ir kontrolės atskyrimo vykdymo planas;

- 2012 m. spalio 1 d. LITGRID, AB, atliko visus veiksmus, reikalingus užtikrinti Elektros energetikos įstatymo reikalavimus dėl perdavimo veiklos atskyrimo įgyvendinimo, ir pateikė visą susijusią medžiagą VKEKK;

- 2013 m. balandžio 29 d., išanalizavusi gautą informaciją, VKEKK konstatavo, kad LITGRID, AB, perdavimo veiklos atskyrimas atitinka Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 8 dalies ir 53 straipsnio 2, 3 ir 6 dalių nuostatas ir gali būti paskirtas PSO;

- 2013 m. gegužės 9 d. VKEKK informavo Europos Komisiją apie priimtą sprendimą ir pateikė šį sprendimą pagrindžiančius dokumentus;

- 2013 m. liepos 4 d. Europos Komisija pateikė išvadą su šiomis esminėmis pastabomis, siūlydama įvertinti VKEKK priimant galutinį sprendimą:

- patikslinti, ar Ministras Pirmininkas turi galią daryti poveikį, pavyzdžiui, duodamas tiesioginius nurodymus ministrams priimant su LITGRID, AB, ir UAB „Visagino atominė elektrinė“ susijusius sprendimus, kurie galėtų būti palankesni pastarosios interesams, bet nebūtų naudingi kitiems LITGRID, AB, perdavimo tinklo naudotojams;

- patikslinti, (1) ar Energetikos ministerija nesinaudoja jokia teise AB „Lietuvos dujų“ atžvilgiu arba (2) bent, kad nėra jokio interesų konflikto, dėl kurio Energetikos ministerija galėtų naudotis LITGRID, AB, kontrole, siekdama AB „Lietuvos dujos“ palankesnių nei kitiems tinklo naudotojams sąlygų;

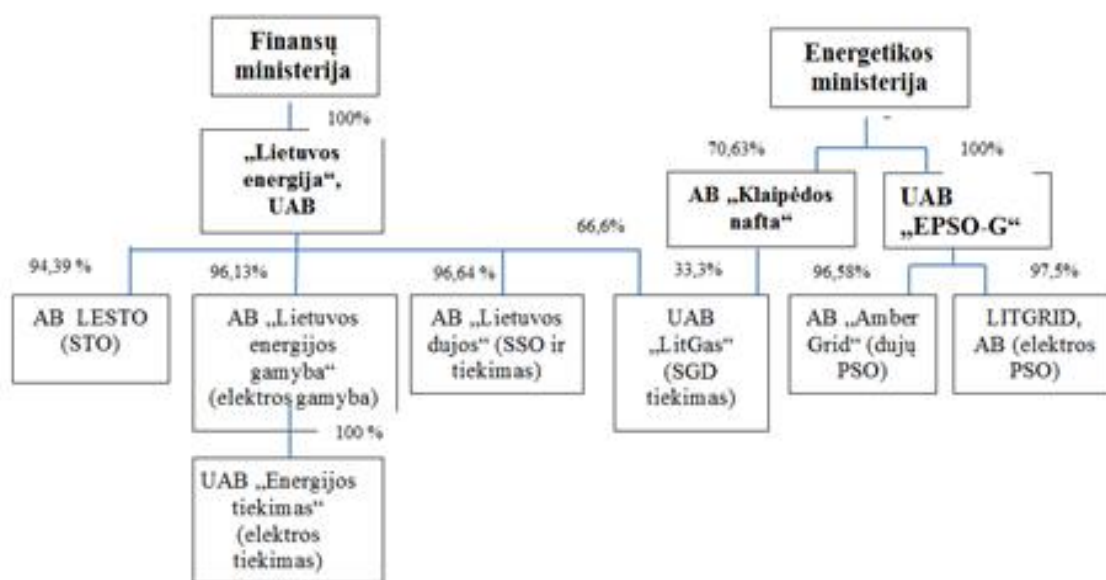
- nurodyti, dėl kokių priežasčių suskystintų gamtinių dujų tiekimo funkciją šiuo metu turi atlikti Energetikos ministerijai pavaldi Lietuvos naftos produktų agentūra ir kokius konkrečius veiksmus šiuo metu vykdo ši paskirtoji suskystintų gamtinių dujų tiekėja. Europos Komisija atitinkamai siūlo įvertinti Lietuvos naftos produktų agentūros, o vėliau UAB „Litgas“ – vykdomą veiklą, siekiant užtikrinti, kad nebūtų jokio interesų konflikto ir kad toks interesų konfliktas nekiltų ateityje;

- taip pat Europos Komisija atkreipė dėmesį, kad dalis asmenų, šiuo metu esančių UAB „Litgas“ valdyboje, yra Energetikos ministerijos atstovai ir, pradėjus veikti SGD terminalui, šią problemą reikės išspręsti.

- 2013 m. rugpjūčio 27 d., VKEKK, detaliai išanalizavusi Energetikos ministerijos ir PSO LITGRID, AB, pateiktus dokumentus bei visą susijusią informaciją ir atsižvelgdama į Europos Komisijos išvadą, konstatavo, kad LITGRID, AB, perdavimo veiklos atskyrimas atitinka Elektros energetikos įstatymo 15 straipsnio 8 dalies ir 53 straipsnio 2, 3 ir 6 dalių nuostatas ir gali būti paskirtas PSO, taip pat išdavė LITGRID, AB, neterminuotą elektros energijos perdavimo veiklos licenciją.

2013 m. spalio 26 d. Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje C 312 buvo paskelbta informacija apie VKEKK priimtą galutinį sprendimą dėl LITGRID, AB, paskyrimo PSO kaip atitinkančio Direktyvos 2009/72/EB 10 straipsnį. Šiuo veiksmu formaliai užbaigiama visa PSO sertifikavimo procedūra, įtvirtinta Europos Sąjungos teisės aktuose bei Elektros energetikos įstatyme.

15 pav. Veiklų atskyrimas elektros energetikos ir gamtinių dujų sektoriuose. Įmonių kontrolė po LITGRID, AB, atskyrimo nuo vertikalios integruotos įmonės

Šaltinis: VKEKK

VKEKK, vadovaudamasi Elektros energetikos įstatymo 26 straipsnio nuostatomis, toliau nuolat prižiūrės ir kontroliuos, kaip paskirtasis PSO, vykdydamas savo veiklą, užtikrina Elektros energetikos įstatyme nustatytus nepriklausomumo ir veiklos atskyrimo reikalavimus.

Direktyvos 2009/72/EB 26 straipsnis

Vadovaudamasi Direktyvos 2009/72/EB 26 straipsniu, valstybė narė privalo užtikrinti, jog, kai STO yra vertikalios integracijos įmonės padalinys, bent teisinės formos, organizacinės struktūros ir sprendimų priėmimo tvarkos požiūriu jis turi būti nepriklausomas nuo kitų veiklos rūšių, nesusijusių su skirstymu. Šis reikalavimas nenustato įpareigojimo STO turto nuosavybę atskirti nuo vertikalios integracijos įmonės.

Pagal Elektros energetikos įstatymą, įsigaliojusį 2012 m. vasario 7 d., kuriuo perkeliamos atitinkamos Direktyvos 2009/72/EB nuostatos, elektros energijos skirstomųjų tinklų įmonei pateikus reikiamus dokumentus, VKEKK 2012 m. liepos 26 d. posėdyje konstatavo, kad AB LESTO skirstymo veiklos atskyrimas atitinka Elektros energetikos įstatymo 54 straipsnio 1 ir 3 dalių nuostatas.

Pasikeitus aplinkybėms, dėl kurių nebūtų užtikrinamas Elektros energetikos įstatymo 54 straipsnio 1 ir 3 dalyse nustatytų veiklos rūšių ir apskaitos atskyrimo reikalavimų įgyvendinimas,

ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo šių aplinkybių pasikeitimo AB LESTO įpareigota informuoti VKEKK.

3.1.2. Techninis funkcionavimas

Balansavimo paslaugos (37(6)(b) straipsnis, 37(8) straipsnis)

Elektros energijos rinkos dalyvių tarpusavio santykius vykdant didmeninę prekybą elektros energija Lietuvos Respublikos teritorijoje reglamentuoja Prekybos elektros energija taisyklės, patvirtintos Energetikos ministro įsakymu. Taisyklių tikslas – sukurti prielaidas konkurencinės elektros energijos rinkos santykių plėtrai, įtvirtinant teisingumo, protingumo ir sąžiningumo reikalavimus atitinkančius elektros energijos rinkos dalyvių santykius, bei reglamentuoti elektros energijos rinkos veiklos priežiūrą. Šiose taisyklėse apibrėžta, kad balansavimo energijos tiekėjas yra asmuo, turintis elektros energijos tiekimo licenciją, ar gamintojas ir prekiaujantis balansavimo elektros energija su PSO. Šiame dokumente taip pat reglamentuota prekybos balansavimo elektros energija tvarka, pagal kurią apskaičiuojamas balansavimo energijos kiekis kiekvieną valandą.

Balansavimo energijos kainos skaičiuojamos pagal Balansavimo energijos kainos reguliavimo tvarkos aprašą, parengtą pagal nacionalinių ir Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimus. VKEKK jį patvirtino 2009 metais ir iki šiol jis nesikeitė. Tačiau VKEKK atstovai dalyvauja Baltijos regiono iniciatyvos darbo grupėse ir stebi situaciją, kad balansavimo elektros energijos kainodara atitiktų šiame regione taikomus principus. Šiuo metu rengiama balansavimo bandomoji studija, kuri turėtų būti baigta iki 2014 metų pabaigos. Svarbu, kad balansavimo elektros energijos kainos nustatymo metodas būtų harmonizuotas su Baltijos jūros (Šiaurės) regiono šalyse taikomais metodais, ypač iki 2015 metų, kai turėtų pradėti veikti naujos elektros energijos tarpvietinės jungtys su Švedijos ir Lenkijos elektros energetikos sistema.

Saugumo ir patikimumo standartai, paslaugos kokybė ir tiekimas (37(1)(h) straipsnis)

Pagal Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimo tvarkos aprašą Energetikos ministerijai nustatytos su elektros energijos tiekimo saugumu ir patikimumu susijusių klausimų stebėsenos (monitoringo) šalies elektros energetikos sektoriuje funkcijos ir pagal 2012 m. sausio mėn. priimtą Elektros energetikos įstatymą VKEKK nustatytos su perdavimo ir skirstomųjų tinklų patikimumo stebėjimu ir vertinimu susijusios funkcijos nesikeitė, palyginti su 2012 metais (plačiau žr. 2012 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

2013 metais buvo parengta pirmoji Lietuvos elektros energetikos sistemos patikimumo įvertinimo ataskaita už 2012 metus. Konsultantų rengiama studija buvo tobulinama 2014 metais, sudarant Elektros energetikos sistemos saugumo (patikimumo) (daniškai: *Simulering af SYstemers FORSyningsssikkerhed* arba angl. *Simulation of System's Security of Supply*; toliau – SISYFOS) modelį ir jo metodiką.

Minėtoje ataskaitoje nustatyta, kad:

- elektros energijos poreikių prognozė iš esmės atitinka kitų šaltinių (LITGRID, AB, ir Lietuvos energetikos instituto (LEI)) prognozuojamą elektros energijos poreikių kitimą, t. y. elektros energijos poreikis ilguoju laikotarpiu turėtų didėti vidutiniškai po 1,5 proc. per metus;
- 2012 m. gruodžio 31 d. įrengtoji elektrinių galia yra 4254 MW, turimoji – 3324 MW;
- elektros gamybos įrenginių būklė užtikrina patikimą elektros energijos gamybą pagal 2012 metais įvykusių Lietuvos elektros energijos gamintojų gedimų (neplanuoti remontai) įvertinimą. Vidutinis (didesnės kaip 100 MW elektrinės galios) elektrinių neplanuotas atsijungimų skaičius 2012 metais neviršijo 2 kartų. Gedimų pašalinimas truko iki 48 h. Mažas esminių gedimų skaičius rodo pakankamą įrenginių techninę priežiūrą ir atnaujinimo mastą;
- gamintojų pagaminamas elektros energijos kiekis iš esmės priklauso nuo valstybės skiriamos paramos, elektros biržos kainos ir sezoniškumo pagal atliktą Lietuvos elektros energijos gamintojų darbo režimo analizę;

- 2020 metais Lietuvoje įrengti elektros gamybos pajėgumai elektros sistemoje pasieks 4388 MW galią, siekiant įgyvendinti Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje numatytus projektus;

- planuojami įrengti pajėgumai Lietuvoje bus pakankami prognozuojamam elektros sistemos poreikiui tenkinti, kai prognozuojamas galios poreikis 2030 metais sieks 2300 MW, o įrengtoji „aktyvioji“ elektrinė galia elektros sistemoje, nevertinant vėjo, saulės ir Kruonio HAE, sieks 2886 MW;

- jeigu yra faktiniai nuokrypiai dėl elektros energijos gamybos ar vartojimo netikslumų, PSO pagal sudarytas sisteminių paslaugų sutartis atlieka reikalingus reguliavimo pavedimus, t. y. perka–parduoda balansavimo elektros energiją pagal sudarytas balansavimo elektros energijos pirkimo–padavimo sutartis;

- PSO priklauso apie 6683 km 330–110 kV įtampos oro ir kabelinių linijų, apie 70 % 330–110 kV orinių linijų amžius viršija 30 metų, dėl to vis labiau senstant oro linijoms sparčiai didėja gelžbetonių atramų, apsaugos nuo perkūnijos trosų ir izoliatorių defektų skaičius. 2012 metais buvo suremontuota 1238 km senų oro linijų arba 29,5 proc. daugiau nei 2011 metais (873 km). PSO atliktu vertinimu, per ateinančius metus (2014 metais) turės būti remontuojamos 329 atramos;

- 2012 metais užfiksuoti 252 gedimai transformatorinėse pastotėse, kur daugiausia gedimų fiksuota jungtuvuose (37 proc. jungtuvų amžius viršija 30 metų) ir skyrikliuose (48 proc. skyriklių amžius viršija 30 metų). Apie 40 % 330–110 kV pastočių komutacinių aparatų (jungtuvų, skirtuvų ir skyriklių) eksploataavimo trukmė viršija gamintojo numatytą laikotarpį;

- esama PSO atskirų tinklo elementų techninė būklė atsižvelgiant į tinklo pastatymo metus ir įrangos būklės kitimo tendencijas gali būti nepakankama patikimam elektros tiekimui perdavimo tinkle užtikrinti. Siekiant išlaikyti pakankamą patikimumo lygį, būtina kasmet rekonstruoti po 6 transformatorines pastotes ir vidutiniškai per metus rekonstruoti apie 300 oro linijų atramų;

- didžioji dalis STO oro linijų eksploatuojamos daugiau nei 30 metų, 2012 metais oro linijų gedimų skaičius, lyginant su 2011 metais, šiek tiek padidėjo 10 kV linijose, tačiau sumažėjo 0,4 kV linijose. 2012 metais bendras 6–10/0,4 kV transformatorinių gedimų skaičius liko panašus kaip ir 2011 metais, 35–110 kV transformatorių pastotėse ir 10 kV skirstomuosiuose punktuose silpniausia vieta – 10 kV alyviniai jungtuvai ir jų pavaros bei gedimai antrinėse grandinėse. Įvertinus STO valdomų tinklo elementų būklę, galima teigti, kad STO atskirų tinklo elementų techninė būklė yra gera, o didžioji dalis gedimų įvyko dėl išorinio poveikio (išvengti vagysčių, medžių užvirtimų ir pan.);

- ilguoju laikotarpiu STO teikiamų paslaugų kokybė nesuprastės, jeigu bus išlaikomas (atskiris atvejais ir pagerinamas) skirstymo sistemos elementų priežiūros lygis;

- faktinis PSO nepersijusios elektros energijos kiekis (END rodiklis) 2012 metais siekė 7,36 MWh/metus, t. y. 2,36 MW viršijo VKEKK nustatytą minimalią ribą (5 MWh), atitinkamai faktinis nutraukimo laikas (AIT rodiklis) siekė 0,34 min./metus, kai VKEKK nustatyta riba siekė 0,26 min./metus;

- Lietuvos PSO patikimumo rodikliai yra ženkliai geresni nei kitose šalyse, tačiau Lietuvos PSO vartotojams neužtikrino VKEKK nustatyto minimalaus patikimumo rodiklio lygio;

- didžiausių planuojamų perdavimo tinklų investicijų pareikalaus tarpsisteminių jungčių statybos bei tinklo pasiruošimo darbai su kontinentinės Europos tinklais (KET) projektai, atitinkamai 789 mln. Lt (NordBalt ir susiję projektai), 594 mln. Lt (LitPol Link ir susiję projektai) ir 767 mln. Lt (tinklo paruošimas darbai su KET). Iš viso – apie 2151 mln. Lt;

- faktinė vidutinė neplanuotų elektros energijos skirstomajame tinkle nutraukimų trukmė vartotojui (SAIDI rodiklis) 2012 metais siekė 55,6 min./vartotojui, t. y. neviršijo VKEKK nustatyto 66 min./vartotojui lygmens, atitinkamai faktinis vidutinis elektros energijos skirstomajame tinkle nutraukimų skaičius (SAIFI rodiklis) siekė 0,79 karto/vartotojui, kai VKEKK nustatytas 0,93 karto/vartotojui. Pažymėtina, kad vertinant STO veiklą būtų tikslinga atsižvelgti ir į *force majeure* rodiklį, nes Lietuvos STO reikšmingas gedimų skaičius (jų neutralizavimas reikalauja papildomų

investicijų) nustatomas dėl nenugalimos jėgos poveikio (audros, šlapdriba, operatyvinės brigados ir pan.);

- ilguoju laikotarpiu reikiamos investicijų apimtys skirstomajam tinklui atnaujinti išliks panašaus dydžio kaip ir 2012 metais, t. y. apie 150 mln. Lt per metus (nevertinant investicijų poreikio naujiems vartotojams prijungti);

- LEES 2012 metais turėjo 68 proc. galios atsargą (angl. *reserve margin*) ir iki 2030 metų ji nebus mažesnė už 30 proc. ribą pagal visus 3 scenarijus (LEES su esamais ir planuojamais gamybos pajėgumais be tarptautinių jungčių (bazinis), su LitPol Link ir NordBalt ir tik su NordBalt, esant 3 proc. metiniam poreikio augimui), nevertinant elektros energijos kainos dydžio rinkoje. Europos elektros energijos perdavimo sistemos operatorių tinklo (angl. *European Network of Transmission System Operators for Electricity* – ENTSO-E) rekomenduojama galios atsarga siekia nuo 5 proc. iki 20 proc.

Apibendrinus studijos rezultatus teigiama, kad šiuo metu LEES yra užtikrinamas pakankamas patikimumo lygis. Siekiant išlaikyti pakankamą LEES patikimumo lygį, siūloma LEES tinklo elementų atnaujinimo mastą nustatyti, atsižvelgiant į tinklo pastatymo metus ir įrangos būklės kitimo tendencijas. Šiam tikslui pasiekti taip pat rekomenduojama:

1. Šiuo metu galiojanti minimalių persiuntimo patikimumo lygio rodiklių (END, AIT, SAIDI, SAIFI) nustatymo metodika nustato, kad minimalus lygis nustatomas pagal praėjusio reguliavimo laikotarpio vidurkį, kuris negali būti prastesnis (t. y. didesnis) nei prieš tai nustatytas minimalus rodiklio lygmuo. Šios metodikos ypatumas tas, kad per vertinimo laikotarpį (3 metus) sistemoje gali neįvykti „didelio“ vartotojo atjungimai (buvo tik mažų vartotojų atjungimai, tiekimo sutrikimai). Siūloma svarstyti ekonominį pagrindimą dėl rodiklių skaičiavimo reikalavimų: naujai nustatomiems rodikliams taikyti tolerancijos ribas arba pailginti minimaliam lygiui nustatyti naudojamą periodą (5–6 metai).

2. Pagal STO pateiktą informaciją nustatyta, kad įmonė nevykdo elektros įtampos skirstomajame tinkle stebėsenos (monitoringo). Atsižvelgiant į tai, kad įtampos svyravimai tiesiogiai susiję su elektros tiekimo vartotojams patikimumu, svarstyta galimybė dėl ekonomiškai pagrįstos stebėsenos sistemos, leidiančios identifikuoti problemines tinklo vietas ir didinti elektros (įskaitant elektros rodiklių) tiekimo patikimumą ir stabilumą, įdiegimo.

3. Didžioji dalis esamų elektros perdavimo ir skirstymo sistemos elementų (transformatorinės, didžioji dauguma oro linijų, atramų ir kt.) buvo įrenginėjamos apie 1960–1970 metus, todėl apie 2020 metus šių sistemos elementų likęs naudingo tarnavimo laikas bus ribinis, o tai gali lemti reikšmingą investicijų poreikį sistemos atnaujinimui (lyginant su esamu lygmeniu). Siekiant išlaikyti aukštą sistemos patikimumo lygį, svarstyta galimybė papildomai atlikti esamų sistemos elementų techninį auditą ir nustatyti atskirų sistemos elementų resursą.

Laiko, skirto prijungimui ir remontui, priežiūra (37(1)(m) straipsnis)

Pagal Energetikos ministro patvirtintas Elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklės elektros energijos persiuntimo patikimumas ir aprūpinimo elektros energija atkūrimo trukmė (toliau vadinama – patikimumo kategorija) iki operatoriaus ir vartotojo elektros tinklų nuosavybės ribos nustatomi vartotojo ir operatoriaus ar tiekėjo susitarimu. Minėtose taisyklėse išskiriamos 3 patikimumo kategorijos:

- vartotojams, turintiems trečią (III) patikimumo kategoriją, aprūpinimas elektros energija turi būti atkurtas per laikotarpį, ne ilgesnį kaip 24 valandos, išskyrus teisės aktuose ir sutartyse nustatytus atvejus;

- antrą (II) patikimumo kategoriją – aprūpinimas elektros energija ties operatoriaus ir vartotojo elektros tinklų nuosavybės riba turi būti atkurtas per laikotarpį, ne ilgesnį kaip 2,5 valandos;

- pirmą (I) patikimumo kategoriją – aprūpinimas elektros energija negali būti nutrauktas ilgesniam laikui nei to reikia automatiniam perjungimui nuo vieno nepriklausomo elektros šaltinio prie kito.

Pagal Elektros energijos gamintojų ir vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarkos aprašo, patvirtinto Energetikos ministro įsakymu, nuostatas nustatyti vartotojo elektros įrenginių prie elektros tinklų prijungimo terminai nesikeitė, palyginti su 2012 metais (plačiau žr. 2012 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

Pagal 2012 metais VKEKK priimtus naujos redakcijos Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimus kiekvienais metais VKEKK veiklos ataskaitoje vertinama persiuntimo paslaugas teikiančių operatorių ir tiekėjų teikiamų paslaugų kokybė.

Skirstymo paslaugos teikėjams yra nustatyti tokie rodikliai:

- laiku prijungtų naujų vartotojų procentinė dalis;
- nutrauktos elektros energijos atstatymas pagal nustatytus terminus;
- laiku išnagrinėtų vartotojų ir tinklų naudotojų skundų procentinė dalis.

PSO ir nepriklausomiems elektros energijos tiekėjams ir visuomeniniam tiekėjui nustatomas tik vienas paslaugų kokybės rodiklis – tai laiku išnagrinėtų skundų procentinė dalis.

6 lentelė. AB LESTO persiuntimo patikimumo kokybės rodiklių vykdymas 2013 metais

Aprūpinimo elektra patikimumo kategorija	Matavimo vnt.	Nustatytas paslaugos suteikimo rodiklis vartotojui	Vidutinis paslaugos suteikimo vartotojui rodiklis	Paslaugos suteikimo vartotojui nustatyto laiku rodiklis (proc.)
I	-	Per laiką, ne ilgesnį nei automatinis perjungimas nuo vieno nepriklausomo elektros šaltinio prie kito	Per laiką, ne ilgesnį nei automatinis perjungimas nuo vieno nepriklausomo elektros šaltinio prie kito	100
II	val.	2,5	1,68	100
III	val.	24	3,48	100

Šaltinis: VKEKK

Paslaugų kokybės rodikliai AB LESTO 2013 metais pateikti lentelėje.

7 lentelė. AB LESTO paslaugų kokybės rodiklių vykdymas 2013 metais

Eil. Nr.	Paslaugų kokybės rodiklis	Matavimo vnt.	Nustatytas paslaugos suteikimo rodiklis vartotojui		Paslaugos suteikimo vartotojui nustatyto laiku rodiklis (proc.)	
			Buitiniams vartotojams	Kitiems vartotojams	Buitiniams vartotojams	Kitiems vartotojams
1.	Laikas, per kurį buvo prijungti naujojo vartotojo elektros įrenginiai (kai	Darbo dienų skaičius	20	20	95,63	94,68

	vartotojo įrenginiams prijungti reikia įrengti tik atvadą su apskaitos spinta ar skydu ir šiems darbams atlikti projektas nereikalingas)					
2.	Laikas, per kurį buvo prijungti įsiskolinimą apmokėjusio vartotojo elektros įrenginiai, po atjungimo dėl nemokėjimo	Darbo dienų skaičius	5	2	98,46	87,59
3.	Laikas nuo pranešimo vartotojui iki planuojamo elektros energijos persiuntimo nutraukimo dėl tinklų priežiūros darbų	Kalendorinių dienų skaičius	10	10	100	100
4.	Nustatytas apskaitos prietaiso ar apskaitos schemos gedimas	Darbo dienų skaičius	5	5	99,99	100
5.	Skundo nagrinėjimo trukmė	Kalendorinių dienų skaičius	30	30	95,44	100

Šaltinis: VKEKK

LITGRID, AB, 2013 metais iš vartotojų gavo 5 skundus, iš kurių nė vienas nebuvo pagrįstas. Per 30 kalendorinių dienų išnagrinėti 4 skundai, t. y. laiku išnagrinėti skundai sudarė 80 proc.

Pagal naujos redakcijos Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugos kokybės reikalavimus VKEKK prižiūri ne tik atitiktį nustatytiems patikimumo rodiklių minimaliems lygiams, bet ir gali taikyti sankcijas pagal visus minėtuose reikalavimuose nustatytus rodiklius.

Apsaugos priemonių priežiūra (37(1)(t) straipsnis)

Už valstybės elektros energijos balanso užtikrinimą yra atsakingas PSO LITGRID, AB. Siekiant užtikrinti tiekimo patikimumą yra nustatytas PSO parengties ekstremaliai energetikos padėčiai planas, kurį sudaro operatoriaus parengtos instrukcijos, tvarkos bei kiti dokumentai. Plano sudedamosios dalys yra:

1. LITGRID, AB, ekstremaliųjų situacijų likvidavimo planas;
2. LEES atkūrimo po totalinės avarijos planas;
3. Avarijų ir technologinių sutrikimų likvidavimo instrukcija;
4. Informavimo apie LITGRID, AB, įvykusius ypatingus ir ekstremalius įvykius bei šių įvykių tyrimo ir apskaitos tvarkos aprašas.

LITGRID, AB, aprūpinimo elektros energija nutraukimą ir ribojimą atlieka vadovaudamasis Avarijų ir technologinių sutrikimų likvidavimo instrukcijos 22 skyriaus nuostatomis bei atsižvelgdamas į Elektros energijos perdavimo paslaugos sutarčių, pasirašytų tarp PSO ir tinklų naudotojų, nuostatas. Per praėjusius 3 metus aprūpinimo elektros energijos nutraukimų ir ribojimų dėl ekstremalios situacijos atvejų nebuvo.

Siekdamas patenkinti pikinius elektros energijos vartojimo poreikius arba elektros energijos trūkumą, arba elektros energijos tiekimo vartotojams užtikrinimui, PSO LITGRID, AB, užsako tretinį galios rezervą, kuris gali būti aktyvuojamas maksimalaus elektros energijos suvartojimo laikotarpiu, esant pasiūlos trūkumui elektros rinkoje. 2013 metais tretinis galios rezervas buvo nustatytas 340 MW, o 2014 metais planuojamas dydis sudaro 270 MW.

Vadovaujantis energetikos ministro 2010 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. 1-121 patvirtintu Laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus sąlygų ir su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarkos aprašu bei kitų teisės aktų nuostatomis, STO AB LESTO patvirtinta Elektros energijos persiuntimo vartotojams nutraukimo ir galios ribojimo grafikų sudarymo ir vykdymo tvarka. Bendrovėje kasmet sudaromi galios ir elektros energijos ribojimo bei avarinio atjungimo grafikai, kurie kiekvienais metais teikiami elektros PSO LITGRID, AB. Ribojimo grafikai (vienerių metų laikotarpiui) sudaromi apibendrinus bei išanalizavus sisteminius poreikius, tinklo parametrus ir turimą tinklų naudotojų informaciją, todėl ribojimo apimtys kiekvienais metais gali keistis. Į ribojimo grafiką įtraukti tinklų naudotojai raštu iš anksto informuojami apie numatytas ribojimo užduotis ir atsirandančias pareigas. AB LESTO skirstomasis tinklas yra pajėgus patenkinti pikinius elektros energijos vartojimo poreikius, nes instaliuota galia ženkliai didesnė nei esantys pikai. 2013 metais Bendrovė nebuvo atjungusi ar apribojusi nė vieno kliento dėl tinklo pajėgumo trūkumo.

Lietuvos teisės aktuose elektros energijos pirkimo sutarčių galiojimo terminai nereglamentuoti. Paprastai elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartys su gamintojais sudaromos vienerių kalendorinių metų laikotarpiui su automatiniu pratęsimo galimybe tuo atveju, jei nesikeičia sutarties sąlygos ir šalys neišreiškia pageidavimo sutarties nutraukti. Su naujais gamintojais elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartys sudaromos iki kalendorinių metų pabaigos su analogiška automatiniu pratęsimo galimybe ateinantiems metams.

Taip pat paminėtina, kad elektros energetikos sistemos veikimo reikalavimai ir apsaugos priemonės apibrėžtos Energetikos ministro patvirtintose Elektros tinklų naudojimo taisyklėse, Elektrinių ir elektros tinklų eksploatavimo taisyklėse ir kituose susijusiuose teisės aktuose, siekiant išvengti elektros energetikos sistemos sutrikimų ir užtikrinant sistemos atnaujinimą po avarijų. PSO atsakingas už avarijų sistemoje ir perdavimo tinkluose prevencijos priemonių diegimą, avarinio plano sistemos „užgesimo“ atveju sudarymą bei tinklų ir elektrinių avarinių planų koordinavimą. PSO, užtikrindamas perdavimo tinklų darbo saugumą ir patikimumą, sudaro sutartis ar susitarimus su kitais perdavimo tinklų operatoriais dėl dvišalių (daugiašalių) priemonių, kurios leidžia užtikrinti sklandų visos sinchroniškai dirbančios elektros energetikos sistemos darbą.

Duomenų ir informacijos apsauga bei jos suderinamumas regioniniu lygiu vyksta minėtuose ACER Baltijos elektros rinkos iniciatyvos darbo grupių susitikimuose bei 2 kartus per metus organizuojamuose Baltijos elektros rinkos mini forumuose. Visa informacija skelbiama Baltijos energijos reguliuotojų ir ACER interneto svetainėse www.regula.lt ir www.acer.europa.eu (www.energy-regulators.eu).

VKEKK prižiūri PSO interneto svetainėje www.litgrid.eu skelbiamos informacijos atitikimą nustatytiems Europos Sąjungos reglamentų reikalavimams. Bendrijos teisės aktuose apibrėžtos sąvokos yra vienas iš duomenų apsaugos suderinamumo veiksnių.

Atsinaujinančių energijos išteklių (toliau – AEI) reguliavimo struktūra: AEI prijungimo, pasinaudojimo ir dispečerinio valdymo ataskaita, ypač dėl prioritetinių problemų. Ataskaita taip pat dėl AEI balansavimo atsakomybės (Reglamento (EB) 713/2009 11 straipsnis)

Lietuvoje kaip ir kitose šalyse taip pat susiduriama su tiekimo saugumo (sistemos dažnio palaikymo) problemomis sparčiai didėjant elektros energijos gamybai, naudojant AEI. 2011 metais priėmus Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymą, AEI gamintojams buvo nustatytos gana palankios plėtos sąlygos: nėra balansavimo atsakomybės, taikoma elektros įrenginių prijungimo įkainių nuolaida, suteikiama pirmenybė prijungimui bei pasinaudojimu elektros tinklais ir pan. Pastaruoju metu imamasi priemonių subalansuoti elektros energijos gamybos, naudojant AEI, plėtrą, mažinant elektros energijos supirkimo tarifą, peržiūrint leidimų išdavimo tvarką ir pan.

VKEKK 2013 metais kaip ir praėjusiais metais aktyviai prisidėjo prie teisės aktų, reglamentuojančių AEI reguliavimą, rengimo. Atsižvelgdama į 2013 m. vasario 1 d. įsigaliojusius Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo pakeitimus, VKEKK du kartus tikslino Elektros energijos, pagamintos naudojant AEI, tarifų nustatymo metodiką. 2013 m. vasario 22 d. VKEKK patvirtinti Metodikos pakeitimai:

- tarifai bus perskaičiuojami 4 kartus per metus;
- keičiamas mažos elektrinės apibrėžimas: mažosios elektrinės įrengtoji galia ribojama iki 10 kW;
- mažosioms elektrinėms bus taikomi perteklinės elektros energijos tarifai, kurie taip pat bus tvirtinami ne dažniau kaip 4 kartus per metus;
- patikslintas investuotino kapitalo apimties elektros energijos jėgainei prijungti prie operatoriaus tinklų nustatymas, atsižvelgiant į pasikeitusius prijungimo prie tinklų išlaidų kompensavimo dydžius;
- pakeista prijungiamų objektų įrengtoji galia;
- atsižvelgiant į sparčiai tobulėjančias technologijas, jų efektyvumo didėjimą, pakeisti technologinio pajėgumo koeficientai.

2013 m. gegužės 14 d. VKEKK patvirtinti Metodikos pakeitimai:

- atskirti veiklos sąnaudų ir sąnaudų, prilygintų žaliavos (kuro) įsigijimo sąnaudoms, kiekiai, tenkantys elektros energijos gamybai ir šilumos energijos gamybai;
- apibrėžta elektrinių sąvoka, atskirianti elektrinių, kuriose rekonstruojami elektros energijos gamybos įrenginiai ir pastatai, pritaikant juos gaminti elektros energiją naudojant biomasę;
- išskirta elektrinių grupė, kuriose rekonstruojami elektros energijos gamybos įrenginiai;
- atskirta investuotino kapitalo apimtis elektros energijos jėgainei, kurioje elektros energijai gaminti naudojami rekonstruoti elektros energijos įrenginiai, įsteigti.

Siekdama tobulinti esamą skatinimo kvotų paskirstymo aukcionų sistemą pagal turimą praktinę patirtį, optimizuojant ir tobulinant skatinimo kvotų paskirstymo aukcionų procedūrą ir jos terminus, VKEKK pakoregavo Skatinimo kvotų paskirstymo aukcionų nuostatus (patvirtinta 2013 m. spalio 16 d., Nr. O3-628).

Esminiai pakeitimai:

- numatyta, jog gamintojas kaip vieną iš aukciono dokumentų privalo pateikti patvirtinimą apie įrengtus ar ketinamus įrengti naujus (anksčiau neeksploatuotus) gamybos įrenginius. Todėl gamintojai, įrengiantys panaudotas elektrines, negalės dalyvauti aukcionuose;
- atsisakyta galimybės leisti gamintojui su keliais projektais dalyvauti aukcione, taip pat numatyta, kad aukcione privalo dalyvauti mažiausiai du dalyviai, kurie tarpusavyje nėra susiję tokiu būdu, kad galėtų tarpusavyje elgesiu aukcione metu daryti įtaką ar šią įtaką iš minėtų ūkio subjektų patirti patys. Tai dokumentų vertinimo etapo metu turi įvertinti Aukciono komitetas. Šis pakeitimas padarytas įvertinus aukcionuose pastebimas tendencijas: kai kuriuose aukcionuose dalyvauja daug skirtingų įmonių, kurių vadovai ar įgalioti asmenys yra tie patys fiziniai asmenys arba asmenys, susiję giminystės ryšiais, o elektrines planuojama statyti gretimuose sklypuose, todėl gali būti neužtikrinamos konkurencija pagrįstos aukciono procedūros, galimi susitarimai dėl pasiūlymo

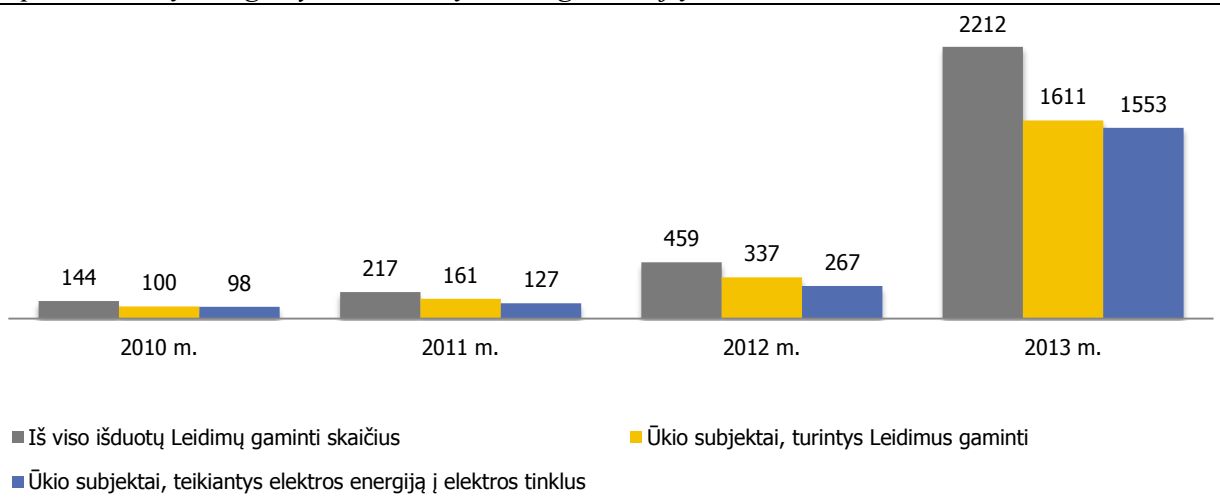
fiksuotam tarifui tarp susijusių asmenų ir tai, kad praktika, kai viename aukcione dalyvauja vienas dalyvis su keliais elektrinių projektais, neužtikrina efektyvios konkurencijos;

- įtvirtintas vieno rato aukcionas ir optimizuoti kiti aukciono organizavimo terminai, siekiant optimizuoti aukcioną bei pastebimą tendenciją mažinti pasiūlymus dėl fiksuoto tarifo tik teikiant patikslintus pasiūlymus, o pirminiams pasiūlymams teikti maksimalų fiksuoto tarifo dydį.

Šios ataskaitos 2.1.5 skyriuje pateikta informacija, susijusi su prijungimo įkainiais.

Iki 2013 metų pabaigos buvo išduoti 2212 leidimų gaminti elektros energiją gamintojams, naudojantiems AEI. Šie leidimai gaminti išduoti 1611 skirtingų ūkio subjektų (fiziniai asmenys – 626; juridiniai asmenys – 985). Iš viso 2013 metais išduota 1753 leidimai gaminti, t. y. 7,2 karto daugiau nei 2012 metais (242 leidimai gaminti). 2013 metų pabaigoje elektros energiją iš AEI gamino ir į tinklus tiekė 1553 fiziniai ir juridiniai asmenys (96 proc. turinčių leidimus gaminti asmenų), t. y. 5,8 karto daugiau nei 2012 metų pabaigoje.

16 pav. Išduotų AEI gamybos leidimų ir AEI gamintojų skaičius 2010–2013 metais

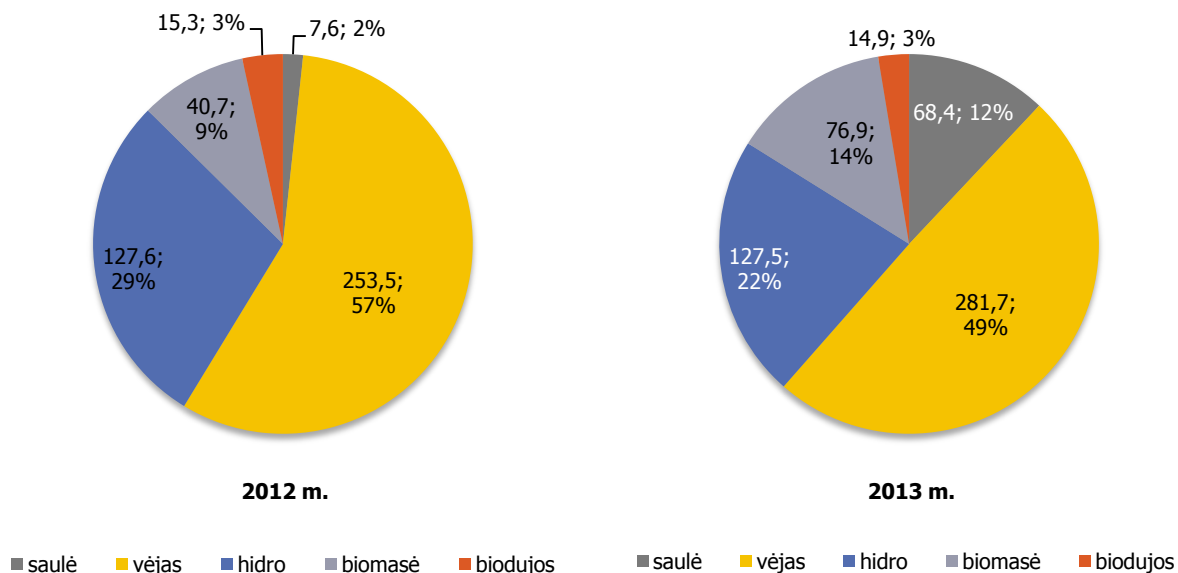
Šaltinis: VKEKK

2013 metais didėjo fiziniams asmenims², gaminantiems elektros energiją iš AEI, išduotų leidimų gaminti dalis: iki 2013 metų pabaigos fiziniams asmenims išduotų leidimų gaminti skaičius AEI rinkos struktūroje sudarė 31,4 proc. visų išduotų leidimų (694 iš 2212), iki 2012 metų pabaigos – 28,8 proc. (132 iš 459).

² Vadovaujantis Lietuvos Respublikos ūkininko ūkio įstatymo 2 straipsnio nuostatomis, ūkininkai priskiriami prie fizinių asmenų.

2013 metų pabaigoje elektros energijos gamintojų, gaminusių ir tiekusių į tinklus elektros energiją, pagamintą iš AEI, elektrinių įrengtoji galia (toliau – ĮG) siekė 569,4 MW: saulės jėgainių ĮG – 68,4 MW, vėjo jėgainių ĮG – 281,7 MW, hidroelektrinių ĮG – 127,5 MW, biomasės jėgainių ĮG – 76,9 MW, biodujų jėgainių ĮG – 14,9 MW. Didžiausią rinkos dalį pagal ĮG 2013 metais sudarė vėjo jėgainės – 49,5 proc., mažiausią – biodujų jėgainės (2,6 proc.).

17 pav. Rinkos struktūra pagal įrengtąją galią 2012–2013 metais (proc. ir MW)

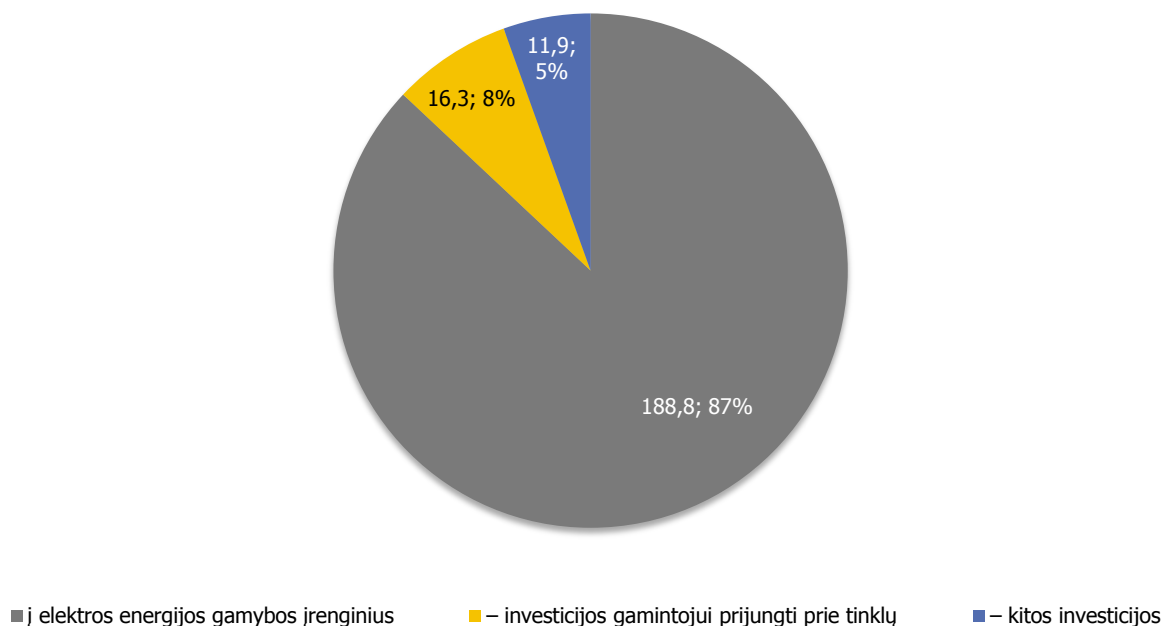
Šaltinis: VKEKK

2013 metais pagamintas elektros energijos kiekis, naudojant AEI, sudarė 1423,7 GWh: daugiausia buvo pagaminta vėjo jėgainėse – 42,1 proc. ir hidroenergijos jėgainėse – 36,3 proc. Biomasės jėgainėse pagamintos elektros energijos kiekis bendroje rinkos struktūroje sudarė 15,8 proc., biodujų – 2,7 proc., saulės – 3,1 proc.

Remiantis elektros energijos gamintojų pateiktais duomenimis³, 2013 metais investicijos į AEI sektorių sudarė 220,2 mln. Lt. Daugiausia – 87 proc. (188,8 mln. Lt) buvo investuota į elektros energijos gamybos įrenginius, investicijos gamintojui prijungti prie perdavimo ir skirstomųjų tinklų bendroje rinkos struktūroje sudarė 8 proc. (16,3 mln. Lt), kitos investicijos, susijusios su elektros energijos gamyba, – 5 proc. (11,9 mln. Lt).

³ Informacija apie gamintojus, nepateikusius informacijos už du ir daugiau 2012–2013 metų ketvirčių, skelbiama VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt.

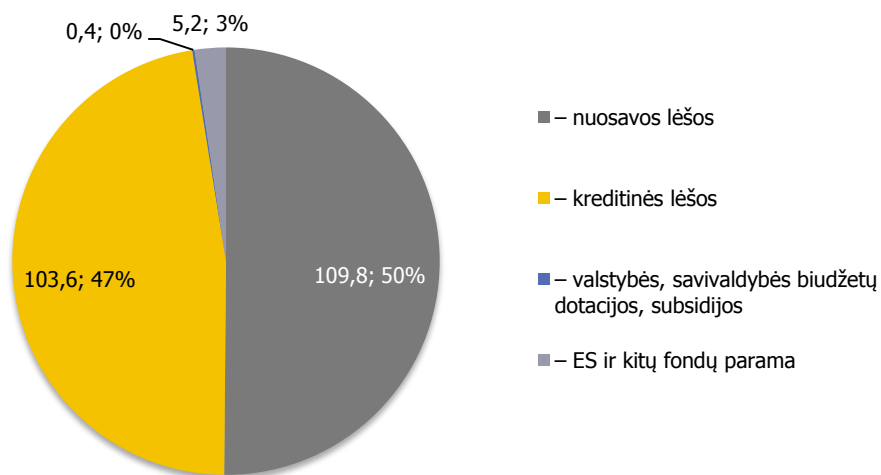
18 pav. Investicijų rinkos struktūra pagal investavimo tikslą 2013 metais (mln. Lt ir proc.)

Šaltinis: VKEKK

Remiantis elektros energijos gamintojų pateiktomis duomenimis analizuojant rinkos struktūrą pagal investicijų šaltinius, skolintos lėšos sudarė 47,3 proc. (103,6 mln. Lt), nuosavos lėšos – 50,1 proc. (109,8 mln. Lt), ES ir kitų fondų parama – 2,4 proc. (5,2 mln. Lt), valstybės, savivaldybių biudžetų dotacijos, subsidijos – 0,2 proc. (0,4 mln. Lt) visų elektros energijos iš AEI gamintojų investicijų, atliktų 2013 metais.

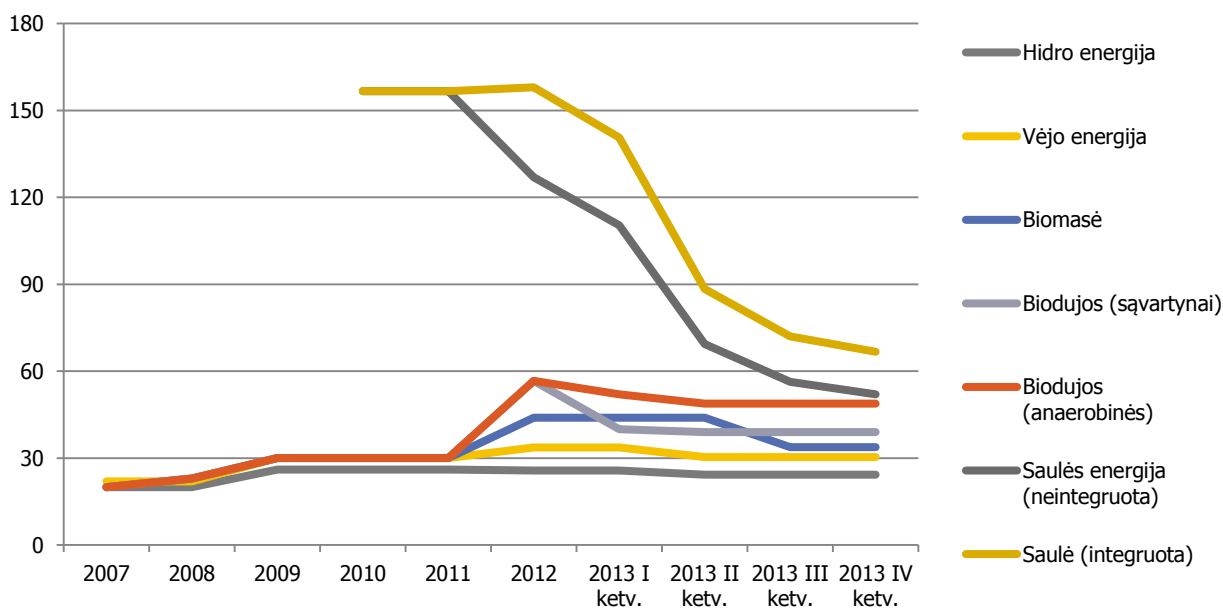
19 pav. Rinkos struktūra pagal investicijų šaltinius 2013 metais (mln. Lt ir proc.)

Šaltinis: VKEKK

2013 metais vėjo jėgainėse pagamintos elektros energijos supirkimo tarifai, priklausomai nuo įrengtosios galios, siekė 26–37 ct/kWh (be PVM), hidroenergijos jėgainėse – 22–28 ct/kWh (be PVM), biomasės jėgainėse – 29–50 ct/kWh (be PVM), biodujų jėgainėse – 33–59 ct/kWh (be PVM), saulės jėgainėse – 48–160 ct/kWh (be PVM).

20 pav. Fiksuoti tarifai elektrinėms, elektros energiją gaminančioms iš AEI, 2007–2013 metais (ct/kWh)

Šaltinis: VKEKK

3.1.3. Tinklų tarifai prijungimui ir prieigai

37(1)(a) straipsnis, 37(6)(a) straipsnis, 37(8) straipsnis, 37(10)straipsnis, 37(12) straipsnis, 37(3)(c) ir (d) straipsniai

37(1)(a) straipsnis

Pagal Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies punktus VKEKK tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas, nustato valstybės reguliuojamas kainas ir kainų viršutines ribas, taip pat prireikus rengia ir teikia Vyriausybei valstybės reguliuojamų kainų nustatymo principus bei kontroliuoja, kaip taikomos valstybės reguliuojamos kainos ir tarifai. VKEKK tvirtina energetikos objektų (tinklų, sistemų, įrenginių) prijungimo įkainius, vadovaudamasi atskirų energetikos sektorių teisinius pagrindus reglamentuojančiuose įstatymuose nustatytais įkainių nustatymo bendraisiais kriterijais. Minėtame įstatyme taip pat reglamentuota, kad VKEKK vienašališkai nustato valstybės reguliuojamas kainas, jeigu energetikos įmonės nesilaiko šių kainų nustatymo reikalavimų bei, kad, nustatydamą valstybės reguliuojamas kainas, įvertina teikiamų paslaugų sąnaudas atsižvelgdama į protingumo kriterijus atitinkančią investicijų grąžą.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 67 straipsnio 2 dalį perdavimo ir skirstymo paslaugų kainos reguliuojamos VKEKK nustatant viršutines kainų ribas 5 metams. VKEKK patvirtinti Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ir jų viršutinių ribų nustatymo metodika bei Elektros energijos perdavimo, skirstymo, visuomeninio tiekimo paslaugų ir visuomeninių elektros energijos kainų diferencijavimo tvarkos aprašas reglamentuoja konkrečių tinklų paslaugų kainų skaičiavimo principus. Atsižvelgiant į naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymo nuostatas, numatančias, kad paslaugų teikėjai nustato kainų diferencijavimo tvarką, kurios aprašą tvirtina VKEKK, parengtas atskiras dokumentas, reglamentuojantis elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų kainų ir visuomeninių elektros energijos kainų diferencijavimo sąlygas ir tvarką.

Persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos yra nustatytos 2011–2013 metų reguliavimo periodui. Kasmet persiuntimo paslaugų kainų viršutinės ribos yra koreguojamos, įvertinant kiekio poveikio, nenumatytų pasikeitimų, indeksavimo koeficientus. Kadangi reguliavimo periodas pratęstas 2014 metams, buvo perskaičiuotas 2011–2013 metams nustatytas pradinis pajamų lygis 2014 metams ir nustatytos teikiamų paslaugų kainų viršutinės ribos.

Atsižvelgiant į tai, kad pagal Lietuvos elektros rinkos plėtros planą visuomeniniais tarifais 2014 metais atsiskaitys tik buitiniai vartotojai, nustačius visas elektros energijos kainos dedamąsias, buvo apskaičiuota visuomeninės kainos viršutinė riba 2014 metams buitiniams vartotojams, kuri įvertina persiuntimo paslaugas, visuomeninio tiekimo paslaugos kainą, VIAP ir įsigijamos elektros energijos kainą. Visuomeninių elektros energijos kainų dinamika 2011–2014 metais pateikiama lentelėje.

8 lentelė. Visuomeninių kainų dinamika 2011–2014 metais (ct/kWh be PVM)

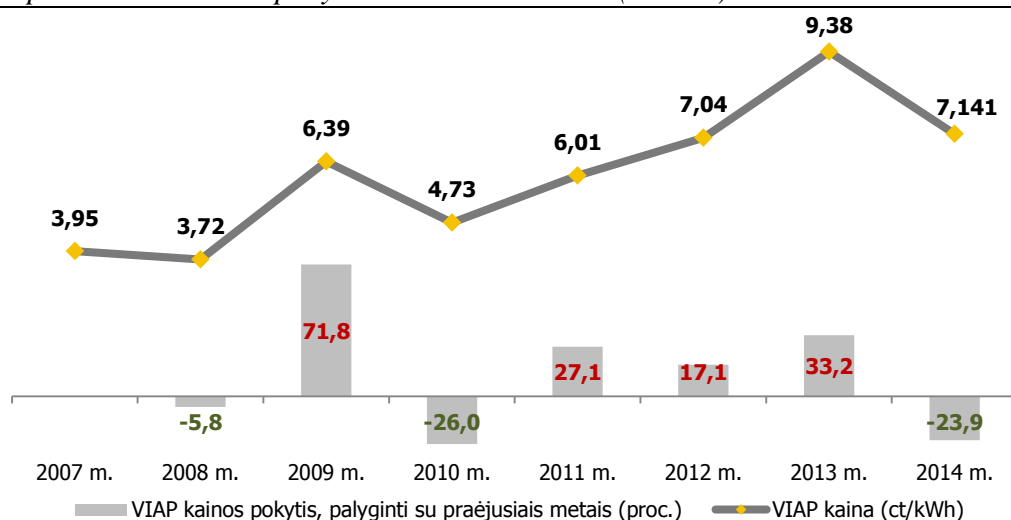
Rodikliai	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	Pokytis, palyginti su nustatyta 2013 m., proc.
Įsigijimo kaina	16	15,94	16,133	16,85	4,4
VIAP kaina	6,01	7,04	9,377	7,141	-23,8
Sisteminių paslaugų kaina	0,66	0,62	0,942	0,42	-55,4
Perdavimo paslaugos kainos viršutinė riba	2,32	2,32	2,415	2,206	-8,7
Visuomeninio tiekimo paslaugos kainos viršutinė riba	0,37	0,44	0,49	0,52	6,1
Skirstymo paslaugos vidutinės įtampos tinklais kainos viršutinė riba	4,89	4,88	4,747	4,479	-5,6
Visuomeninės kainos viršutinė riba vartotojams, perkantiems elektros energiją iš vidutinės įtampos tinklų	30,25	31,24	34,104	31,616	-7,3
Skirstymo paslaugos žemos įtampos tinklais kainos viršutinė riba	6,39	6,41	6,219	6,162	-0,9
Visuomeninės kainos viršutinė riba buitiniams vartotojams, perkantiems elektros energiją iš žemos įtampos tinklų	36,64	37,65	40,323	37,778	-6,3

Šaltinis: VKEKK

Elektros energijos persiuntimo paslaugų tarifai, diferencijuoti pagal vartotojų grupes, 3 apkrovimo koeficientų planus, galios ir energijos dedamąsias, laiką, taip pat ir prijungimo prie elektros tinklų įkainiai yra viešai skelbiami VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt.

Kaip ir ankstesniais metais elektros energijos persiuntimo paslaugų kainas labiausiai paveikė VIAP kainos pokyčiai. VIAP kaina 2007–2014 metais augo 1,8 karto, nuo 3,95 iki 7,141 ct/kWh. Labiausiai VIAP kaina mažėjo 2010 metais, palyginti su 2009 metais, – 26 proc., labiausiai augo 2009 metais, palyginti su 2008 metais, – 71,8 proc. Atsižvelgiant į VIAP lėšų poreikio sumažėjimą (2014 metais sumažėjo gamtinių dujų kaina bei sumažintos remtinės elektros energijos gamybos apimtys), VIAP kaina 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, mažėjo 23,9 proc., nuo 9,38 iki 7,14 ct/kWh.

21 pav. VIAP kaina ir pokytis 2007–2014 metais (ct/kWh)

Šaltinis: VKEKK

VKEKK sprendimai 2013 metais sąnaudų apskaitos ir kainodaros priežiūros srityje įgalino elektros energijos vartotojus sutaupyti ne mažiau kaip 147 mln. Lt. VKEKK elektros energetikos sektoriuje reguliavimą taiko daugiau kaip 200 ūkio subjektų atžvilgiu. 2013 metais buvo atliekami kainų metiniai perskaičiavimai 23 ūkio subjektams.

37(6)(a) straipsnis

Energetikos įstatyme ir Elektros energetikos įstatyme reglamentuotos VKEKK funkcijos dėl reguliuojamos veiklos apskaitos, kainodaros ir kainų nustatymo. Reguluojamų įmonių reguliacinio turto vertė, nustatyta investicijų grąžos norma bei nustatyta investicijų grąža 2010–2014 metams pateikiamos lentelėje.

9 lentelė. Reguliacinis turtas, nustatyta investicijų grąžos norma bei investicijų grąža 2010–2014 metais

	Reguliuojamo (ekonomiškai pagrįsto) turto vertė (RAB), mln. Lt					Nustatyta investicijų grąžos norma (WACC) (proc.)					Nustatyta investicijų grąža, mln. Lt				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
LITGRID, AB	934,4	841,54	808,1	818,1	842,07	5	5	5	6,13	6,13	47	42,1	40,4	50,14	51,612
AB LESTO	RST 1099,0	1665,5	1602,7	1693,25	1793,628	5	5	5	6,13	6,13	91,5	83,3	80,1	103,78	109,936
	VST 730,0														
AB Lietuvos energija	-	-	-	1408,36	1079,1	-	-	-	6,13	6,13	-	-	-	72,83	66,14

Šaltinis: VKEKK

Energetikos įstatymas numato pareigą VKEKK vertinti elektros energetikos įmonių investicijų pagrįstumą. Jeigu investicijos nėra suderintos su VKEKK, jos negali būti pripažintos pagrįstomis ir nėra įskaičiuojamos į kainų viršutines ribas.

2011–2013 metams nustatant pradinį pajamų lygį persiuntimo paslaugas vykdančioms įmonėms buvo suderintos elektros energijos perdavimo ir skirstymo įmonių ilgalaikės reguliuojamos veiklos programos.

2011–2013 metais šios įmonės iš viso numatė investuoti (be strateginių objektų) 1 257,7 mln. Lt.

10 lentelė. 2011–2013 metų elektros energijos perdavimo ir skirstymo įmonių investicijos (mln. Lt)

Investicijos į infrastruktūrą	2011 m.	2012 m.	2013 m.
Planas	430,288	407,072	420,337
Faktas	445,25	463,157	512,186

Šaltinis: VKEKK

Pagal Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo VKEKK tvarkos aprašą PSO derina atskiras investicijas, kurių apimtis yra lygi arba didesnė nei 12 mln. Lt.

2013 m. VKEKK nederino atskirų PSO LITGRID, AB, investicijų, kurių suma didesnė nei 12 mln. Lt. Bendra LITGRID, AB, investicijų suma buvo 206,186 mln. Lt, iš jų 152,484 mln. Lt buvo skirta investicijoms į strateginius projektus.

Įgyvendindama Elektros energetikos įstatymo nuostatas, VKEKK 2013 metų liepos 5 d. paskelbė viešąją konsultaciją dėl LITGRID, AB, parengto Lietuvos elektros energetikos sistemos 330–110 kV tinklų plėtros plano 2013–2022 metams (toliau – Planas), taip sudarydama sąlygas visuomenei susipažinti ir pateikti pastabas bei pasiūlymus. Atsižvelgusi į viešos konsultacijos metu iš suinteresuotų asmenų gautas pastabas, patikslintus duomenis bei įvertinusi Plane atsiradusius pakitimus, palyginus su 2012 metais patvirtintu Planu, VKEKK 2014 m. vasario 20 d. konstatavo, kad LITGRID, AB, pateiktas Planas atitinka Elektros energetikos įstatymo 33 straipsnio 2, 3 ir 5 dalies reikalavimus. Taip pat įpareigojo LITGRID, AB, suderinti šiame Plane nurodytus investicijų projektus, įskaitant jų finansavimo struktūrą, VKEKK teisės aktų nustatyta tvarka, išskyrus tuos investicinius projektus, kurie VKEKK buvo suderinti anksčiau, bei teikti VKEKK šio Plano įgyvendinimo ataskaitą.

STO VKEKK privalo teikti derinti atskiras investicijas, kurių vertė yra lygi ar viršija 5 mln. Lt. 2013 m. VKEKK suderino 7 AB LESTO investicijų projektus, kurių bendra vertė siekia 66,09 mln. Lt.

Kiekvienais reguliavimo periodo metais, perskaičiuojant viršutines persiuntimo paslaugų kainų ribas, yra įvertinamos padarytos faktinės investicijos (įvesto į eksploataciją turto vertė) už praėjusius metus. Bendra AB LESTO investicijų suma 2013 metais siekė 306 mln. Lt. Iš jų 175 mln. Lt buvo skirta naujiems vartotojams ir gamintojams prijungti, 131 mln. Lt – esamam tinklui stiprinti ir rekonstruoti.

Energetikos įmonės, besiverčiančios veikla, kurios kainos yra reguliuojamos, turi derinti su VKEKK numatomas investicijų projektus, susijusius su naujų energetikos objektų statyba, esamų energetikos objektų atstatymu, modernizacija, rekonstrukcija ar veikiančių energetikos objektų plėtra energijos gamybos, perdavimo, skirstymo ir tiekimo veiklose.

37(8) straipsnis

Pagal Elektros energetikos įstatymo 68 straipsnio 5 dalį VKEKK turi teisę nustatyti sąnaudų padengimo mechanizmą ir (ar) kainų nustatymo metodiką, skatinančią efektyvumą ir, kiek įmanoma, ilgalaikę konkurenciją elektros energijos gamybos ir nepriklausomo tiekimo rinkose, strateginių valstybės elektros energetikos sektoriaus projektų, didinančių valstybės energetinę nepriklausomybę ir elektros energijos tiekimo saugumą bei patikimumą, įgyvendinimą, taip pat padidinančią naudą vartotojams. Siekdama šio tikslo, VKEKK turi teisę atsižvelgti į atitinkamų paslaugų teikėjų sąnaudas ir kainas, siūlomas palyginamose rinkose.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnio 4 dalį VKEKK užtikrina, kad PSO ir STO būtų suteiktos tinkamos paskatos trumpalaikiu ir ilgalaikiu laikotarpiu didinti elektros energijos vartojimo efektyvumą, skatinti elektros energijos rinkos integraciją ir tiekimo saugumą bei remti susijusius mokslinius tyrimus. Atitinkamos nuostatos buvo perkeltos į Elektros energijos perdavimo, skirstymo, visuomeninio tiekimo paslaugų ir visuomeninių elektros energijos kainų diferencijavimo tvarkos aprašą, VKEKK patvirtintą 2012 m. rugsėjo 19 d. nutarimu Nr. O3-252.

Paminėtina, kad 2012 metų pavasarį elektros sektoriuje pradėtas rengti LRAIC, kuris skatins tinklų efektyvumą bei ilgalaikę konkurenciją ir tokiu būdu teiks naudą vartotojams ir kitiems elektros energetikos sektoriaus dalyviams. Šio modelio, susijusio su LITGRID, AB, ir AB LESTO bendrovėmis, dokumentai buvo patvirtinti 2013 m. gruodžio mėnesį ir 2014 m. rudenį jo rezultatai turėtų atsispindėti 2015–2019 metams nustatomose elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinėse ribose.

Taip pat paminėtina, kad įgyvendinant Direktyvos 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo nuostatas šiuo metu yra parengtas Energijos efektyvumo įstatymo projektas, pagal kurį atitinkamai atliekami Energetikos įstatymo, Elektros energetikos, Gamtinių dujų įstatymo ir Šilumos ūkio įstatymo pakeitimai. Priėmus šiuos teisės aktus, būtų atitinkamai atliekami antrinių teisės aktų nuostatų pakeitimai, siekiant nuo 2015 metų iki 2020 metų sutaupyti 740 ktnė arba 3,4 TWh galutinės energijos, iš jų 190 ktnė arba 15 proc. elektros energijos. Energijos vartojimo efektyvumo įpareigojimų sistema užtikrintų, kad AB LESTO, AB „Lietuvos dujos“ ir šilumos tiekimo įmonės – įpareigosios šalys užtikrintų bendrą galutinio energijos suvartojimo taupymo tikslą. Energetikos agentūra prie Energetikos ministerijos taptų šių įpareigojimų administratoriumi.

VKEKK gali reikalauti, kad asmuo, turintis didelę įtaką elektros energijos rinkoje, taip pat perdavimo, skirstymo paslaugų teikėjas ir (ar) visuomeninis tiekėjas įrodytų nustatytų kainų pagrįstumą sąnaudomis. VKEKK turi teisę nustatyti privalomą protingumo kriterijų atitinkantį terminą įrodymams pateikti. Jeigu asmuo, turintis didelę įtaką elektros energijos rinkoje, taip pat perdavimo, skirstymo paslaugų teikėjas ir (ar) visuomeninis tiekėjas per šį terminą kainų pagrįstumo sąnaudomis neįrodo, laikoma, kad asmens nustatytos kainos yra nepagrįstos sąnaudomis.

Pagal Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 12 punktą VKEKK įpareigoja energetikos įmones sudaryti sutartis dėl energijos perdavimo, skirstymo ar tiekimo, kai energetikos įmonės nepagrįstai atsisako suteikti paslaugas tretiesiems asmenims ar tiekti vartotojams energiją.

Taip pat paminėtina, kad 2013 m. kovo mėn. Baltijos šalių elektros energijos PSO pasirašė sutartį, pagal kurią patvirtino taisykles dėl tarpsteminėjų jungčių pralaidumo nustatymo ir galios paskirstymo, taip pat ir trečiųjų šalių atžvilgiu. Tai taip pat prisidėjo prie koordinuoto bei efektyvesnio pasinaudojimo elektros sistemomis regiono mastu bei išryškino glaudesnio bendradarbiavimo su trečiųjų šalių PSO ir rinkos dalyviais poreikį.

37(10)straipsnis

VKEKK teisės ir pareigos, susijusios su perdavimo ir skirstymo paslaugų teikėjų kainomis ir tarifais, kaip nustato Direktyvos 2009/72/EB 37 (10) straipsnis, nesikeitė, palyginti su 2012 metais (plačiau žr. 2012 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

37(12) straipsnis

VKEKK nutarimai gali būti skundžiami Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

37(3)(c) ir (d) straipsniai

Pagal Elektros energetikos įstatymo 33 straipsnį PSO ir VKEKK nustatytos teisės ir pareigos, susijusios su 10 metų perdavimo tinklų plėtros plano rengimu, vertinimu ir stebėseną, nesikeitė 2013 metais, palyginti su 2012 metais (plačiau žr. 2012 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

Paminėtina, kad pagal nuo 2014 m. kovo 20 d. įsigaliojusio Elektros energetikos įstatymo 9, 30, 31, 33, 49, 57 ir 67 straipsnių pakeitimo įstatymą šio įstatymo 33 straipsnio 6 dalis papildyta numatant teisę VKEKK, nustatčius tinklų plėtros plano neatitiktį šiame straipsnyje nustatytiems reikalavimams, teikti PSO rekomendacijas dėl tinklų plėtros plano koregavimo ar keitimo ir nurodyti protingą terminą šiems veiksams atlikti.

Atitinkamai minėto įstatymo nuostatoms, elektros energijos PSO LITGRID, AB, 2013 m. liepos mėn. pateikė reguliuotojui 10 metų perdavimo tinklų plėtros planą. VKEKK 2014 m. vasario 20 d. nutarimu Nr. O3-56 konstatavo, kad LITGRID, AB, pateiktas Lietuvos elektros energetikos sistemos 330–110 kV tinklų plėtros planas 2013–2022 metais atitinka Elektros energetikos įstatymo 33 straipsnio 2, 3 ir 5 dalies reikalavimus.

Kryžminio subsidijavimo prevencija (37(1)(f) straipsnis)

Pagal Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 13 punktą ir Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 4 dalies 5 punktą VKEKK nustatytos funkcijos kontroliuoti, kad būtų veiksmingai atskirtos veiklos energetikos sektoriuje, užtikrinant energijos perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo komercinių energetikos veiklos interesų ir siekiant išvengti kryžminio subsidijavimo, nesikeitė, palyginti su 2012 metais (plačiau žr. 2012 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

Pagal Elektros energetikos įstatymo 56 straipsnį PSO, STO ir visuomeninis tiekėjas privalo atskirai tvarkyti su elektros energijos perdavimo, skirstymo, visuomeninio tiekimo veikla, VIAP teikimo veikla ir kita, su elektros energetika nesusijusia, veikla susijusią apskaitą. Gamintojai ir nepriklausomi tiekėjai privalo atskirai tvarkyti su elektros energetikos sektoriaus veikla nesusijusią apskaitą. Apskaitos atskyrimo taisyklės ir su apskaitos atskyrimu susijusius reikalavimus, taip pat reikalavimus nepriklausomam auditui, kurį šiame įstatyme nurodyti asmenys privalo atlikti VKEKK nustatytu periodiškumu, nustato VKEKK.

Elektros tinklų įmonės VKEKK teikia atitikties programas, siekiant išvengti kryžminio subsidijavimo prielaidų. AB LESTO vadovaujasi 2012 m. vasario 29 d. generalinio direktoriaus įsakymu Nr. 49 patvirtinta AB LESTO atitikties programa (toliau – Programa), kurioje numatytos atitinkamos priemonės ir įpareigojimai, kuriais siekiama sudaryti prielaidas tinkamam Bendrovės veiklos viešumo ir informavimo bei kitų licencijuojamos veiklos principams įgyvendinti. Atsižvelgdama į 2013 m. lapkričio 21 d. VKEKK nutarimu Nr. O3-694 patvirtintus Reikalavimus elektros energijos skirstomųjų tinklų operatoriaus rengiamai atitikties programai, Bendrovė parengė naują AB LESTO atitikties programą ir ją patvirtino 2014 m. balandžio 30 d. generalinio direktoriaus įsakymu Nr.103. Atitikties programoje numatytų priemonių įgyvendinimas:

1) pagrįstos ir aiškios elektros energijos paslaugų kainodaros ir tarifų taikymas. Bendrovės darbuotojai, rengiantys Bendrovės elektros energijos persiuntimo paslaugos ir visuomenines elektros energijos kainas, tarifus ir jų taikymo tvarką, privalo užtikrinti, kad naudotojų skirstymo į grupes kriterijai ir sąlygos būtų aiškios ir nediskriminuotų naudotojų, elektros energijos persiuntimo paslaugos kaina ir tarifai atitiktų analogiškas dedamąsias visuomeninėse elektros energijos kainose ir tarifuose, o elektros energijos persiuntimo paslaugos ir visuomeninių elektros energijos kainų taikymo principai būtų aiškūs ir lengvai suprantami visiems naudotojams. Bendrovės elektros energijos persiuntimo paslaugos ir visuomenines elektros energijos kainas bei tarifus taikantys Bendrovės darbuotojai turi užtikrinti nediskriminuojantį ir vienodą kainų bei tarifų taikymą visiems tinklų naudotojams.

2) tinkamas ir laiku vykdomas naudotojų informavimas apie numatomus paslaugų kainos ir paslaugų teikimo sąlygų pasikeitimus. Bendrovės darbuotojai, atsakingi už viešuosius ryšius, taip pat tie Bendrovės darbuotojai, kurių kompetencijai yra priskirtas Bendrovės elektros energijos persiuntimo paslaugų ir visuomeninių elektros energijos kainų bei tarifų taikymas, privalo teisės aktų nustatyta tvarka informuoti tinklų naudotojus apie Bendrovės elektros energijos persiuntimo paslaugų ir visuomeninių elektros energijos kainų pakeitimus, o taip pat teisės aktų nustatyta tvarka teikti visą kitą su tuo susijusią informaciją.

AB LESTO, sudarydama elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartis su gamintojais, vadovaujasi Civiliniu kodeksu, Elektros energetikos įstatymu ir Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymu, taip pat Prekybos elektros energija taisyklėmis, Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų teikimo tvarkos bei Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų lėšų administravimo aprašais. Paprastai elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartis su gamintojais ar tiekėjais sudaromos vienerių kalendorinių metų laikotarpiui su automatiniu pratęsimo galimybe tuo atveju, jei nesikeičia sutarties sąlygos ir šalys neišreiškia pageidavimo sutarties nutraukti. Su naujais gamintojais elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartis sudaromos iki kalendorinių metų pabaigos su analogiška automatiniu pratęsimo galimybe kitiems metams.

2014 m. balandžio 29 d. VKEKK nutarimu Nr. O3-112 buvo patvirtintas Elektros energetikos įmonių apskaitos atskyrimo, sąnaudų paskirstymo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų aprašas. Esminės nuostatos:

- įvedama speciali reguliavimo veiklos apskaita. Reguluojamos elektros energetikos įmonės privalės vesti apskaitą pagal VKEKK patvirtintus reikalavimus, atskiriant pajamas, sąnaudas, turtą ir įsipareigojimus elektros energijos gamybos, perdavimo, skirstymo, tiekimo, kitoms reguliuojamoms ir nereguluojamoms veikloms;

- aiški ir visiems vienoda sąnaudų sisteminė klasifikacija: išskiriamos trys sąnaudų kategorijos (tiesioginių, netiesioginių ir bendrųjų), taip pat sudarytas sąnaudų grupių sąrašas. Tai užtikrins reguliavimo apskaitos objektyvumą ir palyginamumą;

- numatytas ribojančių veiksnių sąrašas, nurodant, kokios sąnaudos ir kokia apimtimi įtraukiamos į reguliuojamų paslaugų savikainą. Apribojimų sąrašas veiks kaip papildomas saugiklis sąnaudų grupėms, praėjusioms priežastingumo ir objektyvo filtrą;

- skaidrumo užtikrinimas, numatant, kad visa informacija apie kiekvieną verslo vienetą ir investicijų grąžą (išskyrus konfidencialią) bus viešai skelbiama tiek elektros energetikos įmonių interneto puslapiuose, tiek VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt.

Reguluojamos elektros energijos įmonės sąnaudų apskaitos ataskaitas pagal naują Aprašą pradės teikti VKEKK už laikotarpį nuo 2015 m. sausio 1 d.

3.1.4. Tarpsisteminės prekybos problemos

Prieiga prie tarpsisteminės infrastruktūros, įskaitant galios paskirstymo ir perkrovų valdymo procedūras (37(6)(c) straipsnis, 37(8) straipsnis, 37(9) straipsnis), pajamų panaudojimas tarpsisteminiams jungtims (37(3)(f) straipsnis)

Pagal Elektros energetikos įstatymo 76 straipsnį VKEKK bendradarbiauja su užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis:

- užtikrinant, kad PSO turėtų vieną ar daugiau regionų lygmeniu integruotų pajėgumų paskirstymo ir elektros tinklo saugumo užtikrinimo sistemų, apimančių vieną ar daugiau valstybių narių;

- skatinant tarpvalstybinių pajėgumų paskirstymą ir elektros tinklo saugumo užtikrinimo sistemų sukūrimą;

- sudarant sąlygas tinkamam sujungimo pajėgumų, įskaitant naujas jungiamąsias linijas, lygiui užtikrinti, siekiant plėtoti veiksmingą konkurenciją ir gerinti tiekimo saugumą nediskriminuojant valstybių narių tiekėjų ir koordinuojant perkrovos valdymo taisyklių rengimą.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 31 straipsnio 18 punktą PSO privalo užtikrinti linijų perkrovų valdymą rinkos mechanizmais, gautų perkrovų pajamų paskirstymą ir dėl tarpsisteminių elektros energijos srautų atsiradusių sąnaudų kompensavimą pagal Reglamento (EB) Nr. 714/2009 nustatytus principus. Rengdamas tinklų plėtros planą, PSO daro pagrįstas prielaidas apie elektros energijos gamybos, tiekimo, vartojimo ir tarpsisteminių elektros energijos srautų tendencijas, atsižvelgdamas į regioniniams ir visos Europos Sąjungos tinklams skirtų investicijų planus.

Atsižvelgdamas į minėto reglamento skaidrumo reikalavimus, PSO LITGRID, AB, viešai skelbia nustatytą informaciją savo interneto svetainėje, tarp jų Stabilumo nustatymo BRELL elektros žiede metodinius nurodymus ir Tarpsisteminių jungčių pralaidumų, skirtų elektros

energijos prekybai Baltijos vidaus rinkoje ir su trečiosiomis šalimis, nustatymo ir paskirstymo taisyklės, kurios VKEKK ir kitų Baltijos šalių energetikos reguliuotojų yra derintos su pastabomis. Šiuo metu Baltijos šalyse taikomi 2 atskiri Estijos–Latvijos ir Latvijos–Lietuvos elektros energijos PSO susitarimai dėl tarp sisteminių perdavimo pralaidumų skaičiavimo ir paskirstymo. Atsižvelgdami į 2014 m. gegužės 9 d. Taline įvykusio Baltijos šalių ministrų tarybos Energetikos komiteto susitikimo metu pasiektus susitarimus bei siekdami, kad Baltijos regione būtų taikomas bendras koordinuotas tarp sisteminių pralaidumų skaičiavimo ir paskirstymo mechanizmas, Baltijos šalių PSO analizuoja 6 galimus scenarijus, kurie leistų rasti geriausią pralaidumų paskirstymo sprendimą rinkos sąlygomis. Naujas susitarimas turėtų būti pateiktas 2014 m. rugsėjo mėn. Baltijos šalių energetikos reguliuotojams ir turėtų įsigalioti nuo 2015 metų. Kaip minėta, vienas iš pagrindinių aspektų šiame projekte yra trečiųjų šalių įtaka prekybai elektros energija Baltijos regione.

VKEKK kartu su Latvijos ir Estijos reguliuotojais bendradarbiauja šiais klausimais darbo grupių susitikimuose su Baltijos PSO, o su Baltijos elektros energijos rinkos dalyviais 2 kartus per metus aptaria aktualias problemas rengiamuose mini forumuose.

Tuo tarpu VKEKK pagal teisės aktais suteiktas teises 2014 m. birželio mėn. kreipėsi į šalies Konkurencijos tarybą dėl PSO pateiktų Tarp sisteminių jungčių pralaidumų, skirtų elektros energijos prekybai, nustatymo ir paskirstymo taisyklių nuostatų.

Baltijos regioninė elektros rinka yra ribotos konkurencijos bent iki 2016 metų, kai numatoma pradėti eksploatuoti tarp sisteminę jungtis su Švedija ir Lenkija. 3-ioji jungtis tarp Estijos ir Latvijos padėtų išspręsti šiuo metu esančią perkrovos problemą ties šiomis šalimis. 2013 metais Lietuvos elektros energijos PSO perkrovų pajamų negavo.

Pagal naujos redakcijos Prekybos elektros energija taisyklių 26 punktą visa elektros energija, kuri yra tiekama į Lietuvą iš kitų užsienio valstybių arba iš Lietuvos kitoms užsienio valstybėms, prekiaujama tik biržoje. PSO turi teisę riboti tiekiamos į Lietuvą arba iš Lietuvos elektros energijos prekybos biržoje kiekius, kai ribojama elektros energijos perdavimo linijų galia atitinkamomis tiekimo į Lietuvą ar iš jos kryptimis. Ne vėliau kaip vieną kalendorinę dieną prieš operatyvinę dieną iki 10 val. PSO privalo skelbti tarp sisteminių jungčių pralaidumus visomis tiekimo į Lietuvą ar iš jos kryptimis operatyvinei dienai kiekvienai valandai. Jei pasiūlymų parduoti biržoje tiekiamą į Lietuvą kitų užsienio valstybių arba iš Lietuvos elektros energiją suminė galia bet kurią valandą viena tiekimo į Lietuvą ar iš jos kryptimi viršija PSO paskelbtą galia, biržoje atmetama brangiausių pasiūlymų parduoti biržoje galios dalis ir (ar) pigiausių pasiūlymų pirkti biržoje galios dalis, viršijanti PSO paskelbtą pralaidumą atitinkama kryptimi.

LEES ribojasi su 3 valstybėmis. 2013 metais maksimalus tinklo apkrovimas, vidutinis maksimalus apkrovimas, faktinis tarp sisteminių pjūvių su Latvija, Baltarusija bei Kaliningrado sritimi išnaudojimas pateikiamas žemiau esančiose lentelėse.

11 lentelė. 2013 metų tinklo apkrautumo trukmė nuo metinių 8760 val. skaičiaus (proc.)

Apkrautumas, %	Bendras perdavimo tinklui	330 kV oro linijos	Apkrautumo trukmė	110 kV oro linijos
0-40	50,9	75,0	17,4	51,7
40-60	29,9	25,0	26,1	31,7
60-80	13,0	0,0	43,5	10,3
>80	6,2	0,0	13,0	6,3

Šaltinis: LITGRID, AB

12 lentelė. 2013 metų LEES tarpsisteminių pjūvių apkrautumo trukmė nuo metinių 8760 val. skaičiaus (proc.)

Rodikliai	LV–LT	BY–LT	LT– Kaliningradas
Apkrovimas <50 %	78,1	66,2	13,5
Apkrovimas 50–90 %	21,0	18,2	15,5
Apkrovimas 90–100 %	0,7	15,6	70,9
Apkrovimas >100 %	0,2	0	0,1

Šaltinis: LITGRID, AB

13 lentelė. 2013 metų LEES tarpsisteminių pjūvių maksimalūs techniniai pralaidumai

Kryptis	MW
Iš Lietuvos į Latviją	1200
Iš Latvijos į Lietuvą	1500
Iš Lietuvos į Baltarusiją	1350
Iš Baltarusijos į Lietuvą	1300
Iš Lietuvos į Kaliningradą	680
Iš Kaliningrado į Lietuvą	600

Šaltinis: LITGRID, AB

14 lentelė. 2013 metų LEES tarpsisteminių pjūvių vidutiniai faktiniai laisvi techniniai pralaidumai

Kryptis	Laisvas pralaidumas, MW	Laisvas pralaidumas,%
Iš Lietuvos į Latviją	725	100
Iš Latvijos į Lietuvą	928	70
Iš Lietuvos į Baltarusiją	1219	98
Iš Baltarusijos į Lietuvą	860	82
Iš Lietuvos į Kaliningradą	563	99
Iš Kaliningrado į Lietuvą	347	60

Šaltinis: LITGRID, AB

2013 metais atveju, kai buvo neleista pasinaudoti sistema, pavyzdžiui, dėl pajėgumų trūkumo prijungiant vartotojus, nebuvo. Tačiau paminėtina, kad praėjusiais metais ypač išryškėjo regioninės elektros energijos prekybos įtaka pralaidumų nustatymo ir paskirstymo aspektu, t. y. Baltarusija–Lietuva tarpsisteminės jungties pralaidumas buvo nustatomas, atsižvelgiant į Estija–Latvija tarpsisteminės jungties pralaidumo dydį, todėl atskirais atvejais Baltarusija–Lietuva jungties pralaidumas prekybai buvo nustatomas lygus nuliui. Pastačius trečiąją elektros energijos jungtį tarp Estijos ir Latvijos ši problema turėtų išsispęsti.

Maksimalus elektros energijos suvartojimas (netto) 2013 metais buvo 1810 MW, tai yra 2,6% mažiau nei 2012 metais (1859 MW).

Visa aktuali informacija, susijusi su perdavimo tinklo prieinamumu bei pasinaudojimu, skelbiama LITGRID, AB, interneto svetainėje www.litgrid.eu ir Nord Pool Spot AS interneto svetainėje www.nordpoolspot.com.

Techninio bendradarbiavimo tarp Bendrijos ir trečiųjų šalių perdavimo sistemos operatorių stebėseną (37(1)(s) straipsnis)

VKEKK atstovai dalyvauja ACER Baltijos regioninės iniciatyvos darbo grupių susitikimuose, kuriuose pristatomos naujienos ir apsiečiama informacija dėl techninio bendradarbiavimo tarp Bendrijos ir trečiųjų šalių PSO. Esant poreikiui, VKEKK priima atitinkamus sprendimus, teikia pastabas Energetikos ministerijos parengtiems teisės aktų projektams minėtais klausimais, ypač kiek tai susiję su elektros energijos kainomis.

2012 m. vasario mėn. Baltijos šalių iniciatyva Europos Komisija gavo mandatą derėtis su trečiųjų šalių atitinkamomis institucijomis dėl Lietuvos, Latvijos ir Estijos elektros energijos perdavimo sistemų sinchroniško darbo KET. Techninio bendradarbiavimo klausimai tarp Baltijos šalių ir Rusijos Federacijos bei Baltarusijos Respublikos turėjo įgauti postūmį dėl elektros energetikos sistemų veikimo ir perspektyvų. ENTSO-E ir Baltijos šalių PSO vaidmuo yra ypač svarbus sinchronizacijos procese. Tačiau šiuo metu šis procesas sustojęs.

Europos Komisijai pradėjus derybas su Rusijos Federacija ir Baltarusijos Respublika dėl Baltijos valstybių elektros sistemų valdymo perorientavimo pagal Trečiojo energetikos paketo reikalavimus, 2012 m. birželio 12 d. buvo priimtas Elektros energetikos sistemos integracijos į Europos elektros energetikos sistemas įstatymas. Lietuvos Respublikos Seimas šį įstatymą priėmė atsižvelgdamas į Europos Sąjungos strateginius energetikos politikos tikslus, numatančius 2014 metais sukurti Europos Sąjungos energetikos vidaus rinką, integruotą Europos Sąjungos, įskaitant Baltijos valstybes, energetikos infrastruktūrą ir 2015 metais panaikinti Baltijos valstybių energetinę izoliaciją. Lygiagrečiai įgyvendinami sistemų ir rinkų integracijai reikalingi elektros jungčių su Lenkija ir Švedija projektai bei nuosekliai vykdomas Lietuvos elektros rinkos įsiliejimas į bendrą Šiaurės Europos, o vėliau – ir į bendrą visos Europos elektros rinką.

Vadovaudamasi Lietuvos energetinės nepriklausomybės strategija, Lietuva siekia prisijungti sinchroniniam darbui su KET iki 2020 metų, o naująją Visagino atominę elektrinę įjungti į sinchroniškai su KET dirbančią elektros sistemą.

Pagrindiniai planuojami darbai:

2013–2018 metais:

- baigta „Baltijos valstybių integracijos į Europos Sąjungos vidaus elektros rinką galimų jungčių įrengimo galimybių studija“;
- išplėstas BEMIP projektų sąrašas sinchroninio prisijungimo prie KET projektu;
- pasiektas Europos Komisijos, Rusijos ir Baltarusijos susitarimas dėl Baltijos šalių elektros energetikos sistemų desinchronizacijos nuo IPS/UPS;
- pateikta formali Baltijos prisijungimo prie KET paraiška ENTSO-E;
- iš ENTSO-E gauti techniniai reikalavimai sinchroniniam darbui su KET;
- įgyvendinti techniniai ir infrastruktūriniai reikalavimai.

2019–2020 metais:

- atliktas Baltijos šalių izoliuoto darbo bandymas;
- desinchronizacija nuo IPS/UPS;
- atliktas Baltijos šalių ir KET sinchroninio darbo bandymas;
- Baltijos šalių energetikos sistemų sinchroninio darbo su KET pradžia.

2013 metų rudenį parengta Baltijos elektros PSO ir Švedijos konsultacijų bendrovės „Gothia PowerAB“ „Baltijos valstybių integracijos į Europos Sąjungos vidaus elektros energijos rinką iki 2020 m. galimybių studija“. Iš atliktų elektros srautų pasiskirstymo skaičiavimų padaryta išvada, kad:

- elektros srautų pasiskirstymo dėl linijų perkrovų požiūriu sinchroninis Baltijos šalių elektros energijos sistemos darbas su KET sistema yra įmanomas;
- siekiant eliminuoti nustatytas pralaidumo kliūtis Baltijos šalyse, turėtų būti nutiestos kelios naujos perdavimo linijos. Taip pat apsvaistytos ir galimos Lenkijos elektros sistemos, esančios Lietuvos kaimynystėje, stiprinimo priemonės;
- siūlomos jungtys ir stiprinimo priemonės yra rekomenduojamos atsižvelgiant į esamus ir numatomus sistemos gamybinius pajėgumus ir pralaidumus susijusiuose regionuose, todėl importo ir (ar) eksporto apribojimai bus taikomi tik sistemos režimų sąlygomis;
- kadangi sinchronizuojantis su KET dabartinės IPS/UPS perdavimo sistemos žiedas galėtų būti paliktas naudoti tik prekybos elektros energija tikslams, daroma prielaida, kad turės būti sustiprinta vakarinė Rusijos/Baltarusijos perdavimo tinklo dalis;
- jeigu prie Baltijos šalių tinklų sinchroninio darbo su KET sistema prisijungtų Kaliningrado sritis, jungtį LitPol Link galima būtų perjungti darbui kintamąja srove ir įrengti dvigrandę kintamosios srovės jungtį tarp Kaliningrado ir Lenkijos;
- jeigu Kaliningrado srities jungtis su Baltijos valstybėmis bus asinchroninė, tuomet, siekiant užtikrinti saugų ir patikimą Baltijos šalių sistemų veikimą, būtina įrengti antrą dvigrandę kintamosios srovės jungtį tarp Lietuvos ir Lenkijos;
- norint užtikrinti elektros energijos mainus su IPS/UPS sistema, turėtų būti įrengti šie aukštos įtampos nuolatinės srovės keitikliai: Lietuva–Baltarusija, Estija–Rusija, Latvija–Rusija;
- taip pat daroma prielaida, kad tuo atveju, jei Baltijos energijos sistemų sinchronizacija su KET bus vykdoma be Kaliningrado srities, sinchronizavimo procesas užtruks ilgiau. Daugiau informacijos apie studiją galima rasti LITGRID, AB, interneto svetainėje.

Perdavimo sistemos operatoriaus investicijų planų pagal TYNDP priežiūra (37(1)(g) straipsnis)

PSO LITGRID, AB, investicijų planų priežiūra vykdoma pagal 3.1.3 skyriuje nurodytas sąlygas, įtvirtintas Elektros energetikos įstatyme.

2013 m. liepos mėn. LITGRID, AB, pateikė ir VKEKK interneto svetainėje paskelbė viešąją konsultaciją dėl LITGRID, AB, parengto Lietuvos elektros energetikos sistemos 330–110 kV tinklų plėtros plano 2013–2022 metais, kuriame nurodoma svarbiausia perdavimo infrastruktūra, reikalinga įrengti ar atnaujinti per artimiausius dešimt metų, įvardijamos investicijos, dėl kurių jau priimtas sprendimas, taip pat nustatomos naujos investicijos, kurias reikės atlikti per artimiausius dešimt metų, bei numatomi visų investicinių projektų įgyvendinimo terminai. Šis Planas yra panašus į 2012 metais pateiktą Planą, išskyrus apie 50 mln. Lt padidėjusias planuojamas investicijas, tad, kaip minėta, VKEKK 2014 m. vasario mėn. jį suderino nutarimu.

Pagrindinėmis investicijomis išlieka planuojami 6 strateginiai projektai, susiję su:

1. Tarpsistemine linija NordBalt (700 MW iki 2016 metų);
2. Tarpsistemine linija LitPol Link 1 su Lenkija (500 MW iki 2016 metų ir papildomai 500 MW arba 1000 MW iki 2020 metų);
3. Tarpsistemine linija LitPol Link 2 su Lenkija (1000 MW iki 2020 metų);
4. Tinklų plėtra (naujos 330 kV linijos Visaginas–Kruonis (1080 MVA), Vilnius–Neris (943 MVA) ir Visaginas–Liksna (papildomai 943 MVA), susijusi su nauja Visagino atominė elektrine (1350 MW), kurios partneriai yra kitos Baltijos šalys ir Japonijos firma „Hitachi“. Planuojama statybų pabaiga – 2020 metai);
5. Vidaus tinklų stiprinimas (naujos 330 kV linijos Klaipėda–Telšiai (943 MVA) ir Panevėžys–Mūša (1080 MVA)), susijęs su tarpsistemine linija NordBalt su Švedija (700 MW iki 2016 metų);
6. Sinchroninis darbas su KET (iki 2020 metų).

Šių ir kitų projektų planuojamos investicijos pateiktos lentelėje.

15 lentelė. 2013–2022 metų plane numatyti projektai ir planuojamos investicijos

Pagrindinės investicijų grupės	Planuojamos investicijos 2013–2022 m., mln. Lt
Tarpsisteminė jungtis Lietuva–Švedija	789,20
Tarpsisteminė jungtis Lietuva–Lenkija	594,40
Visagino atominės elektrinės galių integravimas	154,34
Tinklo pasirošimas sinchroniniam darbui su KET	766,91
Perdavimo tinklo plėtros ir atstatymo projektai	539,16
IT ir kiti projektai	63,9
Perdavimo tinklo projektai vartotojų ir gamintojų iniciatyva	176,2
IŠ VISO INVESTICIJŲ	3084,1

Šaltinis: VKEKK

Numatoma Plano projektų bendra vertė per 10 metų laikotarpį sudarys apie 3084,10 mln. Lt. Kaip minėta, projektai yra skirti LEES sujungimui su KET darbui sinchroniniu režimu, integracijai į Europos elektros rinką bei LEES saugumui ir patikimumui užtikrinti.

LITGRID, AB, yra įpareigota suderinti Plane nurodytus investicinius projektus, įskaitant jų finansavimo struktūrą, VKEKK teisės aktų nustatyta tvarka. Taip pat PSO įpareigotas per 40 dienų nuo II ketvirčio pabaigos ir per 40 dienų nuo ataskaitinių metų pabaigos pateikti VKEKK Plano įgyvendinimo ataskaitą. PSO nusprendus nevykdyti, atidėti arba nutraukti Plane nurodytų investicinių projektų vykdymą, taip pat dėl teisės aktų pakeitimų, turinčių įtaką strateginių projektų pasikeitimams ir (ar) jų įgyvendinimo būtinybei, įskaitant Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. XI-2133 „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ ir Europos Sąjungos teisės aktų pakeitimus, pateikti informaciją apie tokius sprendimus ne vėliau nei per 5 darbo dienas nuo jų priėmimo LITGRID, AB, dienos.

VKEKK kartu su PSO taip pat dalyvauja PCI įgyvendinimo procese bei bendradarbiauja su kitų šalių energetikos reguliuotojais.

Bendradarbiavimas (37(1)(c) straipsnis)

Kaip minėta 3.1.4 skyriuje, Elektros energetikos įstatyme nustatyta, kad VKEKK bendradarbiauja su užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis.

VKEKK gali sudaryti bendradarbiavimo elektros energetikos sektoriuje susitarimus su kitų valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis, pagal kompetenciją dalyvauti tarptautinių ir regioninių organizacijų, asociacijų, komitetų, komisijų ir darbo grupių veikloje.

Taip pat nustatyta, kad VKEKK pagal kompetenciją atstovauja Lietuvos Respublikai ACER, veikiančios pagal Reglamentą (EB) Nr. 7132009, veikloje. VKEKK, bendradarbiaudama su ACER ir užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis, keičiasi informacija, reikalinga VKEKK užduotims pagal šį įstatymą ir kitus teisės aktus atlikti. VKEKK užtikrina gautos informacijos konfidencialumą.

VKEKK taip pat yra CEER ir ERRA organizacijų narė, jos atstovai dalyvauja įvairiuose darbo grupių susitikimuose, atlieka bendras energetikos įmonių palyginimo analizes, teikia atsakymus į įvairius klausimynus, reikalingą informaciją bei stebi rengiamų dokumentų eigą.

3.1.5. Teisės aktų laikymasis

Reguliuotojo laikymasis ACER, Europos Komisijos (37(1)(d) straipsnis) ir Gairių (39 straipsnis) privalomų sprendimų

VKEKK nuolat gauna informaciją apie rengiamus ir priimtus ACER bei Europos Komisijos teisės aktus. Taip pat per bendrą informacinę sistemą derina pozicijas su kitomis valstybinėmis institucijomis. Atitinkamų Europos Sąjungos teisės aktų nuostatos perkeltos į nacionalinių teisės aktų nuostatas ir pagal kompetenciją jų laikomasi.

Pagal Reglamento Nr. 714/2009 priedo Gairių dėl tarp sisteminių jungčių laisvos perdavimo galios valdymo ir paskirstymo tarp nacionalinių sistemų nuostatas VKEKK prižiūri PSO interneto svetainėje www.litgrid.eu viešai skelbiamą informaciją, susijusią su tarp sisteminių mainų skaidrumu, ir, ar ji atitinka Gairėse nustatytas nuostatas. Susitikimuose su rinkos dalyviais aiškinamasi, kokių netikslumų ar duomenų trūksta, siekiant skaidrių sąlygų regioninei elektros energijos prekybai.

Lietuvos PSO yra 2011 m. kovo 22 d. pasirašytos Atsiskaitymų pagal kompensavimo tarp PSO mechanizmą ilgalaikės sutarties Nr. SUT-84-11 (angl. *ITC clearing and settlement multi-year agreement*) šalis. VKEKK nutarimu derina ir prižiūri tokio mokesčio taikymą. 2013 metams jis sudaro 0,276 ct/kWh (be PVM) arba 0,8 EUR/MWh, t. y. 0,1 EUR/MWh mažiau nei 2012 metais. VKEKK bendradarbiauja su ACER dėl kompensavimo tarp PSO mechanizmo fondo tikslinimo.

Siekdama sukurti veiksmingą ir integruotą Europos elektros rinką, VKEKK vykdo BEMIP nustatytus regioninius ir tarpregioninius darbo planus, susijusius su „dienos prieš“, „dienos eigos“ prekybos, ilgalaikių fizinių ir finansinių teisių PSO ir tarp sisteminių jungčių galių paskirstymo mechanizmo įgyvendinimu. VKEKK derina investicijų projektus, susijusius su regiono bendrais interesais, pagal Reglamento (ES) Nr. 347/2013 nuostatas. Dalį nustatytų funkcijų atlieka Energetikos ministerija (www.enmin.lt) ir jai priklausanti Energetikos agentūra (www.ena.lt).

Perdavimo ir skirstymo bendrovių, sistemos savininkų ir elektros energetikos įmonių laikymasis Bendrijos teisės aktu, įskaitant tarp sistemines problemas (37(1)(b), 37(1)(q), 37(3)(a),(b),(e) ir 37(5) straipsniai, bet (a) ir (c)+baudų taikymas (37(4)(d) straipsnis)

VKEKK, jei nenumatyta kituose teisės aktuose, rengia ir nustato savo teisės aktuose detalius reikalavimus dėl Bendrijos teisės aktų laikymosi bei atsakomybę už šių nurodymų pažeidimą. Kaip laikomasi teisės aktų nuostatų dėl tarp sisteminės prekybos buvo minėta šios ataskaitos 3.1.4 ir 3.1.5 dalyse.

Pagal Elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 7 dalį VKEKK įstatymų nustatyta tvarka ir sąlygomis už valstybės reguliuojamosios energetikos veiklos elektros energetikos sektoriuje pažeidimus elektros energetikos įmonėms skiria veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas. VKEKK skiriamos baudos už pažeidimus vykdant reguliuojamąją energetikos veiklą ir jų skyrimo tvarka nustatytos Energetikos įstatyme.

Energetikos įstatymo 36 straipsnyje nustatyta, kad Energetikos įmonėms už pažeidimus vykdant reguliuojamąją veiklą, kurie per VKEKK nustatytą protingą laikotarpį nebuvo pašalinti, užtikrinant atitiktį teisės aktų nustatytoms reguliuojamosios veiklos sąlygoms, VKEKK skiria baudas.

Tais atvejais, kai nesąžiningos konkurencijos veiksmus ar vartotojų nediskriminavimo principų pažeidimą energetikos sektoriuje pagal kompetenciją tiria Konkurencijos taryba, šių veiksmų tyrimas atliekamas, privalomi nurodymai energetikos įmonėms duodami ir atsakomybė už pažeidimus nustatoma, įskaitant energetikos įmonėms taikomas sankcijas, Konkurencijos įstatymo nustatyta tvarka ir sąlygomis. Šiuo tikslu VKEKK ir Konkurencijos taryba bendradarbiauja tarpusavyje, siekdamos efektyviai nustatyti nesąžiningos konkurencijos veiksmų ar vartotojų nediskriminavimo principų pažeidimų energetikos sektoriuje mastą ir poveikį energijos vartotojams ir (ar) kitoms energetikos įmonėms. Energetikos įmonės už tuos pačius pažeidimus atsako tik pagal

Energetikos įstatymą arba pagal Konkurencijos įstatymą, atsižvelgiant į nustatytą VKEKK ar Konkurencijos tarybos kompetenciją.

Regioniniu lygmeniu klausimai sprendžiami bendrais Baltijos šalių energetikos reguliuotojų raštais, ypač dėl tarp sisteminių jungčių galios paskirstymo metodų ir finansinių rizikos valdymo priemonių. Taip pat elektroniniu paštu, raštais bei bendrai atliekamais tyrimais siekiama spręsti kylančias problemas ir dėl neįprastai aukštų elektros energijos kainų Nord Pool Spot AS biržoje.

VKEKK kartu su Baltijos šalių reguliuotojais 2013 m. rugpjūčio 1 d. pradėjo tyrimą dėl kainų šuolio Nord Pool Spot AS elektros biržoje 2013 m. birželio 25 d. Tuo metu Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos elektros energija zonose kaina formavosi 35,86 ct/kWh arba 103,85 EUR/MWh. Lietuvoje 2013 metais vidutinė elektros energijos rinkos kaina sudarė 16,55 ct/kWh arba 47,93 EUR/MWh. 2014 m. vasario 26 d. reguliuotojai pateikė bendrą tyrimo išvadą ACER. Išvadoje nurodyta, kad Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 nuostatos nebuvo pažeistos ir tyrimas baigiamas. Atkreiptinas dėmesys, kad buvo analizuojami tik minėto Reglamento nuostatų aspektai.

VKEKK savo iniciatyva 2013 m. spalio mėn. pradėjo vidinį tyrimą dėl kainų šuolio Nord Pool Spot AS elektros biržoje 2013 m. rugsėjo–spalio mėn. 2014 m. balandžio 18 d. buvo viešai paskelbtos tyrimo išvados. Iš įvairių šaltinių gautų duomenų analizės bei nuoseklaus tyrimo pagrindu nustatyta, kad 2013 m. kovo 15 d. Baltijos PSO pasirašyta bendra Sutartis dėl tarp sisteminių jungčių pralaidumų skaičiavimo ir paskirstymo taisyklių atitinka Reglamento (EB) Nr. 714/2009 ir Direktyvos 2009/72/EB nuostatas bei BEMIP tikslus, siekiant bendros, konkurencingos ir koordinuotos Europos Sąjungos vidaus rinkos. Tyrimo medžiagą dėl didmeninės elektros energijos rinkos kainų pokyčių 2013 m. II pusmetį VKEKK pateikė Konkurencijos tarybai, taip pat nuolat keičiasi kita aktualia informacija.

3.2. Konkurencijos skatinimas

3.2.1. Didmeninė rinka

Nuo 2012 m. birželio 18 d. atėjus į Lietuvą Nord Pool Spot AS bei 2013 m. birželio 3 d. Latvijai prisijungus prie minėtos sistemos, valandinė prekyba vykdoma bendrai visoje Baltijos ir Šiaurės šalių elektros rinkoje. 2013 m. gruodžio mėn. Lietuvoje ir Latvijoje startavo ir „dienos eigos“ prekyba elektros energija, tačiau dėl likvidumo problemų nesant finansinių rizikos valdymo priemonių Baltijos integruota elektros rinka kol kas išlieka nepakankamai efektyvi. Šie žingsniai yra dalis BEMIP plano, priimto 2009 metais, kuris numato ne tik elektros rinkų integraciją, bet ir elektros perdavimo tinklų tarp Skandinavijos ir Baltijos šalių sujungimą.

2014 metais pradėjus veikti antram Estijos–Suomijos kabeliui, perdavimo galia su Šiaurės šalimis išaugo nuo 350 MW iki 1000 MW, tačiau elektros energijos prekyba ribojama Estijos–Latvijos jungties nepakankamų pralaidumų. 2013 m. kovo mėn. Baltijos PSO pasiekė kompromisą ir pasirašė susitarimą dėl jungiamųjų linijų pralaidumo skaičiavimo ir paskirstymo, tad uždarojo (angl. *implicit*) aukciono principu galios paskirstymas Baltijos šalyse atliekamas Nord Pool Spot AS.

Atsižvelgiant į kaimyninių šalių patirtį ir siekiant išvengti nepagrįstai didelių kainų elektros biržoje, kai yra elektros energijos pasiūlos trūkumas, 2013 m. gegužės mėn. Lietuvoje taip pat buvo nustatyta pikinės galios pavidimo ribinė kaina 70,09 ct/kWh arba 203 EUR/MWh. Atkreiptinas dėmesys, kad ši kaina negarantuoja, kad atskirais atvejais Lietuvos elektros energijos prekybos zonoje nesiformuos didesnės kainos (maksimali kaina 2000 EUR/MWh, šiuo metu – 3000 EUR/MWh) nei pikinės galios pavidimo ribinė kaina.

Kaip numatyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. liepos 8 d. nutarimu Nr. 740 patvirtintame Lietuvos elektros rinkos plėtros plane ir Elektros energetikos įstatyme, 2013 metais visi šalies komerciniai vartotojai pirkė elektros energiją rinkoje dvišaliais susitarimais ar biržoje ir jiems jau negali būti taikomos reguliuojamos visuomeninės elektros energijos kainos. Visuomeninis tiekėjas privalo sudaryti sutartis dėl elektros energijos tiekimo pagal reguliuojamas visuomenines kainas tik su buitinais vartotojais, kurie nepasirinko nepriklausomo elektros energijos tiekėjo.

Paminėtina, kad nuo 2014 metų buitiniams vartotojams elektros energija perkama biržoje formuojama kaina.

Pagal minėtą planą nuo 2015 metų visi buitiniai vartotojai, išskyrus socialiai remtinus vartotojus, turėtų pirkti elektros energiją rinkoje pagal Nord Pool Spot AS biržos kainas ar dvišaliuose kontraktuose sutartas kainas.

3.2.1.1. Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 37(1)(i), (j), (k), (l), (u) ir 40 (3) straipsniai

Elektros energijos kainų priežiūra atliekama pagal VKEKK patvirtintą Elektros energijos rinkos priežiūros tvarkos aprašą ir rezultatai skelbiami metinėse ataskaitose, kurios skelbiamos VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt. Paminėtina, kad 2.1.3 skyriuje buvo pateikti pagrindiniai didmeninės elektros rinkos priežiūros rodikliai.

Paminėtina, kad ne rečiau kaip kartą per pusmetį vyksta Nacionalinio bendros Baltijos elektros rinkos plėtros komiteto susitikimai, kuriuose dalyvauja valstybinių institucijų, rinkos dalyvių ir susijusių asociacijų atstovai. Juose apsieikiama aktualia informacija ir sprendžiami probleminiai klausimai, aiškinantis priežastis, bei numatoma, kokių žingsnių reikia imtis, siekiant efektyvaus elektros rinkos veikimo ir plėtros.

Siekdama užtikrinti skaidrumą, VKEKK prižiūri, ar tinkamai skelbiama informacija pagal Reglamento (EB) Nr. 714/2009 Gairių 5 skyriaus skaidrumo reikalavimus ir 2010 m. rugsėjo 23 d. Komisijos Reglamento (ES) Nr. 838/2010 dėl perdavimo sistemos operatorių tarpusavio kompensavimo mechanizmo ir bendro perdavimo mokesčių reguliavimo metodo taikymo gairių nustatymo nuostatas. VKEKK taip pat savo interneto svetainėje skelbia visą su savo veikla susijusią informaciją: naujienas, įvairius išaiškinimus, statistikas, vykstančius susitikimus, posėdžių medžiagą ir pan.

3.2.2. Mažmeninė rinka

Nuo 2013 metų visi komerciniai vartotojai atsiskaitė už elektros energiją rinkos kainomis, o, esant reikalui, šiems vartotojams garantinis tiekimas užtikrinamas 6 mėnesius. Buitiniai vartotojai taip pat turi teisę pasirinkti nepriklausomą elektros energijos tiekėją ir pirkti elektros energiją rinkoje arba pagal dvišalius kontraktus. Nuo 2014 metų visuomeninis tiekėjas didžiąją dalį elektros energijos perka elektros biržoje.

Per praėjusius metus vidutinis metinis buitinių vartotojų suvartojimas sumažėjo nuo 1657 kWh iki 1613 kWh. 2013 metais istorinio elektros energijos visuomeninio tiekėjo AB LESTO dalis mažmeninėje rinkoje mažėjo nuo 44 proc. iki 35 proc. 3 didžiausi elektros energijos nepriklausomi tiekėjai mažmeninėje rinkoje: Energijos tiekimas, UAB, UAB Elektrum Lietuva ir Enefit, UAB (pakeitęs UAB „SBE Energy“). Tarp didžiausių nepriklausomų elektros energijos tiekėjų 2013 metais, palyginti su 2012-aisiais, daugiausia augo AB „INTER RAO Lietuva“ ir Enefit, UAB, užimamos rinkos dalys, atitinkamai 8,2 ir 6,0 procentinio punkto.

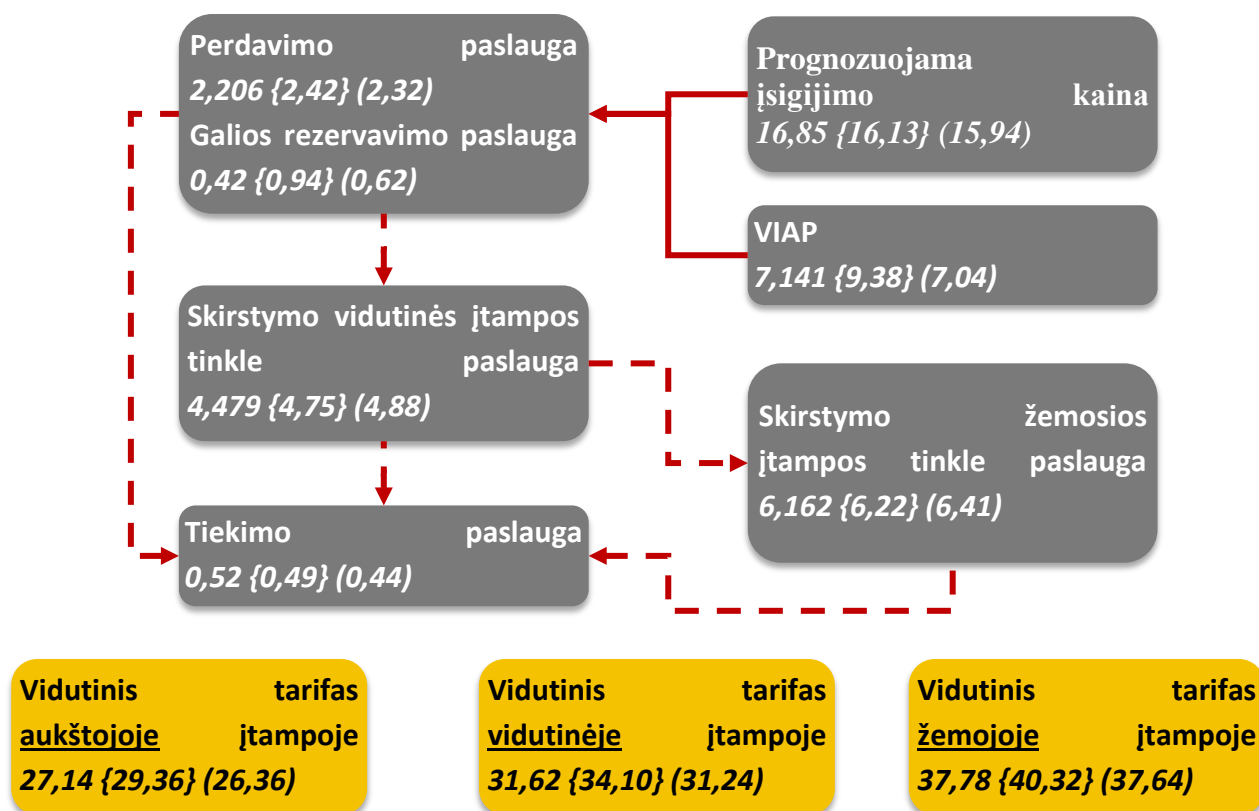
Šalyje augo vartotojų skaičius nuo 1 619 530 iki 1 635 758 vartotojų, iš kurių 126 078 – nebutiniai. Per 2013 metus nebutinių vartotojų, perkančių elektros energiją visuomeninėmis kainomis, sumažėjo nuo 73 proc iki 21 proc., ir jų suvartojimas krito nuo 0,57 TWh iki 0,13 TWh. Buitinių vartotojų, perkančių elektros energiją visuomeninėmis kainomis, per 2013 metus suvartojimas sumažėjo nuo 2,48 TWh iki 2,43 TWh arba nuo 26 proc. iki 25 proc. galutinio elektros energijos suvartojimo šalyje.

3.2.2.1. Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 37(1)(i), (j), (k), (l), (u) ir 40 (3) straipsniai

Elektros energetikos įstatymas sudaro galimybę visiems vartotojams pasirinkti nepriklausomą tiekėją. Vartotojams, pasirinkusiems nepriklausomą tiekėją, 2013 metais vidutinė

nepriklausomų tiekėjų galutiniams vartotojams parduodamos elektros energijos kaina sudarė 16,70 ct/kWh ir buvo 4,4 proc. mažesnė nei 2012-aisiais.

22 pav. Elektros energijos visuomeninės kainos struktūra 2014 metais {2013 metais} (2012 metais) (ct/kWh)

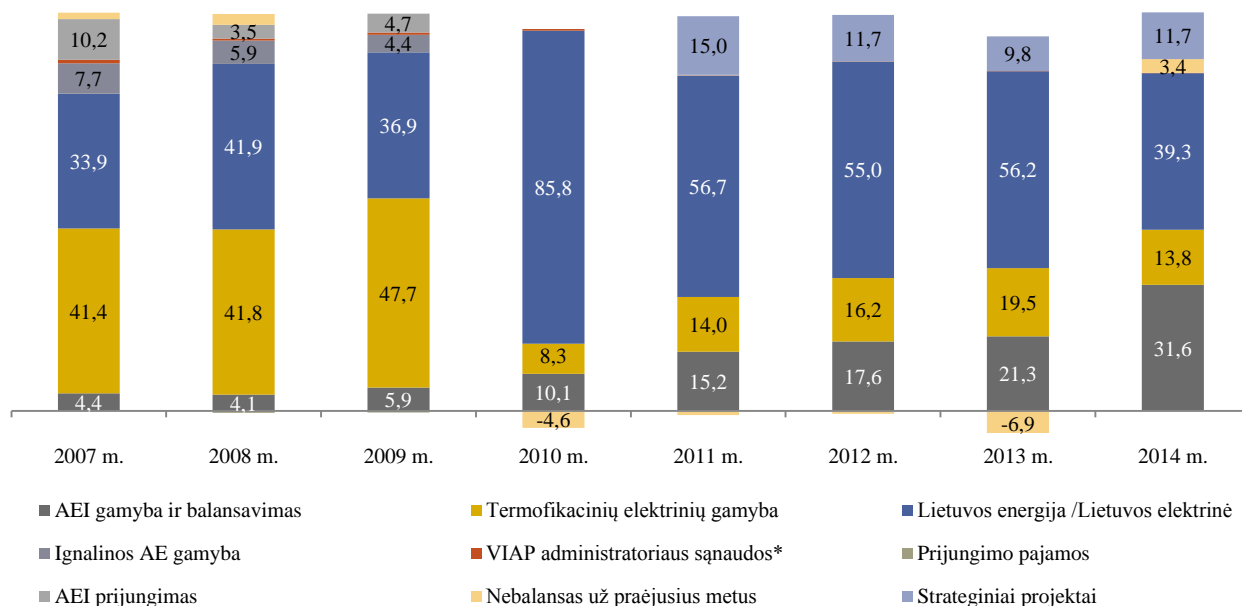

Šaltinis: VKEKK

Infrastruktūrinėms elektros energijos dedamosioms 2014 metais iš esmės nesikeičiant, bet, VIAP kainai sumažėjus 23,9 proc., nuo 9,38 iki 7,141 ct/kWh, elektros energijos kainos aukščiausia kainos riba galutiniams vartotojams 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, sumažėjo 6,33 proc. ir sudaro 37,78 ct/kWh be PVM.

VIAP lėšų biudžeto struktūroje 2014-aisiais, palyginti su 2013 metais, labiausiai išaugo VIAP lėšų, skiriamų AEI gamybai ir balansavimui, dalis – 10,3 proc. punkto, nuo 21,3 iki 31,6 proc. Lietuvos elektrinei skiriamų VIAP lėšų dalis mažėjo 16,9 proc. punkto, nuo 56,2 iki 39,3 proc., o termofikacinėms elektrinėms skiriamų VIAP biudžeto lėšų dalis sumažėjo 5,7 proc. punkto, nuo 19,5 iki 13,8 proc.

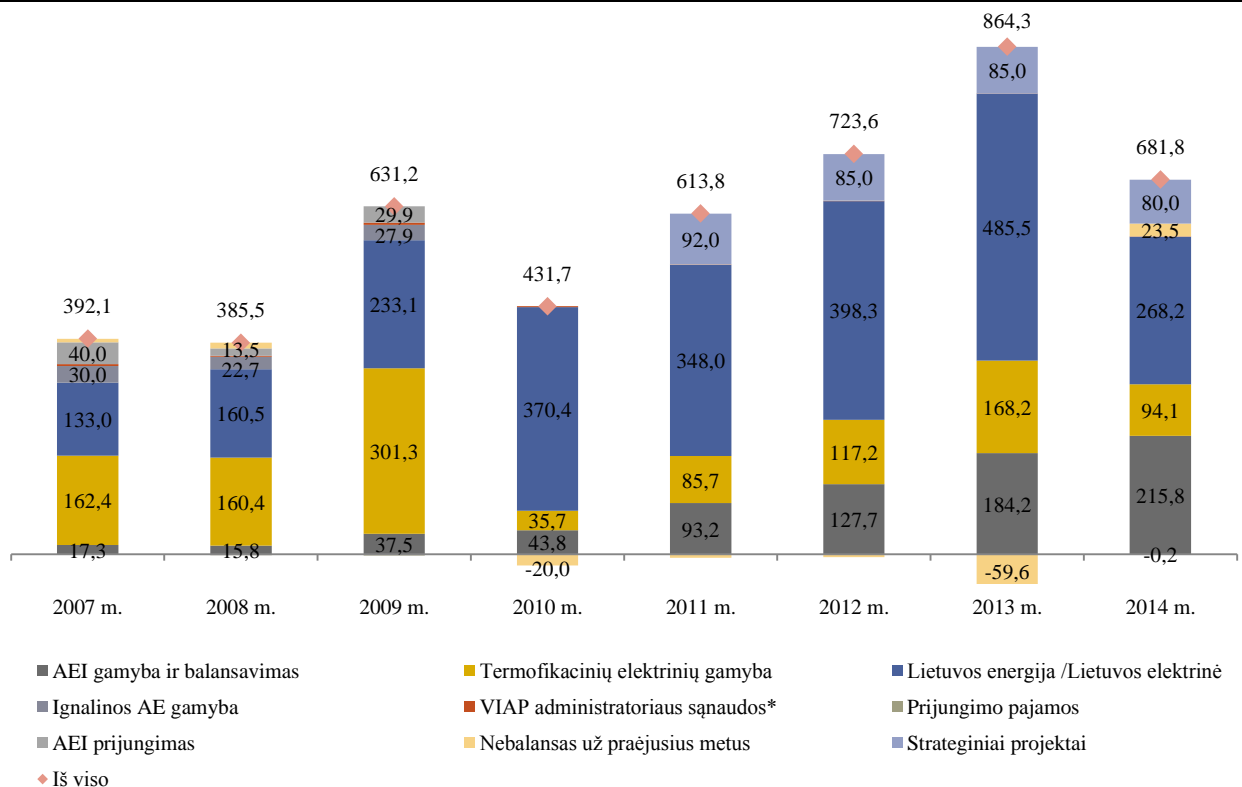
23 pav. VIAP lėšų biudžeto struktūra 2007–2014 metais (proc.)

* iki 2011 m. - rinkos operatoriaus sąnaudos. Šaltinis: VKEKK

Vertinant kiekybiškai, 2014 metais daugiausia, palyginti su 2007 metais, išaugo VIAP lėšų, skiriamų AEI naudojančioms elektrinėms, suma – 12,5 karto, nuo 17,3 iki 215,8 mln. Lt. Lietuvos elektrinės VIAP skiriamos lėšos išaugo 2 kartus, nuo 133 iki 268,2 mln. Lt, o termofikacinių elektrinių VIAP skiriamos lėšos mažėjo 42,1 proc., nuo 162,4 iki 94,1 mln. Lt.

24 pav. VIAP lėšų biudžeto struktūra 2007–2014 metais (mln. Lt)

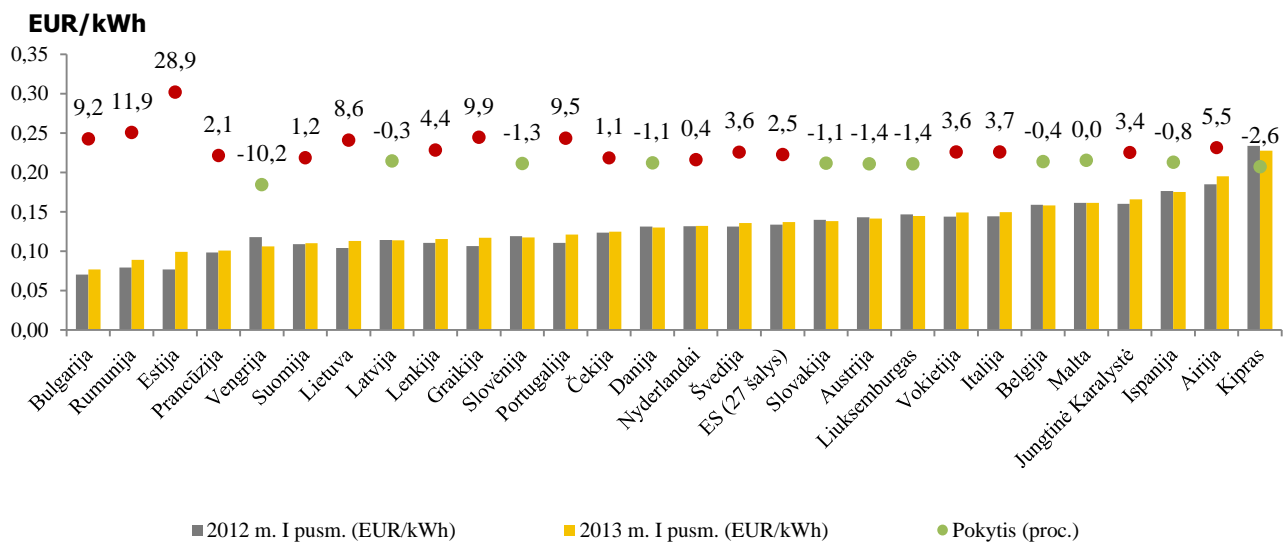

* iki 2011 m. – rinkos operatoriaus sąnaudos. Šaltinis: VKEKK

VIAP kaina 2007–2014 metais augo 1,8 karto, nuo 3,95 iki 7,141 ct/kWh. Labiausiai VIAP kaina mažėjo 2010 metais, palyginti su 2009 metais, – 26 proc., labiausiai augo 2009 metais, palyginti su 2008 metais, – 71,8 proc. Atsižvelgiant į VIAP lėšų poreikio sumažėjimą (2014 metais sumažėjo gamtinių dujų kaina bei sumažintos remtinės elektros energijos gamybos apimtys) VIAP kaina 2014 metais, palyginti su 2013-aisiais, mažėjo 23,9 proc., nuo 9,38 iki 7,141 ct/kWh.

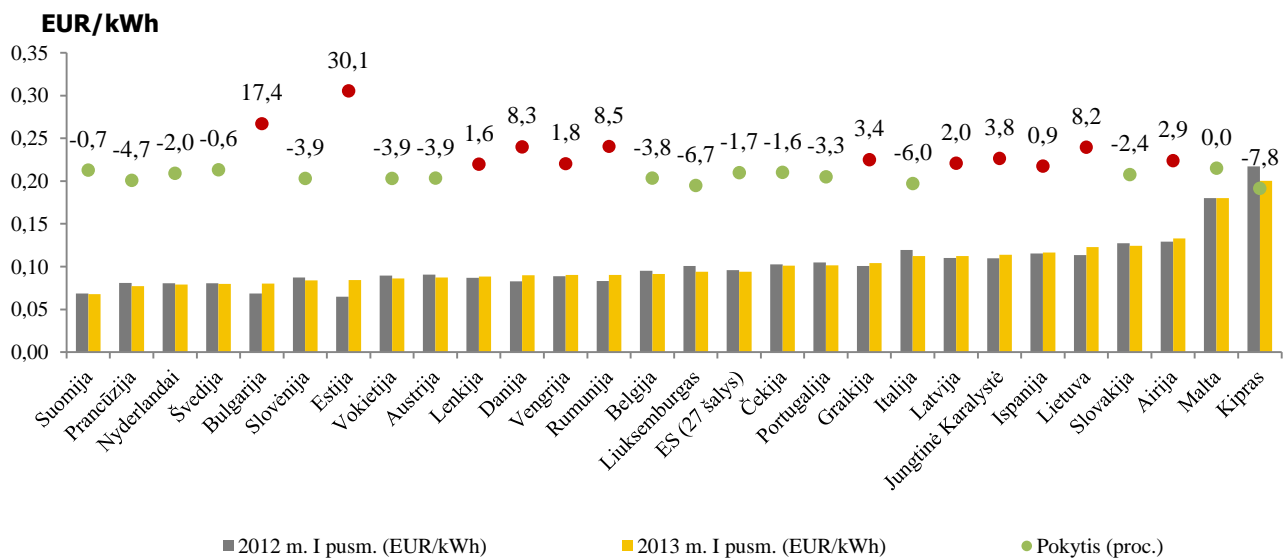
VKEKK 2013 metų Energetikos sektoriaus plėtros apžvalgoje atliktas elektros energijos kainų palyginimas buitiniams vartotojams, suvartojantiems 2500–5000 kWh per metus, ir nebutiniams vartotojams, suvartojantiems 500–2000 MWh per metus, Europos Sąjungos valstybėse. Kaip matyti iš žemiau pateiktų paveikslėlių, Lietuvos buitiniai vartotojai yra vieni mažiausiai mokančių už elektros energiją, tačiau komerciniai vartotojai, atvirkščiai, – patenka į daugiau nei Europos Sąjungos vidurkis už elektros energiją mokančių vartotojų gretas.

25 pav. Elektros energijos kaina buitiniams vartotojams, suvartojantiems 2500–5000 kWh per metus, be mokesčių 2012–2013 metų I pusmetį (EUR/kWh)

Šaltinis: Eurostat

26 pav. Elektros energijos kaina nebutiniams vartotojams, suvartojantiems 500–2000 MWh per metus, be mokesčių 2012–2013 metų I pusmetį (EUR/kWh)

Šaltinis: Eurostat

Paminėtina, kad visuomeninis tiekėjas AB LESTO vadovaujasi 2012 m. vasario 29 d. generalinio direktoriaus įsakymu Nr. 49 patvirtinta AB LESTO atitikties programa, kurioje numatytos darbuotojams atitinkamos priemonės ir įpareigojimai, siekiant sudaryti prielaidas tinkamam Bendrovės veiklos viešumo ir informavimo bei kitų licencijuojamos veiklos principų įgyvendinimui.

AB LESTO kainos ir tarifų planai yra skelbiami interneto svetainėje www.lesto.lt, platinami Bendrovės klientų aptarnavimo centruose, taip pat vartotojai apie naujas kainas ir tarifų planus individualiai informuojami per savitarnos svetainę www.manoelektra.lt, o pateikusiai savo kontaktinius duomenis – SMS žinutėmis arba elektroniniais laiškais. Bendrovė klientus apie taikomus tarifų planus ir jų taikymo sąlygas informuoja ir klientų aptarnavimo telefonu 1802.

3.2.2.2. Tiekimo kainų rekomendacijos, rinkų tyrimai ir priemonių, skatinant efektyvią konkurenciją, taikymas

37(1)(o) straipsnis

2011 m. gruodžio mėn. buvo priimtas naujos redakcijos Energetikos įstatymas, kurio 8 straipsnio 9 dalies 15 ir 16 punktuose nustatyta, kad VKEKK prižiūri, ar nepasitaiko konkurenciją ribojančios sutartinės praktikos, įskaitant išimtinių teisių sąlygas, kurias taikant stambiams nebuitiniams vartotojams gali būti užkirstas kelias arba apribota galimybė vienu metu sudaryti sutartis su daugiau negu vienu tiekėju, ir apie tokią praktiką praneša Konkurencijos tarybai, ir ne rečiau kaip kartą per metus skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Konkurencijos tarybai.

Informacijos apie elektros energijos rinkos iškraipymus ar apribojimus, įskaitant tinkamos informacijos pateikimą, bei atitinkamų atvejų rinkoje tyrimų pateikimo Konkurencijos tarybai procedūros vykdomos įstatymų nustatyta tvarka. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 16 punktu, Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo 9 straipsnio 4 dalies 7 punktu, VKEKK ne rečiau kaip kartą per metus skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Konkurencijos tarybai. 2013 m. VKEKK pradėjo glaudžiau bendradarbiauti su Konkurencijos taryba dėl elektros rinkoje besiformuojančių santykių ir interesų.

VKEKK kartu su Baltijos šalių reguliuotojais 2013 m. rugpjūčio 1 d. pradėjo tyrimą dėl kainų šuolio Nord Pool Spot AS elektros biržoje 2013 m. birželio 25 d. bei galimo Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 pažeidimo. Tuo metu Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos elektros energija zonose kaina formavosi 35,86 ct/kWh arba 103,85 EUR/MWh. Paminėtina, kad Lietuvoje 2013 metais vidutinė elektros energijos rinkos kaina sudarė 16,55 ct/kWh. 2014 m. vasario 26 d. reguliuotojai pateikė bendrą tyrimo išvadą ACER. Išvadoje nurodyta, jog Reglamento nuostatos nebuvo pažeistos ir tyrimas baigiamas.

Taip pat VKEKK savo iniciatyva 2013 m. spalio mėn. pradėjo vidinį tyrimą dėl kainų šuolio Nord Pool Spot AS elektros biržoje 2013 m. rugsėjo–spalio mėn. 2014 m. balandžio 18 d. buvo paskelbtos tyrimo išvados. Iš įvairių šaltinių gautų duomenų analizės bei nuoseklaus tyrimo pagrindu nustatyta, kad Baltijos PSO pasirašyta bendra Sutartis dėl tarp sisteminių jungčių pralaidumų skaičiavimo ir paskirstymo taisyklių atitinka Reglamento (EB) Nr. 714/2009 ir Direktyvos 2009/72/EB nuostatas bei BEMIP tikslus, siekiant bendros, konkurencingos ir koordinuotos Europos Sąjungos vidaus rinkos. Atskirai paminėtina, kad Baltijos šalių reguliuotojai šiai Sutarčiai turėjo pastabų dėl nediskriminavimo principo taikymo ir išsakė pastabas bendrame laiške PSO.

Prie efektyvios konkurencijos skatinimo prisidėjo Baltijos energetikos reguliuotojų bendradarbiavimas ir vieningos pozicijos ar informacijos teikimas rinkos dalyviams bendrais

dokumentais dėl finansinių priemonių įgyvendinimo, perkrovų valdymo mechanizmo, tarp sisteminių jungčių pralaidumų skaičiavimo bei paskirstymo.

37(4)(b) straipsnis

Pagal naujos redakcijos Energetikos įstatymą ir naujos redakcijos Elektros energetikos įstatymą VKEKK prižiūri rinkos atvėrimo ir konkurencijos didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje mastą ir veiksmingumą (įskaitant elektros energijos ir (ar) dujų biržas), buitiniams vartotojams taikomas kainas (įskaitant išankstinio apmokėjimo sistemas), tiekėjų pakeitusių vartotojų procentinę dalį, nuo elektros energijos tinklų ir dujų sistemų atjungtų vartotojų procentinę dalį, įmokas už priežiūros paslaugas ir šių paslaugų teikimą, taip pat pagal kompetenciją konkurencijos iškraipymo ar apribojimo energetikos veikloje atvejus, o pagal 19 dalį VKEKK atlieka rinkos tyrimus, kuriais siekiama užtikrinti veiksmingą konkurenciją energetikos sektoriuje ir didelę įtaką atitinkamoje rinkoje turintiems asmenims užkirsti kelią piktnaudžiauti šia įtaka.

Siekdama sukurti konkurencingas ir ekonomiškai pagrįstas gamtinių dujų bei elektros energetikos rinkas, užkirsti kelią asmenims piktnaudžiauti didele įtaka šiose rinkose, VKEKK parengė ir 2012 m. birželio 8 d. patvirtino Rinkų tyrimo taisykles.

2012 m. VKEKK sprendimu vykdytas elektros energijos rezervinės galios rinkos tyrimas (plačiau žr. 2012 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

2013 m. gegužės 13 d. VKEKK nutarimu pradėjo elektros energijos gamybos rinkos tyrimą, siekdama ištirti konkurencijos veiksmingumą elektros energijos gamybos rinkoje ir nustatyti didelę įtaką šioje rinkoje turinčius dalyvius. 2014 m. gegužės 9 d. VKEKK paskelbė viešąją konsultaciją dėl rinkos tyrimų rezultatų. Atlikusi tyrimą, VKEKK apibrėžė elektros energijos gamybos rinką, įvertinto jos struktūrą ir koncentraciją, įėjimo į rinką barjerus, potencialią konkurenciją, asmens galimybes taikyti nepagrįstas (pernelyg dideles) kainas, kainų spaudimą (pernelyg mažas kainas). Atsižvelgiant į tyrimo ataskaitoje nustatytas aplinkybes, įvardintas didelę įtaką elektros energijos gamybos rinkoje turintis asmuo – „Lietuvos energijos gamyba“, AB, bei numatyti įpareigojimai. 2014 m. birželio 10 d. buvo gautos rinkos dalyvių pastabos ir pasiūlymai, kurie šiuo metu derinami. Minėto tyrimo rezultatus tikimasi patvirtinti 2014 m. liepos mėnesį.

2015 metais VKEKK planuoja atlikti nepriklausomo elektros energijos tiekimo rinkos tyrimą.

VKEKK toliau stebi ir vertina situaciją bei, esant reikalui, gali pritaikyti Elektros energetikos įstatymo 68 straipsnyje numatytas priemones dominuojantiems rinkos dalyviams:

- 1) nustatyti įpareigojimus teikti paslaugas sąnaudomis pagrįstomis kainomis, atsižvelgiant į protingumo kriterijų atitinkančią investicijų grąžą;
- 2) nustatyti įpareigojimus, susijusius su sąnaudų apskaitos sistemomis, skirtomis konkrečių rūšių paslaugoms teikti;
- 3) įpareigoti pakeisti taikomas paslaugų kainas arba nustatyti viršutinę reguliuojamų paslaugų kainų ribą.

Atlikdama ūkio subjektų priežiūros funkcijas, VKEKK 2012 metais atliko neplaninį LITGRID, AB, kaip VIAP lėšų administratoriaus, veiklos patikrinimą, UAB „Anvilis“ veiklos patikrinimą dėl vadybinio pajėgumo atitikimo licencijuojamai veiklai vykdyti, planinį UAB „Elektros energijos prekyba“ bei neplaninį SKY ENERGY GROUP, UAB, patikrinimą dėl finansinio pajėgumo atitikimo nepriklausomo tiekimo veiklai vykdyti. Taip pat VKEKK atliko Lietuvos energijos, AB, Lietuvos elektrinės 9 bloko statybos sąnaudų įvertinimą bei galutinį būtinų sąnaudų apimties nustatymą šiai investicijai, kuri 2013 metams įtraukta į VIAP. 2013 metais buvo atliekamas bendras Lietuvos energija, AB, veiklos sąnaudų patikrinimas, o 2014 metais pradėti LITGRID, AB, AB LESTO, BALTPPOOL, UAB, reguliuojamos veiklos sąnaudų ir VIAP lėšų patikrinimai.

Elektros energetikos įstatymo 76 straipsnyje nustatyta, kad VKEKK, bendradarbiaudama su ACER ir užsienio valstybių nacionalinėmis energetikos sektoriaus reguliavimo institucijomis, keičiasi informacija, reikalinga VKEKK užduotims pagal šį įstatymą ir kitus teisės aktus atlikti.

VKEKK užtikrina gautos informacijos konfidencialumą. Kaip minėta, esant aktualiems klausimams ar reikalui priimti bendrus sprendimus, VKEKK glaudžiai bendradarbiauja su Baltijos regiono energijos reguliuotojais susitikimuose, elektroniniu paštu bei rengia bendrus raštus, teikiant pozicijas rinkos dalyviams.

3.3. Tiekimo saugumas (jei ir tiek, kiek reguliuotojas yra kompetentinga institucija)

Apsaugos priemonių įgyvendinimas (42 straipsnis)

Lietuvos Respublikos Seimo 2012 metais patvirtinta Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategija nustato pagrindinius Lietuvos energetikos sektoriaus tikslus ir jų įgyvendinimo kryptis iki 2020 metų ir numato Lietuvos energetikos sektoriaus plėtros gaires iki 2030 ir iki 2050 metų. Svarbiausias šioje strategijoje numatomų energetikos politikos krypčių ir veiksmų tikslas – Lietuvos energetinės nepriklausomybės iki 2020 metų užtikrinimas, sustiprinsiantis Lietuvos energetinį saugumą ir konkurencingumą. Lietuvos energetinė nepriklausomybė užtikrins galimybę laisvai pasirinkti energijos išteklių rūšį ir jų tiekimo šaltinius (įskaitant vietinę gamybą), labiausiai atitinkančius valstybės energetinio saugumo poreikius ir Lietuvos vartotojų interesus įsigyti energijos išteklius palankiausia kaina.

Lietuva kaip ir dauguma kitų Europos valstybių susiduria su esminiais iššūkiais trijose srityse: energijos tiekimo saugumo, energetikos sektoriaus konkurencingumo ir energetikos sektoriaus darnios plėtros. Tokią Lietuvos padėtį nulėmė tiek istorinės ir politinės aplinkybės, tiek turimi riboti vidiniai energijos ištekliai. Didžioji dalis Lietuvoje suvartojamo kuro ir energijos yra importuojama. Sustabdžius Ignalinos atominę elektrinę, Lietuva nebepajėgia patenkinti savo elektros energijos poreikių konkurencingomis kainomis. Elektros tinklai nėra sujungti su Europos elektros energetikos sistemomis, todėl importuoti elektros energiją Lietuva gali tik iš kelių valstybių.

Siekiant, kad Lietuva būtų visavertė Europos Sąjungos valstybė narė, šalies energetika turi būti visiškai integruota į Europos energetines sistemas, o pati šalis – turėti pakankamai vietinių pajėgumų patenkinti savo energijos poreikius ir būti pajėgi dalyvauti ir konkuruoti bendrose Europos Sąjungos energijos rinkose, efektyviai bendradarbiauti su kitomis valstybėmis energetikos srityje. Strategijoje numatomi uždaviniai ir esminiai sprendimai elektros, šilumos, dujų, naftos, AEI, energetinio efektyvumo didinimo bei aplinkos apsaugos ir išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimo srityse. Strategijoje numatytų iniciatyvų, reikalingų Lietuvos energetinei nepriklausomybei pasiekti, įgyvendinimas valstybės sektoriui kainuotų 11–13 milijardų litų (įskaitant valstybės įmonių lėšas, Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas ir kitą tarptautinę paramą). Papildomi 11–14 milijardų litų būtų skiriami privačių investuotojų. Šios investicijos kiekvienais metais leis sutaupyti po 3–4 milijardus litų, išleidžiamų energijos išteklių importui (dabartinėmis kainomis tai sudaro 3–4 procentus Lietuvos bendrojo vidaus produkto). Be to, įgyvendinus strategijoje numatytas iniciatyvas (strateginius projektus), bus užtikrinamas patikimas energijos tiekimas bei stabilesnės ir rinkos konkurencija grindžiamos kainos.

Energetikos ministro įsakymu patvirtintos Elektros tinklų naudojimo taisyklės, kurios reglamentuoja sisteminių ir persiuntimo paslaugų teikimo tinklų naudotojams ir papildomų paslaugų teikimo operatoriams sąlygas, ilgalaikės plėtros planavimo klausimus, reikalavimus elektros tinklų naudotojams ir elektros tinklams eksploatuoti, reikalavimus elektros apskaitai ir informacijos mainams elektros energetikos sistemoje. Taisyklių nuostatos yra privalomos PSO ir STO, elektros energijos gamintojams bei vartotojams ir tiekėjams. Šių taisyklių IV skyrius nustato, kad avarijų, sutrikimų prevencijos ir likvidavimo sisteminės paslaugos apima avarinio plano parengimą ir atnaujinimą, avarijų prevencijos ir likvidavimo priemonių numatymą ir diegimą, avarijų ir sutrikimų likvidavimą. Totalios avarijos atveju sistemos atkūrimą koordinuoja PSO. Ne rečiau kaip kartą per metus PSO privalo STO ir tinklų naudotojams, kurių įrenginiai prijungti prie aukštos ir vidutinės įtampos tinklų, siūlyti, organizuoti ir koordinuoti atitinkamų operatyvinių ir techninių darbuotojų treniruotes, imituojančias avarijų ir jų likvidavimo plano vykdymą.

Pagal Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimo tvarkos aprašą Energetikos ministerijai nustatytos su elektros energijos tiekimo saugumu ir patikimumu susijusių klausimų stebėsenos (monitoringo) šalies elektros energetikos sektoriuje funkcijos ir pagal 2012 m. sausio mėn. priimtą Elektros energetikos įstatymą VKEKK nustatytos su perdavimo ir skirstomųjų tinklų patikimumo stebėjimu ir vertinimu susijusios funkcijos nesikeitė, palyginti su 2012 metais (plačiau žr. 2012 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai). Daugiau informacijos pateikta 3.1.2 skyriuje.

3.3.1. Tiekimo ir paklausos balanso priežiūra

4 straipsnis

Susijusi informacija pateikta šios ataskaitos 2.1.2 ir 3.1.2 skyriuose.

3.3.2. Investicijų į gamybos pajėgumus, susijusius su tiekimo saugumu, priežiūra

37(1)(r) straipsnis

2009 metų pabaigoje uždarius VĮ Ignalinos atominę elektrinę, Lietuva didesnę dalį elektros energijos importuoja iš trečiųjų šalių. 2011 metais ši dalis sudarė 62 proc., 2012 metais – 57 proc., 2013 metais – 48 proc. nuo bendro elektros energijos poreikio Lietuvoje. PSO vertinimu, kai į nepanaudojamą elektrinių galią yra įtraukiami šiuo metu neeksploatuojami Lietuvos elektrinės senieji blokai (2x300 MW), ateinančiais 2014–2015 metais nebus užtikrinamas aktyvios galios balansas. Nepanaudojama elektrinių galia per ateinančius kelis metus iš esmės didės tik dėl vėjo elektrinių plėtros. Įvertinus, kad Lietuvos elektrinės senieji blokai vėl gali būti įvedami į eksploataciją, sistemos galios balansas ateinantį laikotarpį gali būti pilnai užtikrinamas.

16 lentelė. Elektros energetikos sistemos galių balansas 2012 m. gruodžio 31 d. –2022 m. gruodžio 31 d. (MW)

Rodiklis	Elektrinių turimoji galia	Nepanaudojama elektrinių galia	Aktyviosios galios rezervas	Likutinė galia	Sistemos maksimali pareikalaujama galia	Sistemos galios balansas
	1	2	3	4	5	6
2012.12.31	4204	1393	564	2247	1734	513
2013.12.31	4304	1453 (873***)	439	2412 (2992)	1810	602 (1182)
2014.12.31	4004*	1502 (922***)	500	2002 (2582)	1834	168 (748)
2015.12.31	3962	1150 (580***)	1099	1713 (2283)	1914	-201 (369)
2016.12.31	3802	680	1636**	1486	1969	-483
2017.12.31	3917	839	1695	1383	2022	-639
2018.12.31	3868	841	1696	1331	2076	-745
2019.12.31	3870	841	1697	1332	2128	-796
2020.12.31	3873	841	1698	1334	2177	-843
2021.12.31	3873	841	1699	1333	2226	-893
2022.12.31	3873	841	1701	1331	2273	-942

Šaltinis: LITGRID, AB

Pastabos:

* Įvertinti Lietuvos elektrinės planai nuo 2014 metų nutraukti 2x150 MW blokų eksploataciją.

** Prognozuojama, kad nuo 2016 metų būtinas rezervas sistemos adekvatumui užtikrinti bus 700 MW, kuris nustatytas atsižvelgiant į didžiausią galimą trikdį, t. y. NordBalt jungties galią.

*** Kai LEES adekvatumui užtikrinti trūksta elektros gamybos pajėgumų ir nėra galimybės per tarpsteminės jungtis užtikrinti trūkstamo galios poreikio, į eksploataciją turi būti įvedami „senieji“ Lietuvos elektrinės blokai. Tokiu atveju nepanaudojama elektrinių galia sumažėja 580 MW dydžiu.

Svarbu pažymėti, kad LEES turi pakankamai tvirtas tarp sistemines jungtis su kaimyninėmis šalimis bei vykdo naujų tarp sisteminių linijų (LitPol Link ir NordBalt) projektus. Esant tokioms sąlygoms, bet koku atveju yra sudarytos techninės galimybės elektros gamybos pajėgumų trūkumą (jeigu jis būtų) padengti importuota elektra.

Veikiančio tinklo saugumas

Direktyvos 2005/89/EC 7 straipsnis

LEES, kuri jau penkti metai importuoja apie du trečdalius elektros energijos, nėra saugi. Tai veikia ne tik techninę, bet ir ekonominę situaciją. Šalyje yra pakankamai gamybos pajėgumų, tačiau dėl gamtinių išteklių kainų, jie yra nekonkurencingi. 2013 metais galimas importuoti elektros energijos kiekis sudarė 16581 GWh.

Kaip ir kitos šalys Lietuva susiduria su vis didėjančia elektros energijos gamybos, naudojant AEI, įtaka. Šalyje nustatytos labai palankios sąlygos jų plėtrai, tačiau, kaip buvo minėta 3.1.2 skyriuje, pastaruoju laikotarpiu imamasi priemonių riboti šią įtaką.

Lietuvos kaip ir Baltijos regiono mastu aktualios šios tinklo saugumo problemos:

- neprognozuojamų energijos išteklių (vėjo, saulės ir biomasės/biodujų) balansavimas;
- didelis perteklius Šiaurės šalyse iki 2020 metų turės būti persiunčiamas KET;
- tinklų plėtra gali būti pavėluota dėl vidaus tinklų pralaidumo nepakankamumo, jei AEI rėmimo tikslai bus pasiekti kaip nustatyta;
- neaiškumai dėl rinkos plėtros ties Europos Sąjungos ir Rusijos Federacijos siena;
- dideli neaiškumai dėl gamybos investicijų yra iššūkis tinklų plėtrai;
- energijos srautai Šiaurės–Pietų kryptimi visose Baltijos šalyse.

Investicijos į tarp sisteminių jungčių galią 5 ir daugiau metų į priekį

Direktyvos 2005/89/EC 7 straipsnis

LEES integracija į KET apima 3 projektus: NordBalt, LitPol Link ir sinchronizacija su KET.

Elektros jungtis su Švedija NordBalt

Tarp sistemine elektros perdavimo linija NordBalt – tai 700 MW galios 300 kV nuolatinės srovės elektros kabelis nuo 330/110/10 kV Klaipėdos transformatorinės pastotės (toliau –TP) iki 400 kV Nybro TP (Švedija) ir keitiklių stotys prijungtos prie šių transformatorių pastočių. Ši jungtis sujungs Lietuvos ir Švedijos elektros perdavimo infrastruktūras, sudarys galimybes prekiauti elektros energija, o 2016 metais leis visiškai užbaigti Baltijos ir Šiaurės Europos elektros rinkų integraciją.

2010 metais Lietuvos ir Švedijos PSO pasirašytoje bendradarbiavimo sutartyje dėl NordBalt projekto įgyvendinimo numatyta, kad šalių bendradarbiavimas apims jungties planavimo ir statybos etapus, o jungties statybos metu sukurta infrastruktūra šalims priklausys atskirai – Lietuvos PSO priklausys srovės keitiklis Klaipėdos TP, kabelis nuo Klaipėdos TP iki jūros ir 50% jūrinio kabelio. Atitinkama kabelio dalis ir jungties infrastruktūra Švedijos pusėje priklausys Švedijos PSO. 131 mln. EUR (452,3 mln. Lt) NordBalt projektui finansuoti skyrė Europos Sąjunga, o likusi dalis 205 mln. EUR (707,8 mln. Lt) finansuojama iš VIAP kainos mechanizmo.

Pagrindiniai jungties techniniai parametrai:

- 300 kV įtampos nuolatinės srovės (HVDC) povandeniniai galios ir optinis kabeliai, ilgis – 397 km;
- 300 kV įtampos nuolatinės srovės (HVDC) požeminiai galios ir optinis kabeliai (Lietuvos pusėje), ilgis – 13 km;
- 300 kV įtampos nuolatinės srovės (HVDC) požeminiai galios ir optinis kabeliai (Švedijos pusėje), ilgis – 40 km;
- galia: 700 MW (energiją gaunančios šalies kintamosios srovės tinkle);
- srovės keitiklio technologija: VSC (Voltage Source Converter) tipo, gamintojas – ABB;
- numatoma naudojimo trukmė: 30 metų;
- preliminari projekto kaina: 552 mln. EUR.

27 pav. Tarpusisteminės linijos Lietuva–Švedija planas-schema

2013 metais atlikti darbai:

- gauti statybą leidžiantys dokumentai jungties kabelio bei keitiklių stoties statybai;
- atlikti kabelio trasos Lietuvos pusėje archeologiniai tyrinėjimai;
- vykdoma jūrinio kabelio gamyba (pagaminta apie 300 km);
- vykdomas detalusis keitiklio projektavimas;
- atlikti parengiamieji darbai (horizontalūs gręžimai) kabeliui instaliuoti po Kuršių mariomis ir Baltijos jūros pakrantėje.

Elektros jungtis su Lenkija LitPol Link

Tarpusisteminė elektros perdavimo linija LitPol Link – tai 400 kV aukštos įtampos dvigrandė elektros perdavimo oro linija nuo Alytaus iki Elko (Lenkija), nuolatinės srovės intarpas Alytuje bei transformatorių pastochių Alytuje ir Elke rekonstrukcija ir išplėtimas. Ši jungtis sujungs Lietuvos ir Lenkijos, taip pat Baltijos šalių ir kontinentinės Europos elektros energetikos sistemas, sudarys sąlygas prekiauti elektros energija, didins Lietuvos elektros tiekimo saugumą. Tai pirmasis sinchroninio prisijungimo prie KET projekto etapas.

Lietuvos ir Lenkijos elektros energetikos sistemoms sujungti bus nutiesta 163 km aukštos įtampos (400 kV) dvigrandė elektros perdavimo oro linija nuo Alytaus iki Elko (Lenkija) ir įrengtas nuolatinės srovės intarpas Alytuje. 51 km linijos bus nutiesta Lietuvoje, Alytaus ir Lazdijų rajonų teritorijoje. Tarpusisteminiam srautui užtikrinti taip pat būtina išplėsti Lietuvos ir Šiaurės rytų Lenkijos elektros perdavimo tinklus.

Planuojama pirmą etapą (dvigrandė 400 kV, ne mažiau kaip 1000 MW pralaidumo, linija bei 500 MW galios nuolatinės srovės intarpas) užbaigti 2015 metais, antrą (Lenkijos vidaus tinklų plėtra, sudaranti galimybes ne mažiau kaip 1000 MW pralaidumui bei antras 500 MW galios nuolatinės srovės intarpas) – 2020 metais. 2016 metais planuojamas pastatyti 500 MW keitiklis, įvykdžius Baltijos šalių sinchronizavimo su KET projektą, būtų perorientuotas radialiniam darbui į Gardino (Baltarusija) 330 kV liniją.

Pagrindiniai jungties techniniai parametrai:

- dviejų grandžių 400 kV elektros perdavimo oro linija nuo Elko iki Alytaus;
- linijos ilgis: apie 163 km. Apie 112 km trasos tęsis Lenkijos teritorijoje, per Palenkės ir Varmijos–Mazūrijos vaivadijas, apie 51 km – Lietuvoje, Alytaus apskrities Lazdijų ir Alytaus rajonuose;

- Nuolatinės srovės intarpas Alytuje;
 - galia: 1000 MW (2015 metais 500 MW, nuo 2020 metų – pabaigus antrąjį keitiklių statybos etapą – 1000 MW);
 - preliminarį projekto kaina: 1280 mln. Lt (Lietuvos dalis apie 600 mln. Lt).
- Lenkijos pusėje numatomi linijų statybos darbai:

- 400 kV linija nuo Lietuvos sienos iki Elko TP (~112 km);
- papildoma dvigrandė 400 kV linija Elkas–Lomža (~95 km);
- viengrandė 400 kV linija Narev–Lomža ir dvigrandė linija Lomža–Ostrolenka (bendras ilgis – ~119 km);
- 400 kV TP Lomžoje;
- dviejų 220 kV TP (Elke ir Ostrolenkoje) rekonstrukcija, įrengiant jose 400 kV skirstyklas.

Po tokios perdavimo tinklo plėtros Lenkija 2016–2020 metais iš Lietuvos galės importuoti iki 500 MW.

Tolesnio etapo Lenkijos pusėje numatomi darbai:

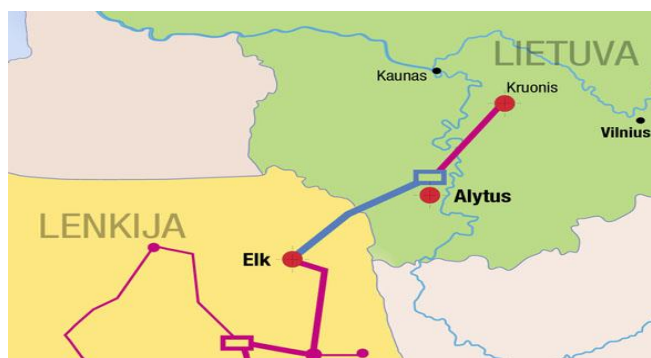
- pastatyti 400 kV dvigrandę liniją Ostrolenka–Olštynas Matki (~140 km), kurios viena grandis dirbs 220 kV įtampa;
- pastatyti 400 kV pastotę Stanislavov, sujungiant linijas Milosna–Narev, Milosna–Siedlce;
- pastatyti 400 kV dvigrandę liniją Stanislavov–Ostrolenka (~106 km, vietoje esamos 220 kV linijos Milosna–Ostrolenka);
- pastatyti 400 kV dvigrandę liniją Plock–Olštyn Matki (~170 km);
- rekonstruoti 400 kV dvigrandę liniją Milosna–Stanislavov;
- rekonstruoti 400 kV viengrandę liniją Stanislavov–Narev;
- įrengti antrą 400/110 kV transformatorių Elko pastotėje.

Po tokios perdavimo tinklo plėtros Lenkijos ir Lietuvos energetikos sistemos galės vykdyti galios mainus iki 1000 MW.

Lietuvos pusėje suplanuoti ir vykdomi darbai:

- dvigrandės 400 kV linijos iš Alytaus iki sienos su Lenkija (~51 km) statyba;
- 400 kV skirstyklos Alytaus pastotėje statyba;
- 500 MW nuolatinės srovės intarpo Alytaus pastotėje įrengimas;
- Alytaus pastotės 330 kV skirstyklos rekonstrukcija ir išplėtimas;
- dvigrandės 330 kV linijos Kruonis–Alytus (~53 km) statyba;
- 330 kV elektros perdavimo linijos Kruonis–VAE (~200 km) statyba.

28 pav. Tarpsisteminės linijos Lietuva–Lenkija planas-schema

Šis projektas yra būtinas siekiant integruoti Baltijos šalių ir kontinentinės Europos elektros energetikos sistemas bei kuriant bendrą Europos elektros rinką. Įgyvendinus šį projektą bus visiškai užbaigtas Baltijos jūros energetikos žiedas, sujungiantis Lietuvos, Latvijos, Estijos, Suomijos, Švedijos, Norvegijos, Danijos, Lenkijos ir Vokietijos energetikos sistemas. LitPol Link projektas įtrauktas į prioritetinių Europos Sąjungos energetikos projektų PCI sąrašą.

2013 metais atlikti darbai:

- 2013 m. vasario mėn. pasirašyta sutartis dėl nuolatinės srovės intarpo projektavimo ir statybos rangos darbų;
 - 2013 m. vasario mėn. parengtas Alytaus transformatorių pastotės 330 kV skirstyklos techninis projektas;
 - 2013 m. kovo mėn. parengtas 400 kV elektros perdavimo linijos techninis projektas;
 - 2013 m. balandžio mėn. gautas Alytaus transformatorių pastotės 330 kV skirstyklos statybos leidimas;
 - 2013 m. balandžio mėn. paskelbti viešieji konkursai dėl Alytaus 330 kV skirstyklos rekonstrukcijos bei elektros perdavimo linijos statybos rangos darbų atlikimo;
 - 2013 m. gegužės mėn. gautas elektros perdavimo linijos statybos leidimas;
 - 2013 m. birželio mėn. pradėta Alytaus transformatorių pastotės 110 kV skirstyklos rekonstrukcija. Šie paruošiamieji darbai reikalingi tolesnei pastotės rekonstrukcijai atlikti;
 - 2013 m. rugsėjo mėn. pasirašyta sutartis dėl Alytaus pastotės 330 kV skirstyklos rekonstrukcijos darbų;
 - 2013 m. lapkričio mėn. pasirašyta paskutinė „LitPol Link“ projekto rangos sutartis dėl 400 kV elektros perdavimo linijos nuo Alytaus transformatorių pastotės iki Lietuvos–Lenkijos sienos statybos;
- 2013 m. gruodžio mėn. gautas leidimas statyti svarbiausią jungties įrenginį – nuolatinės srovės intarpą. Atkreiptinas dėmesys, kad šios jungties finansavimas dar nėra numatytas ir jo šiuo metu siekiama, vadovaujantis Reglamentu (ES) Nr. 347/2013, kadangi šis projektas yra įtrauktas į PCI sąrašą.

330 kV linija Kruonio HAE – Alytus statyba

2013 metais atlikti darbai:

- pradėtas rengti planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimas ir teritorijų planavimo dokumentas (specialusis planas);
- 2012 m. liepos mėn. patvirtintos strateginio pasekmių aplinkai vertinimo (SPAV) ataskaita ir poveikio aplinkai vertinimo (PAV) programa;
- 2012 m. spalio mėn. pradėtas PAV ataskaitos viešinimas;
- 2012 m. spalio mėn. pradėtas rengti specialusis planas;
- 2013 m. rugpjūčio mėn. patvirtinta PAV ataskaita;
- 2013 m. rugpjūčio mėn. parengti servitutų planai, kompensacijų skaičiavimo aktai;
- 2013 m. spalio–gruodžio mėn. specialaus plano sprendinių viešinimas;
- 2013 m. gruodžio mėn. specialaus plano baigiamieji susirinkimai – konferencijos;
- 2014 m. vasario–kovo mėn. specialaus plano derinimas;
- 2013 m. rugpjūčio mėn.–2014 m. balandžio derys su žemės sklypų savininkais, pasirašyta 53 proc. servituto sutarčių;
- 2014 m. kovo mėn. gautas patikrinimo aktas iš Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos (VTPSI);
- 2014 m. vasario mėn. gautas Aplinkos ministro įsakymas dėl valstybinės reikšmės miškų plotų schemos tikslinimo.

330 kV oro linija Klaipėda–Telšiai

Šis projektas svarbus Lietuvos elektros energetikos sistemos įsijungimui į Europos elektros energijos sistemas ir energetikos rinką – jungėiai su Švedijos energetikos sistema. Tam būtina iš esmės sustiprinti elektros perdavimo tinklą Klaipėdos regione. Linija Klaipėda–Telšiai sustiprins ir LEES saugumą.

Bendra projekto informacija:

- 330 kV oro linija, planuojama per Klaipėdos, Plungės ir Telšių rajonus;
- trasos ilgis – 89 km;

- perduodama galia – 900 MW (1650 A);
- linijų įjungti planuojama 2014 metais.

2013 metais atlikti darbai:

- Sumontuota 75 % atramų, laidų, ŽTŠK Klaipėdos raj., Plungės raj. ir Telšių raj.

330/110/10 kV Klaipėdos transformatorių pastotės rekonstrukcija

330/110/10 kV Klaipėdos transformatorių pastotės rekonstrukcija yra būtina didinant LEES darbo patikimumą, o tai yra viena iš sąlygų Lietuvai tiesiant elektros perdavimo linijas į Švediją ir Lenkiją, todėl šis projektas taip pat padidins šalies energetinę nepriklausomybę nuo kaimyninių šalių.

Rekonstravus pastotę bus pasirengta prie jos prijungti šiuo metu statomas linijas Klaipėda–Telšiai ir Lietuva–Švedija. Taip pat bus padidintas energijos tiekimo patikimumas elektra aprūpinant vakarinę Lietuvos dalį, kurioje beveik nėra elektrą generuojančių šaltinių.

Projektą iš dalies finansuoja Europos regioninės plėtros fondas pagal Europos Sąjungos Ekonomikos veiksmų programos 4 prioriteto „Esminė ekonominė infrastruktūra“ įgyvendinimo priemonę „Elektros perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra“.

Iki 2014 metų pabaigos planuojama pakeisti visus pastotės įrenginius naujais.

2013 metais atlikti darbai:

- sumontuoti 330 kV LN 324 (Grobinės), 110 kV ASI ir 10 kV USI prijunginių įrenginiai;
- atlikti šyruotės montavimo darbai;
- sumontuotas 330 kV autotransformatorius AT-1;
- sumontuoti kontrolinių kabelių loviai;
- pakloti ir pajungti kontroliniai kabeliai;
- atlikti I rekonstravimo etapo apimtyse įrangos derinimo darbai;
- pakloti inžineriniai tinklai, įžeminimo kontūras;
- įvykdyti kelio montavimo ir asfaltavimo darbai;
- sumontuotos 330/110kV OL atramos.

330/110/10 kV Panevėžio transformatorių pastotės rekonstrukcija

330/110/10 kV Panevėžio transformatorių pastotės rekonstrukcija yra būtina didinant LEES darbo patikimumą, o tai yra viena iš sąlygų Lietuvai tiesiant elektros perdavimo linijas į Švediją ir Lenkiją, todėl šis projektas taip pat padidins šalies energetinę nepriklausomybę nuo kaimyninių šalių.

Rekonstravus pastotę bus padidintas energijos tiekimo patikimumas elektra aprūpinant vakarinę Lietuvos dalį, kurioje beveik nėra elektrą generuojančių šaltinių.

Projektą iš dalies finansuoja Europos regioninės plėtros fondas pagal Europos Sąjungos Ekonomikos veiksmų programos 4 prioriteto „Esminė ekonominė infrastruktūra“ įgyvendinimo priemonę „Elektros perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra“.

Iki 2014 metų pabaigos planuojama pakeisti visus pastotės įrenginius naujais.

2013 metais baigti II-ojo rekonstravimo etapo darbai:

- rekonstruotas 330 kV Jonavos prijunginys ir pilnai rekonstruotos Š-301 ir Š-302;
- rekonstruoti 110 kV prijunginiai: Velžys1, Ekranas2, Krekenava1, Velžys2, Savitiškis, Stiklas;
- 110 kV dalyje sumontuoti sekcijiniai narveliai TS-124, TS-113 ir šynos Š1-110 ir Š2-110;
- sumontuotas autotransformatoriaus AT-1 įvadas į 110 kV skirstyklos dalį.

330/110 kV Šiaulių TP 110 kV skirstyklos rekonstravimas

2013 metais atlikti darbai:

- užbaigti montavimo darbai narveliuose AT-2-2, AT-2-3, Gubernija 2 ir Meškuičiai, panaudojant senus 110 kV skyriklius su atramomis, išmontuotus iš senosios skirstyklos narvelių Gubernija-2, Meškuičiai ir TS-100;
- atlikti įrenginių derinimo ir montavimo darbai;
- pastatyta nauja dvigrandė galinė atrama linijoms Šiauliai–Meškuičiai ir Šiauliai–Gubernija 2. Linijos Šiauliai–Meškuičiai ir Šiauliai–Gubernija 2 užvestos į naujos skirstyklos narvelius. Linijos įjungtos eksploatacijai;
- pastatyta nauja dvigrandė galinė atrama linijoms Rėkyva ir Radviliškis. Linijos Rėkyva ir Radviliškis užvestos į naujus narvelius. Linijos įjungtos eksploatacijai;
- pastatyta nauja dvigrandė galinė atrama linijoms Kuršėnai–1 ir Kelmė. Linijos Kuršėnai–1 ir Kelmė užvestos į naujus narvelius. Linijos įjungtos eksploatacijai;
- pastatyta nauja viengrandė galinė atrama linijai Kuršėnai–2. Linija Kuršėnai–2 užvesta į naują narvelį. Linija įjungtos eksploatacijai.

Vadovaujantis Energetikos įstatymo nuostatomis, VKEKK pavesta įvertinti elektros energetikos įmonių investicijų pagrįstumą. Jeigu elektros energetikos įmonių investicijos nėra suderintos su VKEKK, jos negali būti pripažintos pagrįstomis ir neįskaičiuojamos į kainų viršutines ribas.

Pagal Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo VKEKK tvarkos aprašą PSO derina atskiras investicijas, kurių apimtis yra lygi arba didesnė nei 12 mln. Lt, STO derina atskiras investicijas, kurių apimtis yra lygi ar viršija 5 mln. Lt.

LITGRID, AB, investicijos per ateinančius trejus metus parodytos lentelėje.

17 lentelė. Perdavimo sistemos operatoriaus investicijos už 2014–2016 metus

Rodiklis	2014 m.	2015 m.	2016 m.
Planuojamos investicijos, mln. Lt.	344,1	273,7	741,6

Šaltinis: LITGRID, AB

Elektros energijos STO AB LESTO skiria daug dėmesio skirstomojo tinklo plėtrai ir modernizavimui. 2013 metais Bendrovės investicijos siekė 306 mln. litų. Per 2013 metus Bendrovė prijungė 20649 naujų vartotojų objektus. Naujiems vartotojams suteikta leistinoji naudoti galia sudarė 297,4 MW.

2013 metais Bendrovė tęsė sodininkų bendrijų tinklų išpirkimą. Per 2013 metus Bendrovė išpirko 19 sodininkų bendrijų elektros tinklus. Nuo išpirkimo proceso pradžios (2003 metų) Bendrovė išpirko 934, arba 97% visų Lietuvoje esančių sodininkų bendrijų elektros tinklų.

2013 m. gruodžio 27 d. visiškai pabaigtas 2012 m. kovo 29 d. Bendrovės su Lietuvos Respublikos ūkio ministerija ir VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūra (toliau – LVPA) pasirašyto projekto „AB LESTO skirstomojo tinklo plėtra – kaimo sodybų elektrifikavimas“ finansavimo ir administravimo sutarties įgyvendinimas. Sutarties objektas – 31-os neelektrifikuotos sodybos prijungimo prie elektros tinklo techniniai darbai vakarinėje Lietuvos dalyje. Šiam tikslui pasiekti buvo nutiesta 29,26 km elektros tiekimo linijų, sumontuota 16 transformatorinių.

2013 m. spalio 10 d. visiškai pabaigtas 2009 m. lapkričio 19 d. Bendrovės su Lietuvos Respublikos ūkio ministerija ir LVPA pasirašyto projekto „Akcinės bendrovės „VST“ skirstomųjų tinklų modernizavimas“ finansavimo ir administravimo sutarties įgyvendinimas. Sutarties objektas – naujų transformatorinių, skirstomųjų punktų, transformatorių pastočių statyba, elektros energijos

tiekimu oro linijų keitimas požeminėmis kabelių linijomis, skirstomųjų elektros tinklų rekonstrukcija, SCADA valdymo sistemos išplėtimas. Šiam tikslui pasiekti buvo naujai įrengtos ar modernizuotos 5 transformatorių pastotės, naujai nutiesta 46,27 km elektros linijų, elektros energijos tiekimo patikimumas pagerintas 27 tūkst. elektros energijos vartotojų.

Įgyvendinant 2012 m. kovo 29 d. tarp Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos, LVPA ir Bendrovės pasirašytą projekto „AB LESTO elektros skirstomojo tinklo modernizavimas ir plėtra sodininkų bendrijose“ finansavimo ir administravimo sutartį dėl AB LESTO aptarnaujamoje Lietuvos teritorijoje esančių 76-ių sodininkų bendrijų elektros tinklų modernizavimo ir plėtos, per 2013 metus visiškai užbaigti elektros tinklų modernizavimo ir plėtos darbai 30-yje sodininkų bendrijų. Projekto finansavimui iš ES struktūrinių fondų skirta suma sudaro iki 9,147 mln. Lt.

Įgyvendinant 2012 m. gruodžio 28 d. Bendrovės su Lietuvos Respublikos ūkio ministerija ir LVPA pasirašytą projekto „AB LESTO orinių elektros linijų keitimas kabelinėmis“ (36 objektai) finansavimo ir administravimo sutartį per 2013 metus visiškai užbaigti elektros tinklų modernizavimo ir plėtos darbai 26-iuose objektuose. Projekto finansavimui iš ES struktūrinių fondų skirta iki 5,408 mln. Lt.

Laukiamas būsimas poreikis ir numatoma galia 5 ir 5–15 metų į priekį

Direktyvos 2005/89/EC 7 straipsnis

Lietuvoje maksimalus valandinis elektros energijos poreikis (netto) 2013 metais buvo 1810 MW, tai yra 2,6% mažiau nei 2012 metais (1859 MW).

Dabartinis persiunčiamos elektros energijos lygis ir numatomas persiūsti per ateinančius 10 metų (2013–2022 metais) parodytas lentelėje.

18 lentelė. Elektros energijos poreikio prognozė ateinantiems 10 metų

Metai	Elektros energijos poreikis (su nuostoliais tinkluose) pagal scenarijus, TWh		
	Faktinis/Bazinis	Optimistinis	Pesimistinis
2013	10,59		
2014	10,80	10,90	10,74
2015	11,10	11,30	11,00
2016	11,38	11,67	11,22
2017	11,65	12,04	11,43
2018	11,91	12,42	11,63
2019	12,16	12,79	11,82
2020	12,40	13,14	11,99
2021	12,62	13,49	12,15
2022	12,84	13,84	12,29

Šaltinis: LITGRID, AB

2013 metais AB LESTO maksimalus elektros energijos valandinis poreikis sudarė 1542 MW, 2014 m. sausio–balandžio mėn. – 1639 MW. Palyginimui, 2012 metais maksimalus elektros energijos valandinis poreikis sudarė 1618 MW.

Per 2013 metus AB LESTO persiuntė 8,9 mln. kWh elektros energijos (įskaitant technologinius nuostolius ir savąsias reikmes). 2014–2016 metais numatomas persiūsti elektros energijos kiekis yra prognozuojamas vadovaujantis VKEKK patvirtintos Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų ir jų viršutinių ribų nustatymo metodikos nuostatomis, t. y.

planuojama, kad elektros energijos vartojimas augs $\frac{1}{2}$ BVP pokyčio dydžiu. Pagal Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2014 m. balandžio mėn. Lietuvos ekonominių rodiklių projekcijas 2014–2016 metais prognozuojamas Lietuvos BVP augimas atitinkamai 3,4 %, 4,3 % ir 4 % ($\frac{1}{2}$ BVP sudaro atitinkamai 1,7 %, 2,15 % ir 2 %).

2013 metais AB LESTO elektros energijos tiekimas sudarė 3,06 mln. kWh, iš jų 2,58 mln. kWh visuomeninis elektros energijos tiekimas ir 0,48 mln. kWh garantinis tiekimas. Per 2014–2016 metus planuojamas pateikti elektros energijos kiekis visuomeniniams vartotojams prognozuojamas remiantis minėtomis prielaidomis.

3.3.3. Priemonės pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimui

4 straipsnis

Pagal teisės aktus už valstybės elektros energijos balanso užtikrinimą yra atsakingas elektros PSO LITGRID, AB. Elektros energijos tiekimo vartotojams užtikrinimui PSO užsako tretinį galios rezervą, kuris gali būti aktyvuojamas maksimalaus elektros energijos suvartojimo laikotarpiu, esant pasiūlos trūkumui elektros rinkoje.

PSO parengties ekstremaliai energetikos padėčiai planą sudaro operatoriaus parengtos instrukcijos, tvarkos bei kiti dokumentai. Plano sudedamosios dalys yra:

1. Informavimo apie įvykusius ypatingus ir ekstremalius įvykius bei šių ypatingų įvykių tyrimo ir apskaitos tvarkos aprašas;
2. Lietuvos energetikos sistemos atkūrimo po totalinės avarijos planas;
3. Avarijų ir technologinių sutrikimų likvidavimo instrukcija;
4. Rytų regiono tinklo valdymo grupės avarijų ir technologinių sutrikimų likvidavimo instrukcija;
5. Vakarų regiono tinklo valdymo grupės avarijų ir technologinių sutrikimų likvidavimo instrukcija;
6. Vartotojų išjungimo ir ribojimo tvarka;
7. Informavimo apie vartotojų atjungimą ar elektros energijos tiekimo ribojimą instrukcija.

Vadovaujantis 2010 m. balandžio 19 d. Energetikos ministro įsakymu Nr. 1-121 patvirtintu Laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus sąlygų ir su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarkos aprašu (toliau – Aprašas) bei kitų teisės aktų nuostatomis, Bendrovės generalinio direktoriaus 2011 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr. 176 buvo patvirtinta Elektros energijos persiuntimo vartotojams nutraukimo ir galios ribojimo grafikų sudarymo ir vykdymo tvarka. AB LESTO kasmet sudaromi galios ir elektros energijos ribojimo bei avarinio atjungimo grafikai, kurie kiekvienais metais teikiami elektros PSO LITGRID, AB. Ribojimo grafikai (vienerių metų laikotarpiui) sudaromi apibendrinus bei išanalizavus sisteminius poreikius, tinklo parametrus ir turimą tinklų naudotojų informaciją, todėl ribojimo apimtys kiekvienais metais gali keistis. Į ribojimo grafiką įtraukti tinklų naudotojai yra raštu iš anksto informuojami apie numatytas ribojimo užduotis ir atsirandančias pareigas. AB LESTO skirstomasis tinklas yra pajėgus patenkinti pikinius elektros energijos vartojimo poreikius, kadangi instaliuota galia yra ženkliai didesnė nei esantys pikai. 2013 metais AB LESTO nebuvo atjungusi ar apribojusi nė vieno kliento dėl tinklo pajėgumo trūkumo.

Pagal Aprašo 13 punktą tam, kad elektros energetikos sistemoje būtų išvengta ekstremalios padėties arba, jei susiklosčius būtų galima tokią padėtį operatyviai likviduoti, operatorius kasmet (iki spalio 31 d.) privalo sudaryti ir vartotojams, įtrauktiems į elektros energijos persiuntimo nutraukimų ar apribojimų grafikus, pranešti apie šiuos grafikus:

1. Vartotojų avarinių atjungimų grafikus, kurie sudaromi siekiant išvengti avarijos ar likviduoti elektros energijos perdavimo sistemos ar skirstomųjų tinklų avariją (13.1 p.);

2. Vartotojų vartojamos elektros galios apribojimo grafikus, kurie sudaromi siekiant išvengti avarinės situacijos, kai Lietuvos energetikos sistemoje trūksta generuojančios galios ir nėra galimybių panaudoti galios rezervų iš kitų energetikos sistemų (13.2 p.);

3. Vartotojų elektros energijos apribojimo grafikus, kurie sudaromi siekiant išvengti avarinės situacijos, kai Lietuvos elektros energetikos sistemoje elektros energijos gamybai dėl nenumatytų priežasčių trūksta kuro ir tuo metu nėra galimybės pristatyti kurą į elektros energijos gamybos vietą bei nėra galimybių pasinaudoti kitų energetikos sistemų elektros energijos gamybos šaltiniais (13.3 p.).

4. DUJŲ RINKA

4.1. Tinklo reguliavimas

4.1.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas

2011 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo pakeitimo įstatymą (toliau – Gamtinių dujų įstatymas) ir Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo pakeitimo įstatymo įgyvendinimo įstatymą (toliau – Gamtinių dujų įstatymo įgyvendinimo įstatymas). Šie teisės aktai įsigaliojo 2011 m. rugpjūčio 1 d.

Gamtinių dujų įstatymas parengtas įgyvendinant 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančią Direktyvą 2003/55/EB (toliau vadinama – Direktyva 2009/73/EB), ir 2010 m. spalio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 994/2010 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinama Direktyva 2004/67/EB.

Gamtinių dujų įstatyme numatyta atskirti gamtinių dujų perdavimo veiklą nuo gamtinių dujų gavybos ir tiekimo veiklos, atskiriant perdavimo sistemos ir (arba) PSO nuosavybę nuo gavybos ir (arba) tiekimo veiklą vykdančių gamtinių dujų įmonių. Sprendimus dėl turto, kuris reikalingas sistemai eksploatuoti, prižiūrėti ar plėtoti, panaudojimo savarankiškai priima perdavimo, laikymo, skirstymo ar SGD sistemos operatorius. Gamtinių dujų įstatyme numatyti reikalavimai dėl neleistinos PSO ar perdavimo sistemos kontrolės.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo nuostatomis, 2011 m. spalio 28 d. nutarimu Nr. 1239 patvirtino Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkančių gamtinių dujų įmonių veiklą ir kontrolės atskyrimo vykdymo planą. Vadovaudamasi šiuo planu, Gamtinių dujų įstatymo nuostatų neatitinkančios gamtinių dujų įmonės turėjo pasirinkti gamtinių dujų perdavimo veiklos ir kontrolės atskyrimo būdą: pertvarkant gamtinių dujų įmonių kontrolę arba reorganizuojant (atskiriant) gamtinių dujų įmones. VKEKK pavesta kontroliuoti, kad būtų veiksmingai atskirtos veiklos, užtikrinant perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo komercinių interesų.

Lietuvoje buvo viena Gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkanti gamtinių dujų įmonė – AB „Lietuvos dujos“, vykdanči gamtinių dujų perdavimo, skirstymo ir tiekimo veiklą.

2012 m. gegužės 28 d. AB „Lietuvos dujos“ visuotiniame akcininkų susirinkime buvo nuspręsta atskirti perdavimo veiklos dalį ir šiai daliai priskirto turto, teisių ir pareigų pagrindu įkurti naują bendrovę.

AB „Lietuvos dujos“ valdyba patvirtino AB „Lietuvos dujos“ dujų perdavimo veiklos ir kontrolės atskyrimo bei skirstymo veiklos atskyrimo būdų aprašymą (toliau – Aprašymas) su prie jo pridėtais AB „Lietuvos dujos“ atskyrimo veiksmų planu įkuriant naują perdavimo sistemos operatoriaus bendrovę (toliau – Perdavimo planas) bei AB „Lietuvos dujos“ veiklos pertvarkymo veiksmų planu steigiant dukterinę skirstymo sistemos operatoriaus bendrovę (toliau – Skirstymo planas).

AB „Lietuvos dujos“, vykdydama Perdavimo planą ir laikydamasi Perdavimo plane nurodytų terminų, 2013 m. sausio 30 d. pateikė VKEKK Atskyrimo sąlygas. Kartu buvo pateikta audito įmonės UAB „Grand Thornton Rimess“ parengta Atskyrimo sąlygų vertinimo ataskaita ir

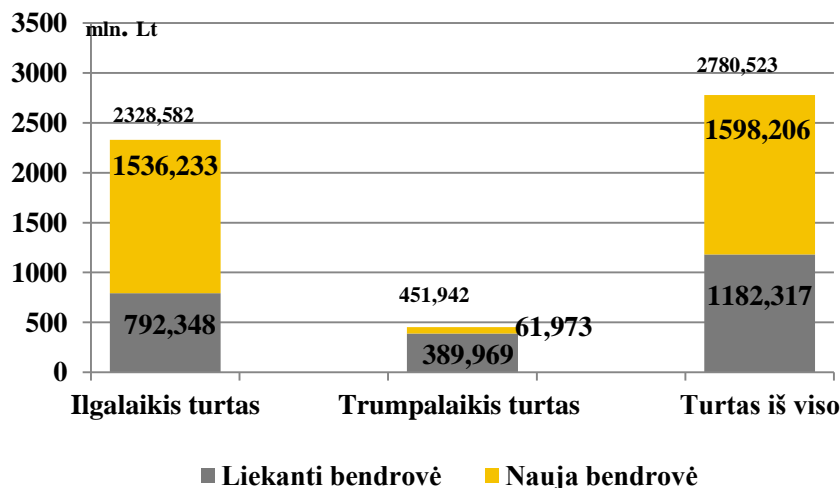
AB „Lietuvos dujos“ 2013 m. sausio 30 d. valdybos sprendimas dėl Atskyrimo sąlygų patvirtinimo. Atskyrimo sąlygose numatyta, kad iš AB „Lietuvos dujos“ atskiriama perdavimo veiklos dalis, kurios pagrindu kuriama tos pačios teisinės formos įmonė AB „Amber Grid“. Likusi AB „Lietuvos dujos“ dalis tęs tiekimo ir skirstymo veiklą. Bendrovė, toliau tęsianti veiklą, perleidžia naujai kuriamai įmonei perdavimo veiklą kaip turto, teisių ir pareigų visumą, kartu sumažindama įstatinį kapitalą, o akcininkai vietoj turėtų AB „Lietuvos dujos“ akcijų proporcingai mainais gauna išleistų naujos bendrovės akcijų. Naujai bendrovei, gavusiai nuosavybę perduodamą turta, šio turto įsigijimo kaina yra lygi šio turto įsigijimo kainai iki turto perleidimo. Nauja bendrovė taip pat tęs perduodamo turto nusidėvėjimo (amortizacijos) skaičiavimą kaip tai darė turta perduvusi bendrovė. Bendras akcijų skaičius ir įstatinio kapitalo dydis nesikeičia.

Atskyrimo sąlygose buvo nurodyta Atskyrimo sąlygų sudarymo dieną visų AB „Lietuvos dujos“ akcijų bendra nominali vertė, bendrovės akcininkų struktūra, naujos bendrovės ir po atskyrimo veiklą tęsiančios bendrovės įstatinio kapitalo dydis, akcijų skaičius ir jų nominali vertė. Visiems akcininkams naujos bendrovės ir po atskyrimo veiklą tęsiančios bendrovės akcijos bus skirstomos proporcingai visam AB „Lietuvos dujos“ įstatiniam kapitalui.

2002 m. sausio 1 d. pagal AB „Lietuvos dujos“ veiklą apskaitos tvarkos aprašą buvo parengtas pradinis Bendrovės veiklą skiriamasis balansas, kuriame bendrovės turtas, įsipareigojimai ir nuosavas kapitalas pirmą kartą buvo paskirstyti atitinkamoms veikloms. Nuo pradinio skiriamojo balanso sudarymo iki šiol bendrovės turtas įsipareigojimai ir nuosavas kapitalas, taip pat pajamos ir sąnaudos apskaitomi pagal veiklas, vadovaujantis AB „Lietuvos dujos“ veiklą apskaitos tvarkos aprašu, suderintu VKEKK 2011 m. spalio 28 d. nutarimu Nr. O3-363 „Dėl akcinės bendrovės „Lietuvos dujos“ veiklą apskaitos tvarkos aprašo“.

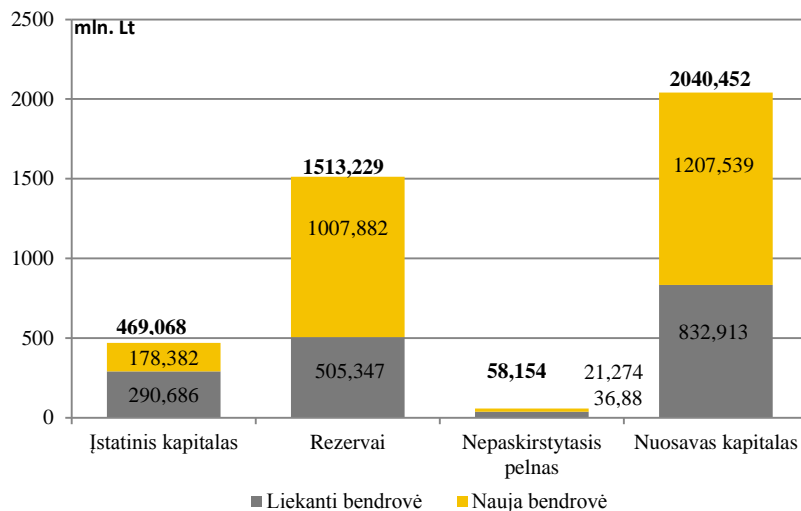
Kaip Atskyrimo sąlygų priedą AB „Lietuvos dujos“ pateikė Skiriamąjį balansą, sudarytą 2012 m. spalio 31 d. Jame parodytas Balansas iki atskyrimo, t. y. AB „Lietuvos dujos“ turto ir nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų būklė 2012 m. spalio 31 d. bei turto ir nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų dalis, tenkanti naujai bendrovei ir po atskyrimo veiklą tęsiančiai bendrovei 2012 m. spalio 31 d.

29 pav. Turto paskirstymas tarp naujos (AB „Amber Grid“) ir liekančios (AB „Lietuvos dujos“) bendrovių

Šaltinis: VKEKK

30 pav. Kapitalo paskirstymas tarp naujos (AB „Amber Grid“) ir liekančios (AB „Lietuvos dujos“) bendrovių

Šaltinis: VKEKK

VKEKK, vykdydama Gamtinių dujų įstatymo ir su juo susijusių teisės aktų reikalavimus, įgyvendinančius Trečiojo energetikos paketo nuostatas dėl gamtinių dujų perdavimo veiklos nuosavybės ir kontrolės atskyrimo nuo tiekimo ir gavybos veiklų, išnagrinėjo AB „Lietuvos dujos“ pateiktas bendrovės Atskyrimo sąlygas ir 2013 m. vasario 28 d. nutarimu Nr. O3-64 „Dėl AB „Lietuvos dujos“ atskyrimo sąlygų ir perdavimo sistemos operatoriui perduodamo turto sudėties“ konstatavo, kad:

- AB „Lietuvos dujos“ perdavimo veiklos atskyrimas vyksta bendrovės atskyrimo veiksmų plane numatytais terminais;

- AB „Lietuvos dujos“ Atskyrimo sąlygos leidžia tinkamai įgyvendinti gamtinių dujų perdavimo veiklos atskyrimą, kad ne vėliau kaip iki 2013 m. liepos 31 d. AB „Lietuvos dujos“ būtų teisiškai, funkciškai ir organizaciniu požiūriu atskyrusi gamtinių dujų perdavimo veiklą nuo tiekimo ir gavybos veiklų;

- gamtinių dujų perdavimo veiklą vykdysiančiai bendrovei perduodamo turto sudėtis atitinka AB „Lietuvos dujos“ veiklų apskaitos tvarkos aprašo, kurį VKEKK suderino 2011 m. spalio 28 d., turto paskirstymo principus bei investicijas, VKEKK suderintas 2012 m. spalio 9 d.

Visas su gamtinių dujų perdavimo veiklos vykdymu susijusias AB „Lietuvos dujos“ teises ir pareigas perėmė naujai įsteigta įmonė AB „Amber Grid“, kuri 2013 m. liepos 1 d. VKEKK pateikė prašymą išduoti laikiną gamtinių dujų perdavimo licenciją nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d.

VKEKK nusprendė:

- 2013 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. O3-311 nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. panaikinti AB „Lietuvos dujos“ 2001 m. gruodžio 17 d. išduotos gamtinių dujų perdavimo veiklos licencijos galiojimą;

- 2013 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. O3-292 išduoti AB „Amber Grid“ terminuotą gamtinių dujų perdavimo veiklos licenciją, galiosiančią iki VKEKK sprendimo dėl gamtinių dujų PSO paskyrimo įsigaliojimo dienos;

- 2013 m. birželio 27 d. nutarimu Nr. O3-259 nuo AB „Amber Grid“ išduotos licencijos įsigaliojimo dienos iki 2013 m. gruodžio 31 d. AB „Amber Grid“ taikyti AB „Lietuvos dujos“ nustatytą gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinę ribą – 44,26 Lt už tūkst. m³ (be PVM) bei papildomą ir neatsiejamą dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinės ribos (SGD

terminalo priedą), skirtą SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudoms kompensuoti 2013 metais – 37,53 Lt už tūkst. m³ (be PVM).

Nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. gamtinių dujų perdavimo veiklą pradėjo vykdyti nauja įmonė – AB „Amber Grid“, t. y. AB „Lietuvos dujos“ įvykdė VKEKK 2012 m. birželio 15 d. nutarimo Nr. O3-145 „Dėl AB „Lietuvos dujos“ perdavimo ir skirstymo veiklų ir kontrolės atskyrimo veiksmų planų“ nurodymą gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo veiklas ir kontrolę atskirti laikantis Perdavimo plane nurodytų būdų ir terminų, kad ne vėliau kaip iki 2013 m. liepos 31 d. AB „Lietuvos dujos“ teisiškai, funkciškai ir organizaciniu požiūriu būtų atskyrusi savo gamtinių dujų veiklas, o ne vėliau kaip iki 2014 m. spalio 31 d. būti įvykdytas veiklų ir kontrolės atskyrimas, ir Skirstymo plane nurodytų būdų ir terminų, kad teisinis, funkcinis ir organizacinis skirstymo veiklos atskyrimas būtų atliktas ne vėliau kaip iki 2014 m. spalio 31 d.

AB „Lietuvos dujos“, vykdydama 2012 m. birželio 15 d. nutarimo nurodymus, VKEKK pateikė investicijų projektą „Investicijos, skirtos skirstymo sistemos operatoriaus (SSO) atskyrimui ir naujos įmonės įkūrimui“. VKEKK, išnagrinėjusi AB „Lietuvos dujos“ pateiktą investicijų projektą, 2013 m. spalio 11 d. nutarimu Nr. O3-446 suderino investicijų projektą, kurio vertė yra ne didesnė kaip 2.240,0 tūkst. Lt, bei įpareigojo bendrovę per 30 dienų po suderinto investicijų projekto įgyvendinimo pateikti VKEKK dokumentus, pagrindžiančius faktiškai patirtas sąnaudas, susijusias su šio projekto įgyvendinimu.

Vykdydama Gamtinių dujų įstatymo įgyvendinimo įstatymo reikalavimus, AB „Amber Grid“ valdyba 2014 m. kovo 27 d. patvirtino preliminarų AB „Amber Grid“ kontrolės atskyrimo vykdymo planą, kuriame buvo numatytas kreipimasis į VKEKK dėl pritarimo kontrolės pertvarkymo sandoriui.

Gamtinių dujų įstatymo įgyvendinimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalis nurodo, kad, prieš sudarydamos sandorį atitikties Gamtinių dujų įstatymo aštuntajame skirsnyje „Veiklų ir apskaitos atskyrimas“ atskyrimo reikalavimams pasiekti, jei to sandorio pagrindu pasikeičia ar gali pasikeisti (atsirasti, išnykti, sumažėti, padidėti) kontrolė, nustatyta Gamtinių dujų įstatymo 41 straipsnyje, Gamtinių dujų įstatymo reikalavimų neatitinkančios gamtinių dujų įmonės privalo gauti VKEKK pritarimą.

2014 m. gegužės 8 d. AB „Amber Grid“ informavo VKEKK, kad UAB „EPSO-G“, kurios 100 proc. akcijų patikėjimo teise valdo Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, ketina įsigyti 38,91 proc. AB „Amber Grid“ akcijų iš E.ON Ruhrgas International GmbH. Vykdydama Vertybinių popierių įstatymo reikalavimus, UAB „EPSO-G“ vėlesniais sandoriais ketina įsigyti ir likusias bendrovės akcijas, t. y. įsigyti 100 procentų AB „Amber Grid“ akcijų. AB „Amber Grid“ paprašė VKEKK pritariti minėtiems sandoriams.

Sandorio įvertinimas yra tarpinė tinkamo veiklų atskyrimo procedūra, kuri turės įtakos VKEKK priimant sprendimą dėl PSO sertifikavimo, vertinant įmonių, vykdančių gamtinių dujų ir elektros energetikos gavybos, tiekimo, perdavimo veiklą, tarpusavio kontrolės ryšius. VKEKK išnagrinėjo pateiktą informaciją ir nustatė, kad sudaromu sandoriu sumažės kontrolė, kaip nustatyta Gamtinių dujų įstatymo 41 straipsnio 1 dalyje, o tai leidžia tinkamai įgyvendinti Gamtinių dujų įstatymo aštuntajame skirsnyje „Veiklų ir apskaitos atskyrimas“ nustatytus atskyrimo reikalavimus. VKEKK 2014 m. gegužės 9 d. nutarimu Nr. O3-125 nutarė:

1. Pritarti UAB „EPSO-G“ ir E.ON Ruhrgas International GmbH sudaromam akcijų perleidimo sandoriui, taip pat Vertybinių popierių įstatyme nustatyta tvarka vėlesniais sandoriais planuojamoms įsigyti AB „Amber Grid“ akcijoms;

2. Nustatyti, kad UAB „EPSO-G“ ir E.ON Ruhrgas International GmbH sudaromas sandoris ir planuojami vėlesni sandoriai negali daryti įtakos reguliuojamų paslaugų kainoms;

3. Įpareigoti AB „Amber Grid“, pasikeitus sandorių sudarymo aplinkybėms, dėl kurių būtų neužtikrinamas tinkamas Gamtinių dujų įstatymo aštuntajame skirsnyje „Veiklų ir apskaitos atskyrimas“ nustatytų atskyrimo reikalavimų įgyvendinimas, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo šių pasikeitusių aplinkybių informuoti VKEKK.

Galutinį sprendimą, ar AB „Amber Grid“ kontrolės atskyrimas atitinka Gamtinių dujų įstatymo 41 straipsnio reikalavimus, VKEKK priims AB „Amber Grid“ pateikus visus su PSO

paskyrimu susijusius dokumentus ir duomenis, kaip nurodyta Gamtinių dujų įstatymo 28 straipsnyje.

Vykdydama Skirstymo planą, AB „Lietuvos dujos“ 2014 m. balandžio 20 d. VKEKK pranešė, kad bendrovės valdyba 2013 m. spalio 30 d. priėmė sprendimą įsteigti dukterinę SSO bendrovę su minimaliu 1 mln. Lt kapitalu ir pavedė vadovybei iki 2014 m. balandžio 1 d. parengti ir pateikti Bendrovės valdybai dukterinės SSO bendrovės steigimo dokumentus.

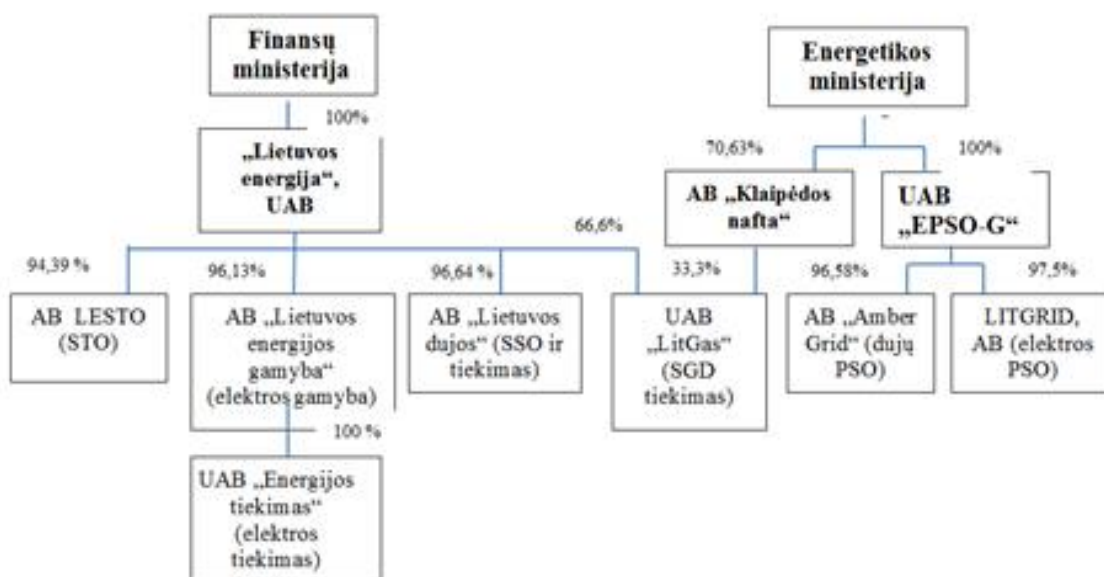
AB „Lietuvos dujos“ 2014 m. gegužės 12 d. raštu informavo VKEKK, jog „Lietuvos energija“, UAB, ketina įsigyti E.ON Ruhrgas International GmbH valdomas AB „Lietuvos dujos“ akcijas ir prašo įvertinti, ar Gamtinių dujų įstatymo įgyvendinimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalies nuostata taikytina AB „Lietuvos dujos“ atveju, bei prašo VKEKK priimti atitinkamą sprendimą. 100 procentų „Lietuvos energija“, UAB, akcijų valdo Lietuvos Respublikos finansų ministerija. AB „Lietuvos dujos“ ir „Lietuvos energija“, UAB, pateikė dokumentus ir duomenis, pagrindžiančius, jog sudaromu sandoriu sumažės kontrolė, kaip nustatyta Gamtinių dujų įstatymo 41 straipsnio 1 dalyje, ir leidžiančius tinkamai įgyvendinti Gamtinių dujų įstatymo aštuntajame skirsnyje „Veiklų ir apskaitos atskyrimas“ nustatytus atskyrimo reikalavimus. VKEKK 2014 m. gegužės 19 d. nutarimu Nr. O3-127 nutarė:

1. Pritarti „Lietuvos energija“, UAB, ir E.ON Ruhrgas International GmbH sudaromam akcijų perleidimo sandoriui, taip pat Vertybinių popierių įstatyme nustatyta tvarka vėlesniais sandoriais planuojamoms įsigyti AB „Lietuvos dujos“ akcijoms;

2. Nustatyti, kad „Lietuvos energija“, UAB, ir E.ON Ruhrgas International GmbH sudaromas sandoris ir planuojami vėlesni sandoriai negali daryti įtakos reguliuojamų paslaugų kainoms.

2014 m. birželio mėn. UAB „EPSO-G“ sudarė sandorį su OAO Gazprom dėl 37,10 proc. AB „Amber Grid“ akcijų išpirkimo, o „Lietuvos energija“, UAB, sudarė sandorį su OAO Gazprom dėl 37,10 proc. AB „Lietuvos dujos“ akcijų išpirkimo. Tokiu būdu faktiškai jau yra atskirta gamtinių dujų perdavimo ir tiekimo veiklos kontrolė.

31 pav. Veiklų atskyrimas elektros energetikos ir gamtinių dujų sektoriuose

Šaltinis: VKEKK

4.1.2. Techninis funkcionavimas

Balansavimo paslaugos

Gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo veiklą reglamentuoja Gamtinių dujų įstatymas, kuriame balansavimas apibrėžiamas kaip pristatomo ir paimamo gamtinių dujų kiekio perdavimo ir (ar) skirstymo sistemose išlyginimas. Gamtinių dujų įstatyme numatyta, kad PSO, suderinęs su VKEKK, nustato sistemos balansavimo taisykles.

2013 m. rugpjūčio 1 d. įsigaliojo AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklės, suderintos VKEKK 2012 m. rugsėjo 14 d. nutarimu Nr. O3-250.

Šiomis taisyklėmis nustatomi gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo principai, tvarka ir sąlygos AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemoje.

Balansavimo taisyklėmis reglamentuojami PSO, perdavimo sistemos naudotojų bei kitų rinkos dalyvių, prekiaujančių dujomis pagal dvišales pirkimo–pardavimo sutartis ir (ar) biržoje, SSO, rinkos operatorių tarpusavio santykiai, teisės ir pareigos dalyvaujant dujų perdavimo sistemos balansavime. Konkrečiai apibrėžiamos šios pagrindinės sritys:

- rinkos dalyvių sąlygojami dujų srautai ir jų nustatymas;
- galimi rinkos dalyvių veiksmai balansuojant dujų srautus;
- disbalanso padengimas ir disbalanso užmokesčio taikymas;
- informacijos apie padėtį balansavimo atžvilgiu pateikimas;
- informacijos, reikalingos perdavimo sistemos balansavimui, teikimas;
- balansavimo paslaugų įsigijimas, PSO balansuojant sistemą;
- bendradarbiavimas su kitais PSO.

Balansavimo taisyklėse yra numatyta, kad už disbalanso dujų kiekį, didesnę nei tolerancijos riba, skaičiuojamas disbalanso užmokestis. Šio užmokesčio dydis nustatomas disbalanso dujų kiekį dauginant iš balansavimo kainos, kurią VKEKK nustatė 2013 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. O3-314. Jame nurodyta, kad balansavimo kaina sudaro 10 procentų nuo ribinės dujų pirkimo (pardavimo) kainos, t. y. kainos už balansavimo dujas, kurias pasibaigus balansavimo laikotarpiui rinkos dalyvis, sukėlęs dujų trūkumą sistemoje, perka iš sistemos operatoriaus, o sukėlęs perteklių – parduoda rinkos operatoriui. Taip nustatoma balansavimo kaina galiojo iki 2013 m. gruodžio 31 d.

Atskyrus nuo AB „Lietuvos dujos“ perdavimo veiklą ir įkūrus naują įmonę AB „Amber Grid“, kuri nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. vykdo gamtinių dujų PSO funkcijas, AB „Amber Grid“ perdavimo sistemos balansavimui iš pradžių naudojosi AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklėmis. Šių taisyklių pagrindu AB „Amber Grid“ parengė AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklių projektą ir pateikė jį derinti VKEKK. Parengtose taisyklėse pagrindiniai pakeitimai yra susiję su galimybe į gamtinių dujų perdavimo sistemą tiekti dujas iš SGD terminalo, numatyta, kad dujų kiekis bus nustatomas kubiniais metrais ir apskaičiuojama perduoto dujų kiekio energijos vertė. AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklės buvo suderintos VKEKK 2013 m. gruodžio 27 d. nutarimu Nr. O3-758.

2013 m. rugsėjo 13 d. VKEKK nutarimu Nr. O3-367 buvo patvirtinta Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodika, kurios III skyriaus II skirsnyje yra išdėstyta Balansavimo gamtinių dujų perdavimo sistemoje paslaugos kainodara. Balansavimo paslaugos kainodara parengta vadovaujantis sąnaudų ir pajamų atitikimo principu, t. y. pajamos už balansavimo paslaugas turi būti lygios dėl balansavimo veiklos patirtoms sąnaudoms. Balansavimo kaina sudaro 10 procentų nuo ribinės dujų pirkimo (pardavimo) kainos. Balansavimo paslaugos pastoviosios sąnaudos, kurios nepriklauso nuo balansavimo paslaugų kiekio, įskaičiuojamos į perdavimo paslaugos kainą. Pasibaigus ataskaitiniam laikotarpiui (reguliavimo metams), suskaičiuojamas skirtumas tarp balansavimo veiklos pajamų bei sąnaudų (įvertinus pastoviąsias ir kintamąsias balansavimo sąnaudas) ir gautu skirtumu koreguojama perdavimo kainos viršutinė riba ateinantiems reguliavimo metams.

Gamtinių dujų įstatymo 34 straipsnio 5 dalis numato, kad SSO, atsakingas už sistemos balansavimą, rengia skirstymo sistemos balansavimo taisykles. 2013 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. O3-293 VKEKK suderino UAB „Intergas“ parengtas „UAB „Intergas“ gamtinių dujų skirstymo sistemos balansavimo taisykles“, kurios iš esmės yra analogiškos perdavimo sistemos balansavimo taisyklėms. Balansavimo kaina už UAB „Intergas“ skirstymo sistemoje sukeltą disbalansą skaičiuojama taip pat, kaip ir perdavimo sistemoje.

Saugumo ir patikimumo standartai, paslaugų ir tiekimo kokybė

Gamtinių dujų įstatymas numato, kad VKEKK nustato gamtinių dujų įmonių paslaugų kokybės, įskaitant patikimumo, rodiklius ir jų įvertinimo tvarką. Remiantis Gamtinių dujų įmonių teikiamų paslaugų patikimumo ir kokybės rodiklių, jų įvertinimo tvarkos aprašu, patvirtintu VKEKK 2012 m. balandžio 11 d. nutarimu O3-90, minimalūs kokybės lygiai kiekvienai dujų įmonei nustatomi individualiai konkrečiam kainų reguliavimo periodui.

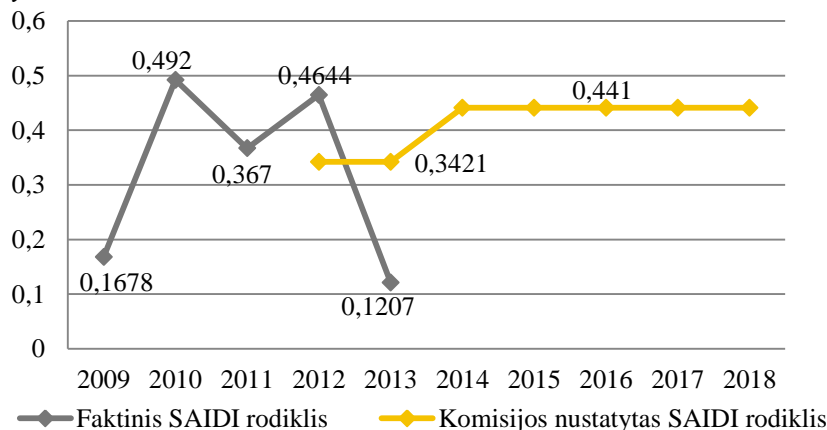
VKEKK atlieka persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodiklių stebėseną (monitoringą) nuo 2009 metų. Pagrindiniai nenutrūkstamo gamtinių dujų tiekimo kokybės rodikliai yra SAIDI ir SAIFI, t. y. vidutinė nutraukimų trukmė vienam vartotojui (angl. *System average interruption duration index* – SAIDI) ir vidutinis nutraukimų skaičius, tenkantis vienam sistemos vartotojui (angl. *System average interruption frequency index* – SAIFI) per ataskaitinį laikotarpį. SAIDI ir SAIFI rodikliai diferencijuojami pagal nutraukimo priežastis.

VKEKK 2012 metais kiekvienai dujų įmonei individualiai nustatė minimalius kokybės lygius reguliavimo periodui ar jo daliai. Naujas penkerių metų kainų viršutinių ribų reguliavimo periodas 2014 metais prasidėjo 3 įmonėms: AB „Amber Grid“, AB „Lietuvos dujos“, AB agrofirma „Josvainiai“, todėl VKEKK 2013 metais šioms įmonėms nustatė naujus minimalius paslaugų kokybės lygius iki 2018 m. gruodžio 31 d.

Dujų įmonės, kurios teiks paslaugas aukštesniais parametrais nei joms nustatyti minimalūs kokybės rodiklių lygiai, bus skatinamos, ir, atvirkščiai, esant žemesniems paslaugų kokybės ir patikimumo rodikliams, bus pritaikytos ekonominio poveikio priemonės.

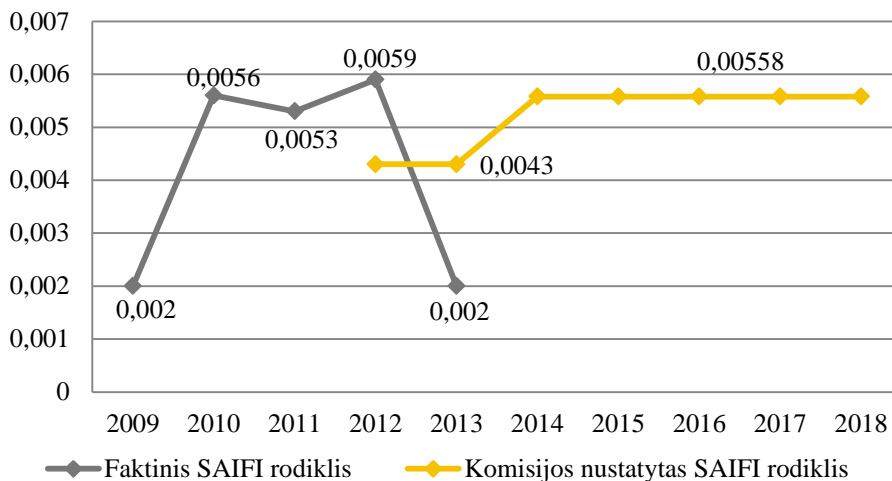
Didžiausios gamtinių dujų įmonės AB „Lietuvos dujos“ SAIDI ir SAIFI rodikliai 2009–2013 metais parodyti paveikslėliuose.

32 pav. AB „Lietuvos dujos“ SAIDI rodiklis neplanuotiems nutraukimams dėl operatoriaus atsakomybės

Šaltinis: VKEKK

33 pav. AB „Lietuvos dujos“ vidutinis neplanuotų nutraukimų skaičius vienam vartotojui

Šaltinis: VKEKK

Kaip matyti iš paveikslėlių, 2013 metais AB „Lietuvos dujos“ rodikliai pagerėjo, palyginti su 2012 metais. Vidutinė neplanuotų nutraukimų trukmė mažėjo nuo 0,4644 iki 0,1207, o nutraukimų skaičius – nuo 0,0059 iki 0,0020. Kitos gamtinių dujų skirstymo įmonės nutraukimų neturėjo.

Laiku išnagrinėto vartotojo prašymo rodiklis (ATS) AB „Lietuvos dujos“ skirstymo sistemoje 2013 metais sudarė 95,91 proc., o 2012 m. – 96,69 proc. Iki 2018 m. gruodžio 31 d. VKEKK nustatytas laiku išnagrinėto vartotojo prašymo rodiklis – 95,43 proc. Kitos įmonės laiku išnagrinėjo tiek buitinių, tiek nebuitinių vartotojų prašymus. Avarinių tarnybų atvykimas pas buitinius vartotojus dėl gautų pranešimų apie dujų nuotėkį visose įmonėse 100 proc. atitiko nustatytą laiką.

Vartotojų prijungimo prie tinklo bei remonto darbų atlikimo laiko trukmės priežiūra

Remiantis Gamtinių dujų įmonių teikiamų paslaugų patikimumo ir kokybės rodiklių, jų įvertinimo tvarkos aprašu, gamtinių dujų įmonių naujų vartotojų sistemų prijungimo prie veikiančių perdavimo ar skirstymo sistemų paslaugos kokybei stebėti taikomi 2 paslaugų kokybės reikalavimai:

- naujų vartotojų prašymų dėl jų sistemų prijungimo prie veikiančios perdavimo sistemos nagrinėjimas;
- naujo vartotojo sistemos prijungimas prie veikiančios perdavimo ar skirstymo sistemos pagal prijungimo sutartį.

Laiku, per 30 kalendorinių dienų, naujam vartotojui išsiųstų atsakymų procentinė dalis 2013 metais AB „Amber Grid“ sudarė 100 proc. AB „Lietuvos dujos“ rodiklis 2013 metais buvo žemesnis nei 2012 metais ir laiku išsiųstų atsakymų procentinė dalis sudarė 99,91 proc. (2012 metais – 100 proc.).

Dėl PSO AB „Amber Grid“ atsakomybės per nustatytą laiką neprijungtų vartotojų prie perdavimo sistemos nebuvo. Dėl SSO atsakomybės per nustatytą laiką neprijungtų naujų vartotojų dalis 2013 metais pagal AB „Lietuvos dujos“ duomenis sudarė 0,55 proc., o 2012 metais buvo 1,7 proc. Kitos įmonės tiek 2012 metais, tiek 2013 metais naujus vartotojus prijungė laiku.

2013 metais VKEKK PSO AB „Amber Grid“ nustatė minimalius teikiamų paslaugų kokybės lygius, kurie galios iki kainų viršutinių ribų reguliavimo periodo pabaigos – 2018 m. gruodžio 31 d.:

1. neplanuotų nutraukimų dėl operatoriaus atsakomybės skaičius – 0;
2. suminė nutraukimų dėl operatoriaus atsakomybės trukmė – 0;
3. laiku išsiųstų atsakymų į prašymą ar skundą procentinė dalis – 100 proc.

VKEKK, vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo 49 straipsnio 3 dalimi, parengė Reikalavimus naudojimosi gamtinių dujų perdavimo sistema taisyklėms ir naudojimosi gamtinių dujų skirstymo sistema taisyklėms. SSO, vadovaudamiesi šiais reikalavimais, VKEKK pateikė parengtas taisykles. VKEKK, įvertinusi gamtinių dujų įmonių pateiktą naudojimosi skirstymo sistema taisyklių atitiktį VKEKK patvirtintiems reikalavimams, 2013 metais suderino naudojimosi UAB „Intergas“ (2013 m. gegužės 13 d. nutarimas Nr. O3-159), UAB „Druskininkų dujos“ (2013 m. gegužės 24 d. nutarimas Nr. O3-35), AB „Achema“ (2013 m. birželio 7 d. nutarimas Nr. O3-219), AB agrofiramos „Josvainiai“ (2013 m. birželio 7 d. nutarimas Nr. O3-218), UAB „Fortum Heat Lietuva“ (2013 m. liepos 4 d. nutarimas Nr. O3-277), AB „Lietuvos dujos“ (2013 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. O3-23) skirstymo sistemomis taisykles. Naudojimosi AB „Amber Grid“ perdavimo sistema taisyklės buvo suderintos VKEKK 2014 m. sausio 31 d nutarimu Nr. O3-192. Suderintos taisyklės apibrėžia naudojimosi gamtinių dujų sistemomis tvarką ir sąlygas, sistemų operatorių, sistemų naudotojų teises ir pareigas, bendradarbiavimo gaires, sistemų pajėgumų paskirstymo ir perkrovos valdymo mechanizmus, remonto darbų organizavimo, paskelbimo apie juos, vykdymo tvarką ir principus bei kt.

PSO savo interneto svetainėje turi skelbti remonto darbų grafiką, kuriame pateikiami planuojami einamaisiais metais atlikti dujų perdavimo sistemos statybos, rekonstravimo, remonto darbai, galintys turėti įtakos sistemos naudotojų teisėms. Remonto darbų grafike turi būti nurodomi objektai ir juose planuojamų atlikti darbų pavadinimai, planuojamų remonto darbų, atjungimo darbų tam tikrų zonų objektuose pradžios ir pabaigos datos, įtaka dujų tiekimui. Apie planuojamą dujų sistemų remontą ar kitų vartotojų sistemų prijungimo darbų pradžią, kai jo metu nutraukiamas ar ribojamas dujų perdavimas, PSO sistemos naudotojus viešai informuoja ne vėliau kaip likus 42 kalendorinėms dienoms iki darbų pradžios. Nuo kada ir kokiam laikui nutraukiamas arba ribojamas dujų perdavimas PSO sistemos naudotojus išpėja paštu, elektroniniu paštu, per kurjerį ar faksimiliniu ryšiu ne vėliau kaip prieš 5 dienas iki dujų sistemos remonto ar kitų vartotojų sistemų prijungimo darbų pradžios.

SSO ne vėliau kaip prieš 5 dienas iki dujų sistemos remonto darbų pradžios ar kitų dujų sistemų prijungimo darbų pradžios raštu vienu iš šių būdų (paštu, elektroniniu paštu, per kurjerį, faksimiliniu ryšiu) išpėja sistemos naudotoją, nuo kada ir kokiam laikui nutraukiamas arba ribojamas dujų skirstymas.

Prieiga prie saugyklų

Gamtinių dujų įstatyme numatyti du galimi naudojimosi gamtinių dujų įmonių požeminėmis saugyklomis ir gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis būdai, kurie pateikti žemiau:

1. Kai teisė naudotis saugykla, gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis ir kitomis papildomomis paslaugomis įgyvendinama derybų būdu, vartotojai ir sistemos naudotojai dėl sutarčių derasi su atitinkamu laikymo sistemos operatoriumi arba gamtinių dujų įmonėmis. Laikymo sistemos operatoriai ir gamtinių dujų įmonės kiekvienais metais paskelbia naudojimosi savo saugyklomis, gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis ir kitomis papildomomis paslaugomis pagrindines komercines sąlygas. Laikymo sistemos operatoriai ir gamtinių dujų įmonės šias sąlygas nustato pasikonsultavę su sistemos naudotojais.

2. VKEKK imasi būtinų priemonių, kad gamtinių dujų įmonėms ir vartotojams būtų suteikta teisė naudotis saugyklomis, gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis ar kitomis papildomomis paslaugomis taikant iš anksto paskelbtus tarifus ir (arba) kitas naudojimosi šiomis saugyklomis ir gamtinių dujų laikymo vamzdynuose paslaugomis sąlygas ir pareigas. VKEKK šiuos tarifus ir jų apskaičiavimo metodikas nustato, pasikonsultavusi su sistemos naudotojais.

Lietuvoje šiuo metu gamtinių dujų saugyklos nėra. AB „Lietuvos dujos“ naudojami Inčiukalnio požemine gamtinių dujų saugykla, esančia Latvijos Respublikoje. Dujų saugyklos pajėgumus Latvijos Respublikoje pagal pateiktas paraiškas skirsto AB „Latvijas gaze“.

AB „Lietuvos dujos“ pagal sutartį su AB „Latvijas gaze“ Inčiukalnio saugykloje saugo valstybės nustatytam laikotarpiui gyventojams aprūpinti reikalingą gamtinių dujų kiekį bei

nebuitiniams vartotojams, pasirašiusiems nenutrūkstanto gamtinių dujų tiekimo sutartis, reikalingą dujų kiekį.

Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje nustatyta, kad būtina išplėtoti gamtinių dujų saugyklų pajėgumus, kurie leistų sukaupti iki 60 dienų dujų atsargas. Tam tikslui numatoma Lietuvoje įrengti požeminę gamtinių dujų saugyklą, kurios naudingas tūris būtų ne mažesnis kaip 500 mln. m³. Potenciali vietovė tokiai požeminei saugyklai Lietuvoje įrengti yra netoli Syderių gyvenvietės (Telšių raj.). Sutrikus gamtinių dujų tiekimui per vienintelį dujotiekį, einantį per Baltarusiją, Latvijos požeminėje dujų saugykloje sukauptų dujų rezervo Lietuvai nepakaktų aprūpinti visus vartotojus. Įrengta saugykla:

- prisidėtų prie dujų rinkos formavimosi ir monopolijos mažinimo;
- padidintų dujų tiekimo vartotojams saugumą;
- leistų sukaupti strateginį dujų rezervą;
- leistų patenkinti sezoninius dujų poreikio svyravimus (angl. *shaving peak demand*);
- optimizuotų statomo Klaipėdos SGD terminalo veiklą, kuri numatoma vėliausiai nuo 2014 m. gruodžio 3 d.;

- sukauptos atsargos padėtų Lietuvai išvengti staigių dujų kainos sezoninių svyravimų.

2013 metais buvo atlikti esminiai darbai, siekiant išsiaiškinti galimybes įrengti požeminę gamtinių dujų saugyklą Lietuvoje (Syderiuose):

- Išgręžti keturi tiriamieji gręžiniai, atlikti visi numatyti juose tyrimai, parengtos gręžinių gręžimo ir tyrimų ataskaitos. Gręžinių gręžimo darbus atliko viešąjį pirkimą laimėję rangovai iš Lietuvos, Lenkijos ir Vokietijos (Lenkijos gręžimo kompanija Exalo Drilling S.A. kartu su partnere Lietuvoje UAB „Minijos nafta”);

- Vokietijos bendrovė KBB Underground Technologies GmbH atliko Syderių geologinės struktūros tyrimų duomenų apdorojimo ir saugyklos rezervuaro modelio parengimo darbus. Išvada palanki saugyklos įrengimui. Šiuo metu AB „Lietuvos energija“ specialistai atlieka kaštų–naudos analizę, kuri su atliktų tyrimų rezultatais bus pristatyta Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2014 metų rudenį. Įvertinusi tyrimų rezultatus ir ekonominius aspektus, Vyriausybė galės apsispręsti dėl projekto tęstinumo.

Apsaugos priemonių priežiūra (Straipsnis 41(1)(t))

Apsaugos priemonių priežiūrą reglamentuojančios teisės aktų nuostatos nesikeitė 2013 metais, palyginti su 2012 metais (plačiau žr. 2012 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai). Pažymėtina, kad 2013 metais buitiniams vartotojams (pažeidžiamiesiems I grupės vartotojams) saugoma 30 mln. m³ dujų. Šis kiekis užtikrina pažeidžiamiesiems vartotojams nenutrūkstantą tiekimą ne mažiau kaip 30 dienų.

4.1.3. Tinklo ir SGD tarifai prieigai ir prisijungimui

Reikšmingi tarifų reguliavimo pakeitimai

Transportavimo kainų reguliavimas

Gamtinių dujų sektoriuje VKEKK tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas bei nustato (koreguoja) kainų viršutinės ribas, reguliuojamos veiklos apskaitos ir sąnaudų atskyrimo reikalavimus. Dujų perdavimo ir skirstymo kainos skaičiuojamos „pašto ženkle“ principu, nepriklausomai nuo perdavimo ir skirstymo atstumo, tačiau nuo 2015 m. sausio 1 d., kuomet jau veiks SGD terminalas, planuojama taikyti įleidimo–išleidimo kainų nustatymo modelį perdavimo sistemai. Atsižvelgiant į tai, 2013 m. rugsėjo mėn. VKEKK pradėjo įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelio perdavimo sistemai gamtinių dujų sektoriuje įdiegimo darbus. Pirminių susitikimų su Lietuvos gamtinių dujų rinkos dalyviais metu buvo pristatyti šio modelio veikimo principai bei aptarta rengimo tvarka. 2014 m. sausio mėnesį pagal AB „Amber Grid“ pateiktą ekonominę informaciją pradėtas ekonominis modeliavimas, kurio rezultatai turės tiesioginės įtakos įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelio perdavimo sistemai įgyvendinimo Lietuvoje

specifikai. Planuojama, kad įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelis bus pradėtas taikyti nustatant gamtinių dujų perdavimo kainas 2015 metams.

Viršutinės kainų ribos nustatomos penkerių metų laikotarpiui, o kartą per metus koreguojamos kainų viršutinės ribos 7 ūkio subjektams. VKEKK taip pat tikrina, ar dujų įmonių nustatytos konkrečios reguliuojamų paslaugų kainos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių, kas pusę metų tvirtinta gamtinių dujų tarifus buitiniams vartotojams. VKEKK kasmet gamtinių dujų sektoriuje nustato, koreguoja ar patikrina apie 100 kainų, taikomų ūkio subjektams arba gyventojams.

VKEKK nustatant viršutines transportavimo kainų ribas, dujų transportavimo kiekiai skaičiuojami įvertinant dujų įmonės faktinius paskutinių metų, einančių prieš reguliavimo periodą, dujų kiekius ir jų prognozę penkeriems metams bei priežastis, lėmusias dujų kiekio pasikeitimus. Kiekių pasikeitimas dėl dujų įmonės ilgalaikėje veiklos programoje numatytų investicijų turi būti nurodomas atskirai. VKEKK, remdamasi paskutinių metų, einančių prieš reguliavimo periodą, sąnaudomis ir jų prognoze penkeriems metams, nustato metines bazines sąnaudas penkerių metų laikotarpiui.

Konkrečių transportavimo kainų diferencijavimo principai dujų įmonėms nurodyti Transportavimo metodikoje. Joje numatyta, kad dujų įmonės kainas gali diferencijuoti pagal vartotojų kategorijas ar grupes, dujų suvartojimo kiekį, dujų slėgį, galią, trukmę, vartojimo paskirtį, dujų tiekimo patikimumą, taip pat pagal kitus dujų įmonės pasirinktus objektyvius požymius, sudarančius galimybę siekti didesnio veiklos efektyvumo. Nustatant bei diferencijuojant kainas, draudžiama diskriminuoti vartotojus, taikyti kryžminį subsidijavimą tarp vartotojų ar jų grupių. Dujų įmonių parengtos gamtinių dujų kainų diferencijavimo metodikos pateikiamos VKEKK. Ši, nustačiusi, kad dujų įmonių nustatyti kainų diferencijavimo principai diskriminuoja vartotojus, nurodo įmonėms jų klaidas, o įmonės jas privalo ištaisyti. Jei įmonės nevykdo nurodymo, VKEKK turi teisę vienašališkai nustatyti dujų kainas.

Lentelėje pateikiamas visų dujų įmonių transportavimo kainų viršutinių ribų 2013 metais ir 2014 metais palyginimas.

19 lentelė. Transportavimo kainų viršutinės ribos 2013 ir 2014 metais

Įmonė	Kaina, Eurai/MWh		Pasikeitimas, %
	2013 m.	2014 m.	
AB „Amber Grid“			
Perdavimas	1,37	1,55	13,48
AB „Lietuvos dujos“			
Skirstymas	5,55	7,10	27,97
UAB „Fortum Heat Lietuva“			
Skirstymas	4,66	4,91	5,40
UAB „Intergas“			
Skirstymas	2,65	2,54	-4,31
UAB „Druskininkų dujos“			
Skirstymas	44,86	41,26	-8,03
AB agrofirma „Josvainiai“			
Skirstymas	1,83	2,18	19,09
AB „Achema“			
Skirstymas	1,19	1,19	0,0

Šaltinis: VKEKK

2013 metais VKEKK nustatė AB „Amber Grid“ gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinę ribą naujam 2014–2018 metų reguliavimo periodui – 50,30 Lt už tūkst. m³. Lyginant su 2013 metais galiojusia perdavimo kainos viršutine riba (44,26 Lt už tūkst. m³), ji didėja 13,65 proc. bei 4,99 proc. mažesnė negu planavo bendrovė (52,94 Lt už tūkst. m³). Vadovaujantis sąnaudų kilmės priežastingumo bei veiklų proporcingumo principais, VKEKK 2014–2018 metų reguliavimo periodo bazinėmis dujų perdavimo veiklos sąnaudomis pripažino 135,847 mln. Lt. Nustatant perdavimo kainos viršutines ribas 2014–2018 metams įvertinta ekonomiškai pagrįsta ilgalaikio turto vertė 2013 m. gruodžio 31 d. – 534,274 mln. Lt. Taikoma investicijų grąža (WACC, proc.) – 7,09 proc., VKEKK nustatyta investicijų grąža – 37,88 mln. Lt. VKEKK nepripažino pagrįstomis daugiau nei 7 mln. Lt sąnaudų. Didžiausią įtaką perdavimo kainos viršutinės ribos didėjimui turėjo mažėjantys prognozuojami perduoti gamtinių dujų kiekiai, per praėjusį reguliavimo periodą (2009–2013 m.) atliktos investicijos į perdavimo sistemą bei PSO atskyrimas.

2013 metais VKEKK nustatė AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų skirstymo kainos viršutinę ribą 2014–2018 metų reguliavimo periodui – 229,78 Lt už tūkst. m³, kuri yra 28,1 proc. didesnė palyginus su 2013 metų skirstymo kainos viršutine riba. Vadovaujantis sąnaudų kilmės priežastingumo bei veiklų proporcingumo principais, VKEKK 2014–2018 metų reguliavimo periodo bazinėmis dujų skirstymo veiklos sąnaudomis pripažino 197,642 mln. Lt. Nustatant skirstymo kainos viršutines ribas 2014–2018 metams įvertinta ekonomiškai pagrįsta ilgalaikio turto vertė 2013 m. gruodžio 31 d. – 421,376 mln. Lt. Taikoma investicijų grąža (WACC, proc.) – 7,09 proc., VKEKK nustatyta investicijų grąža – 29,876 mln. Lt. VKEKK nepripažino pagrįstomis daugiau nei 7 mln. Lt sąnaudų. AB „Lietuvos dujos“ skirstymo kainos viršutinės ribos pokyčio veiksniai – prognozuojamas skirstomų gamtinių dujų kiekio mažėjimas ir numatomos atlikti investicijos.

Prijungimo kainų reguliavimas

Gamtinių dujų įstatymas numato perdavimo ir skirstymo sistemų operatorių pareigą prijungti naujus vartotojus prie perdavimo ir skirstymo sistemų. Perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai nustato ir, suderinę su VKEKK, viešai savo interneto svetainėse paskelbia saugyklų, pakartotinio dujinimo SGD įrenginių ir vartotojų nediskriminacinio prijungimo prie perdavimo ir skirstymo sistemų skaidrias ir veiksmingas procedūras bei įkainius.

PSO neturi teisės atsisakyti prijungti naują saugyklą, pakartotinio dujinimo SGD įrenginį ar vartotoją, motyvuodamas turimų tinklo pajėgumų galimais apribojimais ateityje arba papildomomis išlaidomis, susijusiomis su būtinu pajėgumų didinimu. PSO užtikrina naujos jungties pakankamą įeinamąjį ir išeinamąjį pajėgumą.

Vadovaudamiesi VKEKK parengta ir patvirtinta Gamtinių dujų naujų vartotojų, naujų gamtinių dujų sistemų ir biodujų jėgainių prijungimo įkainių nustatymo metodika, perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai nustato naujų buitinių ir nebutinių vartotojų sistemų bei biodujų gamybos įrenginių prijungimo įkainius. VKEKK tvirtina naujų buitinių vartotojų sistemų prijungimo įkainius. Metodikoje numatyta, kad gamtinių dujų įmonė padengia ekonomiškai pagrįstas sistemos plėtros ir prie sistemos prijungiamų asmenų prijungimo išlaidas. Prie sistemos prijungiami asmenys padengia ekonomiškai pagrįstas prijungimo išlaidas viršijančias išlaidas.

Prijungimo prie esamų gamtinių dujų sistemų išlaidos negali būti pripažintos pagrįstomis, jeigu dėl jų padidėtų kainos esamiems sistemų naudotojams ir gamtinių dujų vartotojams. Naujai dujofikuojamoms teritorijoms atsipirkimo laikotarpiui gali būti nustatyta tokia gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kaina, kuri padengtų investicijas.

Prijungimo įkainis buitiniams vartotojams susideda iš pastoviosios dalies, kuri nepriklauso nuo statomo dujotiekio ilgio ir pajėgumų, ir prijungimo įkainio dalies, kuri taikoma už kiekvieną dujotiekio metrą. Pagal per metus suvartojamą gamtinių dujų kiekį buitiniai vartotojai yra suskirstyti į dvi grupes, ir prijungimo įkainis šioms grupėms yra skaičiuojamas atskirai. Prijungimo įkainių kitimas 2010–2014 metais parodytas lentelėje.

20 lentelė. Buitinių vartotojų prijungimo įkainių kitimas 2010–2014 metais

Rodiklis	2010-2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	Pokytis 2014 m., lyginant su 2013 m., proc.
Buitiniai vartotojai, suvartojantys iki 500 kub. m dujų per metus*					
Pastovioji įkainio dalis, Lt	2205,60	3323,9	3323,19	9 3323,1	0
Įkainis už dujotiekio metrą, Lt/m	63,09	142,16	142,16	142,16	0
Buitiniai vartotojai, suvartojantys daugiau kaip 500 kub. m dujų per metus					
Pastovioji įkainio dalis, Lt	1402,56	1249,05	915,54	719,36	-21,4
Įkainis už dujotiekio metrą, Lt/m	94,48	50,26	57,05	55,77	-2,2

*Prijungimo įkainis nustatytas įvadui į daugiabučio namo laiptinę. Prijungiant buitinius vartotojus, nurodytas įkainis turi būti padalintas iš potencialių vartotojų skaičiaus.

Šaltinis: VKEKK

Gamtinių dujų tiekimo saugumo papildomos dedamosios prie gamtinių dujų perdavimo kainos nustatymas

Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo 5, 10 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymo 1 straipsnis numato, kad SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties visos pastoviosios eksploatacijos sąnaudos, reikalingos SGD terminalo veiklai užtikrinti, VKEKK nustatyta tvarka įtraukiamos į gamtinių dujų tiekimo saugumo dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos (toliau – saugumo dedamoji). Saugumo dedamąją VKEKK nustatyta tvarka surenka, administruoja ir SGD terminalo operatoriui ar bendrovei išmoka gamtinių dujų PSO.

2013 m. rugsėjo 13 d. nutarimu Nr. O3-367 VKEKK patvirtino Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodiką, pagal kurios 35 punkto 22 formulę skaičiuojama saugumo dedamoji.

Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo 14 straipsnio 1 dalis numato, kad SGD terminalo eksploatacija būtų pradėta ne vėliau kaip iki 2014 m. gruodžio 3 d., todėl 2014 m. gruodžio mėn. reikėjo nustatyti saugumo dedamąją prie gamtinių dujų perdavimo kainos. AB „Klaipėdos nafta“ kaip SGD terminalo projektą vykdanči įmonė 2013 m. rugsėjo mėn. pateikė VKEKK duomenis, reikalingus saugumo dedamosios 2014 metams nustatymui. AB „Klaipėdos nafta“ nurodė, kad didžioji dalis duomenų, reikalingų saugumo dedamajai apskaičiuoti yra preliminarūs, todėl pateikiami tik tie duomenys, kurie yra tikslūs ir pagrįsti ilgalaikėmis sutartimis, t. y. plaukiojančios saugyklos su dujinimo įrenginiu nuomos sąnaudos kartu su veiklos ir aptarnavimo sąnaudomis, kurios numatytos 2012 m. kovo 2 d. tarp AB „Klaipėdos nafta“ ir Hoegh LNG pasirašytoje SGD laivo–saugyklos nuomos sutartyje. AB „Klaipėdos nafta“ 2014 metais planuoja patirti 11 680 448 Lt laivo–saugyklos nuomos sąnaudų, o AB „Amber Grid“ perdavimo tinklais planuojama per 2014 m. gruodžio mėn. transportuoti 305 047 tūkst.m³ gamtinių dujų. Į saugumo dedamosios sąnaudas yra įskaičiuotos ir 326 700 Lt saugumo dedamosios surinkimo bei surinktų lėšų administravimo sąnaudos, kurias patiria PSO. Įvertinusi AB „Klaipėdos nafta“ ir AB „Amber Grid“ pateiktus duomenis, VKEKK 2013 m. spalio 11 d. nutarimu Nr. O3-445 nustatė 39,36 Lt/tūkst. m³ saugumo dedamąją, galiosiančią nuo 2014 m. gruodžio 3 d. iki 2014 m. gruodžio 31 d.

Kryžminio subsidijavimo išvengimo užtikrinimas

Gamtinių dujų įstatyme VKEKK numatyta funkcijai prižiūrėti apskaitų atskyrimą, siekiant išvengti veiklų kryžminio subsidijavimo, VKEKK patvirtino Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo, sąnaudų paskirstymo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų aprašą. Minėtu aprašu nustatoma:

- apskaitos atskyrimo taisyklės, kurios gamtinių dujų įmonėms numato vykdyti apskaitos atskyrimą ataskaitinio laikotarpio pajamas, sąnaudas, turtą ir įsipareigojimus paskirstant pagal gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, skystinimo, laikymo, tiekimo veiklų, kitos reguliuojamos veiklos, nereguliuojamos veiklos verslo vienetus;

- sąnaudų paskirstymo taisyklės, kurios apibrėžia konkrečias sąnaudų grupes, sąnaudų priskyrimo principus;

- su apskaitos atskyrimu ir su sąnaudų paskirstymu susijusių reikalavimų sąvadas, kuris apibrėžia gamtinių dujų įmonės metinę reguliuojamos veiklos atskaitomybę.

Per 6 mėnesius nuo Aprašo įsigaliojimo 2014 m. sausio 1 d. gamtinių dujų įmonės privalo pagal Aprašo reikalavimus pasirengti reguliavimo apskaitos sistemos aprašus ir pateikti juos VKEKK.

Be to, VKEKK turi prižiūrėti, kad nebūtų perdavimo, skirstymo, laikymo, skystinimo ir tiekimo veiklos kryžminio subsidijavimo bei kryžminio subsidijavimo tarp skirtingų vartotojų grupių. Gamtinių dujų įstatymo 9 straipsnio 14 dalis nustato, jog, siekiant išvengti kryžminio subsidijavimo tarp vartotojų grupių, reguliuojamos kainos ir jų diferencijavimo taisyklės turi būti skelbiamos viešai gamtinių dujų įmonių interneto svetainėse, o jų nustatymo principai privalo būti pagrįsti, objektyvūs, skaidrūs ir nediskriminuojantys. Tą VKEKK užtikrina, nustatydamą reguliuojamų gamtinių dujų transportavimo kainų viršutines ribas.

4.1.4. Tarpvalstybiniai klausimai

Prieiga prie tarpvalstybinės infrastruktūros objektų, pajėgumų paskirstymo mechanizmai bei perkrovos valdymo tvarka tarpvalstybiniuose taškuose

Šiuo metu Lietuva turi 3 veikiančius tarpvalstybinius taškus: Kotlovkos dujų apskaitos stotį (DAS), per kurią į Lietuvą patenka visos importuojamos dujos, be to, šis tarptautinis taškas naudojamas ir tranzitui per Lietuvos Respublikos teritoriją į Kaliningrado sritį, Šakių DAS, kuri 100 % naudojama gamtinių dujų tranzitui į Kaliningrado sritį, bei jungtis tarp Lietuvos ir Latvijos (Kiemėnų DAS), kuri šiuo metu naudojama tiekimo saugumo tikslams, siekiant pasinaudoti Latvijoje esančia Inčiukalnio požemine gamtinių dujų saugykla, kurioje laikomos dujos Lietuvos pažeidžiamiesiems vartotojams, siekiant užtikrinti dujų tiekimą ekstremalios situacijos atveju.

Šiuo metu Kotlovkos DAS pajėgumai šalies vidiniam naudojimui skirstomi pagal „pirmas atėjai, pirmas gavai“ principą (angl. *first come, first serve*), nes pajėgumai šiame tarpvalstybiniame taške yra neišnaudojami ir nei sutartinė, nei fizinė perkrova nesusidaro: Kotlovkos DAS techninis pajėgumas $Q_{\max} - 31200$ tūkst. m^3 /parą, o 2013 metais pajėgumų išnaudojimas kas mėnesį per parą:

- sausio mėn. – 24 000 192 m^3 /parą;
- vasario mėn. – 0 445 662 m^3 /parą;
- kovo mėn. – 20 141 583 m^3 /parą;
- balandžio mėn. – 18 685 100 m^3 /parą;
- gegužės mėn. – 11 040 918 m^3 /parą;
- birželio mėn. – 13 017 440 m^3 /parą;
- liepos mėn. – 11 286 238 m^3 /parą;
- rugpjūčio mėn. – 10 501 783 m^3 /parą;
- rugsėjo mėn. – 12 293 701 m^3 /parą;
- spalio mėn. – 14 507 801 m^3 /parą;
- lapkričio mėn. – 16 818 512 m^3 /parą;
- gruodžio mėn. – 17 297 730 m^3 /parą.

Vertinant prieigą prie Kotlovkos DAS, reikia pažymėti, kad šiuo metu šiame tarpvalstybiniame taške dalis pajėgumų yra rezervuota tranzito veiklai (Šakių DAS pajėgumai – 10500 tūkst. m³ per parą), likusi dalis pajėgumų yra laisvai prieinama šalies vartotojams, tačiau akcentuotina, kad Gamtinių dujų įstatyme yra numatyta, jog dujų tiekimo sutrikimo atveju tranzitu transportuojamų dujų kiekiai ribojami proporcingai šalies vartotojams ribojamiems dujų kiekiams.

Visa infrastruktūra Lietuvos pusėje, susijusi su minėtais tarpvalstybiniais taškais, yra valdoma Lietuvos PSO, kuris, vadovaudamasis VKEKK parengtais Reikalavimais naudojimosi gamtinių dujų perdavimo sistema taisyklėms, parengė Naudojimosi perdavimo sistema taisyklės, kurios, atsižvelgiant į minėtus VKEKK reikalavimus, orientuotos į ateities perspektyvas, kuomet bus įdiegtas įleidimo–išleidimo taškų kainodaros modelis perdavimo sistemai Lietuvoje bei kuomet pradės veikti SGD terminalas Klaipėdoje. Įgyvendinus kainodaros modelio pakeitimą bei pradėjus veikti alternatyviam importo šaltiniui atsiras realus poreikis apibrėžti griežtesnius ir sistemos naudotojų nediskriminuojančius pajėgumų paskirstymo mechanizmus, perkrovos valdymo tvarkas.

Be to, reikia paminėti, kad VKEKK, siekdama užtikrinti skaidrias ir nediskriminuojančias sąlygas asmenims, ketinantiems pasinaudoti SGD terminalu, suderino AB „Klaipėdos nafta“ parengtas Naudojimosi SGD terminalu taisyklės. Minėtomis taisyklėmis nustatyta, kad prieiga prie SGD terminalo yra laisva ir visi rinkos dalyviai turės galimybę pasinaudoti SGD terminalo pajėgumais. Išdėstyta aiški ir nuosekli tvarka bei sąlygos rinkos dalyviams, ketinantiems naudotis SGD terminalu. Numatytas SGD terminalo pasinaudojimo mechanizmas turi užtikrinti maksimaliai efektyvų SGD terminalo pajėgumų išnaudojimą.

Bendradarbiavimas (Straipsnis 41(1)(c))

Be dalyvavimo ir bendradarbiavimo daugiašaliu lygmeniu ACER, CEER, ERRA bei daugiašaliu ir dvišaliu tarpvalstybiniu lygmenimis derinant klausimus dėl PCI projektų kaip aprašyta šios ataskaitos 2.1.6 skyriuje, paminėtina, kad VKEKK Dujų ir elektros departamento Dujų skyriaus darbuotojai nuolat teikė reikalingą informaciją dėl PCI projektų techninių, ekonominių charakteristikų, nuolat konsultuojantis su Europos Komisijos, ACER atstovais.

2013 m. birželio mėn. Baltijos regione startavo nauja iniciatyva – Taline įvyko 1-asis Rytų Baltijos šalių gamtinių dujų rinkos reguliavimo darbo grupės susitikimas. Šios darbo grupės tikslas yra tendencingai siekti sukurti konkurencingą, likvidžią ir skaidriai veikiančią Baltijos šalių (Lietuvos, Latvijos, Estijos, Suomijos) gamtinių dujų rinką. VKEKK Dujų skyriaus atstovai prisijungė prie šios iniciatyvos, pristatė Lietuvos gamtinių dujų rinkos veikimo principus bei su kaimyninėmis nacionalinėmis reguliavimo institucijomis pasidalino VKEKK patirtimi, taip pat VKEKK parengtais gamtinių dujų rinkos veikimo principus reglamentuojančiais teisės aktais.

Investicijų plano stebėseną ir jų atitikimo su Europos Sąjungos dešimties metų tinklo plėtros planu vertinimas

Gamtinių dujų įstatymo 31 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad kiekvienais metais PSO, pasikonsultavęs su suinteresuotaisiais subjektais, VKEKK pateikia dešimties metų tinklo plėtros planą. 2013 m. spalio 24 d. VKEKK įvertino gamtinių dujų PSO pateiktą dešimties metų perdavimo sistemos plėtros planą (VKEKK 2013 m. spalio 24 d. nutarimas Nr. O3-656). Pagal Gamtinių dujų įstatymo 31 straipsnio 1, 2 bei 3 dalis šiame plane turi būti pateikiama svarbiausia perdavimo sistemos infrastruktūra, kurią reikia sukurti ar atnaujinti per artimiausius dešimt metų, visos investicijos, dėl kurių jau priimtas sprendimas, ir nustatomos naujos investicijos, kurias reikės atlikti per artimiausius trejus metus, jų įgyvendinimo terminai. VKEKK įvertino minėto plano atitiktį Lietuvos nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijai, Europos dujų perdavimo sistemos operatorių tinklo (angl. *European Network of Transmission System Operators for Gas* – ENTSO-G) dešimties metų plėtros planui 2013–2022 metams, BEMIP planui, taip pat įvertino planuojamų projektų įtaką perdavimo kainos viršutinei ribai. Atlikusi vertinimą, VKEKK konstatavo, kad pateiktas planas atitinka Gamtinių dujų įstatymo 31 straipsnio 1, 2 bei 3 dalių reikalavimus.

Suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalas

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. vasario 15 d. nutarimu Nr. 199 „Dėl Lietuvos Respublikos suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo įgyvendinimo“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. liepos 11 d. nutarimo Nr. 864 redakcija), Klaipėdos naftos terminalą valdančiai akcinei bendrovei „Klaipėdos nafta“ buvo suteikti įgaliojimai įgyvendinti SGD terminalo projektą.

2013 m. birželio 20 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymo 5, 10 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymą. Minėtu įstatymu priimti keletas esminių pakeitimų:

1. Naujosios įstatymo redakcijos 5 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudos, kurių projektą vykdančiai bendrovei AB „Klaipėdos nafta“ nėra galimybės finansuoti iš kitų prieinamų šaltinių, taip pat SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties visos pastoviosios eksploataavimo sąnaudos, reikalingos SGD terminalo veiklai užtikrinti, VKEKK nustatyta tvarka ir sąlygomis įtraukiamos į saugumo dedamąją;

2. 10 straipsnio 3 dalis, užtikrinusi pasinaudojimo SGD terminalu pirmenybę Lietuvos vartotojams Baltijos regiono šalių atžvilgiu, pripažinta netekusia galios;

3. 11 straipsnio pakeitimu nustatyti SGD terminalo būtinąją veiklą turėsiantys užtikrinanti įpareigojimai valstybės reguliuojamai elektros energijos ir (ar) šilumos energijos gamybai, numatantys gamtinių dujų išigijimo per SGD terminalą pirmumo tvarkos užtikrinimą. Vyriausybė patvirtina SGD terminalo būtinąjai veiklai užtikrinti reikalingą minimalų metinį dujinamų gamtinių dujų kiekį. SGD terminalo būtinąjo dujų kiekio tiekimą užtikrina paskirtasis tiekėjas. Paskirtąjį tiekėją Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis konkurso būdu paskiria Energetikos ministerija.

2013 m. gruodžio 27 d. VKEKK išdavė gamtinių dujų tiekimo licenciją paskirtajam tiekėjui – UAB „Litgas“.

VKEKK, siekdama užtikrinti, kad energijos gamintojams, perkantiems dujas per SGD terminalą, būtų taikomos sąžiningos ir nediskriminuojančios sąlygos, 2014 m. balandžio 29 d. suderino paskirtojo tiekėjo UAB „Litgas“ parengtas Energijos gamintojų ir paskirtojo tiekėjo gamtinių dujų pirkimo–pardavimo sutarčių sąlygas, kurių esminės nuostatos yra šios:

– numatyta, kad energijos gamintojai pirmiausia perka per SGD terminalą įvežtą gamtinių dujų kiekį, atitinkantį SGD terminalo būtinąjį kiekį;

– nustatytos šalių teisės ir pareigos, SGD terminalo būtinąjo kiekio paskirstymo energijos gamintojams tvarka ir sąlygos;

– įtvirtinta tvarka, kaip bus nustatomos kainos ir atsiskaitoma už patiektas dujas.

Numatoma, kad Lietuvos teritorijoje SGD terminalas ir jo efektyvų veikimą užtikrinanti gamtinių dujų infrastruktūra turi būti įrengta iki 2014 m. gruodžio mėn.

Siekdama užtikrinti skaidrias ir nediskriminuojančias sąlygas asmenims, ketinantiems pasinaudoti SGD terminalu, VKEKK 2014 m. balandžio 14 d. nutarimu Nr. O3-10 patvirtino AB „Klaipėdos nafta“ parengtas Naudojimosi suskystintųjų gamtinių dujų terminalu taisykles. Taisyklėse numatytos esminės nuostatos:

– prieiga prie terminalo yra laisva ir visi rinkos dalyviai turės galimybę pasinaudoti SGD terminalo pajėgumais;

– išdėstyta aiški ir nuosekli tvarka bei sąlygos rinkos dalyviams, ketinantiems naudotis terminalu;

– numatytas SGD terminalo pasinaudojimo mechanizmas turi užtikrinti maksimaliai efektyvų terminalo pajėgumų išnaudojimą.

2014 m. birželio mėn. AB „Klaipėdos nafta“ kaip SGD terminalo projektą vykdanči įmonė pateikė VKEKK derinti SGD terminalo projektą.

4.1.5. Teisės aktų laikymasis

2013 m. lapkričio 23 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 2, 8, 26, 34, 36 straipsnių ir priedo papildymo ir pakeitimo įstatymas. Šio įstatymo rengimą paskatinusi priežastis tai, kad nacionalinė reguliavimo institucija galėtų tinkamai naudotis Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 13 straipsnyje numatytais teisėmis ir turėtų pakankamas, veiksmingas priemones greitai reaguoti į galimus pažeidimus ir efektyviai užkirsti jiems kelią, kad būtų užtikrintas Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 nuostatų laikymasis. Atsižvelgiant į Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 13 straipsnį, Energetikos įstatyme nustatyta, kad VKEKK turėtų pakankamas, veiksmingas priemones greitai reaguoti į galimus pažeidimus ir užkirsti jiems kelią, kad būtų užtikrintas Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 nuostatų laikymasis, t. y. apibrėžiamas Reglamente (ES) Nr. 1227/2011 numatytų VKEKK veiksmų sankcionavimas Lietuvos Respublikos administraciniuose teismuose. Energetikos įstatyme nustatyta procedūra, numatanti teismo leidimų vykdyti tam tikrus veiksmus išdavimo procedūrą, yra analogiškai reglamentuojama Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo 73 straipsnio 6 dalyje, Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 27 straipsnyje, Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymo 81 straipsnio 4 dalyje. Atsižvelgiant į tai, iš esmės teismams nenumatomos naujos ar papildomos trumpesniais terminais apibrėžtos funkcijos, jos yra analogiškos galiojančiuose teisės aktuose numatytiems procedūroms. Įsigaliojus Energetikos įstatymo nuostatomis, yra užtikrinamas efektyvus didmeninės energijos rinkos priežiūros mechanizmas, nacionalinei reguliavimo institucijai galint realiai naudotis Reglamente (ES) Nr. 1227/2011 numatytais įgaliojimais, taip pat numatytos veiksmingos ir atgrasančios sankcijos didmeninės energijos rinkos dalyviams už Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 nuostatų pažeidimus. Taip sumažinama tikimybė asmenims iškreipti didmeninės energijos rinkos skaidrumą ir vientisumą, baudų dydis kaip atgrasanti priemonė maksimaliai privers susilaikyti asmenis nuo neteisėtų asmenų veiksmų.

Siekdama užtikrinti aiškia, nuoseklią ir skaidrią kainodarą, nustatant valstybės reguliuojamas kainas energetikos sektoriuje, VKEKK parengė ir pateikė Energetikos ministerijai Vyriausybės nutarimu tvirtinamo Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo principų aprašo projektą. Principų aprašas reglamentuoja valstybės reguliuojamų kainų nustatymo gamtinių dujų sektoriuje principus:

- nustato pagrindinius valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo principus, kurie sudarytų prielaidas užtikrinti teisinį tikrumą, ekonominę plėtrą, reguliavimo kriterijų skaidrumą ir nediskriminacinį taikymą;

- įtvirtina reguliuojamoje veikloje naudojamo turto vertės nustatymo principus. Nutarime įtvirtinami iš esmės tie patys reguliuojamo turto vertės principai, kurie šiuo metu patvirtinti Vyriausybės 2009 m. spalio 7 d. nutarimu Nr. 1276, t. y. į atitinkamoje reguliuojamoje veikloje naudojamo turto vertę neįtraukiamas turto vertės pokytis, nesuderintas su VKEKK, ilgalaikio turto perkainojimo rezultatai, su reguliuojamąja energetikos veikla nesusijęs (įskaitant turtą, skirtą dujoms transportuoti tranzitu), nenaudojamas, esantis kaip atsargos, laikinai nenaudojamas turtas, taip pat turtas, įsigytas už gautas subsidijas, dotacijas, investicijų dalis, įgyvendinta panaudojus Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas, ir, atsižvelgiant į Gamtinių dujų įstatymo nuostatas, pajamos už naujų sistemų naudotojų ir (ar) gamtinių dujų vartotojų prijungimą bei nepagrįstai panaudotų investicijų lėšų suma;

- nustato, kad reguliuojamų paslaugų teikėjų investicijų grąžos dydis nustatomas remiantis ekonominiais veiksniais, atsižvelgiant į ūkio subjekto optimalią kapitalo struktūrą bei skolinto ir nuosavo kapitalo kainą. Taip pat, įgyvendinant Reglamento (ES) Nr. 347/2013 nuostatas, numatyta, kad gamtinių dujų įmonių strategiškai svarbioms investicijoms, padedančioms siekti nacionalinės ir europinės energetikos politikos tikslų, gali būti nustatoma papildoma investicijų grąžos norma.

Vykdydama įstatymais pavestus įpareigojimus, VKEKK 2013 metais toliau rengė Gamtinių dujų įstatymą ir Suskystintų gamtinių dujų terminalo įstatymą įgyvendinančiųjų teisės aktų projektus, teikė juos viešosioms konsultacijoms, įvertino vartotojų, dujų įmonių ir kitų suinteresuotų asmenų pastabas bei VKEKK nutarimais tvirtino parengtus teisės aktus.

Siekdama nustatyti aiškias ir skaidrias gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo bei sąnaudų paskirstymo taisykles, VKEKK parengė ir patvirtino Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo, sąnaudų paskirstymo ir su apskaitos atskyrimu susijusių reikalavimų aprašą (patvirtinta 2013 m. liepos 18 d., Nr. O3-316), kurio esminės nuostatos:

- įvedama speciali reguliavimo veiklos apskaita, numatant tam tikrus apskaitos standartus reguliuojamos veiklos apskaitai. Reguluojamos gamtinių dujų įmonės privalės vesti apskaitą pagal VKEKK patvirtintus reikalavimus, atskiriant pajamas, sąnaudas, turtą ir išpareigojimus gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, skystinimo, laikymo, tiekimo, kitoms reguliuojamoms ir nereguluojamoms veikloms. Tai sudarys sąlygas aiškiai atskirti reguliuojamą ir nereguluojamą veiklą;

- aiški ir visiems vienoda sąnaudų sisteminė klasifikacija: išskiriamos trys sąnaudų kategorijos (tiesioginių, netiesioginių ir bendrųjų), taip pat sudarytas sąnaudų grupių sąrašas. Tai užtikrins reguliavimo apskaitos objektyvumą ir palyginamumą;

- numatytas ribojančių veiksnių sąrašas, nurodant, kokios sąnaudos ir kokia apimtimi yra įtraukiamos į reguliuojamų paslaugų savikainą. Apribojimų sąrašas veiks kaip papildomas slenkstis sąnaudų grupėms, praėjusioms principų, ypač priešastingumo ir objektyvo, filtrą;

- skaidrumo užtikrinimas, numatant, kad visa informacija apie kiekvieną verslo vienetą ir investicijų grąžą (išskyrus konfidencialią) bus viešai skelbiama tiek gamtinių dujų įmonių interneto svetainėse, tiek VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt.

Per 6 mėnesius nuo Aprašo įsigaliojimo 2014 m. sausio 1 d. gamtinių dujų įmonės privalo pagal Aprašo reikalavimus pasirengti reguliavimo apskaitos sistemos aprašus ir pateikti juos VKEKK.

Baigiama formuoti nuoseklią kainodaros sistemą gamtinių dujų sektoriuje. VKEKK patvirtino Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodiką (patvirtinta 2013 m. rugsėjo 13 d., Nr. O3-367), kurioje reglamentuojama visų reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje kainodara:

- gamtinių dujų perdavimo verslo vieneto paslaugų kainodara, kurią sudaro dvi dalys: gamtinių dujų perdavimo magistraliniu dujotiekiu paslaugos kainodara ir naujai reglamentuota balansavimo gamtinių dujų perdavimo sistemoje paslaugos kainodara. Balansavimo paslaugos kainodaroje yra nustatytas disbalanso kainos ir balansavimo veiklos pajamų skaičiavimas bei dydžio, kuriuo ateinančiais metais dėl balansavimo veiklos pajamų ir sąnaudų skirtumo turės būti koreguojama perdavimo kainos viršutinė riba, skaičiavimas;

- gamtinių dujų skystinimo verslo vieneto paslaugų kainodara, kuri apima saugumo dedamosios prie gamtinių dujų perdavimo kainos viršutinės ribos skaičiavimą ir gamtinių dujų skystinimo paslaugos kainų skaičiavimą. Saugumo dedamoji skaičiuojama, įvertinus lėšas, reikalingas SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties įrengimo sąnaudoms ar jų daliai kompensuoti bei visas pastoviąsias eksploataavimo sąnaudas, reikalingas SGD terminalo, jo infrastruktūros ir jungties veiklai užtikrinti. SGD terminalo statybai lėšų poreikis nustatomas, atsižvelgus į SGD terminalo investicijų projektui įgyvendinti būtinus finansinius išteklius bei įvertinus pateiktus dokumentus, įrodančius, kad SGD terminalo projektą įgyvendinanti bendrovė neturi galimybės pasinaudoti kitais galimais projekto finansavimo šaltiniais ar kitomis priemonėmis, galinčiomis užtikrinti projekto finansavimą. Gamtinių dujų skystinimo kainos viršutinė riba skaičiuojama įvertinus visas kintamąsias skystinimo veiklos sąnaudas;

- gamtinių dujų skirstymo veiklos verslo vieneto paslaugų kainodara, kurią sudaro trys dalys: gamtinių dujų skirstymo skirstomaisiais dujotiekiais paslaugos kainodara, naujai reglamentuotos balansavimo gamtinių dujų skirstymo sistemoje paslaugos kainodara ir garantinio gamtinių dujų tiekimo paslaugos kainodara. Garantinių tiekimą vartotojams, suvartojantiems iki 20 tūkst. m³ per metus, privalo užtikrinti toje teritorijoje veikiantis SSO, jei tiekimo įmonė nevykdo prisiimtų išpareigojimų tiekti gamtines dujas. Garantinio tiekimo paslaugos kainodara numato garantinio tiekimo kainos viršutinės ribos skaičiavimą bei koregavimą, įvertinant nustatytas metines garantinio tiekimo ribines sąnaudas ir garantinio tiekimo rizikos premijos koeficientą;

– gamtinių dujų tiekimo veiklos verslo vieneto paslaugų kainodara, kurią sudaro dvi dalys: gamtinių dujų tiekimo paslaugos kainodara ir gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams. Tiekimo paslaugos kainodaroje yra nustatytas tiekimo kainos viršutinės ribos skaičiavimas tiems atvejams, kai VKEKK atlikto rinkos tyrimo metu yra nustatoma, kad dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo gamtinių dujų tiekimo įmonė taiko pernelyg dideles kainas, viršijančias gamtinių dujų ir gamtinių dujų tiekimo paslaugos kainas, arba naudoja kainų spaudimą, tuo darydama žalą rinkos dalyviams. Gamtinių dujų tiekimo kainos viršutinės ribos galiojimo laikotarpis nustatomas motyvuotu VKEKK sprendimu, atlikus gamtinių dujų rinkos tyrimą. Tiekimo paslaugos kainodaroje taip yra nustatytas gamtinių dujų tarifo buitiniams vartotojams skaičiavimas, įvertinant visas sudedamąsias šio tarifo dalis;

– gamtinių dujų laikymo veiklos verslo vieneto paslaugų kainodara, kurioje numatyta, kad gamtinių dujų laikymo kainos viršutinė riba skaičiuojama *mutatis mutandis* taikant perdavimo paslaugos kainodaros nuostatas.

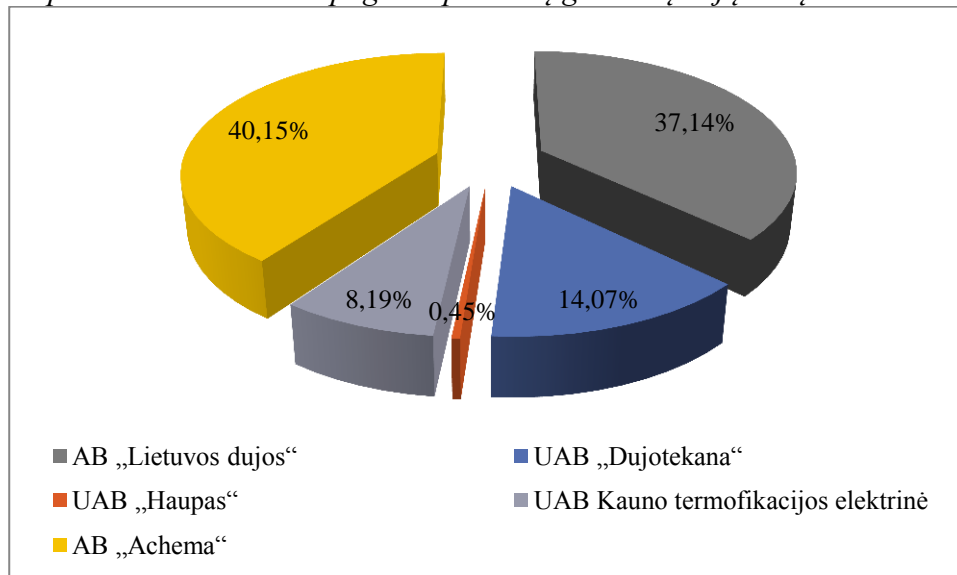
4.2. Konkurencijos skatinimas

4.2.1. Didmeninė rinka

2013 metais gamtines dujas importavo 5 įmonės. Palyginti su 2012 metais, importuojamų gamtinių dujų kiekis sumažėjo 18,7 proc. ir sudarė 2701,5 mln. m³, kai 2012 metais buvo importuota 3407,4 mln. m³. Šiam sumažėjimui įtakos turėjo AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“ ir AB „Achema“ importuojamų gamtinių dujų kiekio mažėjimas. Importuojamų dujų kiekis, palyginti su 2012 metais, augo tik UAB Kauno termofikacijos elektrinėje, kuris sudarė 1,2 proc.

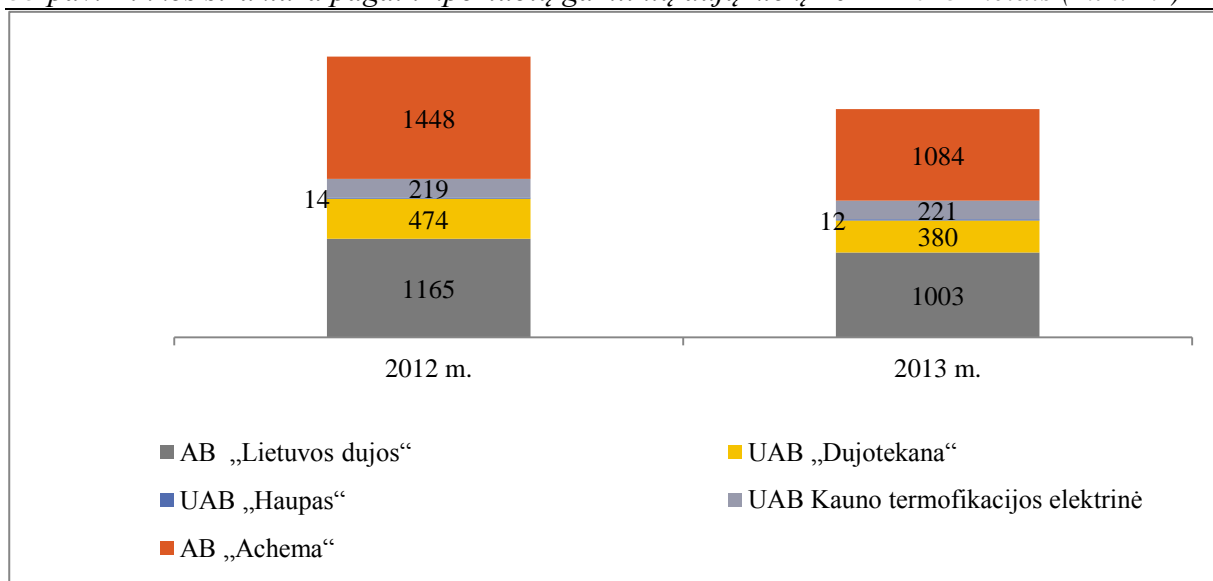
Palyginti su 2012 metais, daugiausia sumažėjo AB „Achema“ užimama rinkos dalis – 25,1 proc., UAB „Dujotekana“ – 19,8 proc., UAB „Haupas“ – 14,8 proc. Vienintelis augimas pastebėtas tik UAB Kauno termofikacijos elektrinėje, kuris, palyginti su 2012 metais, sudarė 1,2 proc.

34 pav. Rinkos struktūra pagal importuotų gamtinių dujų kiekį 2013 metais (proc.)

Šaltinis: VKEKK

Vertinant kiekybiškai, 2013 metais, palyginti su 2012 metais, visų, išskyrus UAB Kauno termofikacijos elektrinę, įmonių importuoti kiekiai mažėjo. Daugiausia mažėjo AB „Achema“ importuotas dujų kiekis – 364 tūkst. m³.

35 pav. Rinkos struktūra pagal importuotų gamtinių dujų kiekį 2012–2013 metais (mln. m³)

Šaltinis: VKEKK

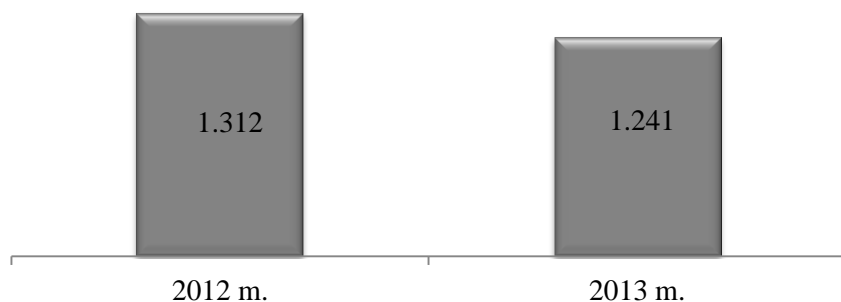
Gamtinių dujų įstatymas numato, kad gamtines dujas vartotojams tiekia gamtinių dujų tiekimo įmonės, turinčios tiekimo licenciją. Tiekimo licencija suteikia teisę tiekimo įmonei tiekti gamtines dujas vartotojams ir gamtinių dujų įmonėms. Tiekimo įmonė gali prekiauti gamtinėmis dujomis biržoje ir (ar) pagal dvišales sutartis.

VKEKK sprendimu 2013 metais gamtinių dujų tiekimo licencija buvo išduota dvylikai įmonių: UAB „Grata group“, UAB „Dolaurus“, AB „Panevėžio energija“, UAB „SBE Energy“, UAB „SOGA Baltic Oil“, Energijos tiekimas UAB, UAB „Energijos kodas“, UAB Energijos tiekimo centras, AB „Šiaulių energija“, UAB „ELDU“, UAB „Elsonta“ ir UAB „Litgas“. Iš viso gamtinių dujų tiekimo licencijas 2013 metais turėjo 27 gamtinių dujų tiekimo įmonių, tačiau 16 iš jų nevykdė gamtinių dujų tiekimo veiklos.

Didmeninė gamtinių dujų rinka Lietuvoje yra nežymi, nes realiai dujų importo kvotos buvo paskirstytos AB „Lietuvos dujos“ ir UAB „Dujotekana“. Didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje prekyba vyksta tik tarp gamtinių dujų įmonių, vykdančių skirstymo ir tiekimo veiklas skirtinguose Lietuvos regionuose. 2008–2013 metais didmeninėje tiekimo rinkoje parduodamų gamtinių dujų kiekis sumažėjo 20,5 proc., nuo 8,7 iki 6,9 mln. m³

4.2.1.1. Gamtinių dujų kainų lygio, skaidrumo, atviros rinkos ir konkurencijos efektyvumo stebėseną didmeninėje rinkoje

Gamtinių dujų importo kaina tiesiogiai priklauso nuo alternatyvių kuro rūšių, t. y. 1 proc. sieringumo mazuto ir dyzelinio kuro (0,1) kainos pasaulinėje rinkoje bei euro ir JAV dolerio kurso santykio. 1 proc. sieringumo mazuto kaina 2013 metais, palyginti su 2012 metais, mažėjo 7,9 proc., dyzelinio kuro (0,1) – 2,7 proc. Valiutų kurso santykis smuko 3,5 proc. Šie veiksniai lėmė tai, kad vidutinė importuojamų gamtinių dujų kaina 2013 metais, palyginti su 2012 metais, vidutiniškai sumažėjo 5,4 proc. – nuo 1311,7 Lt iki 1241,3 Lt už tūkst. m³.

36 pav. Gamtinių dujų vidutinės importo kainos 2012–2013 metais palyginimas (Lt/tūkst. m³)

Šaltinis: VKEKK

Siekdama didinti rinkos dalyvių informuotumą, VKEKK kiekvieną ketvirtį rengia ir savo interneto svetainėje skelbia gamtinių dujų rinkos stebėsenos ataskaitas. Ataskaitose nagrinėjamos gamtinių dujų importo, perdavimo, skirstymo ir tiekimo rinkos.

Didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje konkurencija praktiškai nevyksta dėl vienintelio išorinio importo šaltinio. Pradėjus veikti SGD, didiesiems gamtinių dujų importuotojams atsiras galimybė įsigyti gamtinių dujų ne tik iš Rusijos Federacijos, bet ir iš kitų aktyvių pasaulio regionų, turinčių galimybę eksportuoti suskystintas gamtines dujas, o tai skatins konkurenciją tarp didmenininkų. Gamtinių dujų importo kainos skelbiamos VKEKK interneto svetainėje adresu <http://www.regula.lt/Puslapiai/baneriai/kuro-kainos-pasaulinese-birzose.aspx>.

Gamtinių dujų rinkos operatoriaus licencijas 2013 metais turėjo tos pačios 2 įmonės, kaip ir 2012 metais – BALTPPOOL, UAB, ir UAB GET Baltic. Šioms įmonėms licencijos išduotos atitinkamai 2011 ir 2012 metais. Pagrindinės šių rinkos operatorių funkcijos – organizuoti antrinę prekybą gamtinėmis dujomis gamtinių dujų biržoje.

VKEKK suderino BALTPPOOL, UAB, ir UAB GET Baltic gamtinių dujų biržos paslaugų įkainius.

21 lentelė. Gamtinių dujų biržos operatorių taikomi užmokesčiai

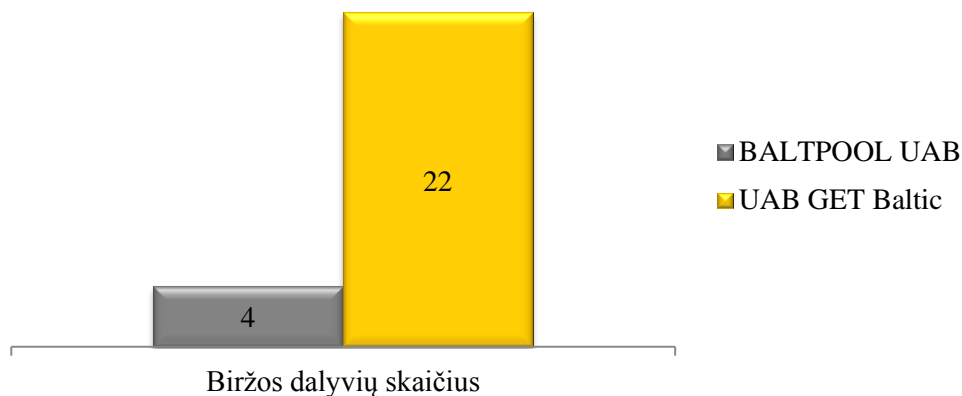
Užmokesčio pavadinimas	BALTPPOOL, UAB		UAB GET Baltic	
	Užmokestis	Užmokestis 2014 m.	Užmokestis	Užmokestis 2014 m.
Fiksuoti metiniai dalyvavimo užmokesčiai				
Pirminės registracijos įkainis, Lt	—	—	5 000	0
Metinės narystės įkainis, Lt/metams	20 000	0	10 000	0
Už kiekvieną papildomos prekybos paskyrą, Lt/metus	1 500	0	—	—
Kintami apyvartos užmokesčiai				
Prekybos įkainis, Lt/tūkst. m ³	1,2	2	3	3
Atsiskaitymų, Lt/tūkst. m ³	0,6	1	—	—

Šaltinis: VKEKK

Įmonės, turinčios gamtinių dujų rinkos operatoriaus licencijas, nusprendė taikyti 100 proc. nuolaidą pirminės registracijos ir metinės narystės įkainiams. Bendrovės nurodo, kad nuolaida paskatins daugiau gamtinių dujų rinkos dalyvių išbandyti bei priprasti prie gamtinių dujų biržos kaip vieno iš prekybos gamtinėmis dujomis instrumento ir ateityje leis aktyviai prekiauti gamtinėmis dujomis. BALTPPOOL, UAB, gamtinių dujų biržoje kaip ir 2012 metais, taip ir 2013 metais, buvo prisiregistravę 4 biržos dalyviai, tuo tarpu UAB GET Baltic gamtinių dujų biržoje

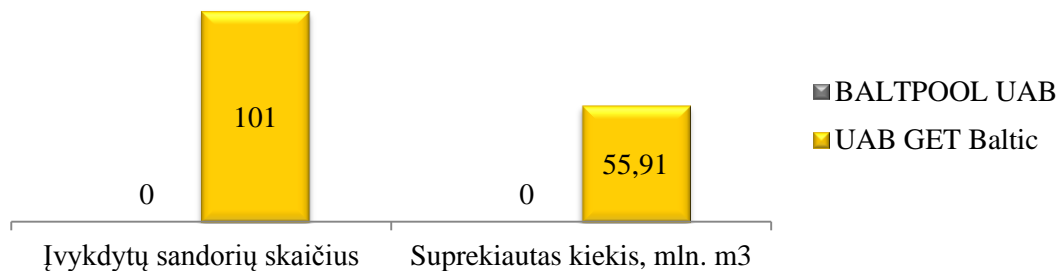
dalyvių skaičius nuosekliai didėjo – 2013 metų pabaigoje buvo registruoti 22 dalyviai. Per 2013 metus biržose sudarytas 101 sandoris – suprekiauta 55911,1 tūkst. m³ gamtinių dujų.

37 pav. Biržos dalyvių skaičius 2013 metais

Šaltinis: VKEKK

38 pav. Įvykdytų sandorių skaičius bei suprekiautas gamtinių dujų kiekis per 2013 metus (mln. m³)

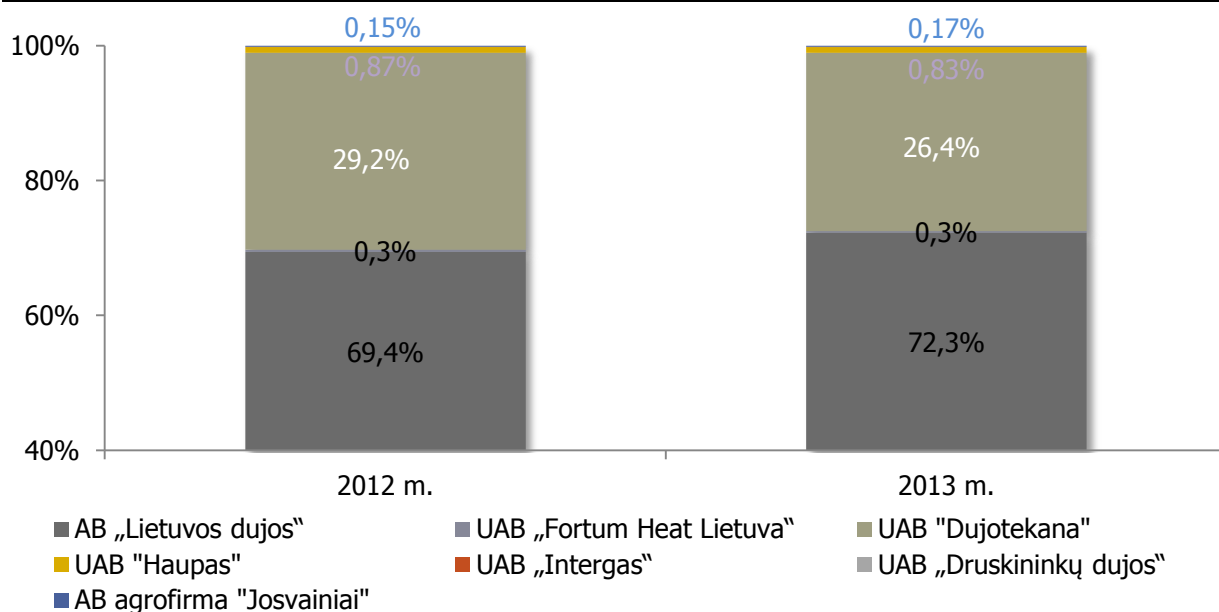
Šaltinis: VKEKK

4.2.2. Mažmeninė gamtinių dujų tiekimo rinka

2013 metais Lietuvoje buvo 561,7 tūkst. gamtinių dujų vartotojų, iš jų 555,2 tūkst. buitinių ir 6,5 tūkst. nebutinių vartotojų. Gamtines dujas vartotojams tiekė 7 tiekimo įmonės: AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“, UAB „Fortum Heat Lietuva“, UAB „Druskininkų dujos“, AB agrofirma „Josvainiai“ bei UAB „Intergas“.

Didžiausią mažmeninės tiekimo rinkos dalį užimančios AB „Lietuvos dujos“ rinkos dalis 2012–2013 metais padidėjo 2,83 procentinio punkto, nuo 69,42 proc. iki 72,3 proc., UAB „Dujotekana“ užimamos rinkos dalis smuko 2,76 procentinio punkto, nuo 29,2 proc. iki 26,4 proc., kitų tiekimo įmonių rinkos dalys kito neviršijant 0,1 procentinio punkto ribos.

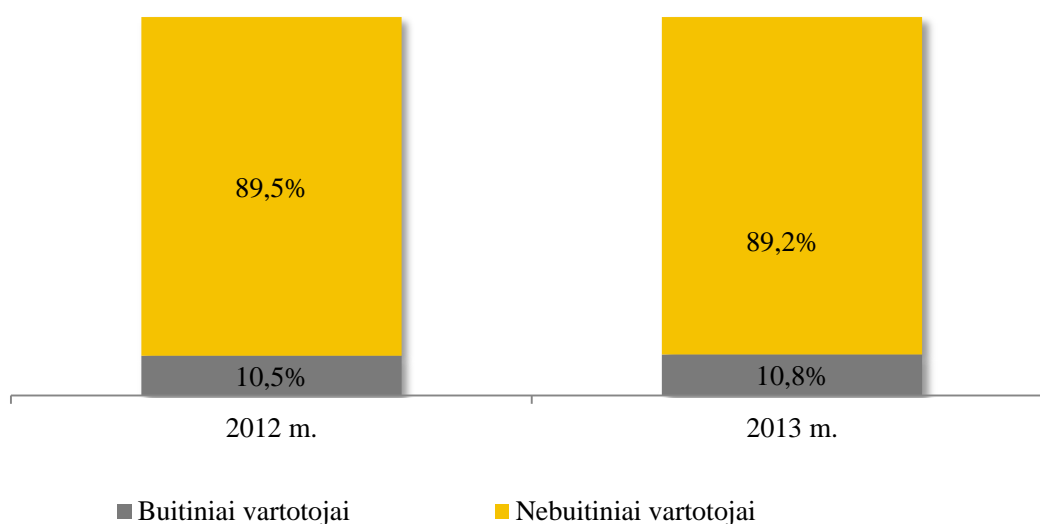
39 pav. Mažmeninės tiekimo rinkos struktūra pagal rinkos dalyvių patiektą gamtinių dujų kiekį 2012–2013 metais (proc.)

Šaltinis: VKEKK

2013 metais, palyginti su 2012 metais, mažmeninės tiekimo rinkos struktūros pokyčiai pagal parduotą gamtinių dujų kiekį buvo labai nežymūs: buitiniams vartotojams tiekiamų gamtinių dujų rinkos dalis bendroje rinkos struktūroje padidėjo 0,3 procentinio punkto, nuo 10,5 proc. iki 10,8 proc., nebutinių vartotojų rinkos daliai sumažėjus nuo 89,5 proc. iki 89,2 proc.

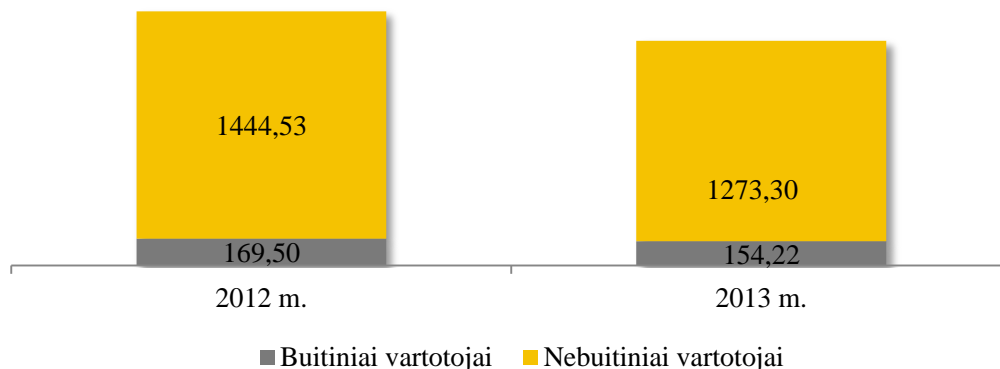
40 pav. Mažmeninės tiekimo rinkos struktūra pagal parduotą gamtinių dujų kiekį 2012–2013 metais (proc.)

Šaltinis: VKEKK

Vertinant kiekybiškai, 2012–2013 metais gamtinių dujų tiekimo buitiniams vartotojams apimtys sumažėjo 9 proc., nuo 169 500 iki 154 215,0 tūkst. m³, o nebutiniams vartotojams tiekiamų gamtinių dujų kiekis sumažėjo 11,85 proc., nuo 1 444 531 iki 1 273 300 tūkst. m³.

41 pav. Mažmeninės tiekimo rinkos struktūra pagal parduotą gamtinių dujų kiekį 2012–2013 metais (mln. m³)

Šaltinis: VKEKK

Daugiausiai gamtines dujas buitiniams vartotojams tiekė tik integruotos skirstymo ir tiekimo įmonės, tiekiančios gamtines dujas savo skirstymo veiklos teritorijoje. Didžiausia iš jų – AB „Lietuvos dujos“, užimanti 99 procentus buitinių vartotojų rinkos.

4.2.2.1. Gamtinių dujų kainų lygio, skaidrumo, atviros rinkos ir konkurencijos efektyvumo stebėseną mažmeninėje rinkoje

Vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo 9 straipsnio 16 dalimi, VKEKK patikrina dujų įmonių pateiktas konkrečias gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo kainas, ar jos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių ir neviršija nustatytos kainos viršutinės ribos.

VKEKK, vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo 9 straipsnio 17 dalimi, kas pusę metų tvirtina tarifus buitiniams vartotojams. 2013 metais VKEKK 5 dujų įmonėms du kartus per metus tvirtino tarifus buitiniams vartotojams, diferencijuojant juos pagal grupes.

Gamtinių dujų tarifas buitiniams vartotojams susideda iš prognozuojamų gamtinių dujų (produkto), konkrečių perdavimo, skirstymo, laikymo, skystinimo, tiekimo kainų ir skirtumo tarp ankstesnio tarifų galiojimo laikotarpio prognozuotų ir faktinių gamtinių dujų (produkto) kainų sumos. Dujų importo kaina ateinančiam pusmečiui yra prognozuojama pagal kintančių importo kainos dedamųjų (1 proc. sieringumo mazuto, dyzelinio kuro (0,1), JAV dolerio ir euro santykį bei dujų kaloringumą) prognozę. Pajamų skirtumas, kuris susidaro dėl skirtumo tarp prognozuotos ir faktinės importo kainos, įvertinamas nustatant gamtinių dujų tarifus buitiniams vartotojams kitam pusmečiui.

Gamtinių dujų įstatymo 9 straipsnis numato, kad gamtinių dujų tiekimo kaina nėra reguliuojama, išskyrus atvejus, jei VKEKK rinkos tyrimo metu nustato, jog dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo asmuo taiko pernelyg dideles kainas arba naudoja kainų spaudimą, tuo darydamas žalą rinkos dalyviams.

Vadovaudamasi Gamtinių dujų įstatymo nuostatomis dėl energetinių išteklių rinkos tyrimo, 2012 metais VKEKK nutarimu patvirtino Rinkų tyrimo taisykles, kuriomis siekiama sudaryti prielaidas susiformuoti veiksmingai konkurencijai gamtinių dujų rinkose bei užkirsti kelią asmenims piktnaudžiauti didele įtaka šiose rinkose. Rinkų tyrimų taisyklių nuostatos 2013 metais nesikeitė (plačiau žr. 2012 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

VKEKK savo iniciatyva 2013 m. kovo mėn. pradėjo gamtinių dujų tiekimo rinkos tyrimą, taip siekdama iširti konkurencijos veiksmingumą gamtinių dujų tiekimo rinkoje ir nustatyti didelę įtaką šioje rinkoje turinčius dalyvius. Tyrimo metu nenustatyta, kad ūkio subjektas AB „Lietuvos dujos“ dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo taiko pernelyg dideles kainas arba naudoja kainų spaudimą, tuo darydamas žalą rinkos dalyviams, tačiau įvertinant sparčiai augančio rinkos dalyvių, 2013–2014 metais planuojančių vykdyti gamtinių dujų tiekimo veiklą, skaičių bei gamtinių dujų biržų Lietuvoje pradinio vystymosi etapo aplinkybes, suponuojančias gamtinių dujų tiekimo rinkos plėtros bei potencialios konkurencijos atsiradimo gamtinių dujų tiekimo rinkoje tikimybę bei atsižvelgiant į aplinkybę, kad iki 2011 m. rugpjūčio mėn. buvo nustatomos gamtinių dujų tiekimo kainos viršutinės ribos gamtinių dujų tiekėjams, t. y. gamtinių dujų tiekimo rinkoje konkurenciniai procesai gali būti vertinami tik nuo 2012 metų, kitą gamtinių dujų tiekimo rinkos tyrimą VKEKK planuoja atlikti 2015 metais.

Nuo 2014 metų vasario 28 d. iki 2014 metų kovo 31 d. buvo vykdoma viešoji konsultacija dėl Gamtinių dujų tiekimo rinkos tyrimo rezultatų. 2014 m. balandžio 29 d. nutarimu Nr. O3-114 VKEKK patvirtino atlikto tyrimo rezultatus.

4.3. Tiekimo saugumas

4.3.1. Pasiūlos ir paklausos priežiūra

Gamtinės dujos į Lietuvą tiekiamos iš Rusijos dujų verslovių per Baltarusiją magistraliniu dujotiekiu Minskas–Vilnius. Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje esančios Kotlovkos DAS techniniai pajėgumai yra 31 200 tūkst. m³ per parą. Maksimalus šių pajėgumų panaudojimas 2013 metais buvo 64,1 proc. Tai reiškia, kad importo pajėgumai fiziškai užtikrina visus Lietuvos vartotojų poreikius bei tranzito į Rusijos Federaciją (Kaliningrado sritį) ir Latvijos kryptimi reikalingus pajėgumus. Dujų tiekimas Lietuvoje 2013 metais atitiko poreikius, tiekimo apribojimų nebuvo. Kotlovkos DAS techniniai pajėgumai leidžia importuoti į Lietuvą 13,286 mlrd. m³ dujų per metus, faktiškai per 2013 metus buvo importuota 4,820 mlrd. m³ (su tranzitu).

4.3.2. Numatoma paklausa, reikalingi pajėgumai ir tiekimas

Gamtinių dujų suvartojimas Lietuvoje 2013 metais ir planuojama dujų paklausa iki 2017 metų parodytas 22 lentelėje.

22 lentelė. Dabartinis ir laukiamas gamtinių dujų suvartojimas Lietuvoje 2013–2017 metais

Metai	2013	2014	2015	2016	2017
Suvartojamas dujų kiekis, mlrd.m ³	2,67	2,5	2,5	2,5	2,5

Šaltinis: VKEKK

Iki 2014 m. gruodžio 3 d. turi pradėti veikti SGD terminalas Klaipėdoje, kurio atsiradimas gali paskatinti realios tiekimo konkurencijos atsiradimą tarp būsimų dviejų išorės šaltinių bei vidaus tiekimo įmonių. Šiuo metu Lietuvos gamtinių dujų rinka visiškai priklauso nuo vieno išorinio tiekėjo, o tai trikdo vidinės tiekimo konkurencijos plėtrą. Pradėjus veikti SGD terminalui, dabartinė perdavimo sistemos infrastruktūros dalis Klaipėdos regione nebūtų pakankama, kad SGD terminalą galima būtų išnaudoti pilnu pajėgumu tiek vidiniams šalies poreikiams, tiek dujų transportavimui į kaimynines valstybes. Todėl, siekiant išspręsti minėtas problemas, planuojama nutiesti magistralinio dujotiekio Klaipėda–Kursėnai antrą giją, atnaujinti magistralinį dujotiekį Šiauliai–Klaipėda bei praplėsti Kiemėnų DAS pajėgumus.

Siekiant integruoti Baltijos šalių ir Suomijos dujų rinkas į bendrą Europos Sąjungos rinką, diversifikuoti dujų tiekimo šaltinius ir padidinti dujų tiekimo saugumą, siekiama pastatyti dujotiekių

jungtį tarp Lenkijos ir Lietuvos. Įgyvendinus šį projektą, Lietuvai ir kitoms Baltijos šalims būtų sukurta prieiga ir prie Europos Sąjungos perdavimo sistemos ir prie SGD rinkos (per Lenkijos SGD terminalą Swinoujscėje).

4.3.3. Priemonės pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimui

Gamtinių dujų PSO (iki 2013 m. liepos 31 d. – AB „Lietuvos dujos“, o nuo 2013 m. rugpjūčio 1 d. – AB „Amber Grid“) skatina sistemos naudotojus tiksliau ir tolygiau planuoti reikiamus pajėgumus, nustatydamas perdavimo kainą, kurios 70 proc. sudaro pastovioji dalis už vartotojo užsakytus pajėgumus.

Nepanaudoti (laisvi) pajėgumai siūlomi rinkoje, numatant galimybę sudaryti sutartis dėl pertraukiamųjų pajėgumų. Sudarius gamtinių dujų perdavimo, skirstymo paslaugų sutartį, sistemos naudotojas turi galimybę kiekvieną savaitę ir (ar) kiekvieną dieną užsakyti (patikslinti) pajėgumus. Sistemos naudotojas pajėgumų užsakymą (užsakymo tikslinimą) gali atlikti elektroninėje erdvėje (internetu) arba raštu pagal sutarties sąlygas. Atitinkamam laikotarpiui užsakant pajėgumus, sistemos naudotojas turi turėti nusipirktą dujų kiekį. Tiekimo režimas pagal pirkimo–pardavimo sutarties sąlygas turi būti suderintas su tiekimo įmone.

Esant įprastinėms perdavimo sistemos veikimo bei tiekimo į Lietuvą sąlygoms, pikiniai dujų suvartojimai yra pilnai tenkinami. Esant dujų transportavimo sutrikimams būtų naudojamos šios priemonės:

- sistemos naudotojai, pasirašę su tiekimo įmone nenutrūkstamo tiekimo sutartis, turi dujų atsargas Inčiukalnio požeminėje saugykloje;
- gamtinių dujų perdavimo sutartyse su sistemos naudotojais, tiesiogiai prijungtais prie perdavimo sistemos, yra nustatyti gamtinių dujų tiekimo ir transportavimo prioritetai bei nurodytas dujų tiekimo ribojimo ir laipsniško nutraukimo eiliškumas ekstremalios padėties arba dujų tiekimo sutrikimo atveju;
- skirstymo sistemų operatoriai privalo vykdyti perdavimo operatoriaus nurodymus ekstremalios padėties arba dujų tiekimo sutrikimo atveju, kaip tai nustatyta Nacionaliniame gamtinių dujų tiekimo ekstremaliųjų situacijų valdymo plane.

5. VARTOTOJŲ APSAUGA IR GINČŲ NAGRINĖJIMAS ELEKTROS IR DUJŲ SEKTORIUOSE

5.1. Vartotojų apsauga

Priedo 1 laikymasis (37(1)(n) straipsnis)

Elektros energijos vartotojų apsaugos priemonės nesikeitė 2013 metais, palyginti su 2012 metais (plačiau žr. 2012 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

Paminėtina, kad pagal nuo 2014 m. kovo 20 d. įsigaliojusį Elektros energetikos įstatymo 9, 30, 31, 33, 49, 57 ir 67 straipsnių pakeitimo įstatymą šio įstatymo 49 straipsnis papildytas nauja 3 dalimi, nustatančia, kad vartotojų sudaromų sutarčių sąlygos turi būti skaidrios, sąžiningos ir nediskriminuojančios. Šalių teisės, pareigos ir atsakomybė sutartyse privalo būti išdėstytos aiškiai ir suprantamai, nenustatant perteklinių administracinių ir (ar) procedūrinių reikalavimų, kurių pagrindu būtų ribojama vartotojų galimybė pasinaudoti šiame įstatyme ir kituose teisės aktuose numatytais teisėmis. Nesąžiningi ar klaidinantys elektros energetikos sektoriaus paslaugų teikimo ar prekybos elektros energija metodai draudžiami.

2014 metais pradėtas bandomasis išmaniojo tinklo projekto įgyvendinimas, kurio tikslas – elektros sąskaita lygi 0 EUR. Parinkta elektros energijos vartotojų grupė būtų testuojama pritaikius naujas elektros energijos apskaitos priemones bei tarifus. Planuojama projekto pradžia nuo 2015 metų.

Vartotojai, norintys vartoti gamtines dujas, turi sudaryti prijungimo prie bendrovės dujų sistemos sutartį ir gamtinių dujų pirkimo–pardavimo sutartį.

Prijungimo sutarties standartinę formą ir sąlygų aprašą rengia dujų įmonė, kurią ji turi būti suderinusi su Valstybine vartotojų teisių apsaugos tarnyba. Prijungimo sutartyje nurodomas prijungimo laikas, prijungimo įkainiai, atsiskaitymo už suteiktas paslaugas tvarka, sutarties nutraukimo sąlygos, nuosavybės santykiai bei šalių atsakomybė. Standartinė prijungimo sutarties forma yra pateikiama dujų įmonės interneto svetainėje.

Energetikos ministerija 2012 metais patvirtino Sutarčių su buitinais vartotojais dėl gamtinių dujų tiekimo, perdavimo ir skirstymo standartinių sąlygų aprašą (toliau – Aprašas), suderintą su Valstybine vartotojų teisių apsaugos tarnyba. Aprašo nuostatos 2013 metais nesikeitė (plačiau žr. 2012 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai).

AB „Lietuvos dujos“ valdomos sistemos naudotojai kiekvieną darbo dieną deklaruoja per praėjusią parą priimtą dujų kiekį ir dujų apskaitos sistemos rodmenis AB „Lietuvos dujos“ elektroninėje svetainėje www.dujos.lt, telefonu, faksimiliniu ar elektroniniu paštu. Pasibaigus ataskaitiniam laikotarpiui AB „Lietuvos dujos“ ir sistemos naudotojas pasirašo suvartojimo aktą. Sistemos naudotojai, sudarę sutartį dėl internetinio kiekių deklaravimo, suvartojimo duomenis gali matyti AB „Lietuvos dujos“ interneto svetainėje.

Nebuitinių vartotojų suvartotą dujų kiekį per ataskaitinį laikotarpį pagal dujų apskaitos sistemų, matavimo priemonių rodmenis apskaičiuoja perdavimo ir skirstymo sistemų operatoriai ir tai nurodo ataskaitinio laikotarpio PVM sąskaitoje faktūroje.

Gamtinių dujų įstatyme numatyta, kad vartotojai turi teisę nemokamai pakeisti tiekėją. Šį pakeitimą gamtinių dujų įmonės turi įvykdyti per tris savaites nuo prašymo pakeisti tiekėją pateikimo. Pakeitus gamtinių dujų tiekėją, ne vėliau kaip per šešias savaites nuo tiekėjo pakeitimo gauti paskutinę sąskaitą. 2013 metais tiekėjų pakeitusių vartotojų skaičius sudarė 0,07 proc. nuo visų buitinių vartotojų skaičiaus.

Prieigos prie vartotojų duomenų užtikrinimas (37(1)(p) straipsnis)

Užtikrinant, kad vartotojai gautų savo suvartojimo duomenis, o tiekimo įmonė naudotųsi skaitiklių rodmenimis, LITGRID, AB, vartotojai gali patys pasižiūrėti (nuskaityti) savo skaitiklių duomenis ar paprašyti atsiųsti duomenis (jei vartotojas turi įrengtą automatizuotą apskaitą). Pasibaigus mėnesiui per 1–3 darbo dienas vartotojas gauna visą informaciją apie suvartotos elektros valandinius kiekius. Tiekimo įmonė gali paprašyti atsiųsti duomenis (jei įmonės vartotojai turi įrengtą automatizuotą apskaitą). Pasibaigus mėnesiui per 7–8 darbo dienas įmonė gauna pilną informaciją apie kiekvieno vartotojo, turinčio automatizuotą apskaitą, suvartotos elektros valandinius kiekius ir visų kitų įmonės vartotojų suvartotų valandinių kiekių sumą. LITGRID, AB, vartotojai atsiskaityti už elektros energijos perdavimą (balansavimą) gali bankiniu pavedimu.

AB LESTO komerciniai vartotojai, jei elektros apskaitos prietaisas neprijungtas prie Bendrovės automatizuotos duomenų nuskaitymo sistemos, savo elektros energijos suvartojimo duomenis gali:

- nurašyti ir deklaruoti patys Bendrovės savitarnos svetainėje www.manoelektra.lt, elektroniniu paštu info@lesto.lt ir klientų aptarnavimo centre;
- suvartotas elektros energijos kiekis gali būti apskaičiuojamas pagal elektros energijos suvartojimo vidurkį;
- elektros apskaitos prietaiso rodmenis nurašo Bendrovė ar jos įgalioti asmenys.

Jei elektros apskaitos prietaisas prijungtas prie Bendrovės automatizuotos duomenų nuskaitymo sistemos, elektros skaitiklio rodmenis Bendrovė nuskaito automatiškai, nuotoliniu būdu.

Vartotojo nurašytus ir deklaruotus rodmenis, Bendrovės nurašytus rodmenis, apskaičiuotus pagal vidutinį suvartojimą rodmenis ir automatiškai nuskaitytus duomenis komerciniai vartotojai gali matyti Bendrovės savitarnos svetainėje www.manoelektra.lt deklaravimo pažymoje bei PVM sąskaitoje faktūroje, išplėstinėje sąskaitos skaičiuotėje.

Komerciniai vartotojai savitarnos svetainėje www.manoelektra.lt gali:

- matyti ir susipažinti su vartotojui pateiktomis sąskaitomis ir mokėjimais už laikotarpį iki 36 mėn. arba laikotarpį nuo sutarties sudarymo datos (jei šis laikotarpis trumpesnis nei 36 mėn.);
- matyti sąskaitų ir mokėjimų istoriją su detaliais kiekvieno sutartyje esančio objekto suvartojimais.

Buitiniai vartotojai savo elektros energijos suvartojimo duomenis gali deklaruoti:

- užpildydami atsiskaitymo knygelę ar jos elektroninį atitikmenį atsiskaitant įmokas priimančių įmonių (toliau – Įmokų surinkėjai) aptarnavimo vietose ar internetu;
- pasirinkus atsiskaitymo būdą pagal vidutinį suvartojimą arba tiesioginiu debetu, gali deklaruoti faktiškus elektros energijos suvartojimo rodmenis Bendrovės savitarnos svetainėje www.manoelektra.lt, gauti PVM sąskaitą faktūrą, kurios suvartojimas, grindžiamas faktiniu kliento elektros energijos suvartojimu;
- skambindami Bendrovės klientų aptarnavimo telefonu 1802;
- jei elektros apskaitos prietaisas prijungtas prie AB LESTO automatizuotos duomenų nuskaitymo sistemos, buitinis vartotojas sąskaitą faktūrą gauna pagal automatiškai nurašytus rodmenis, jo elektros energijos suvartojimas grindžiamas faktiniu kliento elektros energijos suvartojimu.

Buitiniai vartotojai Bendrovės savitarnos svetainėje www.manoelektra.lt gali:

- matyti mokėjimų knygelės istoriją;
- sekti apmokėtus ir Bendrovės apskaičiuotus rodmenis;
- susipažinti su vartotojui pateiktomis sąskaitomis ir mokėjimais už laikotarpį iki 36 mėn. arba laikotarpį nuo sutarties sudarymo datos (jei šis laikotarpis trumpesnis nei 36 mėn.).

Elektros energetikos įstatymo 69 straipsnyje numatyta, jog nustatytas kainas ir tarifus per 30 kalendorinių dienų nuo paslaugos teikėjo prašymo gavimo dienos skelbia VKEKK, prieš tai patikrinusi, ar nustatant kainas ir tarifus nebuvo pažeisti kainų ir tarifų nustatymo reikalavimai, ar nediskriminuojami vartotojai.

Elektros energijos kainos, tarifai ir tarifų planai yra skelbiami VKEKK ir AB LESTO interneto svetainėse www.regula.lt ir www.lesto.lt, platinami Bendrovės klientų aptarnavimo centruose, taip pat vartotojai apie naujas kainas ir tarifų planus individualiai informuojami per savitarnos svetainę www.manoelektra.lt, o pateikusieji savo kontaktinius duomenis – SMS žinutėmis arba elektroniniais laiškais. Bendrovė klientus apie taikomus tarifų planus ir jų taikymo sąlygas informuoja ir klientų aptarnavimo telefonu 1802. Paminėtina, kad mažieji elektros energijos STO taip pat viešai skelbia su elektros energijos tarifais susijusią informaciją savo interneto svetainėse.

2013 metais dėl neapmokėtos skolos buvo nutrauktas elektros energijos persiuntimas 2179 klientams (iš jų 271 verslo ir 1908 privatūs). Elektros energijos persiuntimo nutraukimas nevykdomas maksimaliai paros oro temperatūrai esant žemesnei nei minus 15 (penkiolika) ar aukštesnei nei plus 30 (trisdešimt) laipsnių Celsijaus bei penktadieniais ir prieššventinėmis dienomis.

Vadovaudamiesi Gamtinių dujų įstatymo 57 straipsnio 2 dalimi, vartotojai turi teisę su laisvai pasirinkta gamtinių dujų tiekimo įmone sudaryti sutartį, kurioje nurodoma tiekėjo duomenys ir adresas, teikiamos paslaugos, siūlomų paslaugų kokybės lygis ir pradinio prijungimo terminas, siūlomų techninės priežiūros paslaugų rūšys, priemonės, kurias naudojant galima gauti naujausią informaciją apie visus taikomus tarifus ir mokėjimus už techninę priežiūrą, sutarties galiojimo laikotarpis, paslaugų teikimo atnaujinimo ir nutraukimo bei sutarties pratęsimo ir nutraukimo sąlygos, taip pat tai, ar numatyta teisė nutraukti sutartį netaikant sankcijų, kompensavimas ir pinigų grąžinimas tuo atveju, kai paslaugų kokybė neatitinka sutartyje nurodyto lygio, įskaitant netikslas ir vėluojančias sąskaitas, metodus, kuriuo pradedamos neteisminės ginčų sprendimo procedūros, informacija apie vartotojų teises ir skundų nagrinėjimą. Visa nurodyta informacija taip pat turi būti skelbiama gamtinių dujų įmonės interneto svetainėje.

Viešuosius interesus atitinkančios paslaugos

Apie VIAP sąrašą ir šių paslaugų teikimo tvarką plačiau žr. 2012 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai.

Duomenys, susiję su VIAP kaina, bei jų dinamika skelbiami VKEKK interneto svetainėje www.regula.lt. Daugiau informacijos apie VIAP pateikta šios ataskaitos 3.2.2.1 skyriuje.

Pažeidžiamų vartotojų apibrėžimas

Apie pažeidžiamų vartotojų apibrėžimą plačiau žr. 2012 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai.

5.2. Ginčų nagrinėjimas

Apie VKEKK vykdomas procedūras laikantis Energetikos įstatyme numatytų reikalavimų bei VKEKK patvirtintame Išankstinės privalomos skundų ir ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarkos apraše numatytų sąlygų plačiau žr. 2012 m. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje Europos Komisijai.

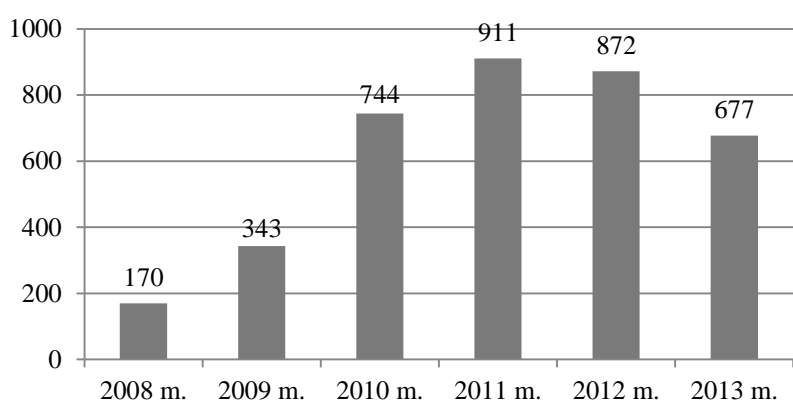
2013 metais VKEKK pirmą kartą parengta Alternatyvaus ginčų sprendimo energetikos sektoriuje praktikos apžvalga, kurioje pateikiama metodinė informacija apie VKEKK kompetenciją bei taikomus alternatyvius ginčų sprendimo būdus – išankstinį privalomą skundų ir ginčų nagrinėjimą ne teisme bei taikinamąjį tarpininkavimą, taip pat apžvelgiama VKEKK formuojama alternatyvaus ginčų sprendimo taikymo praktika.

Atsižvelgdama į teisės aktais suteiktą kompetenciją vartotojų teisių apsaugos srityje ir gaunamų prašymų pateikti informaciją bei skundų specifiką, VKEKK dalyvauja veiksmingesnės vartotojų teisių apsaugos stebėsenos sistemos Lietuvoje kūrimo procese. Siekdama didinti energetinių paslaugų vartotojų teisių apsaugos stebėsenos nuoseklumą, operatyviau ieškoti atsakymų į dažniausiai vartotojams klausimus keliančių sričių problematiką, reaguoti į konkrečius gaunamus energetinių paslaugų vartotojų prašymus bei skundus, VKEKK 2013 metais vartotojų

teikiamus prašymus ir skundus klasifikavo pagal Europos Komisijos 2010 m. gegužės 12 d. rekomendacijos Nr. SEC (2010) 572 „Dėl suderintos vartotojų skundų ir pasiteiravimų klasifikavimo ir pranešimo sistemos taikymo“ (toliau – Rekomendacija) ir kitų susijusių tarptautinių dokumentų nuostatas.

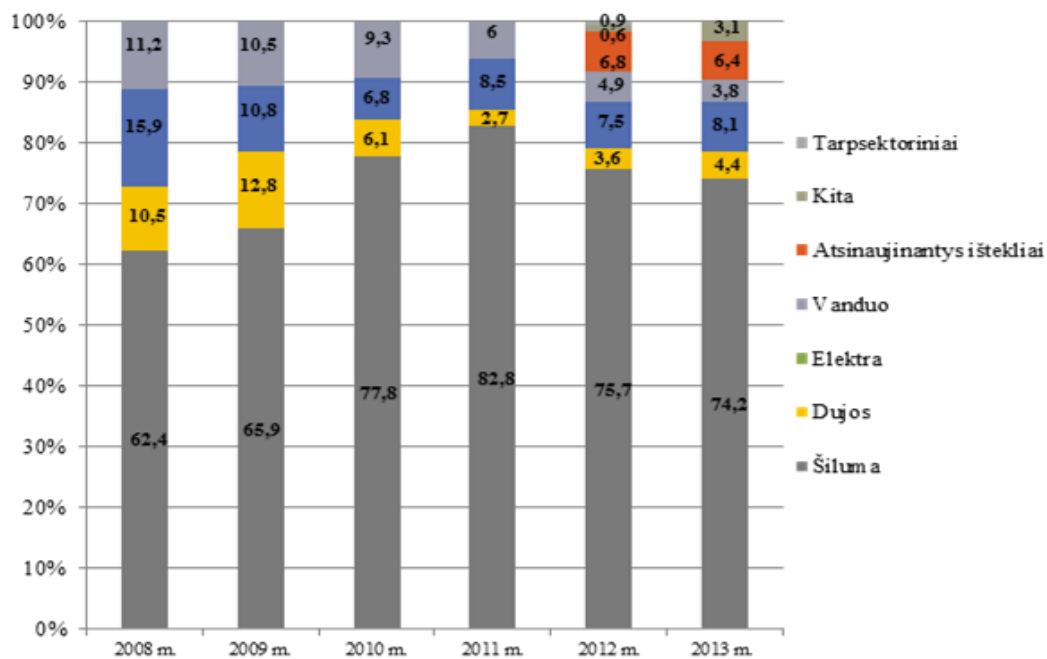
Rekomendacijos nuostatų pritaikymas kasdieniame darbe leidžia VKEKK gautamus vartotojų skundus ir prašymus klasifikuoti pagal nacionaliniu ir Europos Sąjungos mastu naudojamus principus, įgalina surinkti, apdoroti ir sistemingai pateikti prašymuose bei skunduose pateikiamą informaciją, lengviau identifikuoti vartotojų problemas ir operatyviau jas spręsti, taip pat organizuoti papildomas visuomenės informavimo ir švietimo priemones.

42 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų dinamika 2008–2013 metais (vnt.)

Šaltinis: VKEKK

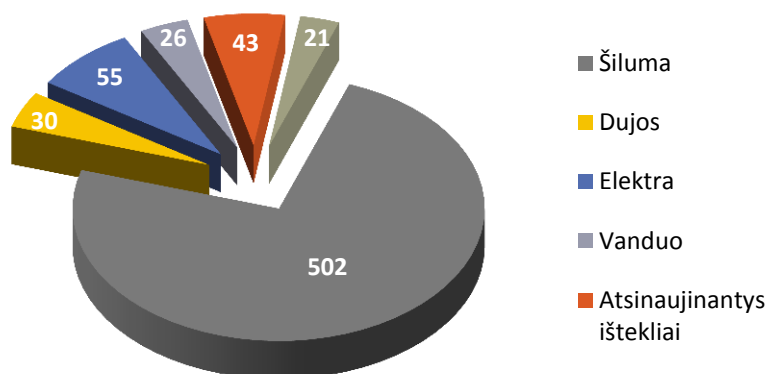
43 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų pasiskirstymas pagal sektorius 2008–2013 metais (proc.)

Šaltinis: VKEKK

Nors 2013-aisiais bendras VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų skaičius gerokai mažėjo kaip matyti aukščiau pateiktose iliustracijose daugiausia vartotojų skundų ir prašymų kaip ir ankstesniais metais gauta dėl įmonių veiklos šilumos ūkio sektoriuje. Pasiskirstymas pagal sektorius išliko gana panašus kaip ir 2012-ais metais. Be šilumos ūkio problematikos, vartotojai labiausiai domėjosi elektros energijos ir AEI klausimais.

44 pav. VKEKK gautų vartotojų skundų ir prašymų pasiskirstymas pagal sektorius 2013 metais (vnt.)

Šaltinis: VKEKK

Atsinaujinančių išteklių energetikos sektorius

Atsinaujinančių išteklių sektoriuje vartotojams aktualiausi buvo fiksuotų elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių tarifų taikymo ir nustatymo klausimai. Taip pat vartotojai domėjosi skatinimo kvotų paskirstymo aukcionais ir elektros energijos, suvartojamos šilumos siurblių (turinčių į kompresorių patenkančios elektros energijos apskaitą) darbui, lengvatiniais tarifais.

23 lentelė. Vartotojų skundai ir prašymai atsinaujinančių išteklių sektoriuje (vnt.)

Pobūdis	Gauta skundų ir prašymų
Dėl tarifo taikymo ir nustatymo	33
Dėl skatinimo kvotų paskirstymo aukcionų	4
Dėl lengvatinių tarifų šilumos siurbliams	3
Kiti (dėl išlaidų, susijusių su saulės šviesos energijos elektrinės plėtojimu, dėl perteklinės elektros energijos supirkimo, ir dėl gamintojams siųstos anketos)	3
Iš viso:	43

Šaltinis: VKEKK

Elektros energetikos sektorius

Elektros energetikos sektoriuje vartotojams aktualiausi klausimai buvo susiję su elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų sąlygomis ir įkainių teisėtumu, elektros energijos kainų ir tarifų taikymu. Vartotojai taip pat skundėsi dėl neaiškių, nepagrįstų, neteisingų sąskaitų ir dėl abonentų ir subabonentų santykių.

24 lentelė. Vartotojų skundai ir prašymai elektros energetikos sektoriuje (vnt.)

Pobūdis	Gauta skundų ir prašymų
Dėl vartotojo elektros įrenginių prijungimo	18
Dėl elektros energijos kainų ir tarifų	15
Dėl neaiškių, nepagrįstų, neteisingų sąskaitų	5
Dėl abonentų ir subabonentų santykių	3
Dėl elektros energijos pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo	3
Kiti (dėl suvartotos elektros energijos bendroms namo reikmėms paskaičiavimo, nepriklausomo elektros energijos tiekėjo pasirinkimo, dėl teisės aktų taikymo ir pan.)	11
Iš viso:	55

Šaltinis: VKEKK

Gamtinių dujų sektorius

Dujų sektoriuje vartotojams aktualiausi buvo dujų kainos dydžio, pastoviosios tarifo dalies už gamtines dujas pagrįstumo, prijungimo prie gamtinių dujų tinklo įmokos ir susidariusių skolų už gamtines dujas pagrįstumo klausimai. Iš pateiktų skundų ir prašymų 5 buvo gauti iš nebuitinių vartotojų ir 11 vartotojų skundų gauta dėl suskystintų naftos dujų kainų.

25 lentelė. Vartotojų skundai ir prašymai gamtinių dujų sektoriuje (vnt.)

Pobūdis	Gauta skundų ir prašymų
Dėl suskystintų naftos dujų kainų	11
Dėl gamtinių dujų kainos dydžio	8
Dėl prijungimo įmokos	3
Dėl pastoviosios dalies pagrįstumo	4
Dėl teisės aktų	4
Dėl skolų susidariusių už gamtines dujas	3
Dėl gamtinių dujų tiekėjo keitimo	2
Kita (dėl gamtinių dujų atjungimo ir pajungimo mokesčio, dujų skaitiklio įrengimo darbų kainų, apskaitos prietaisų patikros ir kt.)	11
Iš viso:	46

Šaltinis: VKEKK